biblioteca școlarului

PETRE DULFU

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Litera Internațional

biblioteca școlarului

Petre
DULFU

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Ediție îngrijită de Cristiana Crăciun și Victor Crăciun
Concepția grafică a colecției: Vladimir Zmeev
Coperta: Isai Cârmu
Ilustrații: Emil Childescu

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Vasile Alecsandri,
Emanoil Bucuță, George Călinescu,
Victor Crăciun, Alexandru Piru,
Petre Pușcașu.

Editura „Litera Internațional“
O. P. 33; C.P. 63, sector 1, București, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, București, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta“
str. Ștefan cel Mare 83, mun. Chișinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediție a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
și electronică la editura „Litera Internațional“ și
Grupul Editorial „Litera“.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Lectori: *Tudor Palladi, Petru Ghencea*
Tehnoredactare: *Cristina Rusu*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chișinău
Comanda nr. 11240

CZU 821.135.1-3
D 88

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Dulfu, Petre
Isprăvile lui Păcală/ Petre Dulfu; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col. și cop./Vladimir Zmeev; — B.: Lit Int., Ch.: Litera, 2001 (Combinatul Poligrafic). — 352 [p]. — (Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 208)
ISBN 973-8358-12-4
ISBN 9975-74-358-7
821.135.1-3

ISBN 9975-74-358-7
ISBN 973-8358-12-4

CUPRINS

Tabel cronologic 7

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ
(1894)

Cuvânt înainte 14

I Moştenirea 15
II Vânzarea 18
III Împărţirea comorii 21
IV Fuga 24
V Fluierul 28
VI Tocmeala 32
VII Caprele popii 36
VIII La oi 42
IX Boii lui Păcală 46
X Moara dracilor 50
XI Cucul 57
XII Evanghelia 59
XIII Răfuiala 61
XIV Mireasa 65
XV Păcală şi Tândală 69
XVI Învierea morţilor 74
XVII Păcală însurat 76
XVIII Strechea 83
XIX Prânzul 88
XX Otrava 94
XXI Rămăşaguri c-un boier 101
XXII Alte rămăşaguri 107
XXIII La vatra părintească 112
XXIV Păcală mare gospodar 122

GRUIE-AL LUI NOVAC

(1913)

Cuvânt înainte 130
I Dor de însurat 133
II Aripile zânei 139
III În peţit 147
IV La arat 156
V Tătarul 163
VI În Ţarigrad 170
VII Prânzul 176
VIII Negruşor 183
IX Voichiţa şi mama ei 189
X Zâna Magdalina 195
XI Beţie 206
XII Lupta 218
XIII Răzbunarea Magdalinei 231
XIV Turcul viteaz 237
XV La veselie 247
XVI Niţă 256
XVII Fata turcului 266
XVIII La socri 273
XIX Moartea lui Novac 282
XX În robie tătărească 291
XXI Ileana 307
XXII Nunta 322
XXIII Legea 329
XXIV Şarpele 336

Referinţe istorico-literare 345

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1856 10 martie *În comuna Tohat, judeţul Sălaj, într-o familie de intelectuali, se naşte Petre Dulfu. Mama, Gafia Bran, fiică şi soră de preot, îi cultivă inspirat din primii ani ai vieţii dragostea fierbinte pentru poveşti şi basme. Tatăl său, Chifor Dulf, era un militant activ pentru drepturile românilor aflaţi sub chinuitorul jug al stăpânirii austro-ungare.*

1864–1871 Urmează clasele primare şi cele 6 clase ale învăţământului secundar, la Baia Mare, în limba maghiară, obligatorie pe atunci în toate instituţiile de învăţământ din Transilvania şi, cu tot handicapul reprezentat de studiul într-o limbă complet străină, se dovedeşte un elev excepţional, la finele fiecărui an de studii obţinând premiul I. În clasa a IV-a de liceu a reuşit apropierea pentru prima oară de literatura română. Devenit membru al societăţii de lectură, înfiinţată de elevii români ai liceului, citeşte, între altele, remarcabilele Doine *şi* Lăcrimioare *de „acel rege-al poeziei„ (M. Eminescu) Vasile Alecsandri; sub impulsul acestor lecturi scrie primele versuri.*

1872–1875 Urmează cursurile liceale la Baia Mare, în foaia matricolă fiind consemnată în dreptul numelui său caracterizarea „excepţional cu laude şi sârguincios“. Tot în 1872 începe să colaboreze la revista şapirografiată a liceului, pe care, în cele din urmă, aproape că o redactează singur. Adevăratul debut are loc în paginile revistei „Familia“, condusă de Iosif Vulcan, la opt ani după ce tot în această publicaţie debutase Mihai Eminescu. În această perioadă publică versuri patriotice ocazionale şi o serie de poezii romanţioase, erotice într-o serie de reviste româneşti („Şezătoarea“, „Amicul familiei“, „Cărţile săteanului român“) şi continuă totodată colaborarea la cunoscuta revistă din Oradea „Familia“.

1876 4 iunie *Absolveşte cursurile liceale la Cluj, unde a urmat, tot în limba maghiară, ultimele două clase. „Testimoniul de maturitate“ cu numărul 65, aflat în păstrarea familiei, atestă, nici vorbă, mai mult*

decât o pregătire excelentă, pilduitoare în adevăr, dacă nu una de excepţie absolut la toate materiile de studiu.

1876 Îşi începe studiile la Universitatea din Cluj. Preocupat de starea de atunci şi de oricând a literaturii române, dar având temeinice cunoştinţe în domeniul respectiv al literaturii universale, cunoscător sigur al câtorva limbi străine, devine studentul preferat al profesorului Grigore Silaşi, care-l recomandă călduros, într-o scrisoare, lui Vasile Alecsandri.

1878–1880 Student fiind, Petre Dulfu realizează traducerea, pentru prima oară în limba română, a capodoperelor dramaturgiei greceşti antice, Ifigenia în Aulida şi Ifigenia în Taurida, de Euripide. Spirit critic şi autocritic, poetul se declară nemulţumit de valoarea traducerilor — deşi acestea fuseseră publicate în revista „Amicul familiei" şi editate în broşuri în 1880 la Gherla, care s-au epuizat: „... În această primă încercare de traducere am găsit pe urmă multe scăderi atât din punctul de vedere al interpretării textului original, cât şi în ce priveşte limba şi versificaţia românească...". Aceste traduceri evident au fost ulterior perfecţionate, cunoscând mai multe ediţii şi o largă circulaţie în epocă, dată fiind şi condiţia lor cultural-artistică.

1881 Nereuşind să obţină o bursă de studii în străinătate, la 10 iunie îşi susţine doctoratul la Cluj, cu lucrarea Alecsandri Vazul müködese a román terén (Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română). Dincolo de curajul de a realiza o teză despre un autor român în acei ani de înăsprire a absolutismului austro-ungar, lucrarea a avut darul de a face cunoscută în rândurile cititorilor de limba maghiară nu doar personalitatea şi opera lui Alecsandri, ci şi a contextului literar românesc. Cu o intuiţie extraordinară, dar şi în baza studiului aprofundat al literaturii române, Petre Dulfu notează în teza sa: „Naţiunea română în momentul de faţă trăieşte perioada de înflorire a creaţiei poetice... Creaţia poetică română de până acum atinge punctul culminant cu opera lui V. Alecsandri. Cu aceasta nu vreau să spun că prin Alecsandri creaţia poetică a naţiunii române şi-a atins apogeul. Ea se află departe de punctul culminant al înfloririi sale, dar Alecsandri a

trasat deja şi a pregătit bine drumul spre culmi şi, tocmai pentru aceasta, opera lui care oglindeşte înaintarea spirituală şi starea de dezvoltare culturală a naţiunii române merită atenţia nu numai a naţiunii române, ci a oricărei naţiuni". La sfârşitul tezei sunt cuprinse şi traducerile efectuate în limba maghiară a douăsprezece poeme de bardul de la Mirceşti Vasile Alecsandri.

1881 Octombrie *Este numit profesor de pedagogie la Şcoala Normală „Carol I" din Bucureşti, unde funcţionează doar pentru o foarte scurtă perioadă de timp, deoarece este stăruitor rugat să preia conducerea Şcolii Normale din Turnu-Severin.*

1881–1882 Noiembrie *Este profesor şi director la Şcoala Normală din Turnu-Severin, instituţie ce urma să se desfiinţeze la finele anului şcolar.*

1882–1887 Revenit la Bucureşti, la solicitarea profesorului şi pedagogului Barbu Constantinescu, îşi desfăşoară activitatea de profesor de filosofie la Azilul „Elena Doamna" şi la „Şcoala Normală a Societăţii pentru învăţătura poporului român. În această perioadă îi cunoaşte pe Ioan Slavici, şi el profesor la Şcoala Normală, pe Eminescu, Vlahuţă, Hasdeu şi alte mari personalităţi ale culturii româneşti.

1884 La 5 mai*, prin plecarea la Sibiu a lui Slavici, la conducerea revistei „Tribuna", a primit şi postul de profesor suplinitor la catedra de limba română a aceleiaşi Şcoli Normale. În toată această perioadă publică în revistele de pedagogie ale vremii — „Educatorul", „Lumina pentru toţi", „Revista pedagogică" — o serie de articole necesare pentru evoluţia spiritului, articole în care îşi expune opiniile privitoare la rolul învăţătorilor, considerându-i adevăraţi apărători ai ordinii şi păcii sociale, mesageri ai civilizaţiei şi culturii în satele şi oraşele româneşti.*

Editează ca autor sau în colaborare cu alţii diverse manuale şcolare.

1886 Se căsătoreşte cu Elena Mateescu, cu care a avut patru copii, unul botezat în tradiţia ardelenească tot cu numele tatălui, Petre. Viaţa alături de soţia sa s-a dovedit benefică pentru scriitor, aceasta încurajându-l cu căldură să-şi dedice viaţa scrisului, după cum mărturisea însuşi Petre Dulfu într-o autobiografie manuscrisă aflată în arhiva familiei.

1897 Publică povestea în versuri Prinţesa fermecată.

1889 Atras de genul dramatic, publică, la îndemnul lui Slavici, în revista „Tribuna“, piesa într-un act intitulată Ceartă pentru nimica. *Asemeni altor încercări dramatice, şi aceasta are indubitabil mai mult poate o valoare eminamente moralizatoare decât una propriu-zis literară, dacă e să spunem lucrurilor pe nume.*

1890 Publică cursul Etica.

1891 Publică cursul Estetica*, destinat elevilor şcolilor normale, în care expune o seamă de idei interesante şi originale cu privire la rolul primordial al educaţiei estetice, al artelor frumoase şi scrisului în viaţa de zi cu zi.*

1891 20 februarie, obţine certificatul de cetăţenie română.

1893 La 4 iunie, prin Ordinul nr. 4739 al Ministrului Instrucţiunii Publice obţine numirea definitivă la Azilul „Elena Doamna“ şi „Şcoala Superioară Normală“.

1894 Apare cartea care l-a consacrat în literatura română, Isprăvile lui Păcală*, transpunere în versuri a povestirilor şi snoavelor din literatura populară. Cartea a fost reeditată de nenumărate ori de-a lungul timpului.*

1896 Publică Legenda Ţiganilor*, cu subtitlul* Din popor pentru popor.

1902 Apare studiul Foloasele învăţăturii *care însumează opiniile şi cercetările sale în legătură cu procesul de instrucţie, menirea dascălilor etc.*

Apare în această perioadă, nespecificându-se anul publicării, Din lumea satelor. Alegere de strigături, de cântece glumeţe şi de snoave. *Cuprinde:* Drăcuşorii, Coţofana, Nărav rău.

1903 Traducerile sale din Euripide au fost distinse cu premiul „Adamachi“ al Academiei, recunoscându-i-se de către N. Quintescu, un mare specialist în literatură antică, în Raportul de premiere, erudiţia şi realul talent literar.

1909 Sub titlul Snoave*, apare o culegere de snoave versificate care cuprinde:* Norocul, Privighetoarea, Negrilă, Coţofana, Drăcuşorii.

1910 Sub titlul Cântece şi poveşti*, publică un volum selectiv cu creaţii apărute anterior.*

1913 Ca orice ardelean, visa să înfăptuiască neîndoielnic epopeea poporului român, astfel că, în urma unei munci inspirate şi susţinute, publică Gruia lui Novac*, o epopee alcătuită din cântecele de vitejie ale românilor.*

1917 În timpul războiului a lucrat la Iaşi la Cenzura Poştei. În acest oraş Dulfu pierde, în urma îmbolnăvirii, pe una dintre fetiţele sale.

1918 Unirea Transilvaniei cu patria mamă marchează prima abatere de la disciplina de fier pe care o propovăduia şi demonstra la catedră. Vădit emoţionat, cu lacrimi în ochi, dascălul i-a anunţat pe elevi că nu mai poate continua lecţia şi, abătându-se de la program, le-a vorbit despre însemnătatea momentului istoric de neuitat cu o căldură extraordinară. Printre elevii aflaţi atunci în clasă în acea zi de 1 Decembrie se număra fireşte şi fiul său, Petre.

1919 Publică Povestea lui Făt-Frumos*, dar, continuându-şi preocupările legate de destinul învăţătorilor, editează în acest an şi* Visuri împlinite*, volum de versuri care le este dedicat.*

1920 În spiritul preocupărilor sale de pedagog, alcătuieşte şi publică Faptă şi răsplată*, o culegere de „povestiri pentru copii şi pentru popor“, cu caracter moralizator.*

1921 Se retrage din rândul corpului profesoral al Şcolii Normale de pe lângă Azilul „Elena Doamna“, întrucât, nerefăcut deplin de pe urma morţii fiicei sale, nu mai putea să aibă zi de zi în faţă pe copilele care-i aminteau vrând-nevrând de pierderea dureroasă suferită.

1923 Publică povestirea Ion Săracul *şi un volum de poveşti, unele apărute anterior, sub titlul* Odinioară.

1924 Revine la pasiunea sa pentru creaţia dramatică, publicând o „comedie poporană, cu cântece, în patru acte“, intitulată Păcală argat*, în fapt o transpunere pentru scenă a câtorva isprăvi ale personajului său favorit.*

1925 Publică noi povestiri cu caracter etico-civic şi educativ, moralizator în definitiv, reunite sub titlul comun Răzbunarea Lenuţei.

1926 Scoate de sub lumina tiparului o fermecătoare poveste în versuri, intitulată Zâna Florilor.

1931 Apar două poveşti, Povestea unui orfan *şi* Povestea României Mari.

1939 În pofida vârstei înaintate — avea 83 de ani! — se dovedeşte acelaşi suflet sensibil, apropiat de copii, cărora le oferă o ultimă şi foarte frumoasă poveste în versuri, Cei doi Feţi-Logofeţi cu părul de aur.

1953 În ultima zi a lunii octombrie păraseşte această lume, intrând în nemurire cu aceeaşi discreţie şi decenţă cu care a trăit vreme de aproape un secol. Uitat practic de critica şi istoria literară, în care găsim arar scurte referiri la creaţia şi personalitatea sa, Petre Dulfu va rămâne pururi iubit de cititorii pe care i-a încântat cu poveştile sale.

Cristiana CRĂCIUN

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ
(1894)

CUVÂNT ÎNAINTE

Printre-atâtea griji, necazuri, dacă n-ar mai fi și glume
Și povești pe lumea asta: ce s-ar face biata lume?
L-al poveștii farmec dulce, droaia grijilor se-alină;
Viețuim o clipă, două într-o lume mai senină.

Și povești sub soare-atâtea-s, câte flori când mai sosește!
Dar povești așa frumoase, graiul unde mai rostește,
Ca prin albele căsuțe ce-mpăneaz-a ta câmpie,
Ale tale văi și dealuri, mult frumoasă Românie?

O, depănători maeștri ai poveștilor străbune,
Cu Ilene Cosânzene și cu feți viteji minune,
Câte ori copilăria-mi, lângă vatra încălzită,
Nu stătea să vă asculte seri întregi neadormită!

Și spre-a nu se pierde-n valma anilor ce vin și zboară,
Pentru cei din urma noastră, scumpa de povești comoară,
Din acele ce-auzit-am pe bătrâni demult spunându-mi,
Prins-am cu urechea una, ca s-o spun și eu la rându-mi.

E povestea lui Păcală, năzdrăvanul din născare,
Cela ce-n isprăvi istețe pe pământ pereche n-are;
Cel ce-n cale-i nici de oameni, nici de draci nu se-nspăimântă,
Ci-a juca pe toți mi-i face cum din fluier el le cântă.

Vreți s-o auziți întreagă? Adunați-vă deci roată,
Câți grăiți aceeași limbă, dragi români din lumea toată!
Ce ne-am face tot cu-amaruri, dacă n-ar mai fi pe lume
Și câte-o poveste plină de-nveselitoare glume?

I

MOȘTENIREA

Nu azi, nici ieri, hei! de-atuncea, ap-a curs pe Olt cam multă!
(Sănătate, de la Domnul, celor care mă ascultă!)
Undeva, p-aici, sub cerul scumpei noastre Românii,
Într-un sat, trăia — se zice — un moșneag, ce-avea trei fii.
Cei mai vârstnici, de! ca lumea! când mai buni și când mai răi,
Când mai dezghețați la minte, când mai proști, sărmani de ei.
Cel mic însă... altă fire! Suflet bun, dar mult poznaș.
Ca să facă el vreun lucru, cum se făptuiește, aș!
Toate le făcea sucite și pe dos, de te-ncruceai.
Un nătâng, un gură-cască îți părea — când îl vedeai.
Îi ieșeau la capăt însă toate-așa de minunat,
Că, de fapta-i săvârșită, locului stăteai mirat.
O plăcere-avea: de lacomi, de neghiobi, să-și râză-n lege!
Și, ca el, la gard prostia cine mai știa s-o lege?

. . . .

„Năzdrăvan!“ ziceau o seamă. Alții: „Ba e un țicnit!“
Iar la urmă, toți: „Păcală“ oamenii l-au poreclit.

* * *

Într-o zi, bătrânu-și cheamă fiii lângă pat: — Mi-e rău!
Mi-a venit pesemne ceasul... Rămâneți cu Dumnezeu!
Aș fi vrut, la despărțire, să vă las ceva strânsură,
Că eu știu ce greu o duce un sărac... și câte-ndură!
Dar în lume nu-i pe vrute, faci atât cât ți-e puterea.

După ani de străduințe, doar o vacă mi-e averea.
Stăpâniți-o pe Joiana, voi, băieți, când n-oi mai fi;
Între voi, ca frați d-un tată, împărțiți-o cum veți ști!
Zise, și vroia-nainte să-și urmeze cuvântarea.
Nemiloasa moarte însă i-a curmat pe veci suflarea.

. . . .

După ce l-au dus la groapă, băietanii... ce să facă?
Între dânșii cum să-mpartă, trei feciori, o biată vacă?
Cel mai mare, una, două, stăruia că numai lui,
Lui i se cuvine vaca și că n-o dă nimănui;
Fiindcă el doar-a-ngrijit-o, de pe când era vițea!
— Ba să fie cu iertare! mijlociu-i răspundea.
Drept la vacă, eu am singur, scumpe frate! mă-nțelegi?
Că de treburile casei eu văzut-am, ani întregi.
Și pe bietul tata, cine? cât a stat bolnav în pat,
Până când închise ochii, — nu tot eu l-am căutat?

D-alde-acestea multe încă cei doi frați își tot spuneau,
Iar Păcală?... sta deoparte, i-asculta cum se sfădeau.
— Ho! grăi-n sfârșit ăl mare, că s-adună lumea-n drum!
Ia să ne-mpăcăm mai bine.
— De! să ne-mpăcăm! dar cum?
— Lesne!... Pân' să vie vaca de pe câmp, de la mâncare,
Hai câte-un ocol în curte să ne facem fiecare.
Și-ntr-al cui ocol va pune dânsa mai întâi piciorul,
Din noi trei, acela singur îi va fi stăpânitorul.
— Haidem, zise mijlociul. Zău, cuminte socoteală!
Unde i-o plăcea Joianei!...
— Dar tu, ce zici, măi Păcală?
— Ce să zic? răspunse-acesta. Fie cum ați chibzuit!
„Bun detot! cel mare-n sine se gândește mulțumit.

Eu, o să-mi așez ocolul lângă poartă chiar, colea.
Las' că știu eu pe Joiana cum s-o trag în partea mea!"

Mijlociul, tot cam astfel se gândea și el să facă.
Și-amândoi, c-un „Doamne-ajută", grabnic în pădure pleacă.
Taie, cară la spinare: fagi mai tineri și stejari;
Din stejari, din fagi, cu barda, lați își făuresc și pari.
Și-nspre sear-aveau în curte amândoi câte-un ocol,
Chiar cum intri, lângă poartă. He, dar cum? Ocolul gol?
Ce să cate-n el Joiana?... Fuga!... în ocoluri pun
Și nutreț: otavă unul, altul: fân de cel mai bun.
„Iac-așa!... să-i placă vacii!..."
Iar Păcală, al lor frate?
Sub un plop în vremea asta s-odihnea trântit pe spate.
Numai când văzu că dânșii isprăvit-au munca grea,
Merse și el de-și aduse, din huceag, ce-i trebuia:
Ramuri tinere-nfrunzite, de răchită, de stejar;
Și-njghebă din ele-acolo pe-apucatele-un frunzar.
Doar atâta... alt-nimica înăuntru n-a mai pus.

. . . .

Soarele-asfințea departe, dup-o culme din apus.
Și Joiana, iat-o, vine de la câmp spre cas-alene.
A intrat pe poartă-n curte. Ei, acu-i acu, măi nene!
Peste cine-o da norocul? Frații, muți privesc la ea.
„În ocolul meu intra-va..." cel mai mare se gândea.
Tot așa și mijlociul... Aș! spre-ocoalele cu fân
Ea se uită-abia în treacăt, mirosindu-le puțin.
Apoi, haide, la frunzarul lui Păcală drept se duce,
Intră veselă și-ncepe frunze tinere să-mbuce.
— Ha-ha-ha!... vedeți? Păcală începu râzând să zică,

După prea mult cine-aleargă, se alege cu nimică.
Frații-i tremurau de ciudă; însă... ce puteau să facă?

Și-a rămas din ziua ceea singur el stăpân pe vacă.

II

VÂNZAREA

Scoală-te din somn, băiete, când de ziuă s-a crăpat,
Du la iarbă pe Joiana, să ți-o duci la adăpat!...
Uite-o! vrea să intre-n holdă... n-o lăsa la grâu... aleargă!
Noaptea: vezi, din bătătură, vrun om rău să nu ți-o șteargă?
Trebuia, și zi și noapte, slugă, păzitor să-i fie.
Nu era făcut el însă după d-astea să se ție!
„Să mă zbucium eu atâta, pentr-o vacă?... Până când?...
Și de ce, la urma urmei?... Ia mai bine hai s-o vând!
Să mă scap!...“

Așa Păcală, hotărându-se-ntr-o zi,
Își luă de funie vaca, și-nspre târg cu ea porni.

* * *

De acasă,-n zori de ziuă, el plecă pe vreme bună,
Dar l-amiazi, printr-o pădure, îl ajunse o furtună;
Nori de plumb într-o clipită au cuprins tăria toată,
Vântul clătina copacii, mai din rădăcini să-i scoată.
„Unde să mai merg acuma pe o vreme-atât de grea?
Pân' la târg, e cale încă!“ băietanul se gândea.
Vede un stejar alături... nalt! cu trunchiul scorburos.

„Ia să mă opresc oleacă sub acest copac stufos...“
Și, legând-o pe Joiana de-a stejarului tulpină,
El își lasă jos, pe iarbă, trupul dornic de hodină.

Stă ce stă culcat, cu mâna căpătâi, și-adoarme dus...
Fulgere brăzdau tăria. Vântul vâjâia pe sus.
Clătinat de vânt stejarul, îndelung a scârțâit.
Lui Păcală-n somn, copacul, îi părea c-ar fi vorbit.
Și: — Aud?... ce-ai spus? îi zice, iute capul ridicând,
Este de vânzare vaca — tu mă-ntrebi — și cum o vând?
Ai ghicit!... E de vânzare!... Să o cumperi, dacă vrei,
Nu-ți cer mult pe ea, stejare... numai: *șaptezeci de lei.*
Vântul, care-și domolise puțintel a sa mânie,
Prinde-a bate iar prin ramuri, parcă și mai cu tărie.
Scââârți! făcu din nou stejarul. Iar Păcală: — Nu vrei, hai?
Șaptezeci de lei e prea mult? Numai *patruzeci* îmi dai?
Dă-mi-i!... na-ți-o și cu-atâta!
Dar copacul, iarăși: *Scaaarți!*
— Ce? Parale n-ai acuma? Să te-aștept, zici, până marți?
Bine, nu e lucru mare... Până marți... te-ngăduiesc!
Numai, vezi, la ziua asta, banii gata să-i găsesc.
Mă-nțelegi? Să n-avem vorbe! Și-acolo-n pădurea deasă
Sub stejar lăsându-și vaca: „Bun rămas!“ porni spre casă.

Frații-i, cum îl văd că vine: — Unde-i vaca?
— Iac-am dat-o.
— Cui? Cu ce preț?
— În pădure, un stejar mi-a cumpărat-o.
Patruzeci de lei pe dânsa o să-mi deie, marți, mi-a zis...
— Cum? Ce spui? Ești beat, măi frate? Sau ne iei pesemne-n râs!
— Dacă nu vreți, nu mă credeți! le-a răspuns el liniștit.

— Tii!... cei doi se minunează. E nebun... s-a mântuit!
Om cu mintea-ntreagă poate astfel de prostii să facă?
P-așteptare — auzi! — să vândă, cui? unui stejar, o vacă!
Trasu-ne-ai pe sfoară zdravăn, mai deunăzi, la-mpărțeală,
Dar acuma cu vânzarea... o pățiși și tu, Păcală!
Și pe când vorbeau cam astfel cei mari, în a lor privire
Se zărea lucind o rază de nespusă mulțumire.
Dânsul... ce să zică? Tace. Apoi marți, în zori de zi,
C-un topor în mână, haide! spre pădure-ntins porni.
Când ajunse la stejarul unde vaca și-o lăsase:
Funia doar acolo, ruptă... Vaca?... nicăieri. Plecase!
— Ei, stejare, banii, iute!
Ci stejarul, iarăși: *Scaaarți!*
— Vasăzică, nici acuma n-ai parale? Marți? Tot marți?!
Ira!... știi ce? Hai, mai treacă, până marțea care vine.
Dar de nu te ții de vorbă nici atunci, o pați cu mine!
Marțea următoare însă, când s-a dus din nou să-i ceară,
Scaaarți! făcu din nou stejarul.
— Cum?... nici astăzi?... marți vrei, iară?
A, copacule nemernic!... ia stăi, că te-nvăț eu minte!
Știu că nu mai porți cu vorba, tu, pe nimeni d-azi nainte.
Și zicând acestea, trage-i!... cu toporul ascuțit,
Arde-l!... până când stejarul... la pământ s-a prăbușit.
Iar atunci, la rădăcină, ochii când și-i ațintește,
Colo-n scorbura-nnegrită, jos, Păcală... ce zărește?
O căldare... Și-n căldare? Ha-ha!... ce de bogăție!
Sfinte Doamne! Numai galbeni! Prețuiau... o-mpărăție.
— O-lio-lio! a zis flăcăul. Vezi, bătrâne putregai,
Ce de bani aveai? și totuși îmi spuneai mereu că n-ai!
Mă făcuși s-alerg p-aicea de atâtea ori degeaba!
Îți plăcea să strângi avere înșelând, se vede treaba.
Prinse-apoi, cu mâna plină galbenii a-i vântura:

CUPRINS

— Uite-acuma... prețul vacii, am de unde mi-l lua!
Ș-a luat... comoara toată? Aș! luă doar banii săi,
Cât avea să ia pe vacă: tocmai patruzeci de lei.
Îi vârî-n chimir pe urmă... — Bun rămas! grăi voios
Și plecă, lăsând acolo ceilalți bani grămadă jos.

III

ÎMPĂRȚIREA COMORII

Seara, cum ajunge-acasă, banii-n palmă-i zăngănește:
— Iată prețul văcușoarei, o lețcaie nu-mi lipsește!
Frații-i, când văzură-n mână-i aurul, se minunară,
Dar de unde, cum și ce fel, deocamdată nu-ntrebară.
Ziua următoare însă, când se lumina de zori,
Nici nu s-a sculat Păcală, hai la el nerăbdători:
— Ian ascultă, frățioare! cum se poate-așa minune?
Un stejar să-ți dea pe vacă bani de aur? Fii bun, spune!
Că de-aseară pân-acuma n-a fost chip să ațipim,
Nici cât ai clipi din gene!... tot la asta ne gândim.
— Să vă spun! le zise dânsul, tolănit pe-o rână stând.
Mi-am ascuns de voi pân-astăzi, eu, vro faptă, sau vrun gând?
Nu voia-ntâi să-mi plătească... dar i-am arătat pe dracul!
Și le povesti, din capăt, întâmplarea cu copacul.
Când aflară ei la urmă ce de bani frumoși mai are,
Strânși în scorbură, stejarul... se cruciră și mai tare.
— Vai!... să dai de-așa comoară, și-n pădure să o lași...
Este cu putință, frate? Cum pustia te-ndurași?
Vino, iute, c-o ridică alții, de mai zăbovim,
Să luăm cu noi comoara și frățește s-o-mpărțim!

— Vreți? grăi Păcală. Haidem! Cei doi, auzind așa,
Tremurau de neastâmpăr; casa nu-i mai încăpea.
Aripi ar fi vrut să aibă! Și, luându-și fiecare
Câte-un sac la subțioară, au plecat îndata mare.
Pe la prânzul cel de-amiază, iată-i în pădurea deasă!
Și-au venit cam pe la cină, încărcați de bani, acasă.
Dar bănetul scump acuma numărat mai trebuia,
Din comoară partea dreaptă, fiecare să și-o ia.
— Cum să facem, împărțeala mai curând s-o isprăvim?
Numărând așa cu banul, nici la ziuă nu sfârșim!
Știi ce, frățioare?... fuga, peste drum la popa du-te,
Cere-i banița. — Prea bine!... Și porni Păcală, iute.
...Popa — om cu suflet negru și de-o lăcomie rară —
Chiar cinase, când aude: cioc, cioc, cioc! în ușă-afară.
— Cine e?
— Sunt eu, Păcală!... Am venit c-o rugăminte!
— Ce vrei?
— Să ne dai oleacă banița, cinstit părinte!
Numai până dimineață!
— Banița?... acum?... Ei drace!
Nu pot să ți-o cat. E noapte. Pleacă și mă lasă-n pace!
— Dar... ne trebuie, tăicuță. Fă-ți cu noi pomană, zău,
Cat-o... și ne-o dă... Pe urmă, las', că n-o să-ți pară rău!
Auzind acestea, popa banița din tind-o ia:
— Haide, na-ți-o deci, băiete! Ce-o să măsurați cu ea?
— Bani! grăi Păcală, sprinten către casă alergând.
— Bani? Am auzit eu bine? Măi! se miră popa-n gând,
Cum atâția bani? De unde? Asta-i nemaipomenit!
Vro hoție săvârșit-au? Vro comoar-or fi găsit?
Ia să merg să văd cu ochii!... Dac-a spus adevărat,
Drumul nu mi-o fi degeaba!... Și zicând, a și plecat.

* * *

Frații măsurau în casă galbenii din saci, turnați
Lângă vatră jos… când unul:
— Tii! șoptește. Stați, mă, stați!
Cine-i la fereastră oare? Ochii dacă nu mă-nșală,
E chiar popa! Du-te, fuga, scapă-ne de el, Păcală.
Să te faci că nu știi cine-i, și, c-un băț, cu ce-i găsi,
Trage-i una, ca să-i piară pofta de-a ne mai pândi!
— Iaca plec, grăi Păcală. Și-apucând o scurtătură
Din ungher de după ușă, iese iute-n bătătură.

. . . .

Intră iară, dup-aceea, în căsuța bătrânească:
— Măsurați nainte!… popa n-are să ne mai pândească!

Măsurând ei tot bănetul și pe-afar-apoi ieșind,
Cel mai mare vede-n curte, într-un lac, ceva mijind.
Și pe mijlociu l-întreabă: — Frate! Ce-i aicea jos?
— Unde?
— Ici în lac, privește! Parc-ar fi… un cap bărbos!
Nu vezi?
— A, ba văd! Ii, Doamne! Om o fi? sau ce drăcie?
Uite și tu, măi Păcală! Iar Păcală: — Ce să fie?
E un țap! se scaldă-n apă! Dânșii tot nu-s dumeriți.
Dar când cată mai de-aproape! — Vai! rămân încremeniți.
Nu ești zdravăn? Cum îți vine să glumești că este-un țap?
Este popa, mort săracul! L-ai lovit cu bâta-n cap?
— Eu? Ba-i arătai doar bâta! Iară el, pierzându-și firea
Și fugind… căzu, pesemne, își găsi aci pieirea.
Frații cei mari înlemniră: — Am pățit-o, frățioare!
Mâini, la ziuă… lume!… zarvă… Unde să-l ascundem oare?
Toată lumea o să creadă cum că noi l-am omorât.

CUPRINS

Vezi ce făptuiși, băiete? Vai, în ce foc ne-ai vârât!
— Ho! Destul! grăi Păcală. Ce atâta gălăgie?
Orișicâtă văicăreală, geaba! popa… tot nu-nvie!
Să-l ascundem? Geaba iarăși! Tot se află! De scăpare
Nu-i decât un chip
— Anume?
— S-o tulim, îndata mare!
— Să fugim, zici? Când în aur ne puteam de-acum scălda?
— De, păcate! Ce să facem, dacă s-a brodit așa!

IV

FUGA

Noaptea coperea-ntreg satul cu mantaua-i înstelată
Și se odihnea, prin case, lumea-n visuri cufundată.
Numai frații n-aveau tihnă… se găteau de lungă cale.
— Sec noroc avurăm, Doamne! Sec! ziceau cei doi, cu jale.
Cum să părăsim, măi frate, cum? atâta bogăție.
În bănet ei își vârâră mâinile cu lăcomie,
Îndesară prin șerpare cât putut-au îndesa.
Iar Păcală? El plecat-a făr' să ia… nici o para!
— Trage ușa după tine! strigă frații-i, când să iasă.
Și s-au dus… p-aici încolo… „Bun rămas, ogradă, casă!“

Dar pe drum când se uitară la Păcală… ce să vadă!
Steteră și se-ncrucіră. Nici nu le venea să creadă.
El scosese ușa casei, din țâțâni, cât e de mare
Și venea cu ea târând-o după sine pe cărare.
— Ce-ai făcut? De glume-ți arde? Nu ești zdravăn, măi creștine?

— Păi... v-ascult! Nu voi mi-ați zis-o: trage ușa după tine?
— Noi? S-o-nchizi ți-am zis, la naiba! N-am zis s-o târăști pe drum!
...Las-o focului și vino! Că se face ziuă-acum!
— Ce?... se oțărî Păcală. Vreți s-o lepăd? Iacă ba!
Las', că-n cale... cine știe ce-ajutor ne poate da?
Și s-au dus, s-au dus întruna, pe cărări nemaiumblate,
Dânșii cu mâhnirea-n suflet, iară el... cu ușa-n spate.
Tot au mers... întreagă noaptea; ziua toată, până-n seară,
Până când, într-o pădure, mi-i ajunse noaptea iară.
Unde să mai merg-acuma? Înaintea lor mijea
Un stejar al cărui creștet sus cu norii se-nfrățea.
— Ne ajunge, mi se pare, câtă fuguliț-am tras.
— Să rămânem, zise unul, până mâine-aci de mas.
— Jos, aci? grăi Păcală. Sub stejar? Aș! Cum îți vine?
S-ar putea să dea, la noapte, peste noi... te-nchină cine!
Eu mai bine sus aș crede, în stejar, să ne suim,
Acolo, pe câte-o cracă, mai tihniți o să dormim.
— Bine zici. Și se urcară, cât ai bate din amnar.
Iar Păcală?... nu se urcă numai dânsul în stejar,
Ia cu el și-a casei ușă, ce-n spinare-o adusese.
Luna mi-i privea c-un zâmbet, printre ramurile dese.
Dar abia ajung flăcăii sus, abia se cuibăresc,
Numai ce aud un foșnet... și... deodată... ce zăresc?
Oameni mulți... vro doisprezece! Toți cu saci rotunzi pe spate,
Și la brâu cu lungi cuțite, cu pistoale-ncovoiate.
Din desiș, pe-o cărăruie naintau cu pașii grei,
Tocmai spre stejarul falnic, ce-i adăpostea pe ei.
Sub stejar se adunară: — Iat-aici-i loc bun de stat,
Să ședem! grăit-a unul. Să-mpărțim ce-am câștigat!

Dând din spate-apoi de-a rândul sacii cu scumpeturi jos,
Așezatu-s-au pe iarbă sub stejarul cel stufos.
Ce erau ei, pasămite, haidamacii ăia, toți?
D-ăi ce se ațin la drumuri: niște ucigași și hoți.
Vor fi strâns de gât, pesemne, vrun bogat, îl jefuiră
Și cu-averea-i, ca s-o-mpartă, sub acel stejar veniră.
Frații din copac, văzându-i: — Am pățit-o! se gândeau.
Cei mari — mai ales — de frică, nici să sufle nu-ndrăzneau.
Dar pe când ei stau, ca lemnul, fără grai și nemișcați,
Numai ce-l aud de-alături pe Păcală: — Valeu!... frați!...
Ușa naibii!... vrea să-mi scape!
— Taci, mă! îi șoptesc cei doi.
Ține-o!... nu cumva să cadă! că s-a mântuit cu noi.
Aș! pân' să-i șoptească „ține-o!" dura! ușa i-a scăpat.
Și de sus, din cracă-n cracă, până jos a lunecat.
...Auzind ciudatul vuiet: „Doamne!" hoții-ncremenesc.
„Ce-o fi asta?"... Și deodată, țâșt!... la fugă mi-o tulesc.
Lasă jos acolo toată bogăția ce-au adus.
Când văzur-așa flăcăii, își făcură cruce sus:
— Ei! acum s-o ștergem, iute, până nu vin hoții iar!
Apoi într-o clipă — iată-i jos, pe toți trei, din stejar.
Dar zărind prin iarb-atâtea lucruri scumpe risipite,
Colo, saci cu bani, alături, scule d-aur strălucite:
Se putea cu mâna goală s-o zbughească? Cei mai mari,
Iau și bani, aleg și scule de prin saci de la tâlhari.
Iar Păcală? sta deoparte... la-nceput, doar îi privea,
Ca să ia ceva și dânsul, nici prin minte nu-i trecea.
Când deodat-un sac zărește, plin tot... numai cu tămâie.
— Lucru sfânt! păcat, pe mână tâlhărească să rămâie!
Vino, sacule, tu-ncoace! Și pe-un umăr l-a săltat.
Din grămada de scumpeturi doar atât el a luat!

CUPRINS

* * *

Haraminii[1] arși de spaimă, în acest timp, ce făcură?
Tupilați pe ici, pe colo, steteră ei cât stătură,
Pân-odată, cel mai mare: — Ei, drăcie!... cum adică?
Mult o să mai stăm prin tufe? Ne-nfricarăm, de nimică!
— Zău așa! vro doi răspuns-au. Și-adunându-se grămadă,
Spre stejar din nou se-ndreaptă. Când acolo... ce să vadă?
— Ian uitați-vă! Trei oameni! (îndârjit vătaful zice)
Scotocesc prin sacii noștri, parcă nici n-am fi p-aice!
Ăștia vor fi fost pesemne adineaori în copac,
De ne puseră pe goană! Ce?... credeați că e vrun drac?
Repede! Pe ei, tovarăși! Hai, să le-arătăm noi lor!

. . . .

Cei trei frați, văzându-i însă, ia-o, nene, la picior!
O tuliră prin pădure, cât mai repede putură.
Iar tâlharii? după dânșii! fluierând, strigând din gură.

V

FLUIERUL

Zorile-nroșit-au bolta, și Păcală tot mai suie,
Prin desimea de mesteceni și de brazi, pe-o cărăruie.
Suie gâfâind, cu sacul de tămâie la spinare.
Hoții au rămas departe, contenind a lor strigare.
Dară frații cei doi, unde-s?... Când la fugă mi-o tuliră,
Încărcați de bani și scule, ei pe alt drum nimeriră.

[1] *Haramin* — hoț de codru.

Vor fi izbutit să scape teferi și ei, bieții frați?
Sau vor fi căzut pe mâna hoților întărâtați?
Cine mai putea să știe? Să-i lăsăm și noi acum,
Să-nsoțim de-aici încolo pe Păcală doar la drum.

El tot suie! pân-odată, când de după stânci cărunte
Răsărea făclia zilei, iată-mi-l p-un vârf de munte.
Și de-acolo aruncându-și ochii peste codri-n jos,
Peste văile-nflorite: — Tii!... îngână. Ce frumos!
Tu, care-ai urzit tăria cerului și-acest pământ,
Mare ești!... și-a Tale lucruri, Doamne, minunate sînt!
Apoi ce-i trăsni prin minte? Sacu' jos pe iarbă-l pune,
Ramuri de copaci, uscate, strânge, două brațe bune:
Și din cremene, cu-oțelul, scăpărând scântei pe iască,
Dă foc vreascurilor. Para începu să pâlpâiască.
Străluceau, creșteau întruna limbile de foc roșatic,
Pân-au prefăcut movila cea de vreascuri în jăratec.
Sacu' plin atunci, Păcală, de pe pajiște-l luă,
Și din el tămâia toată pe jăratec o turnă.
Sfârăia pe foc tămâia, și un sul albiu de fum
Prinse-a se-nălța-n văzduhuri, pân-la cer făcându-și drum.
Iac-așa! gândea Păcală, mulțumit de-a sa ispravă,
Jertfa mea primește-o, Doamne, cu plăcere-acolo-n slavă!
Iar pe când gândea el astfel, deodată ce să vază?
Cerul porțile-și deschide, plaiu-ntreg se luminează...
Și din slăvi cerești un înger se coboară jos pe plai:
— Bine te-am găsit, Păcală! Sunt trimis aci din rai.
Ziditorul lumii, Tatăl, să vorbească vrea cu tine.
Spre locașu-I de lumină, sus la rai deci, hai cu mine!

Nemișcat în loc Păcală stă o clipă, ca visând,
Apoi... numai ce se simte, de pe plai, spre cer urcând.

Aripi parc-avea la spate! Îndărăt când se uita,
Tot mai mic, mai șters, pământul rămânea napoia sa.
Casele-i păreau mici cuiburi, munții, niște moșoroaie;
Râurile, șerpi molatici ce prin iarbă se-ncovoaie.
Iar de la un timp, nici urmă de pământ! pierise-n hău!
Numai stele și luceferi întâlnește-n drumul său.
Ajunsese-așa de-aproape de tăria cea cu stele,
Că putea culege-n zboru-i câte-ar fi voit, din ele.
Apoi și mai sus, deodată o lumină orbitoare
Îi răsare-n ochi — mai albă ca lumina cea de soare.
Pasămite-acolo-n raze, de lumină-nvăluit,
Se afla locașul Celui care toate le-a zidit.

Cum, pe unde mai trecut-a, n-a văzut... fu peste fire!
Îi luase parcă ochii negrăita strălucire.
Îi părea doar că zărește mândre pajiști, pomi în floare,
Mese-ntinse... pe la mese, lume-n strai de sărbătoare.
Numai straie luminoase, numai fețe mulțumite.
Auzea și-un zvon în treacăt, zvon de glasuri fericite...
Și deodată, numai iată-l... locului oprit din zbor,
Se trezește față-n față cu al lumii Ziditor.
...Dumnezeu, cu barbă albă, ca omătul cel curat,
Odihnea-ntr-un jilț, de cete îngerești înconjurat.
Când în fața Celui veșnic se văzu ajuns Păcală,
I-a-nghețat în piept suflarea... mut rămase de sfială.
Domnu-i înțelese frica. – Vino, bun sosit la rai!
Mai aproape!... n-avea teamă!... Știi de ce mi te chemai?
Jertfa care mi-ai adus-o mi-a făcut nespus de bine.
Pentru fapta-ți bună, spune-mi, ce dar vrei azi de la mine?
Fă-ți p-aicea ochii roată, cere-mi – făr-a te sfii –

Orice-ți place… și-ntr-o clipă ruga ta se va-mplini.
De-ale Tatălui cuvinte părintești îmbărbătat,
Își roti Păcală ochii prin lăcașul minunat.
Ce era pe-acolo… Doamne! Ce de lucruri de minune:
Nu-i condei ca să le scrie, nici grai să le poată spune!
Când deodată, printre-atâtea frumuseți dumnezeiești,
Într-un unghi zărește-un fluier, mic! un fleac! nici să-l privești!
Și grăiește: — O, Stăpâne! Pentru jertfa-mi ne'nsemnată,
De la Tine… sănătate!… n-așteptam vro altă plată.
Dacă totuși vrerea Ta e să-mi aleg un lucru… hai!
Vezi în colț colea un fluier? Doar pe-acela să mi-l dai!

Din mulțimea de scumpeturi, auzind c-atât el cere,
Doar un fluier, ș-alt-nimica, Domnul râse cu plăcere.
— Cum se poate? Tatăl lumii în locașu-i când te cheamă,
Nu găsești să-i ceri, băiete, nici un lucru mai de seamă?
Ia mai stăi și te gândește! Trai îndelungat… voiești?
Vrei soție… credincioasă? Vrei… averi împărătești?
— Urzitorule al lumii! încă de copil doream,
Când flăcău voi fi, un fluier ca acesta eu să am.
Dacă ții să-mi faci plăcere, dă-mi-l, Te milostivește!
Robul Tău smerit nimica alte-celea nu dorește.
Ce putea să mai răspunză la aceste vorbe Tatăl?
Semn făcu să i se-aducă fluierul cerut: — Ei, iată-l,
Dacă nu vrei alte bunuri… fericit să-l stăpânești!
— Mulțumesc! Ferice, Doamne, și Tu-n veci să-mpărățești!

. . . .

Cuvântând așa, Păcală din nălțimi strălucitoare
Spre pământ simți că-ncepe iar domol să se coboare.

CUPRINS

VI

TOCMEALA

Când pe munte-a pus piciorul, cruce și-a făcut voios,
Apoi s-adânci-n desimea codrului întunecos.
Și sub câte-un brad la umbră, fără grijă de nimica,
Sta, cânta cu drag din fluier, cât de mare-i ziulica.
Brazii, auzindu-i cântul, ramurile-și clătinau;
Păsările, fermecate, pâlcuri prin văzduh săltau.

Dar s-a săturat la urmă prin păduri de hoinărit,
Și-ntr-o zi, din munți pornește către șesul înflorit.
Tot coboară, pe-o potecă, merge… până dă de-un sat.
Iar acolo, ce-ntâlnește? Oameni mulți în drum, la sfat.
Amărâți grozav în suflet după față se vedeau
Și-ntre ei, sărmanii, tocmai despre popa lor vorbeau:
— Îi muncii! (striga din gură un român cu negre plete)
Luni de zile!… și drept plată: bice peste spate-mi dete!
— Nu-i plătii (zicea un altul) niște bani la timp, și-acum
Știți că vrea să-mi vândă casa? Voi fi scos cu-ai mei în drum!
D-alde-acestea multe încă oamenii spuneau de-a rândul,
Văicărindu-se de popa și cu toții blestemându-l…

Auzind așa Păcală, se apropie și el:
— Bună vremea! Cum se poate? Popă?… și așa mișel?
— Hei! (un moș oftă cu jale). Popă ca al nostru nu-i,
Nu-i în toată țara altul! bată-l Maica Domnului!
Câți moșneni, avuți pe vremuri, azi cerșesc din sat în sat!
Căci prin uneltiri, hainul, de avere i-a secat.
Doar să ia!… De dat, la nimeni nu dă, nici un colț de pâine.

N-are-n inimă durere, de creștin, nici ca d-un câine!
Sufletul din trup ți-l scoate, când la muncă te tocmește,
Și să nu crâcnești o vorbă, că și trupul ți-l ciuntește.
Uite, de la el din slujbă, chiar aseară, au ieșit
Doi flăcăi... ciuntiți, săracii, nu se poate mai cumplit.
Pentru-un lucru de nimica, într-atât s-a-nverșunat:
Că la amândoi, cu briciul... popa... nasul le-a tăiat.
Frați erau! veniți acuma, de curând, în sat aci!

Lui Păcal-o bănuială inima i-o zgudui:
— Frați?... Și unde-s?
— În căsuța babei Floarea, ici devale!
Să le oblojească rana, i-a chemat chiar ea din cale,
Că e mare doftoriță!... pentru orice fel de rană,
Are-n cap câte-un descântec, și prin lăzi vro buruiană.
„Vai, sărmanii, n-or fi doară frații mei!“ gândea Păcală,
Și-nspre casa arătată el pornește cu iuțeală.

* * *

Când intră-n căsuța joasă, tresări!... Acei flăcăi,
Ciumpăviți de briciul popii, erau tocmai frații săi.
— Doamne! Voi? În starea asta? Cum ajunserăți aci?
— Vai de noi! oftară frații, și-ncepur-a-i povesti:
De tâlhari, știi tu atuncea? noaptea-n codru, urmăriți,
Furăm prinși, bătuți amarnic, pân' la piele jefuiți.
Am scăpat abia cu zile! Și venirăm, pe un drum,
Pân-ajunserăm în satul unde ne aflăm acum.
Ce să facem? ne-ntrebarăm osteniți și nemâncați,
Milă pe la uși să cerem? Haide să intrăm argați.
Când vorbeam așa... în cale, iat-un popă ne-a ieșit:
Popa, chiar din satu-acesta. El în slujbă ne-a primit.
Însă... știi cu ce tocmeală? Bată-l Precista să-l bată!

De ne-om supăra pe dânsul, să ne taie nasu-ndată.
Ai mai auzit ca asta? Iară dacă s-o-ntâmpla
El pe noi să se mânie, noi să-i facem tot așa!
Și la câmp ne-am dus, cu plugul... — Iacă, popa ne grăi,
Să-mi brăzdați azi locu-acesta. Plec. L-amiazi voi fi aci.
De mâncare v-oi aduce.
                    — Bine! Pleacă sănătos!
Zicem noi. Apoi — ne-așternem pe arat — muncim vârtos.
Îns-amiaza vine, trece... Iar cu prânzu', el, să vie
De amiazi, nici pomeneală! A sosit... pe la chindie!
— Cum? Așa târziu, stăpâne?
                    — Cam târziu!... V-ați supărat?
— Nu! dar tremurăm de foame!
                    — De, vă cred! Dar... s-a-ntâmplat!
Iacă... n-a fost gata prânzul! Iar a doua zi, măi frate,
Ce să vezi? Cu prânzul, popa, vine... tocmai pe-nserate!
— Vai! Da' ce-ai de gând, părinte? Să ne ții tot nemâncați?
N-a fost gata nici azi prânzul mai la vreme?
                                        — Nu, argați.
Sunteți supărați pe mine?
                              — Ei! Ba bine că n-om fi !
— Da?
          Și pe-amândoi... cu briciul... uite cum ne schilodi!
— Hai! plecați unde stăpânul mai la timp cu prânzul vine.
Nu fac eu de voi! ne zise — nici voi, dragii mei, de mine!
Iată-ne povestea, frate... iacătă nenorocirea
Ce-am pățit-o!

                Lui Păcală, flacără-i era privirea:
— Vasăzic-așa cu popa? A! Să ne vedem cu bine!
Îi plătesc eu pentru asta, frățiori! Lăsați pe mine!
Și zicând, porni spre ușă.

— Ce? abia doar ai venit,
Pleci din nou? l-întreabă frații.
— Plec, răspunse el grăbit,
Să mă bag și eu la popa!
Ei stătură-n loc mirați:
— Cum, măi frate! Nu ești zdravăn? Vrei și tu ca noi să pați?
Dar el nici că-i mai ascultă. Iese-n drum și, hai, nainte!

. . . .

Iată-mi-l la popa-n curte: — Bine te găsii, părinte!
Popa — barbă roșcovană, chip ursuz, întunecat —
De pe scaun din cerdacu-i, în picioare s-a sculat:
— Bun sosit, măi băietane! Ce vânt te-a adus la noi?
— Păi... argat aș vrea să intru, taică! sau... cioban la oi.
Ce zici? N-ai cumva nevoie?
— He! ba cum nu? Și cioban,
Și argat îmi trebuiește. Spune, cât îmi ceri pe an?
— O! cât pentru asta... lesne vom ajunge la-mpăcare!
Țiu mai mult la casă bună, decât la simbrie mare.
Nu-ți cer plată eu, nimica. Las la buna-ți chibzuială,
Cât ii vrea să-mi dai.
— Prea bine. Te primesc! Dar... c-o-nvoială:
Tu pe mine vreodată dacă te vei mânia,
Să-ți jupoi, cu cosorelul, de pe spate o curea.
Dimpotrivă, eu pe tine de m-oi supăra, să ai
Drept și tu de pe spinare o curea atunci să-mi tai.
— Aș! te văd om bun, părinte; nu-s nici eu cum ți se pare.
S-ar putea s-ajungă treaba între noi la supărare?
— Nu! dar asta mi-e-nvoiala cu argații. Vrei? te-opresc.
Nu voiești?... e largă lumea!
— Vreau! De ce să nu voiesc?
— Iară anul, măi băiete, ți se va-mplini, știi când?

CUPRINS

Prin frunzișul verde, cucul, când s-o auzi cântând.
— Bun!... S-a isprăvit tocmeala?
— Încă nu!... mai stăi, române,
S-o și scriem... Vorba zboară... Numai ce e scris rămâne.
Și luând condei, cerneală, se așează popa, scrie...
— Iac-așa! s-avem la mână amândoi câte-o hârtie.
„A! gândea. Prinsei norocul! Un voinic așa-nchegat,
Să-mi slujească pe degeaba: nu-i câștig de lepădat!
Și-l legai cu-nscrisul, zdravăn, sărăcuțul! Ce-mi mai pasă?“
— Hai, băiete, na!
Păcală în șerpar hârtia-ndeasă.
Iar în gându-i, vesel și el: „Stăi, părinte preacinstit,
Nu-ți găsiseși pân-azi omul, dar acum... ți l-ai găsit!“

VII

CAPRELE POPII

Dimineaț-abia-ncepură zorile să se arate,
Popa iese-n pragul tinzii: — Ei! acum... știi ce, argate?
Mergi de-mi ad-un car de lemne! Din pădure vii doar mâine.
Pân-atunci, merinde, iacă! eu îți dau: un caș și-o pâine.
Dar când vii, întreagă pâinea s-o aduci, — și cașu-ntreg;
Ne'ncepute, pe-amândouă! Înțelegi tu?
— Înțeleg.
Și punând în car merindea, mai punând și o secure,
A-njugat Păcală boii și-a pornit-o-nspre pădure.

. . . .

Când veni cu lemne-acasă, merse drept la popa sus:
— Na, stăpâne, cașul, pâinea... Iacă-ntregi ți le-am adus.

Popa le ridică-n mână: — Hm!... de-ntregi, întregi sunt ele,
Dar de ce-s așa ușoare?
— Fiindcă... n-au miez, părințele.
— Cum n-au miez?
— În coajă, icea, nu vezi câte-un dop tăiat?
Pe aci... scosei tot miezul!
— Vai! Așa m-ai ascultat?
Blestematule!
— Păi!... altfel, se putea, stăpâne dragă,
Să mă satur din merinde și să ți-o aduc și-ntreagă?
Ce? Te-ai supărat pe mine?
Popa... mai domol: — Ei aș!
Să mă supăr eu, se poate? pentr-o pâine, pentr-un caș?
Am glumit cu tine doară... Iar în gându-i: „Las'! zicea,
Că ți-o fac eu ție mâine, dacă mi-ai făcut așa!"

Apoi ziua următoare mi l-a pus la treierat;
Și mâncare, toată ziua, nici să guste nu i-a dat.
Seara după cină, popa, pe la șură se abate:
— Am venit să-ți văd isprava. Ai făcut ceva, argate?
— Cum nu? Uite ici, părinte, cât am treierat... Un vraf!
Numai grâu ales, ca-n palmă; n-are firicel de praf.
— Da, nimic de zis! muncit-ai de ajuns... Dar la mâncare
Să te cheme, preoteasa... a uitat azi, mi se pare...
Nu-i așa?
— Ba chiar așa e!
— Ei, și... nu ești supărat?
— Pentru ce să fiu, stăpâne? Parc-am stat eu nemâncat!
Se putea să rabd de foame, cu atâta grâu pe mână?
Grâul ăsta mi-ar ajunge, nu o zi: o săptămână!
— Nu-nțeleg ce spui, creștine! zise popa cu mirare.
Ce-mi vorbești de grâu tu mie, când e vorba de mâncare?

— Păi... am priceput eu doară, când de-amiază ospătați,
Că pe mine la mâncare ați uitat să mă chemați.
Pentru-atâta lucru însă vorbă n-am mai vrut să fac.
Am găsit eu rost îndată!
                                        — Cum?
                                                        — Umplui cu grâu un sac...
Seara, altul. Și cu sacii, hai, în sat la o vecină!
Dânsa, inimă miloasă, îmi dădu și prânz' și cină.
— Vai, băiete! Vasăzică... îmi mâncași doi saci de grâu!
— Ce? Te-ai supărat, părinte?
                                                        Popa-și puse gurii frâu.
Și-a-nghițit în piept mânia: — Asta-i! Nu m-am supărat.
Dar... să fi cerut, creștine! că-ți dădeam noi de mâncat.

Când ajunse-n tindă însă, tremura: — Of!... nu mai pot.
— Ce-i? soția sa-l întreabă. El i-a spus nevestei tot.
Iar la urmă: — Nu, cu ăsta, nu e chip s-o duc! și pace!
Am înscris pe-un an cu dânsul: altfel, vânt chiar azi i-aș face!
Preoteasa, foc și dânsa: — Vai! O zi să nu mai steie!
Astăzi chiar, să-i faci de ducă!
                                        — Da, să-i fac! Dar cum, femeie?
— Prea ușor! Să-i dai vro treabă, ce puterile-i întrece.
Și văzând că nu e harnic să ți-o facă, o să plece.
— Bine zici!... Și iese popa, merge iar spre șură-ndată.
Ce să-i dau? A, stăi! găsit-am o trebșoară... minunată!

— Vino-ncoace, măi argate! (Și-n grădina largă-l scoase.)
Uite, vezi tu smârcu-acesta plin de ochiuri mocirloase?
Când voiesc să trec-nainte, mă cufund aici în glod.
Peste mlaștina aceasta fă-mi, din ce vei ști, un pod.
Să-l începi cât mai degrabă, astă-seară chiar, voiesc;
Iar când o miji de ziuă, mâine, gata să-l găsesc.

Însă știi cum vroi să fie podul? Nu ca orișicare!
Tot o călcătură moale și o călcătură tare!
Înțeles-ai?
— Da, părinte.
— Să te-apuci de lucru dară!
Și-acolo lăsându-l, popa a intrat în casă iară,
Povesti și preotesei cele ce-a orânduit;
Se culcar-apoi în tihnă, amândoi, și-au adormit.

* * *

Iar Păcală?... În grădină sta sub cerul înstelat,
Cu privirea-n jos plecată; mai se preumbla-ngrijat.
Smârcul, împrejur, cu pasul și din ochi îl măsura...
Cum? din ce să facă podul? în zadar el se-ntreba.
Pân-odată, din grădină când se-ntoarce iar la șură:
Dă cu ochii de-ale popii capre multe-n bătătură.
— Iacă, mă! își zise-n sine. Am găsit ce-mi trebuia!
Eu, să fiu un om cu stare, capre-n curte-mi n-aș ținea.
Cât e ziua n-au astâmpăr! tot ce-i verde, strică, rod.
Vai, și multe are popa! Ia să fac din ele pod!
Tocmai bune-s pentru asta!
Hai, pe urmă... c-un topor,
Caprelor le taie capul, și picior după picior;
Și târându-le-n grădină, unde-i papură și baltă,
Peste mlaștină le-așează, înșirate lâng-olaltă,
Trup la trup, cu burta una, alta cu spinarea-n sus.
Ca să iasă podu-ntocmai cum stăpânu-său i-a spus:
Tot o călcătură tare, alta moale. Apoi, du-te!
Căpățâne și picioare în gunoi le-ngroapă iute.
Printre capre, unde vede vrun locșor, l-astupă-ndată
Cu pământ, să fie podul neted ca dintr-o bucată;
Iar pe margini, pe deasupra, iarbă verde, flori așează:

Cum, din ce-i făcut anume podu-n jos, să nu se vază.
Și când totul este gata, stă, se uită fericit:
— Ah, când o vedea stăpânul, cât o fi de mulțumit!
Pleac-apoi din nou spre șură, la culcare, fluierând.

Popa, vine până-n ziuă: — Gata-i podul?
— Hei! De când!
Am mai tras ș-un somn de-atuncea.
— Aida-de!
— Ce? nu mă crezi?
Zău, stăpâne, este gata! Mergem, dacă vrei, să-l vezi.
Popa strigă la fereastră: — Preoteaso dragă! Vină!
Vină și tu! Și plecară, cu argatul, în grădină.
Când văzu de-aproape podul: — Uite, zău, că-i isprăvit!
Hm! dar... l-ai făcut, băiete, chiar așa cum am vorbit?
Ia să-ncerc!
— Poftim, încearcă-l!
Și punând piciorul sus,
Hai, pe pod de-a lungul, popa, până la sfârșit s-a dus.
Iar la capăt se oprește, înapoi privind mirat.
— Ei, părinte, ce zici? place-ți?
— Da, băiete! minunat!
Chiar cum am vorbit aseară: tot o călcătură tare,
Alta moale!... Cum știut-ai să mi-l faci întocmai oare?
— Asta-i treaba mea, stăpâne!
Și-au pornit, cu pasul rar,
De la smârcul din grădină, înapoi spre casă iar.
Dar pe popa, lângă casă, nădușelile-l trecură:
— Aoleu! băiete, unde-s caprele din bătătură?
— Caprele, stăpâne dragă? Las' că sunt la loc bun toate,
În grădină! Fii pe pace!
— În grădină? Cum se poate!

Nu venim acum de-acolo? Și nici una n-am văzut.
— He! dar oare peste podul din grădină, n-ai trecut?
— Ce-mi vorbești de pod, creștine, când de capre eu îți spui?
— Apoi... podul, astă-noapte, cum? din ce crezi că-l făcui?
— Vai de mine și de mine! Auzitu-l-ați, nerodul?
Măi! doar nu ți-a dat prin minte ca să-mi faci din capre
podul!?
— Tocmai! ai ghicit, stăpâne!
— Haide! Ce-mi vorbești în șagă?
Cată-mi turma!
— Zău, părinte! am băgat-o-n pod întreagă!
Toate caprele-s acolo: unele cu burta-n sus,
Ca să deie călcătura moale, după cum ai spus.
Altele sunt, dimpotrivă, cu spinarea-n sus culcate,
Ca să deie călcătura tare!
— Ești nebun, argate?
Mi-ai mâncat o-ntreag-avere! Tii! Vrei să mă lași sărac?
— Apoi de, stăpâne! podul, altfel, cum era să-l fac?
Ce? te-ai supărat pe mine?
— Aș! pe dracu'! supărat!
Nu! dar... capre-așa de multe... ia gândește! nu-i păcat?

. . . .

Și-a ținut în frâu mânia popa, iarăși, până-n casă,
Dar în casă când ajunse: — Ei, văzut-ai, preoteasă?
L-ai văzut, afurisitul, ce-mi făcu din nou? Îți place?
Și eu să mă uit la dânsul, și nimic să nu-i pot face!
Of! când mă gândesc la capre, năbădăi m-apucă parcă!
— Dar pe mine! Ia mai du-te, zice preoteasa. Cearcă!
Dă-i chiar bani, din gros, părinte. Plata, pe un an, pe doi,
Dă-i-o! doar să plece! Altfel, ne răpune și pe noi!

CUPRINS

* * *

Alba-n sat demult intrase. Soarele, al zilei crai,
În deplina sa mărire strălucea p-un vârf de plai.
Slugă vrednică, Păcală, migălea prin bătătură,
Își căta de lucru singur: mai la lemne, mai prin șură.
Popa iese iar: — Argate! treburi n-am de-acuma... Hai,
Pleacă! Ce să faci pe-acilea? Frunză la berbeci să tai?
Ține, na... îți dau simbria, p-anu-ntreg... Te mulțumești?
— Aș! răspunse dârz Păcală. Cum pe anu-ntreg? Glumești?
Te-am slujit abia trei zile! Nu, oricât sunt de sărac,
Plată de pomană nu vroi! Mie bani munciți îmi plac!
— Măi argate! Ține banii! Eu ți-i dau! Ce-ți pasă ție?
— Geaba stăruiești, părinte! Vorbă multă, sărăcie!
Pân’ n-oi auzi prin frunze cu urechea glas de cuc,
După cum ne-a fost tocmeala: pân-atuncea nu mă duc!
Preoteasa ascultase pe furiș de la fereastă...
— Ei! din prag îi zice popa. Auzitu-l-ai, nevastă?
Îi dădui și bani! Degeaba! E un prost făr’ de pereche?
Nu pricepe ce e banul? Sau e cam într-o ureche?!
...A! dar d-azi — ferit-a sfântul — cât o fi să stea la noi,
Nu-l mai țiu pe lângă casă. Îl trimit... pe câmp la oi.

VIII

LA OI

Popa și-a ținut cuvântul. Pe Păcală l-a trimes,
Chiar în dimineața-aceea, să păzească oi la șes.
El s-a dus. Și-n larg afară, stând la umbra unui fag,
Scoase fluierul și prinse a cânta cu mare drag.

Iară oile-mprejuru-i — parcă le-ncinsese-un foc —
Cum îi auziră cântul, toate s-au pornit pe joc!
Când văzu așa Păcală: — He-he! zise, bine-mi pare.
S-a mai pomenit pe lume fluier ca acesta oare?
Nu l-aș da pe-o țară-ntreagă! Ăsta-i fluier fermecat,
Nu degeaba doar, din ceruri, Domnul însuși mi l-a dat!
Nu cânt încă tocmai bine, dar cu timpul voi cânta.
Și să mai vedeți atuncea turma mea cum va juca.
Apoi, dă-i voios nainte, cântă!... cântă!... până-n seară.
Iar oițele-mprejuru-i, ca nebune... tot jucară.

. . . .

Domnul zilei, mândrul soare, dup-un deal când scăpătase,
Hai cu turma-i și Păcală, pe-ndelete, către casă.
Rupte cum erau de foame și de joc, mioarele,
Pe cărări abia cu trudă își târau picioarele.
Popa, le-aștepta-n portiță. — Vai de mine! măi argate,
Ce-i cu oile acestea, de-s așa debălăzate?
Sunt bolnave?
                    — Aș, stăpâne! nu-s bolnave... sunt trudite,
Că pe câmp, în loc să pască, tot jucară ca smintite!
— Ce spui! Ia să văd, mănâncă? Dă-le-un braț de fân, băiete!
— Să le dau! grăi Păcală. Și din șură fân le dete.
Ele cum zăriră fânul, prinser-a-mbuca de foc.
Popa a intrat în casă. Inima-i veni la loc.
„N-au nimic“, gândea-ntru sine.
                                        Dar în ceealaltă seară,
Oile, de foame, late i-au venit acasă iară.
Sear-a treia, moarte-aproape!
                                    — Vai, vai!... mi se prăpădesc!
Cum le-o fi păzind el oare? Mâine am să-l urmăresc.
Apoi ziua următoare, când argatul iar plecă

Spre izlaz, în zori, cu turma, hai și popa, se sculă.
După el tiptil se duse... între niște spini stătu:
Iac-așa... să nu mă simtă!
Aș! Păcală îl văzu.
Și-ncepu cu foc să cânte. Iară oile-au lăsat
Iarba și-ncepură jocul. Popa... a rămas holbat.
— Uite, mă! Drăcia naibii! Pentru asta-mi vine dară
Moartă de flămândă-acasă turma-n fiecare seară?
Doamne! se mira-ntru sine. Când, minune și mai mare?
Numai ce se pomenește, hop, și el, în sus că sare.
Și sărea, măi nene, popa... și juca-ntre spini, săracul,
Făr' să vreie, hopa-tropa — de credeai că-l poartă dracul.
Iar, cu fluieru-i, argatul face câțiva pași nainte,
Se așează-n fața popii... Și să vezi joc pe părinte!
Și să fi văzut în ochii lui Păcală bucurie,
Când în spini vedea cum popa: haina, barba și-o sfășie?
— Ho! părintele strigat-a. Vrei să cânți, bre, până mâine?
Nu-ți ajunge?
Iar Păcală: — Ce?... te mâniași, stăpâne?
Popa-și îmblânzește graiul: — Stăi, băiete, nu cânta!
Ce vrei?... să tot joc acilea, până sufletul mi-oi da?
Aș! Păcală, dă-i nainte! Cântă, cântă, și mai și!
Din cântat abia la prânzul de amiază se opri.

* * *

Când sosește-acasă popa, zgâriat și zdrențuit,
Preoteasa-și face cruce. — Vai, părinte, ce-ai pățit?
— Ce-am văzut eu, dragă, nimeni n-a văzut pe-acest pământ
Și pățania de astăzi, n-am s-o uit... nici în mormânt!
Cel trimis la câmp cu turma nu e om precum s-arată,
Ci sub chip de om: vrun diavol, bată-l Precista să-l bată!
Și-ncepu să-i spună toate: cum argatul a cântat;

Oile, când auziră, cum s-au pus p-un joc turbat.
— Ba nici eu, cât sunt de popă, n-a fost chip să stau pe loc:
Mă trezii — ca o sfârlează — între spini jucând de foc!
— Ia taci! zise preoteasa. Mie-mi spui așa povești?
— Dacă n-am spus adevărul, mâine mort să mă găsești!
— Nu te mai jura degeaba!
                                        — Cum, femeie, nu mă crezi?
Bine, lasă pân' diseară, când s-o-ntoarce; și-ai să vezi!
— Nu cred, nu... orice mi-ai spune!
                                                  Scăpătase mândrul soare.
Preoteasa-n podul casei, căuta niște fuioare.
Pân' să le adune toate, să le facă legătură,
Numai iacă și Păcală, hop! cu turma-n bătătură.
Popa l-a chemat năuntru: — Ia stăi, și mai zi colea...
Vrea și dumneaei s-audă.
                              — Cine?
                                        — Preoteasa mea.
Este-n pod. Ea nu mă crede, cum cânți tu de minunat.
La început, Păcală nu vrea. — Sunt sătul azi de cântat!
Dar văzând că tot îl roagă: — Bine. Să mai cânt oleacă!
Popii, ca să nu mai joace, știți ce-i dete-n gând să facă?
De picioare două pietre, cât bostanul, își legase,
Ba, se mai ținea cu mâna și de scaun și de masă.
Și când începu flăcăul a cânta, colea, de joc,
O chindie, o bătută, dintre cele mai cu foc,
Preoteasa, de fuioare să-și mai vadă, se putea?
Aș! sub ale ei călcâie podul casei duduia.
Țupăia-n pod sus, măi nene, din picioare preoteasa,
Tropăia, juca, sărmana... mai să se dărâme casa!
Când văzu așa Păcală, dă-i! În cânt și-a pus tot focul!
Și cu cât iuțea el cântul, își iuțea și dânsa jocul.
Până ce să vezi? buimacă, tot jucând cu-nfierbântare,

CUPRINS

Buf! căzu din pod în tindă... și-a rămas făr' de suflare.
— Vai, vai! Ce-mi făcuși, argate?
— Păi dacă m-ai pus să-i cânt...
— Mă lăsași făr' de soție!
— De! s-o ierte Tatăl Sfânt!
Ce? te-ai mâniat, părinte?
Popa, tremurând de-amar,
Își ascunse-n palme fața... trebui să tacă iar.

IX

BOII LUI PĂCALĂ

Iată ce suntem pe lume: niște umbre trecătoare!
Își zicea-ntru sine popa, dimineața următoare.

. . . .

...Și a treia zi, pornește pe iubita lui soție,
Cu alai, cu cinste multă, spre locașul de vecie.
Oamenii văzându-i jalea, între ei se bucurau...
Popa nu vedea pe nimeni, lacrămi ochii lui vărsau.
— De! ziceau din grai sătenii. Tot plăceri! Necazuri nu-s?
Vezi? Orice s-ar zice, geaba! tot nu doarme Ăl de sus!
Nu lovește el pe nimeni cu măciuca-n cap deodată,
Însă nici nu scapă nimeni pe pământ de-a lui răsplată!

* * *

Se-nnoptase. Pe la vetre, toți din sat dormeau în tihnă.
Numai popa-n așternutu-i nu-și găsea defel odihnă.
— Mi-ai făcut-o iar, dușmane! mi-ai făcut-o îndesată!
Dar ți-oi face-o și eu ție, las' pe mine astădată!

Până n-o cânta-n pomi cucul, nu voiești să pleci? Sărace!
Au să-ți cânte mâine cucii, p-altă lume, fii pe pace!
Apoi cum s-albi de ziuă, la Pacală merse iute:
— Ei, argate,-njugă boii și-n pădure astăzi du-te
Lemne să-mi aduci cu carul. Nu de ici de la Izvor,
Mai din deal vroi astăzi lemne, de la *Cuibul Urșilor!*
Acolo sunt lemne bune!
— De, Păcal-a zis, prea bine!
De-acolo ți-aduc, părinte! tot un drac e pentru mine!
Și-njugând pe dată boii, o luă voios la drum.
Popa se uita din poartă: — Ei! scăpai de el acum!
Unde-l trimesei, pădurea plină-i de sălbătăciuni,
Câți se duc, acolo-și lasă oasele prin văgăuni.

. . . .

...Iar Păcală: „Hăis, Murgilă!“ boilor pe drum grăia,
„Cea, Zorilă!“ Și cu carul spre pădure tot suia.
Iată-l, spre amiazi, la *Cuibul Urșilor* în munți ajuns!
Până-n inima pădurii, cu plăvanii-i a pătruns.
Iar acolo-ntr-o poiană, sub o râpă, se opri
Și din jug scoțându-și boii, de-un stejar îi priponi.
Apoi, hai, să cate lemne. Dară, când venea napoi
De pe unde colindase... ce să vază? Bieții boi
Se zbăteau ca arși, în funii... căci se pomeniră, țup!
C-un ursoi deodată-n față și c-o namilă de lup!
„Măi, măi, măi!“ Păcală-ncepe întru sine-a se mira,
„Lupi și urși destui văzut-am, dar de-așa mărime: ba!“
Apoi strigă: — Ho! dihănii ce-ncurcați p-aici poiana?
Vă mănâncă pielea, poate?... Vreți ca să vă scutur blana?
Aș! lighioile... de vorbă, credeți c-au voit să știe?
Tăbărăsc pe boi îndată și s-apucă să-i sfâșie.
— A! le zise-atunci flăcăul. Vasăzică... n-ascultați?

La ospăț aici venirăți? Boii vreți să mi-i mâncați?
Bine! ospătați nainte! Dar să știți că-n loc de boi,
Carul încărcat cu lemne mi-l veți duce-acasă voi!

Și le dete bună pace, foamea să și-o potolească...
Iar într-un târziu: — Ei drace! burta vreți să vă plesnească?
De ajuns! Din boi, sărmanii, oase goale mi-ați lăsat.
Ia poftim... la jug acuma! Hrană pentru ce v-am dat?
Apoi, haide... cu toporul, pe din dos, pe nevăzute,
Înspre lacomele fiare își îndreaptă pașii, iute.
Și deodată, — cum și ce fel, el o știe!, — pe lighioi
Le-a vârât în jug cu gâtul, pe-amândouă, ca pe boi:
Ursu-n dreapta, lupu-n stânga...
„Iac-așa!“ gândea-ntru sine,
„Bun detot. Cu boii popii, lemne-aș fi cărat puține.
Prea erau flămânzi! Acuma pot să pun bușteni destui,
N-am de ce mă teme. Boii îmi sunt tobă de sătui.“

Prinse-a pune-apoi la trunchiuri. Iar când carul și-l văzu
Încărcat, cu vârf, de lemne: „Cea, Lupane!“ începu,
„Hăis, Martine! Hăis, lighioană!“ Ursul mormăia, sărea;
Lupul se smucea să scape. Dar Păcală nu glumea.
Când mi-i arse c-o prăjină, carul le păru ușor.
Îl târau... să se sfărâme roatele pe urma lor!
Alergau câte-o bucată, mai stăteau, săreau în loc,
Până când simțeau prăjina; apoi iar trăgeau de foc!
Cam așa el, din pădure, carul până-n sat și-l duce.
Câți îl întâlnesc în cale, stau din mers, făcându-și cruce.
Iată-mi-l la poarta popii. — Hai, deschide-mi, taică, hai!
Popa, când zări din curte cele două fiare: — Vai!
Ba deschidă-ți dracii poarta! Piei, Satano, piei! răspunse.
Și-alergând spre ușa tinzii, după ușă se ascunse.

— Hai, părinte! Mi-aș deschide singur, n-aș sta să te chem.
Dar mi-s boii cam zburdalnici; o să-și ieie vânt, mă tem.
— Ieie-și! ducă-se-n pustiuri! popa din năuntru-i zise.
Nu-ți deschid!
Atunci, Păcală poarta singur și-o deschise:
Și cu caru-a tras în curte. Popa-n cas-a alergat,
Și scoțându-și pe fereastră capul: — Mă! ai căpiat?
Ce-s dihăniile astea? Fugi cu dânsele napoi!
Cum cutezi, pe cap, dușmane, să-mi aduci așa lighioi?
Iar Păcală: — Ce dihănii? Ce lighioi? Sunt boii mei,
Preacinstitule părinte. Ș-încă ce boi buni!... ehei!
Au puteri, cât doisprezece! Când ai ști ce bine trag!
Să-i slobod din jug acuma, că-s trudiți, — și-n grajd să-i bag,
Să le dau ceva să-mbuce.
— Ce-ai zis? Altă treabă n-ai?
Să-mi sfâșie și juncanii? Să rămân și făr' de cai?
Scoate-mi, tartorule, iute! iazmele din bătătură!
— De, stăpâne! cumpănit-ai vorba ce-ți ieși din gură?
Aste iazme-ți prăpădiră boișorii amândoi;
Eu le-am pus la jug pe ele! și ți le-adusei drept boi!
Să le dau acuma drumul? N-am decât să mă supun!
Dar să nu-mi găsești vreo vină mai apoi! atâta-ți spun!
— Hai odată! dă-le-ncolo! N-auzi bine? Surd ești oare?
— Na! poftim! grăi Păcală, dejugând cu zor pe fiare.
Ursul, lupul — bodaproste! — slobozi când se pomeniră,
Țâșt! pe poartă, ca din pușcă! spre pădure mi-o tuliră.
Popa, ușurat o clipă, mai în tihnă răsufla.
Ce folos? Scăpă de fiare; de Păcală însă ba.
Și când îl zărea prin curte, și când se gândea apoi
După toate celelalte, c-a rămas și făr' de boi:
Sângele-i fierbea-n tot trupul, nu-și găsea astâmpărare.
Îi venea să-și smulgă barba, pletele, de supărare!

CUPRINS

X

MOARA DRACILOR

Asfințise mândrul soare. Popa se plimba-ncruntat
Prin cerdac, prin bătătură, tot cu gândul la argat.
„Cum s-o scot cu el la capăt? Nu mai știu, s-a mântuit!“
Dar deodată-n loc s-oprește: „A, ba ia stăi! Am găsit!“
Apoi intră-n casă grabnic: — Mamă-soacră, știi ce? du-te,
La trei saci din cămăruie, umple-i cu cenușă, iute!
Dar să nu te vaz-argatul!
— Cu cenușă? soacra-ntreabă.
Cum? La ce bun?
— Vei pricepe mai pe urmă! Hai, degrabă!
Baba — ce să-i mai răspunză? — ia pe loc de după ușă,
Din cămara de alături, trei saci — pune-n ei cenușă.

Popa cheam-apoi năuntru pe Păcală: — Măi argate!
Uite vezi tu lângă vatră ăști trei saci? Sunt cu bucate;
Cu secară unul, altul cu porumb, celalt cu grâu.
Du-i la măcinat, acuma, seara, până nu-i târziu!
Însă nu la orice moară! n-au la muncă toate spor!
Colo să mi-i duci, sub râpă, hăt, la Moara Dracilor!
Și să fii aci, băiete, cu făina gata, mâine,
Când s-o lumina de ziuă. Înțeles-ai?
— Da, stăpâne!
Apoi, hai! Păcală scoate sacii-n largul bătăturii,
Îi așează-n car — își umple traista cu de-ale gurii;
Doi juncani la car înjugă, și pornește-n sus la drum.
— Ei! tot nu ești dumerită, mamă-soacră, nici acum?
— He, ba cum nu? Moara ceea e știută-n sat la noi.
Cine dă pe-acolo noaptea, nu mai vine-n veci napoi!

N-are să-ți mai vie-acasă nici argatul dus cu sacii!
Când cenușă-n saci vedea-vor, ce crezi c-o să-i facă dracii?
„Mă! tu-ți râzi de moara noastră?“
— Vorbă nici că mai încape!
A scăpat de urși el, mamă; dar de diavoli... n-o să scape!
Cam așa vorbeau în poartă, seara, popa-mpelițatul
Și babornița de soacră, — după ce plecase-argatul.

Iar Păcală, cu juncanii, s-a tot dus p-un drumușor,
Pe sub cerul plin de stele, pân' la Moara Dracilor.
Auzise și el vorba că pe-acolo draci s-adună,
Că de intri-n moara ceea, noaptea: sănătate bună!
Dar el nu știa ce-i frica. Vrea să vază cum sunt dracii.
Trase-n față deci cu carul, și-a cărat în moară sacii.
Pricepuse el că-ntr-înșii nu-s bucate, ci... cenușă;
Însă ce-i păsa lui d-asta? Îi împinse după ușă.
Înăuntru-n moară, beznă. — Hei! morar! Aci ești? Scoală!
Dormi? Ași! nimeni nu-i răspunse. Moara răsuna a goală.
Stăi! își zice-n gând flăcăul. Sunt flămând. Să-mi văz în pace
De cinat, pân' una, alta. Și pe vatră foc își face.
Dintr-un vreasc, apoi frigare cu briceagul își ciopleşte,
O felie de slănină în frigare-nțepenește
Și-o-nvârtește-ncet deasupra jarului, ca să se frigă.
Când de-afară, numai iată că aude-un glas ce-i strigă:
— Cine ești tu, măi! din moară? Dup-aceea, buf! deodată
Ușa morii se deschide, cu putere-n laturi dată,
Și... răsare-un drac.
Păcală, de pe scaun, de la foc,
Îl măsoară cu privirea, făr-a se clinti din loc:
— Uite-l mă! ha-ha! sărmanul! Negru, ca din smoală scos!
Gol detot! cu coarne-n frunte! Și ce coadă are-n dos!
Vasăzic-așa sunt dracii? Aoleo! da' sluți mai sînt,

De-or fi toți la fel cu ăsta, prăpădi-i-ar Domnul sfânt!
Și s-a pus p-un râs cu hohot. Dracul se uita mirat.
Apoi: — Mă! n-ai limbă-n gură? Cine ești? te-am întrebat.
— Cine sunt? Ții mult să afli? Cine să fiu? *Singur Eu!*
Ăsta-i numele ce-mi dete la botez nășicul meu.
— *Singur Eu?* Îmi pare bine! Și... ia spune... ce lucrezi
Lângă foc aci, la vatră?...
— Păi... de cină-mi fac! nu vezi?
— A! de cină? o friptură? D-asta-mi pare și mai bine.
N-am pus azi nimic pe limbă. Voi cina și eu cu tine.
— D-apoi cum! Ți-e foame tare? Vezi în balt-afară, drace,
Ca ai să găsești friptură tu, pe-acolo, câtă-ți place!
— Da? o să găsesc? întreabă tartorul, cu ochii pară
Nu glumești? Mă duc să caut! Și ieși pe ușă-afară.
Apoi pân' să numeri zece, iată-l iarăși, c-o frigare,
Cam la fel cu-a lui Păcală; iar în ea, c-o broască mare.
Intră, lângă foc s-așează, prinde și el să-nvârtească
Spre-a se frige pe jeratic pocitania de broască.
Iar când sfârâia mai tare și țâșnea dintr-însa zeamă,
Naibii, ce-i dă-n gând? Se face cum că n-a băgat de seamă:
Și-și atinge-odată broasca de slănina lui Păcală...
— Ce faci, mă! i-a zis flăcăul. Umblă mai cu chibzuială!
Nu-mi spurca friptura! Dracul se astâmpăr-o clipită:
Apoi... dă din nou cu broasca-i în slănina rumenită!
— Măre, n-auzi? Ași, spurcatul șade nițeluș cuminte
Și-și lipește broasca iarăși de slănina cea fierbinte.
— Hm! degeaba-mi stric deci gura? Stăi! Gândind Păcal-așa,
Sare, iată-l, cu slănina, ce-n frigare-i sfârâia
Și, deodată, paf! pe diavol, drept în ochi mi l-a izbit,
Cu atâta foc, că ochii amândoi i-au și plesnit.
— Na! ca să-ți aduci aminte, cât îi mai trăi, jivină!
. . . .

În frigare-apoi își pune altă halcă de slănină.

Iară dracul: — Valeu! strigă. Mor! săriți degrabă, frați!
Și-ntr-o clipă moara, toată, se umplu de-ncornorați.
— Ce-i, fârtate? Ce-nsemnează aste țipete nebune?
— Am rămas fără vedere!
— Cine ți-a scos ochii? spune!
— Singur Eu! sărman de mine! cu friptura din frigare!
Se jălea Ucigă-l crucea, negăsindu-și alinare.
Singur Eu!... (căci pe Păcală el așa știa că-l cheamă).
— Apoi, de! ceilalți grăiră, pentru ce nu bagi de seamă?
Cine strigă, frățioare, dacă singur te-ai chiorât?
Dracul țipă și mai tare: — *Singur Eu!* N-ați auzit?
Ș-alerga nebun prin moară.
— Ia taci, frate; taci că-ți trece!
Du-te colo-n dosul morii, spală-te cu apă rece.
Bietu' diavol... ce să facă? Merge să se spele-afară.
Dracii ăilalți, toți, privirea spre Păcală și-o-ndreptară:
— A! și tu, aici? Ia spune, ce cați pe la noi, bădică?
Altu-n locul lui, atuncea, mai c-ar fi murit de frică.
Dar el, în picioare țanțoș ridicându-se de jos,
Și privind pe draci în față, le răspunse mânios:
— Cum ce cat p-aici? Aceasta, unde ne aflăm, nu-i moară?
Iacă sacii, după ușă! Am venit să macin doară!
La o moară cumsecade socoteam aici că viu...
Că un cuib de hoți vi-e moara, d-unde se putea să știu?
Dracii, toți, ca arși săriră: — Ce? măi omule!-ndrăznești
Despre moara noastră vorbe d-alde-acestea să rostești?
— Ba bine că nu! la naiba! când, aici, trăsei aseară
Cu porumb curat, să-l macin, și cu grâu și cu secară,
Iar acum, în saci... cenușă!... alt-nimic nu se găsește!
Mi-ați furat în timpul nopții pâinea scumpă, mișelește!

Mi-ați turnat în saci cenușă! Și-ați vroi să mai și tac?
Tâlhării de-acestea, unde, unde-n lume se mai fac?
— Tâlhării? în moara noastră? diavolii-ntr-un glas strigară.
Aiurezi?
— Ba spun ce este!
— Nu se poate, ieși afară!
— Ce? nici nu mă credeți, tartori? Ia cătați în saci!
— Prea bine!
Vom căta, un drac răspunse. Și de minți, e vai de tine!
Când s-a dus să vadă însă: — Ira! ba-i cenușă, frate,
Doar cenușă-n toți trei sacii! Bietul om avea dreptate!
Cine-o fi făcut aceasta?
— Cine altul decât voi?
Zise rățoit Păcală. Las' că spun eu pe la noi.
Am să spun ce fel de moară-i moara voastră... țineți minte!
Nici picior de om p-aicea nu mai calcă d-azi nainte!
Dracii — cum să-l îmbuneze? — Iartă, nu fi supărat!
Potrivim noi, cum e bine! Astă dată... s-a-ntâmplat!
N-are să se mai întâmple! Și sărind cu repezeală,
Hai! goliră de cenușă toți trei sacii lui Păcală.
Îi umplură cu făină: de porumb, de grâu, secară.
Ba i-au pus și-n car: — Ei! place-ți?
— Da! îmi place!
— Drum bun dară!
Du-te! ce-ai pățit cu sacii, nu mai pomeni pe-acasă!
Morii noastre, printre oameni, nu vrem nume rău să-i iasă.
— Aș! grăi Păcală. D-astăzi, moară ca a voastră nu-i!
Și-njugându-și boulenii, a plecat în drumul lui.

* * *

Noaptea nu trecuse încă, dar luceau pe boltă, roșii,
Zorile, vestind lumina; iar prin sat, cântau cocoșii.

Popa, după ce dormise toată noaptea liniștit,
Cum se deșteptă, cu soacra-i în cerdac ieși grăbit.
— Nu s-a-ntors, și-i ziuă, mamă! Vezi? L-or fi-nhățat în gheare
Tartorii, de bună seamă. L-or fi dus! Ce bine-mi pare!
Care nu-i fu însă ciuda, când deodată, hop! cu carul,
Îl zări intrând pe poartă: — A, ba vine, zău, tâlharul!
Teafăr! n-are nici pe dracu'! Uite-l! scapă dacă poți!
Vai, vai, bate-l-ar să-l bată Dumnezeu și sfinții toți!
Dar și-a stăpânit mânia... Și vroind a mai afla
De la dânsul una-alta, începu a-l întreba:
— Ei, băiete, ce-i povestea?
— Bine. Iată-mă sosit.
— Cine mai era la moară?
— Hei, stăpâne preacinstit!
Când ai ști ce-a fost acolo! Dracii toți din iad, gândesc!
— Zău? și n-ai pățit nimica!
— Aș! ba cum să nu pațesc?
Îmi furaseră, spurcații: grâu, secară... tot!... din saci;
Și mi-au pus în loc cenușă! Da-i vârâi și eu în draci!
— Cum?...
— Pe unul, mai obraznic, l-am sluțit c-o lovitură,
Ochii amândoi crăpându-i! Celorlalți, le-am tras o gură,
De-au rămas holbați la mine! Apoi, când ai ști, săracii,
Cum s-au dus să-mi umple-ndată, cu făină, toți trei sacii!
— Aș! se poate? zise popa. Iar Păcală: — Nu mă crezi?
Hai la saci, poftim, dezleagă-i, părințele, și-ai să vezi!
Și din jug scoțându-și boii, înspre iesle i-a mânat.
Popa drept la saci se duse; pe tustrei i-a dezlegat.
Spre cerdac apoi se-ntoarse: — Mamă! vino să privești!
E făină-n ei! Îți place? Mai văzut-ai de când ești?
Doamne! Cum să scapi de ăsta? Ce poți oare să-i mai faci?
Când el știe,-mpelițatul, să orbească și pe draci!?

CUPRINS

XI

CUCUL

Cam așa o duse popa cu Păcală, toată vara;
Orice născocea... degeaba! tot el înghițea papara.
Și când se gândea, sărmanul, câte-o să mai pătimească,
Până va cânta-n pomi cucul: îi venea să-nnebunească!

* * *

Într-o caldă zi de toamnă, după ce se preumblase
Mult pe-afară, dus pe gânduri... iată-mi-l că intră-n casă:
— Mamă-soacră! zău, știi cine m-ar putea chiar azi scăpa
De solomonarul ăsta?...
— Cine?
— Uite, dumneata!
— Eu? mirată soacra-ntreabă. Dacă n-au fost ele-n stare
Să te scape, mai deunăzi, nici ale pădurii fiare,
Ba nici diavolii din moară: apoi eu, o slabă — spune! —
Cum crezi c-aș putea, părinte, făptui așa minune?
— Prea ușor. Ascultă, mamă: dacă te-ai sui-ntr-un nuc
Și de-acolo: cucu! cucu!... ai cânta, cum cântă-un cuc,
N-ar avea-ncotro tâlharul!... Cum ar auzi așa,
Nevoit ar fi, chiar astăzi, tălpășița să și-o ia.

— De! să văd! grăi bătrâna. Greutate mare nu-i,
A cânta cum cântă cucii. Este greu doar pân' te sui.
De socoți că prin aceasta vei putea să scapi de-argat,
Nu mă pun de-a curmezișul. Hai, ajută-mi la urcat!
— Hai! părintele răspunse. Și-n grădină s-afundară.
El a răzimat de trunchiul unui nuc bătrân o scară.
Soacra, se sui pe scară; de pe scară sus în nuc.
Și de-acolo: cucu! cucu!... ea cânta... să juri că-i cuc!

Popa, cum aude, fuga! pe Păcală să mi-l cate.
Și găsindu-l după șură: — Ei! n-auzi nimic, argate?
— Ce s-aud?
— Ascultă!... Cucul!
— Ira! bate-l-ar pustia!
Ba-l aud, părinte! Cum nu?
— Vino dar, să-ți dau simbria.
Ce stai? Îmi vei zice iarăși: „Anul nu mi-s-a-mplinit?“
— Aș!... se poate-acum, stăpâne, să mai zic? S-a mântuit!
Cucul naibii! i-auzi colo... doar într-un cântat o ține.
Dă-mi ce crezi că mi se cade... și-apoi... s-auzim de bine!

. . . .

„Ah! scăpai!“ zicea-n gând popa. „Mulțumescu-ți, Doamne, ție!
Și mântuitoru-mi, cine-i? Soacra, Dumnezeu mi-o ție!
Zică lumea orice-ar zice, eu la toți mereu voi spune:
Fi-vor soacre, multe, rele; ei, dar sunt și soacre bune!“
Și-nspre grajd înaintară. Acolo, sub un arțar,
Nu departe de intrarea grajdului, stătea un car.
Iar în grajd doi boi la iesle. — Uite icea! De la noi
Vreau să pleci bogat acasă. Na, argate, ăști doi boi.
Ia cu ei și carul ăsta, tot averea ta să fie.
Cred că e destul de mare pentr-un an așa simbrie.
N-o să zici că-s rău de plată!
— Nu! Păcală i-a răspuns,
Cu privirea-n zări pierdută. Îmi plătești chiar prea de-ajuns.
— Păi, de ce mai stai pe gânduri?
— De! la alta mă gândesc.
Cuc, să cânte-n miez de toamnă, n-am văzut de când trăiesc.
Cum o fi la pene oare? Vroi să-l văz cu ochii mei!
Astfel glăsuind, s-apleacă, ia de jos un retevei,
Merge-aproape — și deodată: zvârr! cu el în nuc spre babă.

CUPRINS

Speriată, ea se dete la o parte-atunci, cu grabă;
Și de sus, de-a berbeleaca, buf! pe pajiște-a căzut!
Popa sare s-o ridice: — Vai, argate!... ce-ai făcut?...
M-ai lăsat și făr' de soacră!
                                        — Ce? Păcală s-a-ncruntat,
Dumneaei era deci cucul? Cu minciuna mi-ai umblat?
Bun!... atunci rămân, părinte, anul nu mi-s-a-mplinit!
Popa, n-a mai scos o vorbă... Tremura de necăjit.

. . . .

— Doamne! cum îl rabzi pe lume? Na! îți place? se gândea.
El rămâne... iar în locu-i s-a dus biata soacră-mea!

XII

EVANGHELIA

După ce-a-ngropat-o popa și pe ea cu cinste mare,
Sta la vatra-i, dus pe gânduri: ce să mai încerce oare?
Astăzi soacra, ieri nevasta îi plecară pe vecie.
Mai avea un fiu pe lume, doar atâta bucurie.
Și Păcală tot în slujbă!
                                        Spre-al său fiu deci s-a-ndreptat:
— Dragul tatii! cu-așa diavol, într-o casă nu-i de stat!
Să lăsăm aicea totul și s-o ștergem amândoi;
Că de nu, strigoiul ăsta ne răpune și pe noi!
— Ai dreptate, zise fiul. Decât să ne prăpădim
În curând și noi, mai bine, zău, în lume să fugim!

Hotărând ei astfel, haide! popa-și strânge de prin casă
Cărțile cu slovă veche, și-ntr-un sac adânc le-ndeasă.

Intr-apoi în cămăruie, una-alta să mai cate.
Dar Păcală, de pe-afară, a-nțeles ce gând îl bate.
— Hm! voiești să fugi în lume, bunule stăpân al meu?
Bine, fugi! Dar unde-i merge, am să te-nsoțesc și eu.
Cu acestea, zvâc! din tindă în odaie el pătrunde,
Și sub cărți în sacul mare al părintelui s-ascunde.
Din cămara de alături popa-n casă iar când vine,
Mai îndeasă-n sac ce-ndeasă, — dup-aceea-l leagă bine,
Și săltându-l pe un umăr: — Doamne! dă-ne ajutor!
Cu băiatul după dânsul, a luat-o la picior!

* * *

Merg așa ei multă vreme, când la deal și când la vale,
Până, iată-i, cam spre seară, că-ntâlnesc o apă-n cale.
Cum s-o treacă? Pod pe-aproape, luntre nu se pomenea.
Râul nefiind prea mare, popa înainte-o ia,
Și odrasla-i după dânsul, cu picioarele prin apă.
Dar deodată, sacul popii, zup! în râu cu fundul scapă.

De sub cărți atunci Păcală strigă tare, să s-audă;
— Saltă sacu-n sus, părinte! Evanghelia se udă!
Popa, dus cu gându-aiurea, își oprește pașii-n grabă:
— Cum? Ai spus ceva, băiete? pe copilul său l-întreabă.
— Eu? Nimic! răspunse-acesta. Apoi calea și-o urmară.
Dar abia trei pași făcut-au, sacul, buf! în apă iară.
De sub cărți, Păcală strigă și mai tare ca nainte:
— Saltă sacul, că se udă Evanghelia, părinte!
Popa stă, ridică sacul, și-nspre-a sa odraslă cată:
— N-auziși nimic, băiete, nici acum?
— Ba cum nu, tată!
Parc-aud și-acuma încă respicatele cuvinte:
„Saltă sacul, că se udă Evanghelia, părinte!“

CUPRINS

Cine se putea să strige? Că p-aicea nimeni nu-i.
Strigătul părea că vine chiar din fundul sacului!

Bietul popă, hoalbă ochii: — Ce-o fi asta? Dar deodată
Spre băiat își ațintește iar privirea-nviorată:
— Valeu! ce minune, Domnul, azi să văd m-a-nvrednicit!
Știi, din sacul meu, anume, glasul cui l-ai auzit?
Evanghelia-mbrăcată numa-n aur și cu file
Aurite pe de margini: aia mi-a vorbit, copile!
Ah, ce carte minunată, dragul tatii! ai văzut?
Hai la mal... să strâng la pieptu-mi cartea sfântă, s-o sărut!
Și la celalt țărm al apei într-o clipă ajungând,
Nu știa, biet, cum să scoată cartea scumpă mai curând!
Când dezleagă sacul însă și zărește pe Păcală,
Popa-ncremenit rămâne: — Tu ești? Ochii nu mă-nșeală?
Vai! trăsni-te-ar sfântul, drace! n-am să scap în veci de tine?
El țâșni din sac afară: — Ce? te-ai supărat pe mine?
Popa, o mâlci pe dată: — Aș! mă vezi tu supărat?
Mă prinsese doar mirarea, când în sac de tine-am dat!

XIII

RĂFUIALA

Încotro să se mai ducă? și la ce? Era și seară.
Osteniți de drum, pe malul râului se așezară.
— Să mânem aci!
                    — Prea bine. Ah, stăpânule iubit,
Nici nu știi, în calea asta cât de multe-am pătimit!
Ba în sac să mă înăbuș, ba în râu să pier la fund,

Dar avuși de mine milă, n-ai lăsat să mă cufund.
D-aia și eu, îndurat-am toate, fără să cârtesc;
Doar să pot, părinte dragă, și la drum să te-nsoțesc!
Cuvântând așa, Păcală se trântește-alături jos,
Lângă râu — și, cum se culcă, prinde-a sforăi vârtos.
Luna strălucea pe boltă și-așternea cu măiestrie
Peste râu o punte dalbă de lumină argintie.

Iară popa sta pe gânduri. Să se culce? ți-ai găsit!
Parcă mai putea să doarmă, cum era de necăjit?!
Lângă sluga-i adormită, sta... părea că stă de pază.
Dar deodată... ce-i dă-n minte? Fața i se-nviorează.
„Ha! (în gândul său își zice). Ai venit și tu cu mine,
Năzdrăvanule? Degeaba! tot scăpa-voi eu de tine!"
Își îndreaptă-n grabă ochii spre copilul său apoi:
— Hai, că e târziu, băiete! să ne odihnim și noi.
— Bine, tată dragă, haidem!
Cu acestea se lungiră
Și ei unul lângă altul jos pe iarbă, și-adormiră.
Dar Păcală, de alături, cum dormea cam iepurește.
Numai ce se scoală iute, și prin minte ce-i trăsnește?
Schimbă locul, se așează... între popă și băiat:
— Iac-așa... Să stea copilul popii lângă râu culcat.
Pe la jumătatea nopții, luna s-ascunsese-n nor;
Vântul apleca-nspre apă crengile răchiților.
Deșteptat din somnu-i, popa se ridică-n sus tiptil.
Zvârle de pe țărm în valuri... pe iubitul său copil.
Și crezând că-și îmbrâncise nu copilu-n râu, ci-argatul,
Zice: — Mulțumescu-ți, Doamne, că scăpai de necuratul!

Pune iar la urmă capul jos pe-a țărmului verdeață,
Și-adâncit în vise doarme, până-n zori de dimineață!

Când deschide însă ochii, dup-al zorilor mijit,
Și zărește pe Păcală jos alăturea lungit,
Iar pe-al său fiu nicăirea: Vai! să-nnebunească-i vine:
— Îndrăcitule!... Copilul!... Unde e de lângă mine?
Sluga, se ridic-agale: — De!... pe unde-o fi... știu eu?
Ce?... te-ai supărat, părinte?
Popa sare ca un leu:
— A! răpusu-mi-ai și fiul? Îți plătesc eu astăzi ție.
Ia stăi! Și spre el s-aruncă, să-l sugrume, să-l sfâșie.
Neclintit din loc, Păcală, de mânia lui râdea:
— Hei... îi zise-n lături dându-l, ce te rățoiești așa?
Toți eram aci aseară. Dacă azi băiatul nu-i,
Eu sunt vinovat? Ia seama, supărării frâu să-i pui!
Vezi să nu te-ntorci acasă cu spinarea jupuită!
Aș! acestea-l scot pe popa și mai tare din sărită.
— Cum? Ce-ai zis? Ce-ai zis! Ha, câine, diavol, șarpe veninos!
Ian așteaptă, că ți-oi da eu! Ș-un pietroi luă de jos.
Dar Păcală se repede, strâns cu dreapta mi-l înșfacă,
Iar cu stânga scoate-nscrisul din șerpar: — Părinte, iacă!
Pe această hârțulie s-aflã scris ce-mi ești dator!
Azi să mă omori voit-ai, și-aș putea să te omor!
Dar eu nu vroi decât ceea ce se spune-aici în scris!
Pregătește-ți deci spinarea! Auzit-ai ce ți-am zis?

Popa-n brațe-așa voinice lănțuit când se văzu,
Din întărâtată fiară, miel îndată se făcu.
— De! gândea, mă are-n mână!... e mai tare, din păcate!
Și-ncepu să se tocmească: — Ian ascultă, măi argate!
Văd că-s vinovat și nu vroi împotrivă-ți a mă pune:
Ești în dreptul tău a-mi face tocmai cum înscrisul spune.
Însă iartă, fie-ți milă, nu mă jupui prea tare.
Căci să rabd așa durere nu voi fi — mă tem — în stare.

Cu cosorul pe spinare mulțumește-te a-mi face
O zgârietură, două, și mă lasă-apoi în pace.
Azi, pe tine-ntâia oară-i doară că m-am supărat!
— Da? să iert? să-mi fie milă? Aș? mi-e frică de păcat!
S-ar putea să calc înscrisul?... Și... la urmă... dumneata
Ai avut vrodată milă, de când ești, de cineva?
De argații d-astă-vară ți-a fost milă — vai de ei —
Când sluțitu-i-ai cu briciul?... Ei erau chiar frații mei!
Auzind acestea popa, ce să zică?... ce să facă?
Anteriul de pe spate și cămașa și-o dezbracă:
— Hai poftim!
Dar lui Păcală inima i s-a-nmuiat:
— Nu-ți fac nici o-nțepătură!... Iacă! zise. Ești iertat!
Ridicându-i sacu-n urmă, îi turnă din el sub nas,
Jos pe pajiște grămadă, cărțile: — Na, bun rămas!
Eu mă duc... Pe cărți, părinte, să citești, când îi voi.
Sacu-l iau cu mine însă, că la drum... mi-o trebui.
Doar atâta-ți iau simbrie! De-azi, te las cu Dumnezeu!
Astfel glăsui flăcăul, și-a plecat în drumul său.
Chiar atunci — de dup-o culme — răsărea și-al zilei domn,
Soarele, scăldând în aur câmpul deșteptat din somn.

* * *

— Ș-unde-a mers de-aici Păcală?
— Stați, mai ascultați la mine!
Pân-aici... nimica toată; ce-i frumos, de-acuma vine!

CUPRINS

XIV

MIREASA

După ce-a lăsat pe popa lângă râu, precum v-am spus,
Hai! cu sacu gol pe-o mână — tot a mers pe râu în sus,
Pân-ajunse-ntr-o pădure mândră, de stejari frunzoși.
Iară pe un deal acolo: plini stejarii... de gogoși!
— A! gândi Păcală-n sine, ia stăi! tot n-am ce să fac.
Și-a cules gogoși de tufă, câte-i încăpură-n sac.
Merse-apoi nainte iarăși... Dar deodată... se opri.
Huiet auzea din față... chiote!... Și... ce zări?
Șir de cară, cu velințe și cu brazi împodobite,
Trase tot de câte patru boi cu coarne poleite.
Oameni și femei prin cară, fete, la urechi cu flori,
Lăutari cântând din cobză și din nai, și din viori.
Ba pe drum pe lângă cară mai veneau flăcăi la rând,
Pe fugari zglobii călare, focuri din pistoale dând.
Cum vedeți, era o nuntă. Mirele-și ducea acasă
Dintr-un sat vecin într-altul pe iubita lui mireasă.
Și nuntașii — ca nuntașii! — iubitori de vorbă multă.
Cum zăriră pe Păcală, îi strigară: — Hei! i-ascultă!
Ce ai tu în sacu-acela?
                                        De! glumi el, niște... ouă!
— Bre! de unde-atâtea, frate? Nu poți să ne spui și nouă?
— Cum de nu? Pe coastă, colo, sunt mulțime de copaci
Plini cu ouă d-alde-acestea... să umpleți... un car de saci!
— Zău? Și mire, cuscri, oaspeți, — hai și ei la deal, săracii,
Cât clipești, — să strângă ouă din copaci, să-și umple sacii!
Rămăsese-n drum mireasa, numai singură-ntr-un car.
Cât era de frumușică, Doamne! Dar plângea cu-amar.
— Mândro! îi grăi Păcală, înspre ea pășind agale,

Pentru ce, atât de-amarnic, plângi... în ziua nunții tale?
Ea-ncepu mai tare-a plânge. El... din cap a clătinat:
— Nu ți-o fi pe plac, se vede, omul care te-a luat!
Mă miram și eu, văzându-l, ce-ai avut de te-ai unit
Tii, copilă-așa frumoasă, c-un bărbat așa pocit?
— Hei! grăi cu lacrămi fata. M-am unit, așa crezi, eu?
Mă siliră mama, tata! Nu l-au vrut pe-alesul meu!

Auzind așa Păcală: — Știi ce, dragă fetișcană?
Decât să jelești, mai bine: dracului să-l dai pomană!
Spune-mi! vrei să scapi de dânsul?
— Mai mă-ntrebi dacă voiesc?
Păi... de azi de până-n ziuă, tot la asta mă gândesc:
Cum să scap? Ar fi vreo cale?
— Lucru-ți pare-așa de greu?
Fii pe pace, drăguliță, că te scap îndată eu.
Dă-te jos și hai cu mine în desiș, colea, devale;
Tu să-mbraci a mele haine, eu să-mbrac pe ale tale.
Ia și sacul meu pe-un umăr, și te du p-aci-ncolea.
Ce voi face mai departe eu, aceasta-i treaba mea!
— Bun! Și-ntr-un desiș intrară. Fata-n haine de bărbat
Și cu sacul lui Păcală pe un umăr, a plecat.
Iute-n urmă, și Păcală, hainele miresi-mbracă,
Și în locul ei s-așează. Fața dânsu-n jos și-o pleacă,
Și-o-nvelește c-o năframă: ca nuntașii duși să creadă,
Înapoi când s-or întoarce, că-i mireasa-n car pe ladă.

* * *

Iată-i, prăpădiți, nuntașii, de zadarnice-alergări,
Vin, sărmanii, încărcându-l pe Păcală cu ocări:
— Mincinosul!... Potlogarul!... Unde-i?... Ia-l de unde nu-i!
Bine, frate, zău, c-o șterse de pe-aci!... norocul lui!

C-ar vedea acum pe dracul!... D-alde-acestea îndrugând,
Pe la locul lor prin cară așezatu-s-au la rând.
Apoi: „Cea, bou! Hăis, plăvane!“ nunta iar la drum pornește.
Mirele vedea, nu-i vorbă, că mireasa-n jos privește,
Și că-și ține-ascunsă fața, sub năframă, tot mereu.
Însă... ce-are-a face? „Las-o“, el și-a zis în gândul său.
Plânge, ca orice mireasă... Are să se potolească!
D-unde să-i fi dat prin minte, rău, ceva, să bănuiască?
Tot așa acasă-n urmă, când se veseleau toți, bând,
Că-i vrun șiretlic la mijloc, cui i-ar fi trecut prin gând?
Se mirau d-un lucru numai, unii: cum — cu tot amarul —
Cară-atât de des mireasa, vin, la gură, cu paharul?

. . . .

După cină, când nuntașii pe acasă toți plecară,
Ginerele și mireasa în odaia lor intrară,
Iar mireasa, ia de mână pe-al ei mire — tămâiat,
Ochii tot în jos ea-i ține: — Știi ce, dragul meu bărbat ?
O viață nouă-ncepe d-azi încolo pentru mine,
Și cu Dumnezeu tot lucrul să se-nceapă este bine...
Fii bun, lasă-mă o clipă, singură, netulburată,
Să mă-nchin pe prisp-afară celui ce la toți ni-e tată!

El, știind că fata-n silă îl luase, nu de voie,
Și temându-se că fuge: — Aș! îi zise. Ce nevoie?
Altădată n-ai tu vreme să te-nchini, oricât poftești?
— Vezi? oftă atunci mireasa, amărâtă. Vezi cum ești?
Țiu și eu l-atâta lucru... Doar atâta te rugai!
Și să nu mă lași? Of! Doamne! Pentru ce mă măritai?
...Nu cred însă... nu se poate... să-mi nesocotești rugarea!
Vrei tu între noi să intre, chiar de-acuma, supărarea?
Lasă-mă... că nu fug, frate! Nici nu stau cât lumea doară!
Uite, leagă-mă de glezne, dacă vrei, cu-această sfoară,

Ca să n-ai gând rău. Și ruga de-i vedea că prea mult ține,
Scutură de sfoar-o dată. Într-o clipă-s lângă tine!
Auzind așa bărbatul, — hai! o leagă d-un picior.
— Du-te! dar să nu stai prea mult, soro, să te-ntorci cu zor!
Te aștept!
Păcală pleacă. Iar în tindă, se oprește.
De la glezne-și taie sfoara. Într-o ladă scotocește,
Scoate de la fund veșminte bărbătești... pe-a sa măsură,
Și-mbrăcându-le-ntr-un suflet, dă din tindă-n bătătură.
Vede-un țap dormind pe prispă. Haț! de coarne sfoara-i
leagă
Sare pe din dos pârleazul, apoi... tunde-o, nene dragă!
Nevăzut pe loc se face.
Câinii, deșteptați, lătrară.
Mirele-auzi un zgomot și lătrat de câini pe-afară,
Dar credea că la mireasă hămăiesc... și mai stătu.
— De! gândea la urmă-n sine. S-a-nchinat destul acu!
Și smuci de sfoar-o dată. Aș, nimic!
— Bre! Tot se roagă?
Ce atâta rugăciune? Nu cumva-i lipsește-o doagă?
Mâine, frate, dimineață... să se-nchine, vreme n-are?
Apoi iar smuci de sfoară, cu putere și mai mare.
O chemă-n aceeași vreme și din gură pe mireasă:
— Hei! la naiba, fă! Mario! n-ai să vii odată-n casă?
Dar cu cât mai tare dânsul de frânghie scutura,
Cu atât mai mult mireasa înapoi parcă se da.
Da' nerăbdătorul mire auzi și-un zbierăt, care
Semăna a behăire, nu a glas de fată mare.
Speriat atunci, românul se repede afară-ntins.
Of, și cum s-arăt prin vorbe ciuda care l-a cuprins:
Când, în loc să dea cu ochii de-al miresei chip frumos,
El se pomenește-n față-i — cu urâtul țap bărbos?!

CUPRINS

XV

PĂCALĂ ȘI TÂNDALĂ

Pe Păcală-n vremea asta l-au tot dus departe pași-i.
Iată-l în pădurea unde se-ntâlnise cu nuntașii.
Merge pe un drum, alene, printre ulmi, tot merge-ntruna,
Ne'nsoțit în cale-i decât de stăpâna nopții, luna.
Când, deodată, ce zărește, jos, culcat în drumul său?
E un om! gândea-ntru sine... A, ba uite!... sacul meu!
Sacul cu gogoși! Mireasa, neavând puteri să-l care,
L-o fi aruncat, se vede, jos, aicea, din spinare.
Bine că-l găsii! E noapte. Ia să fac și eu popas.
Și pe sac lăsându-și capul, ce mai pui de somn a tras!
Iară când făclia zilei, sus pe-o culme, se aprinse:
El luă-n spinare sacul și din nou la drum o-ntinse.

Dar abia trecu o vale și-un muncel, când numai iată
Că pe drum, din ceea parte, alt drumeț i se arată:
Tot ca el, c-un sac pe umăr — tot așa de zvelt, de nalt.
Amândoi coboară sprinteni unul înspre celălalt.
Și-ntâlnindu-se devale față-n față, stau pe loc,
Sub un ulm cu frunza deasă:
— Bună vremea!
— Bun noroc!
— Ce-ai acolo-n sac, fârtate?
— Niște nuci am de vânzare,
A răspuns, glumind, Păcală. Dar tu-n sacu-acela mare?
— Eu? ehei! grăi străinul. Niște lână! Cât trăiești,
Tot să cauți, frate, lână ca aceasta nu găsești!
— D-apoi nucile din sacu-mi zise iar Păcală-n șagă,
N-ai mâncat tu nuci ca astea de când ești, fârtate dragă!

— Ce spui? întrebă străinul. Vrei să le desfaci mai iute?
Hai atuncea… târgu-i gata! Să schimbăm… pe nevăzute!
— Haidem! Și schimbară sacii, făr-a se mai fi gândit.
Dar când îi dezleagă, ce văd? Amândoi s-au păcălit.
Ăla-n loc de nuci, în sacu-i, cu gogoși se pomenește;
Iar Păcală-n loc de lână, mușchi în sacul său găsește.

Pricepând ei cum și ce fel, se ridică drepți, privesc
Țintă unul înspre altul, și-ntr-un hohot izbucnesc.
Dup-aceea: — Măi! se-ntreabă: Cine ești tu?
— Eu? Păcală!
— Cel vestit în toată țara?
— Da! Iar tu?
— Eu sunt Tândală!
— A! Tândală? Tu ești ăla? Te cunosc și eu din nume.
Mi s-au povestit, măi frate, despre tine, multe-n lume!
În păcălituri ești meșter, cum se vede, tot ca mine.
Ha-ha! știi ce bine-mi pare că m-am întâlnit cu tine?
— D-apoi mie? Vino-ncoace!
Și cu drag la piept s-au strâns.
Și c-o strângere de mână frați de cruce ei s-au prins.
Martori fost-au la prinsoare: ulmii, soarele preasfântul.
Și plecară, năzdrăvanii, să cutreiere pământul.

. . . .

Dar deodată-ntr-o poiană, se opriră amândoi:
— Măi Păcală, ian ascultă, lumea-i strâmtă pentru noi,
Prea e strâmtă ca să batem împreun-aceeași cale,
Ia-o tu la deal încolo, iară eu p-aici, la vale.
— Ai dreptate, măi Tândală. Du-te… umblă sănătos.
Și-au luat-o prin pădure: unu-n sus, iar altu-n jos.

* * *

Cât or fi umblat ei, nu știu — mai pe șes, mai pe la munte;
Știu doar că-ntr-o zi, Tândală nimeri-ntr-un sat de frunte.
Era zi de sărbătoare. Gloată-n drum, și gălăgie.
Chiar atunci ieșise lumea de la sfânta liturghie.
Când ajunse-n dreptul gloatei de femei și de bărbați,
El stătu-n loc: — Bună vremea! Ce mai nou p-aici, fârtați?
— De, drumețe, ce să fie? Uite... oameni-au răspuns
Ne-a ieșit cam slab porumbul. Ploaie n-am avut de-ajuns.
Dară pe la Dumneavoastră?
— E-he-he! La noi în sat?
Când ați ști! grăi Tândală.
— Ce? sătenii-au întrebat.
— Ascultați minunăție!... La o casă... este-un ou...
Cât să spun că e de mare? Mare, nene, cât un bou!
— Cât un bou? Ha-ha! se poate? izbucniră toți deodată.
Asta-i d-alea de prin basme... Fugi, că prea e gogonată!

— Ba e adevăr, cum este că pe cer un mândru soare
Arde luminos în astă sfântă zi de sărbătoare!
Zise, vrând să-și întărească spusele din nou, Tândală.
Oamenii, ca arși săriră:
— I-auziți-l! Ce-ndrăzneală!
Cum cutezi, în fața noastră, a fruntașilor din sat,
Să trântești minciuni de-acestea, omule nerușinat?
Și sărind pe el cu toții, iute-n lanțuri îl legară,
L-au băgat la gros — și-acolo pân-a doua zi-l lăsară.
Dimineața următoare, vin din nou fruntașii, iată,
Și mi-l scot din închisoare, ca să-i facă judecată.
— Oameni buni! primarul zice, ați văzut cu ce minciună
A umblat să ne prostească ieri acest, „împușcă-n lună!"
Pentru-atâta cutezare, ia gândiți-vă deci bine,

Și să-mi spuneți: ce pedeapsă credeți că i se cuvine?
— La răcoare! strigă unul, șează trei sau patru luni,
Să vedem, o s-aibă poftă să mai toarne la minciuni!
— Aș! un altul zice, „duba"? Nu crez minte să-l învețe!
Ia să-l cumințim mai bine cu vro douăzeci de bețe?

Dar pe când așa cu toții ei stăteau la chibzuială:
Cum? de unde până unde? numai iacă și Păcală,
Chiar atunci, din întâmplare, nimeri-n același sat,
Și-ajungând în dreptul obștei, locului și el a stat.
— Bună ziua! Cum o duceți? Ce mai nou p-aicea, frați?
— De! răspunse unul. Uite! suntem foc de tulburați!
Ieri, aci, cu noi de față, hoțu-acesta, mâini legate,
A mințit că-n sat la dânșii este-un ou... Dar ce ou, frate?
Cât un bou! Mai auzit-ai astfel de minunăție?
Ou pe lume-i cu putință, mare cât un bou să fie?

. . . .

Năzdrăvanul de Păcală, la Tândal-atunci privește
Și mustața răsucindu-și: — De! mai știu și eu? grăiește.
Ouă de așa mărime, nici văzut-am pe pământ —
Măcar că destulă lume treierat-am de când sânt —
Nici n-am auzit vreodată pomenindu-se c-ar fi...
Dar cu ochii mei văzut-am o minune și mai și!
Fraților! În satul nostru, la o casă-n bătătură,
Este-o namilă de rață... știți ce mare? cât o șură!
— Valeu! Ce spui? Cât o șură? oamenii-ntr-un glas grăiesc.
Și privirea spre Tândală, toți pe loc, și-o ațintesc.
— Păi... atunci... îngână unul, ăsta n-a mințit, săracul,
Rațe d-alea pot să facă ouă cât un bou, la dracul!
— He! ba și mai mari! zic alții. Să-l lăsăm, de drum să-și cate!
Înfundând pe om la dubă, i-am făcut o nedreptate!

CUPRINS

— Da, așa-i! răspund cu toții.
Și din lanț îndata mare
Pe Tândală-l sloboziră, mai cerându-i și iertare.
Ba le-a dat și bani chiar obștea, l-amândoi, o sumă bună:
Doar să tacă, de-nchisoare nimănui să nu mai spună!
Dânșii, ce era să facă, bieții? N-au zis ba... Primiră.
Când a fost să plece însă, râsu-abia și-l stăpâniră!
Și s-au dus să-mpartă banii, sub un tei... Dar lui Tândală
Îi veni cu cinci parale mai puțin ca lui Păcală.
Iar pe vremurile-acelea, cinci parale... bani erau,
Nu ca astăzi! Cum s-o dreagă? Mărunțiș defel n-aveau.
— Știi ce? glăsui Păcală. Astăzi n-ai, cred, nici un zor.
La nevoie să mă cauți! Cinci parale-ți sunt dator
Ți le-oi da. Rămâi cu bine!
— Bun!... Și iar s-au despărțit:
Unul spre apus plecat-a, celălalt spre răsărit.

XVI

ÎNVIEREA MORȚILOR

Dete gerul, și Păcală, rupt de drum, de neodihnă,
Într-un sat se așezase, iarna s-o petreacă-n tihnă.
Ci sătenii — hoți cu toții, spre fărădelegi porniți —
C-un așa om printre dânșii, nu puteau dormi tihniți.
Învârteau deci la șuruburi: doar din sat îl vor urni!
Când văzu așa Păcală, știți prin minte ce-i trăsni?
„Mă voi face mort“, își zise. „Asta... are să le placă!
Vreau să-i văd, când mort zăcea-voi, ce vor spune? Ce-au să facă?“

Și ieșind din sat, p-un crivăț — ce prin oase te tăia —
Pe zăpadă-n drum se-ntinse și-a rămas lungit așa.
Când au dat de el sătenii, se-ncruciră: — Tii! s-a dus!
Bine că scăparăm, frate! Slavă Tatălui de sus!
Un sicriu de brad pe urmă grabnic i-au înfiripat.
Și-n sicriu, cam pe-nserate, câțiva oameni l-au culcat.
Unde să-l așeze însă? În biserică-l cărară,
Și acolo, doar cu sfinții, peste noapte mi-l lăsară.
Dar pe când stătea el țeapăn, în sicriu, culcat pe spate,
Și cu mâinile-amândouă peste piept încrucișate,
Ce fel, d-unde până unde, numai iacă și Tândală,
În biserica deschisă: — Vai, prietene Păcală!
Cum te prăpădiși de tânăr! începu să-l căineze
Și-a rămas acolo-n casa Domnului, să-l privegheze.

. . . .

Liniște-mprejur. Doar sfinții pe icoane zugrăviți
Se părea că priveghează mortul și ei neclintiți.
Pe la miezul nopții însă pași Tândală auzi...
„Cine-i?“ se gândea, și grabnic după ușă se-ndosi.
Ce să vază dup-aceea? În biserică, măi frate.
Doisprezece hoți intrară, toți cu câte-un sac pe spate;
Și din sacii grei turnară jos, lângă sicriu, grămadă
Numai bani lucioși de aur, mulți, de-ar fi umplut o ladă!

Hai să-mpartă-apoi bănetul, între ei, cu bucurie;
Că un mort e lângă dânșii, parcă nici nu vroiau să știe!
Ba, de lângă bani, de-alături, câte unul mai chefliu,
Arunca voios privirea și-nspre mortul din sicriu,
Cuvântându-i: — Ei, Păcală! tu, care-ți râdeai de toți,
Vino de ne păcălește și pe noi azi, dacă poți!
Aș! el fără de suflare, sta cu mâinile pe piept.

Dar deodată ce-i abate? Din sicriu se-nalță drept.
Și cu glas, cât poate, strigă: — Morților! săriți cu toții,
Și veniți! căci în lăcașul Domnului intrat-au hoții!
Iar Tândală din ungherul unde sta ascuns de frică,
Auzind aceste vorbe, hop! și dânsul, se ridică,
Umflă iute-n brațe scânduri, cozi de prapore-nvechite.
Cârji ce se găseau acolo după ușă-ngrămădite;
Și trântindu-le pe toate, zdranga! la pământ din greu,
Strigă cât îl ține gura: — Viu, bre! Sunt pe-aci și eu!
Hoții, săgetați atuncea d-un fior prin piept, lăsară
Acoló și bani, și totul — și-au țâșnit pe ușă-afară!

. . . .

Iară cei doi frați de cruce, când la urmă se trezesc
În biserică doar singuri: stau o clipă, se privesc.
După-aceea-i umflă râsul pe-amândoi:
— Ce, măi Păcală?
Vasăzică, nu muriseși! Viu erai!?
— Cum vezi, Tândală!
Dar tu? chiar la țanc aicea, cum, de unde mi-ai picat?
— Eu? neavând lețcaie-n pungă, să te caut am plecat,
Cum ne fuse, știi tu, vorba, pentru cele cinci parale,
Să mi le plătești! Când colo, că ești mort aflai în cale.
Alergai grăbit... și lacrămi am vărsat pe-al tău sicriu.
Că-i o glumă de-ale tale, d-unde se putea să știu?
Până’ nu-ți auzii cuvântul!
Dar pe când ei doi vorbeau
Cam așa năuntru, hoții, pe afară, ce făceau?
După-o fuguliță bună, se opriseră deodată;
Se putea să părăsească o comoar-așa bogată?
Hotărâră a se-ntoarce unul înapoi din drum
La biserică... să vadă ce mai e pe-acolo, cum?

CUPRINS

Care să se-ntoarcă însă? Fiecare se temea.
În sfârşit s-alege unul... hai! inima-n dinţi şi-o ia,
Merge-ncet... îşi vâră capul pe fereastră... Iar Păcală,
Haţ!... din cap îi ia căciula şi i-o-ntinde lui Tândală:
— Pentru cele cinci parale, na, măi, ţine-o! ţi-am plătit!
Hoţului atunci, de frică, răsuflarea i-a pierit.
Nu ştia, biet, cum să-şi scoaţă capul mai cu repejune.
S-o zbughească!
                    — Ce-i? zic soţii-i.
                                        — Rău, cu groază el le spune.
Ni s-au dus pe copcă banii! Hai, s-o ştergem! Ce mai staţi?
În biserică-nviat-au morţi atâţia, măi fârtaţi:
Că din tot bănetul nostru — din grămada aia mare —
Câte cinci parale doară le-a venit, de fiecare.
Iară unuia... nimica! Ş-ăilalţi morţi, bătu-i-ar hula!
Ştiţi cum îi făcură parte? mi-au luat din cap căciula
Şi i-au dat-o!
            — Valeu! Haidem! c-or veni, trăsni-i-ar Sfântul!
S-o tulim! grăiră hoţii. Şi-au fugit mâncând pământul.

* * *

Iar Păcală şi Tândală? împărţiră, stând jos ghem,
Galbenii-ntre ei. Pe urmă: — Sănătoşi să ne vedem!

XVII

PĂCALĂ ÎNSURAT

Scumpă este tinereţea, dulce-i viaţa de flăcău,
Ca o pasăre prin crânguri, să trăieşti de capul tău;
Nimeni grija să ţi-o poarte, nici tu grija nimănui:

Noaptea unde te apucă, mâna căpătâi să-ți pui
Și să dormi, pân' te deșteaptă soarele de dimineață.
Dup-un timp, te saturi însă și de-acest fel de viață.
Și din zi în zi — p-al vieții plai cu flori ce râd la soare —
Simți că tot mai greu ți-e drumul, făr-o soață iubitoare.
Ce să-i faci? Așa-i — pesemne — scris în pravila cerească.
Nu-i făcut pe lume omul singur traiul să-și trăiască!
Astfel ajunsese-n urmă și Păcală! Nicăirea
Îi părea că nu mai poate să-și găsească mulțumirea.
O ducea și zi și noapte, sărăcuțu,-ntr-un oftat,
Îi venise, pasămite, și lui vremea de-nsurat;
Să te-nsori? Din gură lesne-i vorba asta de grăit;
Lucrul însă, Doamne, greu e de adus la bun sfârșit!
Dac-ai ști, — când vii ca mire de l-altar spre vatra ta,
Că-n locașu-ți, cu mireasa, fericirea va intra,
Ce-ai mai zice? Dar se poate amăgiri să ai, cam mari,
Să-ți aduci pe dracu-n casă, cu ospăț, cu lăutari;
Și să nu-l poți da pe ușă, nici cu arhierei, afară.
Cum să faci, ca mai la urmă rău să n-ai de ce să-ți pară?
Ești sărac și iei săracă? Amărât îți este traiul;
Grijile se țin de capu-ți, cum de oi se ține scaiul.
Iei bogată? Intri slugă. Foc ți-e prânzul, foc ți-e cina.
În locașul tău cânta-va nu cocoșul, ci găina.
Iei urâtă? Ți-e urâtă! Ia frumoasă, ca să-ți placă!
Dar atunci... plăcere oare numai ție o să-ți facă?
Le știa el astea toate! Însă: — Ce-o da Dumnezeu!
„Rău cu rău", gândea-ntru sine, „dar mai rău e făr' de rău".
Și colo, prin cârneleagă, și-a văzut cu ochii visul;
Își avea-ntr-un sat: soția, casa lui, cu tot dichisul.

* * *

Două-trei luni... vorba ceea: „Sita nouă-n cui se ține".
Cu tovarășa-i, Păcală, a trăit... nespus de bine!
Dar mai este-o zicătoare: Boii se cunosc la jug...
Pe român, ce poate, nu-l știi, pân' cu el nu intri-n plug.
Tot așa, biet, și Păcală, numai după luni vro șase
Pricepu deplin, viața cam cu cine și-o legase.
Soața lui era, se zice, întru toate potrivită,
Nici prea-prea, nici foarte-foarte; nici frumoasă, nici urâtă;
Nici bogată, nici săracă prea afară din măsură;
Un cusur avea ea, numai: că era... cam rea de gură,
Când se nimerea să-și iasă din sărită mai ales....
Iar aceasta, din păcate, se-ntâmpla... așa de des!
Zi cu zi, din clipă-n clipă! Căci nimică nu-i plăcea
Să se facă-n casă altfel, decât cum o zice ea.
Vorba ce-a grăit o dată sfântă trebuia să fie,
De i-ar fi ieșit din gură cea mai boacănă prostie!
Și era de-ajuns, din vorbă, el c-un pas măcar să-i iasă
Ca, de gura ei, să n-aibă toată ziua pace-n casă.
Începea din zori, drăguța, strigătele-i și ocara,
Și sfârșea cu cicălitul, când pica de somn doar, seara.

La-nceput, zâmbea Păcală: „Las'! cu timpul, s-o-mblânzi".
Aș! ea se făcea — zmeoaică — mai cu draci din zi în zi.
„Hm! așa voiești s-o ducem veșnic, scumpa mea soție?
Liniște-n căsuța noastră niciodată n-o să fie?"
(Astfel dânsul într-o noapte se gândea, cu ochii-n grindă,
Neviind, ca-n vremuri bune, somnul, genele să-i prindă;
Căci odoru-i de nevastă pân-atunci îl cicălise,
Pentru... o nimica toată, ce prin minte îi trăsnise.)
Poale lungi și minte scurtă! vrei, în loc să-ți fiu bărbat,
Să-mi fii tu stăpână mie? Să mă porți ca p-un argat?

Bine! fii pe pace dară! Pân-acuma n-am fost bun.
Ai să vezi de-aci nainte cum știu eu să mă supun!"
Și abia-nspre ziuă, bietul, ațipi cu vai, cu chiu.
Dar în faptul dimineții: — Hei! nu vezi că e târziu?
Mișcă-te! i-ncepu deodată, iarăși, soața-i arțăgoasă.
El căscă la dânsa ochii:
— Ce-i, puicuță drăgălașă?
— Prostule! mă iei la vale? Ah, că nu te ia vrun drac!
Vreau să cos azi. Pleacă iute, cumpără-mi din târg un ac!
Dar, ia seama, pân-acasă... calea-i lungă... Pune-l bine!
Nu cumva să-l pierzi!
— Aș!... dragă... N-avea grijă... las' pe mine!
Și plecă la târg Păcală... Când se-ntoarse, pe-nserate:
— Ei! grăitu-i-a femeia... Acul!... unde e, bărbate?
— De, nevastă, ca să nu-l pierd, — unde ciorile să-l țin? —
De la târg, pe drum încoace, mai venea și-un car cu fân,
Îl pusei în car! Și-acuma, la sosire-am răscolit
Fânul fir cu fir... Degeaba! acul nu l-am mai găsit!

Auzind aceste vorbe, foc ea se făcu și pară.
— Vai! se repezi cu gura, trântorule! pierde-vară!
Nici măcar de-atâta lucru nu fuși harnic să-ngrijești?
Cum? în fân se pune acul?
— D-apoi unde?
— Tont ce ești!
Trebuia-n cămașe, uite, icea să-l înfigi, la piept.
Dare-ar naiba să dea-n tine!... să te facă mai deștept.
— În cămașe? Bine, dragă, las' c-așa fac altă dată!
Iart-acuma!
Aș! femeia, toată seara stă-mbufnată!
Iar în ziua următoare: — Hai! restită-i zice iară,
Este vremea plugăriei. Nu vezi toți din sat cum ară?

Numai boulenii noștri, rumegă nepuși la jug.
Plugul ni-e stricat. Mergi iute, ia din târg un fier de plug!
Dar să nu-l pierzi și pe-acela, ca și acul ieri, creștine,
C-apoi... nu știu ce se-ntâmplă!
— Aș! Se poate? Vai de mine!
Și plecă din nou Păcală. Iară când s-a-ntors acasă:
— Ei, venit-ai? Unde-i fierul? Pune-l ici, să-l văd, pe masă.
— De, nevastă, nu-i nici fierul! Să-l înfig la piept am vrut,
Cum mi-ai zis... Pân' ce cămașa-mi, uite-o! zdreanță s-a făcut.
Crezi c-a stat înfipt o clipă? Aș, cădea mereu la vale!
Ce era să-i fac la urmă? Îl lăsai acolo-n cale,
Și venii cu mâna goală.
— Vai, trăsni-te-ar! Ești în firi?
I-auzi! în cămașă? fierul?!
— Da, femeie! ce te miri?
Să-l înfig aci-n cămașă, nu mi-ai zis chiar tu? La dracul!
Ai uitat de ieri pân-astăzi?
— Acul, trântorule! acul!
Iară fierul, la spinare, trebuia să-l fi adus,
Dac-aveai un pic de minte. Adormi-te-ar Ăl de sus!
— La spinare? Bine, puico, mâine-așa voi face... lasă!
Și a doua zi, Păcală, c-un ogar veni acasă.
În spinare-l adusese. I-atârna pe spate, mort.
— Na! abia mă țiu. Puterea mi s-a dus, de când îl port.
— A! femeia, când îl vede, iar pe el cu gura sare.
Ce-ai făcut? Înnebunit-ai?
Iar Păcală: — La spinare!
La spinare, nevestico, l-am luat, precum mi-ai spus.
Și povața ta-nțeleaptă, uite-n ce hal m-a adus,
Doar o rană mi-e spinarea! Dacă nu-l strângeam de gât,
Ca să-și dea pe loc suflarea, pace! m-ar fi omorât.
Dânsa tremura de ciudă: — Aolio! ce nătărău!

Piei din ochii mei, române! când te văd îmi vine rău.
Îmi păreai mai treaz la minte, pân-acum, și mai cu rost...
Dar de la o vreme... nu știu! văd că dai în gropi, de prost!
Cum se poate-n lumea asta om cu cap așa năuc?
Of! mai bine... ia-mă, Doamne, decât tot așa s-o duc!
— Nu pricep, grăi Păcală, pentru ce te-ai supărat,
Când eu am făcut, nevastă, chiar cum tu m-ai învățat.
— Eu te-am învățat vrodată, eu, asemenea prostii?
Ah! te-ai îmbătat, pesemne, ce vorbești, tu nici nu știi!
Fierul, zis-am, la spinare să-l aduci, bre, nu-nțelegi?
Iar ogarul, cu o sfoară trebuia de gât să-l legi;
Într-o mână, de mâncare — pâine, sau vrun os — să iei,
Și să-l chemi frumos, grăindu-i: cuțu, cuțu, na, Grivei!
— Tii!... așa e! Vezi, păcate? asta nu mi-a dat prin minte.
Bine că-mi spuseși, femeie, las' c-așa fac d-azi nainte!
— Zău, să-ți bagi în cap, bărbate, mințile, de-acu, mai bine.
Că de nu... te dau la naiba! mult, eu n-o mai duc cu tine!

. . . .

Ziua următoare însă, iată, intră o vecină
La nevasta lui Păcală, și-i grăiește: — Soro, vină!
Vină până-n drum la poartă, repede, să-ți vezi bărbatul.
Cum de-a lui prostie râde, de se prăpădește, satul!
Ea la poart-atunci se duse tot fugind — și ce să vadă?
Îi venea de supărare, de rușine-n drum să cadă!
Soțul ei târa de sfoară după sine, către casă,
De la târg, o jumătate de purcel ce cumpărase.
Și-aruncându-i bucățele dintr-o pâine: — Vino, hei,
Îi zicea mereu din gură, cuțu, cuțu, na, Grivei!
— Vai! nevasta iar, cu gura, de la poartă l-a luat.
Dar aceasta ce mai este?
— Ce? nu vezi? Te-am ascultat!

L-am legat c-o sfoară... uite-l!
— Ei! acum... s-a hotărât!
Piei din ochii mei! De tine, sunt sătulă până-n gât.
Nici să nu mai intri-n casă! Să te duci, unde și-a dus
Mutul iapa! Surdul roata! Auzit-ai ce ți-am spus?
Înțeles-ai? Om cu mintea zăpăcită și neroadă!
Iar Păcală: — Vezi, nevastă? D-aia n-are ursul coadă!
Tu mă-nveți prostii, și tot tu, când le fac, mă dojenești?
Cum mi-ai zis făcui, întocmai! Pentru ce dar mă gonești?
— Piei, zănaticule! N-auzi? Să te văd în fața mea,
Când o face plopul pere, sau... când ceafa mi-oi vedea!
Pâine, sare, pe un taler, de-azi nainte eu cu tine
Să mănânc... ferit-a Sfântul! Moartă să mă vezi mai bine!

— Vasăzic-așa ți-e vorba, soțioara mea cea bună?
Zile fericite nu vrei să mai ducem împreună?
Bine, dragă! Niciodată n-am călcat cuvântul tău!
Iacă, te ascult și-acuma: plec! Rămâi cu Dumnezeu!
Sufletul deși mă doare.
— Drum bun! Du-te și te-neacă,
Unde-i gârla mai adâncă! — de durere ca să-ți treacă.
Fă ce ți-o plăcea, bărbate, numai șterge-o și mă lasă,
C-un neghiob ca tine nu vreau să mai țiu de astăzi casă!
Și intrând femeia-n tindă, îi trântește ușa-n nas.
El? atâta așteptase! A plecat cu grabnic pas.

. . . .

— Iată-mă scăpat!... De-acuma, certe-se cu cine-i place!
Ea trăgea tot cea!... eu, hăisa! Nu ne potriveam și pace!

CUPRINS

XVIII

STRECHEA

Despărțit de-a sa nevastă ce-i făcea viaț-amară,
Iată-l iarăși pe Păcală, singur, treierând cea țară
Și râzându-și de-ale lumii neghiobii, azi într-un sat,
Mâine-ntr-altul, ca-nainte, pân-a nu se fi-nsurat.

. . . .

Într-o zi de primăvară, cum mergea spre-un sat la vale,
Stete-un pic să mai răsufle sub un paltin, lângă cale.
Iar în fața lui, pe-o coastă, doi săteni, porumb săpând,
Povesteau, ca să le treacă vremea lungă mai curând.
Și de sus, a lor cuvinte, vântul cu suflarea sa,
Până' sub paltin la urechea lui Păcală le-aducea.

. . . .

— Vai! spunea dintr-înșii unul. Mulți o pat cu-a lor neveste.
Dar ca badea Stancu, altul, tras pe sfoară, nu mai este!
— Da! tovarășu-i răspunse. Ce om bun! să-l pui la rană!
Ce om de-omenie, Stancu! Iar nevasta-i… o vicleană!
Cum se vede singurică — hai, să mai uităm amarul! —
Pune-te pe trai, leicuță, cu cumătru-său, morarul!
Până când i-aproape vremea ca bărbatu-său să vie…
E știut de toată lumea, frate!… numai el n-o știe!

. . . .

Auzind Păcal-acestea, de sub paltin s-a sculat:
— Hm! așa cu Stănculeasa? Apoi, iată-mi-l în sat.
— Badea Stancu unde șade?
                                        — Colo! i-arătă o fată.
Și ajuns în dreptul curții, intră pe portiță-ndată.

Stancu, om cam sur la plete, dar voinic la-nfățișare,
Își dregea-n ogradă plugul.
— Bună vremea, gospodare!
— Bun sosit la noi, drumețe! Ce poftești?
— Păi slujbă cat.
Și venii să-ntreb în treacăt: n-ai nevoie d-un argat?
— He, ba cum de nu? Ia spune: cât îmi ceri pe-un an simbrie?
Numai pe un an de zile vrei tocmeala să ne fie?
— Eu, la dumneata, jupâne, nu cu anul mă-nvoiesc!
Până ți-or urla în vatră, lupii, vroi să te slujesc!
Plată, n-am să-ți cer nimica... lasă... ne-nțelegem noi!
Să mă vezi întâi la lucru... Și-o să-mi dai ce-i crede-apoi.
Aș avea o rugă doară... Firea mea e cam ciudată!
Când și când, așa, m-apucă... strechea parcă, dintr-o dată
Și la fugă peste câmpuri simț nevoie-atunci s-o șterg,
Încotro mă-ndreaptă ochii! și să fug! să fug! s-alerg!
Vreme cam de-un ceas! Pe urmă, când am isprăvit cu fuga,
Viu, muncesc din nou, cât zece!... Iată care deci mi-e ruga,
Să mă lași s-alerg în voie, când meteahna asta-mi vine...
Încolo... să nu ai teamă!
— Doar atâta-i tot? Prea bine!
Te-oi lăsa! răspunse omul. Iar în sine: „Tii! gândea,
Ce mai chilipir! Simbrie... cât voi crede! Și-o să stea:
Până mi-or urla în vatră... lupii! Ha, ha! Să-mi trăiască!
Niciodată, cum s-ar zice, n-are să mă părăsească!“

* * *

Dimineața următoare, Stancu și al său argat
Au ieșit la câmp cu plugul, s-apucară de arat.
Dar colo spre-amiazi, deodată, locului Păcală stete:
— Simt că-mi vine strechea, bade. Eu o șterg!
— S-o ștergi, băiete!

Ș-unde-o ia-nspre sat la fugă! Fuge... sufletul să-i iasă!
Zboară, peste câmp... de-a dreptul spre-a stăpânului său casă!
Stănculeasa-n vremea asta, pe acasă, ce făcea?
Cu cumătru-său morarul, în odaie, petrecea.
Dumneaei, femeie-n floare, năltișoară, durdulie,
Iar morarul, tot ca dânsa! om, să nu-l dai pe o mie!
Dar privind pe geam afară, ea deodată-ngălbenește,
Parc-un șarpe-ar fi mușcat-o:
— Vai, cumetre! Sai! grăbește!
— Ce-i, cumătră?
— Uite-argatu, de la plug... îl vezi cum vine
Într-o goană drept încoace? Te-o găsi aci la mine!
Sai! ascunde-mi-te!
— Unde?
Ea-l apucă de o mână.
După ușă-l duce grabnic, la un poloboc cu lână:
— Vâră-te sub lână icea. Iute! până n-a sosit!
— Bun! Și-n poloboc, morarul, jos sub lână s-a vârât.
Îns-abia el s-ascunsese, numai iacă și Păcală,
Dă pe ușă buzna-n casă, gâfâind de oboseală.
— Ce-i, argate?
— De, păcate!...
— N-auzi, mă? Vorbește! Ce-i?
— Cic-a dat prin turme-o boală. Mor cu droaia oi și miei
Și-a venit de sus poruncă: cine are-n casă lână,
Repede s-o opărească! Altfel e bucluc, stăpână!
— Lână? Să și-o opărească? Doamne! Da' de ce?
— Eu știu?
Pentru molimă, pesemne, să se ducă pe pustiu!
Deci de la arat acasă badea Stancu m-a trimis
S-opăresc îndată lâna cea din poloboc!
— Ce-ai zis?

— A!... (de spaimă și de ciudă, Stănculeasa tremura)
Pentru-atâta doar venit-ai? Mergi-napoi la slujba ta!
Las' că opăresc eu lâna!
                    — Aș! se poate? Nu-ndrăznesc!
De la Stancu am poruncă, însumi eu s-o opăresc!
Cuvântând așa Păcală, hop! la vatră iute sare,
Ia de lângă foc o oală ce fierbea în clocot mare
Și o toarnă peste lână.
                    — Aoleo! din poloboc
S-auzi atunci un zbieret, ca de om căzut în foc.
Și morarul de sub lână, țâșt! pe ușă-ntr-o clipită.
Biata lelea Stănculeasa a rămas încremenită.

. . . .

— Ei, așa-i, așa-i, stăpână?... Uite, dac-am opărit-o,
Boala dracului, din lână, vezi ce repede-a tulit-o?
Și cu-acestea, hai, Păcală, înapoi la plug se duse.
Dar stăpânului, de cele ce-a văzut, nimic nu-i spuse.

* * *

Dimineaț-a doua, Stancu, iese iarăși, pe răcoare,
La arat cu sluga-i. Ș-ară, pân' l-amiazi, într-o-ntinsoare.
La amiază, pe Păcală, strechea iar l-a apucat,
Ca și ieri! Și ia-o, nene, la picior, din nou, spre sat!
Pe acasă-n astă vreme, Stănculeasa, ce făcea?
Puișoru-i, bată-l vina, iar venise pe la ea!
Iar cu el stătea de vorbă! Dar, privind pe geam, deodată
Ea sări din loc, sărmana, ca de-un șarpe iar mușcată:
— Valeu!... nici azi n-avem parte?
                              — Ce-i, cumătră?
                                        — Uite-argatul,
Cum aleargă-ncoace iarăși, alerga-l-ar necuratul!

Să te-ascunzi din nou, cumetre.
 — Unde?... unde?... el întreabă.
Ea-și rotește-n jur privirea: — În firidă ici... degrabă!
— Jos? sub vatră?... Nu mă vede?
 — Haide! Nu-i timp de gândit!
Și-n firidă jos, morarul, sub un țol s-a ghemuit.
Ci abia el se-ascunsese. Iacă și Păcală-n casă!
— Iar vii?
 — Păi!
 — La ce vii? Spune!
 — De, cinstită jupâneasă...
Uite, vezi în colț grămada cea de pari? Sunt de furat,
Cu stăpânul meu, aseară, din pădure i-am tăiat.
Și pădurea-i boierească! Pădurarul o să vie,
O să cate... și de-i aflã, bine n-are să ne fie!
Deci stăpânu-meu acasă m-a trimes, ca să-i ascund:
În firidă ici sub vatră el mi-a zis să-i vâr, la fund.
— În firidă? Vai de mine! Cum? (femeia s-a răstit,
Înroșindu-se ca focul, la obraji) Ai nebunit?
O să-i afle, măi, acolo — bată-i Dumnezeu de pari! —
Podul casei nu e mare? Nu-i mai bine-n pod să-i cari?
— Aș! se rățoi Păcală. Nu, cinstită jupâneasă,
Nu mi-a zis în pod stăpânul să-i ascund, ci-aici în casă.
Las' că știu ce fac eu doară, n-avea grijă dumneata!
Și cărând în brațe parii, dă-i!... începe-a-i îndesa
Și-i îndeasă cu putere, în firidă toți de-a rândul,
Pe morar, cu ei, ba-n coaste, ba-n deșerturi împungându-l.
Hai apoi la plug iar, fuga! pe arat se așternu.
Făr-a pomeni lui Stancu despre cele ce văzu.

— Of! de colo din firidă, vai! se văieta morarul,
După ce plecă Păcală. M-a nenorocit, tâlharul!

Știi cum da cu parii-n mine? Ca-ntr-un bolovan de piatră!
Și de-abia putu să-l scoață, Stănculeasa, de sub vatră.
Ieri, mă opări, iar astăzi, mă-nțepă... de nu văd bine.
Una să mai pat d-al d-astea, și... s-a isprăvit cu mine!
Pe aici, vro zi sau două, nu mai m-aștepta deci, dragă,
Mâine ies la câmp cu plugul... de arat am, ziua-ntreagă.
Vino dumneata la mine, acolo, pe câmp, de poți.
— Bun, răspunse Stănculeasa. Of, să-l bată sfinții toți!
Cum te pisăgi spurcatul! Iartă, iartă, scumpul meu!
Mâine, să m-aștepți de-amiază. Viu pe câmp la tine, eu.
Viu — și nu cu mâna goală, sufletele, fii pe pace! —
Îți aduc și de-ale gurii, ce-i mai bun, ce știu că-ți place:
Pui prăjit, plăcinte calde! Vinișor d-ăl vechi, din bute!
Să mănânci, să bei cu poftă, să mi te-ntremezi mai iute.
Dar pe câmp vor fi și alții! De la crucea de sub nuc,
Spune-mi, ca s-ajung la tine, ce cărare să apuc?
— Cată tot spre deal, cumătră; ș-unde vei zări, sub vii,
Bou bălțat la plug că trage, într-acolo drept să ții.
Bou bălțat în satul nostru altul nu-i decât al meu!
Astfel cuvântând morarul, pleacă spre căminul său.
Stănculeasa, pân' la poartă, după el cu drag se ține.
— Mâine, deci, pe câmp, cumetre!
— Da! să ne vedem cu bine!

XIX

PRÂNZUL

Dimineața următoare, alba nu intrase-n sat,
Stancu, hai la câmp, cu sluga... s-așternu din nou pe-arat.
Iar nevastă-sa, la vatra-i, singură când a rămas,

Prinse iute din ogradă cocoșelul cel mai gras,
Și făcu niște friptură... s-o mănânci chiar neflămând!
Mai făcu niște plăcinte... buzele să-ți lingi mâncând.
Scoase-apoi spre-amiazi, din bute, și vin vechi într-un ulcior
Și porni, să ospăteze pe iubitul ei odor.
Când ajunse-n dreptul crucii, stete-un pic și s-a uitat
Peste câmp la deal, să vază: încotro-i vrun bou bălțat?
Dar Păcală, de departe, de pe coastă, o zărește;
Și ghicind pe cine cată: — Ho! plăvanilor, grăiește.
Badea Stancu nu-nțelege: — Pentru ce-i oprești, române?
— Ian te uită la Joianu, vezi, umflat ce e, stăpâne?
Cu trifoi azi, de pe luncă, să se-ndoape-l puse dracul!
Vreau să-l leg de-a curmezișul, până n-a plesnit, săracul.
Scoate-ți brâul, iute!... dă-mi-l!
— Ce?... glumești?
— Ferit-a Sfântul!
Hai... căci altfel... crapă boul, nu-ți mai ari cu el pământul!
Adă, bade, brâu-ncoace!
Omul, ce era să facă?
— De! mai știi?... Își scoase brâul:
— Na-ți-l, măi creștine, iacă!
Și luând Păcală brâul, pe Joianu l-a legat
Astfel, că din depărtare, semăna a bou bălțat.

. . . .

Stănculeasa, tot plimbându-și ochii peste câmpu-ntins,
În sfârșit zărește boul cel cu brâu albastru-ncins:
— Uite-l pe bălțat! Acolo deci cumătru-o fi arând!
Și-ntr-acolo ea apucă, drept... s-ajungă mai curând.
Dar, în loc să-și vaz-odorul, dup-o dâlmă, dă deodată
Peste soț și peste slugă. — Valeu! ce făcui! sunt beată?
Încotro s-o șterg mai iute?

Aș! era târziu acum.
Ajunsese prea aproape, nu putea cârmi din drum.
Omu-n fața lui văzând-o, și-a făcut o cruce mare:
— Tu? aicea, măi femeie? Ce vânt mi te-aduse oare?
S-a-ntâmplat ceva pe-acasă?
— Nu, bărbate! zise ea
Zâmbitoare, arătându-i cele ce-n ștergar avea.
Ți-am adus de prânz doar, uite!
Stancu, bietul, când zări
Pui prăjit, plăcinte calde... și mai tare se-ncruci:
— Tii! Da ce-ți veni azi, soro, prânz ca ăsta să-mi gătești
Și cu el atâta cale, singură să ostenești?
Ea-și coboară-n jos privirea: — Păi... de-acasă tu plecași
Nemâncat azi, și merinde mai nimica nu-ți luași.
Se putea să am odihnă? Deci, pe lucru mă pusei
Și făcându-ți astea-n pripă, iată-mă! ți le-adusei.

Omul o cuprinde-n brațe, și-o sărută lung: — Vai, dragă,
Cât de bună ești la suflet! prețuiești o lume-ntreagă.
Spre Păcal-apoi se-ntoarce: — Lasă boii, slobozi, frate,
Vino și tu ici la umbră, să ne-așternem pe mâncate!
— Iacă viu! Și stând pe iarbă sub un plop, încep să care
Din friptură, din plăcinte, amândoi cu poftă mare.
Iară Stănculeasa, biata, în acest timp, ce făcea?
Lângă ei șezând deoparte, la odoru-i se gândea:
„Unde-o fi el, sărăcuțul? M-o fi așteptând lihnit.
Dar degeaba! prânzul nu e pentru cine s-a gătit.
Pentru el făcui plăcinte, puișor în unt scăldat.
Când colo... le papă, cine?... Sluga!... tontul de bărbat!
Li-e de nas un prânz ca ăsta? Of! înțepeni-le-ar gura!
Și le-ar sta-n gâtlej, să steie și plăcinte, și friptura!“

. . . .

Aruncându-și ochii însă peste câmp, ea tresări;
Căci — pe-o dâlmă, nu departe, bădișoru și-l zări.
Ca pe foc stătea văzându-l. Dar — șireată — s-a uitat.
S-a făcut că nu-l cunoaște, și pe soțu-i l-a-ntrebat:
— Stancule, ia uite, cine ară mai la deal colea,
Pe ridicătura ceea?
— Ce? Nu vezi, drăguța mea?
E cumătru'! zise omul.
— A!... cumătru'?... Da... așa e!
Nu-i văzusem bine fața... E cumătrul Nicolae!
Tii! știi ce atunci? Plăcinte, uite, v-au rămas destule.
Astea oare, n-ar fi bine lui să i le duc?
— Ba du-le...
Lingă-și și el degetele... (Stancu mulțumit grăi)
Sau... de ce să te mai superi tu, când sluga este-aci?
Ia-le și le du, Păcală, fuga!
Ea ar fi voit
Singură să i le ducă, puișorului iubit.
Însă, n-avu ce să facă!
Sluga ia de jos ștergarul
Cu plăcintele... și pleacă încotro ara morarul.
Dar în loc de-a i le duce lui, precum avea poruncă,
Ce-i dă-n minte? una icea, alta colo, le aruncă.
Pân' le-a semănat de-a rândul pe cărări. Iar când sosește
La morar, cu mâna goală: — Bădișorule!-i grăiește.
M-a trimes a mea stăpână, ca să-ți spui că Stancu știe,
Știe tot... și-aici îndată cu toporul o să vie,
Să te taie-n bucățele! Bagă dar de seamă bine:
Nu sta, de ți-e dragă lumea! S-o tulești, când vezi că vine!

. . . .

Și-ndărăt apoi se-ntoarce, tot într-o alergătură.

— Ei, le-ai dus? Cumătrul ce-a zis!?
— De, plăcintele-i plăcură.
Dar e necăjit, sărmanul! Plugu' i s-a descheiat.
Dete să și-l dreagă singur. Însă, geaba s-a-ncercat.
N-are nici topor, creștinul. Îți așteaptă ajutorul.
Să te duci, te roagă, iute, pân-acolo cu toporul.
Stancu, auzind acestea, ia toporul și se duce.
Iar cumătru, când îl vede: — Aoleu! — își face cruce.
Vasăzică, n-a fost glumă ceea ce mi-a spus argatul:
Stancu vine cu toporul, iacă! vine, zău, turbatul!
Și-unde mi-o tuli morarul, către sat în jos... ca vântul!
De părea că nici n-atinge cu picioarele pământul.
Stancu stă-n loc: — Ce să fie? zice-n gândul său, mirat.
Și cu ochii urmărindu-l: — Hei! s-așterne pe strigat.
Stăi, cumetre Niculae! Unde fugi așa cu zorul?
Vino-ncoa', să dregem plugul! Uite, ți-am adus toporul!
Aș!... în loc să stea morarul, strigătu-i când auzi,
A-nceput s-o ia la fugă, bietul, parcă și mai și.
Deci, văzând așa românul, ce să-i facă? l-a lăsat;
Și s-a-ntors napoi din cale, să se-apuce de arat.
Dar în drumul său, prin iarbă, numai iată că zărește:
O plăcintă! alta! alta! „Tii! în sine se gândește:
Le-a pierdut — se vede — argatul... Bate-l-ar de păcătos!"
Apoi prinde, câte una, să le-adune de pe jos.
Stănculeasa: — Măi, ia uite! (lui Păcală i-a grăit),
Cum se tot apleacă Stancu! Oare ce va fi găsit?
Iar Păcală: — Hei, stăpână, a răspuns de lângă boi
Când ai ști, de ce se pleacă! Tot adună la pietroi,
Ca să-ți deie-n cap, când vine, c-a aflat ce poamă ești!
Știe cum, pe-acasă-n taină, cu morarul te iubești!
Auzind aceste vorbe, Stănculeasa: — Aoleu!
Prinse-a tremura, ca varga... „Sărăcuț de capul meu!"

Apoi hai spre sat și dânsa! dă-i la fugă iepurească!
De-ai fi zis că turci pe urma-i s-au luat, s-o prăpădească.

* * *

Stancu, ajungând la slugă: — Ei, drăcia dracului!
Ce-i, de-mi fuge și nevasta către casă? Poți să-mi spui?
— De! grăi Păcală. Fuge... că vă arde casa, bade!
Chiar acum ne-a spus vecinul care mai la vale șade.
— Casa noastră! Și ca glonțul, când din pușcă vânt i-ai dat,
Hai și Stancu, fuga,-ndată, după soață-i, către sat!
Ea văzând că-i urmărită: „Patruzeci de sfinți!... gândește,
Ajutați-mi!..." Și la fugă și mai repede-o tulește.
Aș! un pas din ai lui Stancu, face, de-ai femeii trei!
Se scurta văzând cu ochii depărtarea dintre ei.
„Ce să mai alerg degeaba? zice ea la urmă-n sine.
Tot o să m-ajungă! Iată-l! Să-l aștept aci mai bine."
Și când se afla bărbatul la un pas de ea, nevasta
Îi căzu-n genunchi, smerită: — Iartă-mă de data asta,
Iartă-mă, că n-oi mai face, câte zile voi avea!
Stancu, se uita la dânsa, și nimic nu pricepea.
— Cum? Ce-ai zis? Mai spune-o dată!
                                        — Știu, femeia-i da-nainte.
Știu c-aflat-ai totul... Însă, iartă-mă! Voi fi cuminte!
Dragoste ca pân-acilea, cu cumătru-meu morarul,
N-oi mai face-n veci de-acuma! El e vinovat, tâlharul!
El tot vine pe la mine, de cu zori, cum pleci, de-acasă,
Și să mai îmi văz de treburi, până seara, nu mă lasă!

. . . .

Stancu, care pentru soața-i mâna și-ar fi pus-o-n foc,
Auzind aceste vorbe: împietrit rămase-n loc.
Iar la urmă: — Vai, femeie! vasăzic-așa-mi făceai?
Când plecam eu, de còmedii cu morarul te țineai?

CUPRINS

— Fii îndurător, bărbate! Nu mai fac, pe legea mea!
Dac-oi mai călca vreodată strâmb, atunci, să-mi faci ce-i vrea!
— Piei din ochi-mi, ticăloaso! Fugi, să te mai văd mi-e silă!
S-ar cădea să n-am de tine, ca de-un șarpe, nici o milă,
Să te calc aci-n picioare!
                    — El e, nu-s eu vinovată!
— El? Tu nu? Ha-ha! n-ai teamă d-Ăl de sus, c-o să te bată?

Scoală, fugi ! Îți iert greșeala, astă dată! Dar de-acum,
Doar un pas greșit de-i face: fără milă te sugrum!

. . . .

Și ștergându-și fruntea omul, și scoțând un lung oftat:
Înspre plug-napoi, sărmanul, pașii grei și i-a-ndreptat.
Cine-a spus că-i arde casa? Mofturi! Casa nu-i ardea:
Dar ca focul lui din suflet, foc mai mare se putea?

XX

OTRAVA

Stănculeasa, mulțumită c-a scăpat cu-atâta doară,
Sare-n sus, își face cruce, și spre sat din nou coboară.
Dar sosind colo la gârlă, unde crește des tufarul,
În desiș pe cine vede? Pe cumătru-său morarul.
Acolo, din fugă, bietul, se oprise gâfâind.
Iată-i unul lângă altul. Oare ce și-or fi spuind?
El i-a spus cum sta, l-amiază, așteptând-o ars de dor,
Cum, când a zărit pe Stancu, a luat-o la picior.
Dânsa… cum s-a dus cu prânzul drept la soțu-i, făr' să vrea,
Cum era pe-aci, cu pietre, Stancu-n cap și ei să-i dea!

Apoi zise: — Of, și-acestea, toate-argatul le-a urzit!
Cât mai calcă iarbă verde el și soțu-mi... s-a sfârșit
D-astea noi mereu păți-vom! Viața o să ne-o urâm!
Deci ascultă-mă, cumetre, știi ce? hai să-i omorâm!
— De! răspunse el. Așa e! Alt chip nu e de acum
Ca să mai trăim în tihnă!... Hai să-i omorâm! Dar... cum?
— Cum? prea lesne!... Du-te mâine, ia din târg otravă tare.
Adă-mi-o. Apoi, la cină, eu le-oi pune-o-ntr-o mâncare.
Și e gata socoteala! Au s-adoarmă pe vecie!
— Ei, și-n urmă? dimineață? bănuială n-o să fie?
— Bănuială? Aș! „Aseară de la câmp, sosind trudiți,
S-au culcat... și-n zori de ziuă, i-am găsit înțepeniți."
Las' că mă pricep eu doară! Haide... fii om de ispravă!
— Bun! ne-am înțeles, cumătră. Mâine vei avea otravă!
Dar pe când vorbeau cam astfel dânșii, colo, pe furiș,
Ce să vezi? Păcal-al naibii, i-auzi, din tufăriș.
(Chiar venise-atunci, cu boii, jos la râu, la adăpat)
Și lui Stancu, seara-acasă, el îi spuse ce-a aflat.
Stancu nu vroia să creadă! — Soața mea? otrăvitoare?!
Fugi de-acolo, măi creștine! Este cu putință oare?
— Mai mă-ntrebi de-i cu putință, bade Stancu? și te miri?
Ha-ha-ha! Păi, naiba doară... nu zidește mănăstiri!
Ce nu poate o femeie, draci în cap când i-au intrat?

. . . .

Omului la cap îndată sângele i s-a urcat:
— Ah! șerpoaica! stăi atuncea, s-o omor mai bine eu!
— Ba te-astâmpără, stăpâne, c-o să-ți pară-n urmă rău.
Decât s-o omori, mai bine s-o abați din calea rea!
Ce zici? vrei să-i scoatem dracii?
                                        — Hei, ba bine că n-aș vrea!
Cum să-i scoatem, măi creștine?

— Las' că știu eu meșteșugul!
Mâine, ziulica-ntreagă să lăsăm să șează plugul.
Dimineață, eu m-oi duce — îmbrăcat ca negustor —
Până la oraș. De-otrăvuri mă voi face vânzător.
Și otravă-n târg, morarul, de la mine cumpăra-va.
Puie-ne-n mâncări pe urmă, ea, la cină, toat-otrava:
Nu ne va durea nici capul! Iară după ce-am cinat
Am să-ți spun eu ce să facem. Pân-atuncea, fii bărbat!
Fă-te că nimica nu știi; focu' nu ți-l arăta!
Îmi făgăduiești, pe cinste, c-o să faci întocmai...
— Da!

* * *

Dimineața, pe când alții își vedeau de munca lor,
Așternut la drum morarul înspre târg pășea cu zor.
Și cum intră-n târg, deodată, hop, în fața lui răsare
Un jidan, cu felurite mărunțișuri de vânzare.
— Mai încet, striga jidanul, de te asurzea strigând
Nu dați, oameni buni, năvală... că la toți am să vă vând!

— Am năframe și panglici,
Pentru fete tinerele.
Pentru babe am aici
Ne'ntrecute rumenele...

Ia priviți, și curse bune,
Precum nu se mai găsesc;
Și otrăvuri de minune
Pentru neamul șoricesc!

Orice lucru, cât mă ține, nu-i mai scump, cu nici un ban!
Auzind așa morarul, ia deoparte pe jidan:

— Ian ascultă! dar otravă, știi... ceva mai tăricică...
N-ai cumva?
— Ba cum nu? Uite, asta ici, o vezi, bădică?
Și pe dumneata te-omoară dacă vrei... și dobitoace
Chiar mai mari. Îți cer, pe toată, doar un leu.
— Bun! ad-o-ncoace!
Iacă leul! Și cu-acestea îndărăt moraru-apucă,
Înspre satul său, otrava Stănculesei să i-o ducă.

* * *

Stănculeasa, către seară: „Doamne-ajută"-n gând își zise,
Și găti o ciorbă, frate! cum de mult nu mai gătise!
Puse-apoi otravă-ntr-însa. Și când soarele-a-sfințit,
Pe bărbat și slugă-n casă la mâncare i-a poftit.
Ei la masă, față-n față, fără grijă s-așezară;
Și-au cărat vârtos din ciorbă, până când se săturară.
Dar Păcal-odată-ncepe: Vai, stăpâne! nu mi-e bine.
M-arde nu știu ce-năuntru!
Stancu: — Valeu, și pe mine!
Ce-o fi asta, măi femeie?
— Fleacuri! ce vroiți să fie?
Stănculeasa le răspunse. Ați mâncat cu lăcomie.
Și v-au apucat cârceii! Are să vă treacă-ndată.
Iar în sine: „Las' că-i bine!" ea și-a zis înviorată.
— Valeu, geme iar Păcală, din tot pieptul. Ajutor!
Stancu, și mai cu durere: — Aoleu... săriți, că mor!
Și-n picioare, de la masă, ridicându-se greoi,
Mi se-mpiedică... și... iată-i, la pământ pe amândoi.
Scot un țipăt-două încă, jos sub masă răsturnați,
Și ca lemnul dup-aceea, muți rămân și nemișcați.
Stănculeasa, cum îi vede, lângă ei încet pășește;
Îi ascultă, de mai suflă... mi-i întoarce, mi-i sucește.

Se ridică dreaptă-n urmă: — Nu mai suflă! am scăpat.
Și-i lovește cu piciorul: — Na-vă! bine c-ați crăpat!
Iese-apoi pe ușă-afară.

Se-nnoptase... Doar văpaia
Câtorva tăciuni din vatră lumina puțin odaia.
— Bade Stancule!... (Păcală glăsui, când a văzut
C-au rămas doar ei în casă) Ce zici, spune? Ți-a plăcut?
Dar să vezi de-acuma-ncolo! Stăi, să nu te miști cumva!
— Doamne, Doamne, dă-mi putere! bietul Stancu se ruga.
N-au sfârșit ei bine vorba, ușa se deschise iar,
Și intrară: Stănculeasa, însoțită de morar.
Stancu... ar fi vrut să-i taie în bucăți, când i-a zărit.
Dar pe inimă călcându-și, nici din gene n-a clipit.

. . . .

— Iată-i! începu femeia. Poți să tragi de-acum cu tunul
La urechea lor, cumetre, nu se va mișca nici unul!
Cearcă-i, dacă vrei!
Morarul s-a plecat, i-a zgâlțâit...
— Da, cumătră... pace bună! Zău, pe veci au adormit!
— Șezi la noi deci, fără teamă! zise ea. Și strânse-n fugă
Tot ce-a fost rămas pe masă de la soț și de la slugă.
A adus apoi bucate, altele, de lângă foc,
Și rachiu, și vin din ladă, două sticle mari: — Noroc!
Lumea e de-acum a noastră! Hai, să ospătăm, iubite!
Astea nu sunt cu otravă; pentru tine sunt gătite.
— Să-mi trăiești, cumătră! Bine c-am scăpat de-amărăciune,
Cele rele să se spele, cele bune să s-adune!

Și la masa-mbelșugată amândoi se așezară,
Fără teamă de nimica... Și băură și mâncară.

Și mâncară și băură, până s-au cam cherchilit.
Iar cumătru-atunci se scoală: — Ah! cât sunt de fericit!
Dar aci-i cam întuneric, mândro, nu-ți văd fața plină!
Vino, vino, de la masă mai spre vatră, la lumină!
— Bine, puișor de aur! Haidem, haidem, unde-ți place.
Unde nu m-aș duce oare, pentru tine? Ce n-aș face?
Iată-mi-i pe colțul vetrii — el ținând-o de mijloc,
Ea de după cap ținându-l! Cântă, chiuiesc, de foc:

— Bărbățele — ieri turbat,
Doar că nu ne-ai sfâșiat!
Iar acum?... ce liniștit
Stai sub masă jos lungit!
— Ce-ai pățit?

Dragă bărbățel, poftim,
Nu vezi cum ne drăgostim?
Cu toporul cum nu sai,
În bucăți azi să ne tai?
— Vino, hai!

Hei, bărbate voinicos,
Ai sări tu bucuros!
Ne-ai tăia tu, măi creștine,
Ci, ți-am așternut noi bine,
— Vai de tine!

Și-acum, i-ha!... ce ne pasă?
Noi suntem stăpâni în casă.
D-azi, mereu tu vei dormi,
Noi mereu ne vom iubi...
— I-ha! iii!

Dar pe când așa ei, colo, chiuiau mai cu-nfocare,
Numai ce să vezi? Păcală, d-unde sta lungit, răsare.
Strigă: — Sai, stăpâne! n-auzi, cum îți urlă lupii-n vatră?
Ea și el atunci rămas-au muți, ca niște stâlpi de piatră.
Iară Stancu-i la cumătru, numai dintr-o săritură.
Ș-unde începe, frățioare, a-l croi c-o scurtătură!
— Valeu! ce faci, bade Stancu? Stăi! morarul se ruga
Stăi! să nu mai dai! Ajunge!
— Ba mai na, cumetre, na!
Te mai ții după nevastă? Mi-o mai scoți din minți? Și dă-i!
De-a scăpat abia sărmanul, cu spinarea vânătăi.
Și i-a prins bătaia bine! Câte zile-a mai trăit,
De cumătră-sa, de-atuncea, dor lui nu i-a mai venit,
D-apoi dânsa, păruială ce-a mâncat... Hristoase Sfinte!
Cred că și pe ceea lume are să-și aducă-aminte.
Dar îi fu și ei spre bine, căci pe urmă i-a trecut
Pofta de drăcii, și soață cumsecade s-a făcut.

Iar Păcală, dup-acestea, zise gazdei: — Ei, de-acum
Știi ce? să rămâi cu bine. Eu te las... o iau la drum.
Stancu s-a uitat la dânsul: — Cum? îți arde de glumit?
— Nici o glumă, bade Stancu. Vremea azi mi s-a-mplinit.
— Vai de mine!... cum se poate de-mplinit să pomenești,
Când abia-nceput-ai anul?
— Aș, te-nșeli! nu-ți amintești?
Ce ți-am spus eu la tocmeală? Nu cu anul mă-nvoiesc:
Până ți-or urla în vatră lupii, am să te slujesc!
— He... norocul să te bată! Stancu, dumerit, grăi.
Rău îmi pare! Dar cu sila nu voiesc a te opri.
Și luând arginți, o mână: — Iacătă-ți simbria, ține!

El vârî-n șerpar arginții. Apoi: — S-auzim de bine!

CUPRINS

XXI

RĂMĂȘAGURI C-UN BOIER

După hoinărit de-o vară, iacătă-mi-l într-un sat,
La o curte boierească, slujitor din nou intrat.
Ș-acolo-ntr-o zi de iarnă, fiind vorba printre-argați
Despre ăi cu mâna lungă, el sări-n sus: — Măi fârtați!
N-am pus mâna, pân-acuma, nici pe-un ac străin, v-o jur:
Dar de-aș vrea, eu și cămașa de pe om aș ști s-o fur
Fără să mă simtă omul... Ceilalți râseră de el:
— O-lio-lio! cam prea te lauzi! Las-o mai pe jos nițel!
— Nu mă credeți? Fac prinsoare, cu oricine!
— Da? îi zise
Din cerdac atunci boierul, care toate le-auzise.
— Fă prinsoare deci cu mine. Fură-mi d-astăzi pân'la anul,
Dacă poți, din jug anume, de la muncă, pe Bălanul.
Și de-mi faci isprava asta, boul scump al tău să fie!
Iar de nu, să-mi stai în slujbă, trei ani, fără de simbrie.
Ții prinsoarea?
— Țiu, stăpâne! cum să n-o țiu? Hai, noroc!
Ce făcu apoi boierul? Doi argați a pus pe loc,
Doi, din cei mai vechi la curte, tot lângă Bălan să șează
Ziua-noaptea, și de dânsul ca de ochii lor să vază.
Iar Păcală? toată iarna d-alte treburi își vedea.
La prinsoarea cu stăpânu-i parcă nici nu se gândea.

* * *

Dete Cel Sfânt, milostivul, după iarna urâcioasă,
Pe la noi din nou să vie primăvara mult frumoasă.
Ciocârlii cântau prin aer, lăudând pe Dumnezeu,
Iar pe câmp, în jug, la pluguri, boii se-ncordau din greu,
Și ieșea pe câmp — în faptul dimineții — și Bălan.

De trăgea la plug, alături cu tovarășu-i Joian.
Când văzu așa Păcală, se sculă odată-n zori,
Merse-n curte la o cloșcă, ce-și vedea de puișori.
Prinse dintre pui vro zece, i-a muiat în clei topit,
Dup-aceea-n praf de aur lucitor i-a tăvălit.
Și-ntr-o mânecă vârându-i, haide, prin huceag, spre grind,
Unde din ajun văzuse pe Bălan la plug muncind.
Acolo, sloboade puii razna peste-ogor s-alerge,
Fără să mi-l vadă vrunul din argați. Apoi, o șterge;
În huceag din nou s-afundă, și s-așează la pândit.
Cei cu plugul, când ajuns-au lângă pui, s-au încrucit.
— Tii! ai mai văzut minune ca aceasta, frățioare?
Pui de aur. Ian privește-i ce frumos lucesc la soare!
Hai să-i prindem!
                                — Haide, frate! Și lăsând și plug și boi,
Alergară ca să prinză pui de aur, amândoi.
Puișorii fug, să scape; slugile... pe urma lor,
Până ce-au ajuns cu goana, hăt, departe de ogor.
Lui Păcal-atunci de-un zâmbet fața i se luminează;
Din desiș el iese grabnic, lângă boi se furișează.
Taie lui Bălan fuiorul de la coadă și i-l vâră
Lui Joian pe gât, doar vârful să i se zărească-o țâră.
De la plug într-o clipită pe Bălanu mi-l dejugă;
Și arzându-l c-o răchită, hai... îl mână tot în fugă.
A pierit cu el, deodată, colo-n pădPăduricea deasă.
Slugile au prins din cârdul cel de pui vro cinci sau șase.
Când se-napoiară însă, ce să vază? Doar Joian
Mai era-njugat acolo. — Doamne, unde-o fi Bălan?
Parcă-l înghiți pământul! L-am lăsat aci, la plug!
Cum pieri așa de iute? cum putu pieri, din jug!
Dar deodată unul vede la Joian fuioru-n gură:
— Vai, mânca-l-ar să-l mănânce fiarele de stârpitură!

Iacă unde e Bălanul?
— Unde, frate, aiurezi?
— Uite! l-a-nghițit Joianu! Coada-i stă-n gâtlej, n-o vezi?
— Ii... așa măi... zău așa e! I se vede vârfu-afară.
Și lăsând acolo plugul, fuga la conac plecară.
Spuseră-ngroziți minunea ce-au văzut că s-a-ntâmplat
Cum Bălanul nu-i ca-n palmă, căci Joianul l-a mâncat.
Când îi auzi boierul, a-nțeles îndată ce-i:
— Ați înnebunit? le zise, repezindu-se la ei.
Tonților! așa prăpăstii cum puteți să-mi spuneți oare?
Bou pe alt bou să mănânce, s-a mai pomenit sub soare?
Aș! vi-l șterse pe Bălanul năzdrăvanul de Păcală!
D-aia, trântorilor! d-aia vi l-am dat în socoteală?
Hai, că nu știu ce se-ntâmplă! Să pieriți din fața mea!

. . . .

Iar Păcală? stând pe-aproape, dup-un gard: de râs murea!

* * *

La amiazi el sta-n portiță. — Ei! boierul păgubaș
Îi grăi de la fereastră, pe Bălanu mi-l luași.
Dar să-mi furi din grajd acuma calul meu frumos, de șea,
Pe nepretuitul Murgu, care are-n frunte-o stea.
Vreme pentru-această treabă iacă-ți dau un sfert de an.
Și de-i face-o și pe-aceasta, zău că ești un năzdrăvan.
Calul, mult mai scump ca boul, tot averea ta să fie!
Iar de nu: să-mi stai în slujbă trei ani fără de simbrie.
Ții prinsoarea?
— Țiu, stăpâne, cum nu? Am azi pe Bălan.
Vroi să fie-al meu și Murgul, pân'va trece-un sfert de an.
— Hm! gândea zâmbind boierul, zău? așa vrei? Bine, bine!
Mi-ai rămas tu cu Bălanul, dar cu Murgu las' pe mine!
Și sub pază-și puse calul, cum mai rar s-a pomenit.

Doi străjeri stăteau la ușa grajdului necontenit,
Cu topoare grele-n mână, gata-n frunte-a mi-l toca
Pe-ndrăznețul ce pe-acolo doar să treac-ar cuteza,
Fie cine-ar fi, afară de boier! Un alt argat
Îl ținea pe cal de coadă, ziua-noaptea, ne'ncetat;
Iar un altul de căpăstru; ș-un al cincilea, mai mare
Peste toți, în șea pe Murgu nepristan ședea călare.

. . . .

Ei, Păcală, cu Bălanul ți-ai făcut tu ale tale!
Să vedem acum cu Murgul cum ai să o scoți la cale!
Aș! el nici nu se gândește! Tace, până una-altă,
Cum făcuse și cu boul, lasă lucrurile baltă.

Într-o zi — sfințise tocmai soarele strălucitor —
Și boierul sta de vorbă cu nevastă-sa-n pridvor;
Când deodată iacă intră de pe drum o cerșetoare,
Gârbovă, abia târându-și ostenitele-i picioare.
— Fiți, boierule, cucoană, milostivi c-o scăpătată
Ca să aibă-n ceruri milă, și de voi, slăvitul Tată.
Cât e soarele deasupra, tot mai umblu, nu mă las
Dar îndată ce-asfințește, nu mai văd să fac un pas
Dați-mi loc de mas pe-aice, pân' s-o lumina de zi!
— Bine, hai, boieru-i zice, culcă-te-ntr-un colț aci.
Bătătura-i largă, babo. S-ar putea să nu-ți dăm loc?
— Să vă deie cel din ceruri sănătate și noroc!

Și se duce, s-aciuează, baba, colo, mai deoparte,
Pe niște ogrinji, de ușa Murgului cam nu departe.
Când și când din traistă scoate, duce-ncetinel la gură,
Un ulcior; și ridicându-l, soarbe câte-o-nghițitură.
Apoi iar în traistă-l pune. Bieții păzitori, zărind

La măsea cum trage baba, se uitau din grajd cu jind.
Iar când se-nnoptează bine, iese unul și-o întreabă:
— Ce tot sugi așa cu poftă din ulciorul ăla, babă?
— Ia niște rachiu, băiete... Ce să fac, măicuță dragă?
Tot cu supărări pe lume să mă lupt o viață-ntreagă?
Mulțumiri să n-am nici una? Ah, ce mai rachiu! Te unge
Când îl dai pe gât, nu alta! Cât să bei, tot nu-ți ajunge!
Ăsta singur, câteodată, de necazuri mai mă scapă.
Bietei slugi atuncea gura începu să-i lase apă:
— Nu ne dai un pic și nouă? Dă-ne, ca să ne-ndulcim
Și noi puținel amarul, că destul ne chinuim,
Tot păzind haramul ăsta, zi și noapte, ceas cu ceas,
Nu cumva Păcal-al naibii să ni-l șteargă de sub nas.
— Cum să nu vă deie baba? Sunt săracă, vezi prea bine,
Dar ce am, să-mpart cu alții, o plăcere-i pentru mine!
Fă-te mai încoa, băiete. Pe sfârșite mi-e ulciorul.
Ci mai am aice unul plin, poftim! alină-ți dorul,
Apoi dă și la tovarăși.
Omul ia ulcioru-n mână,
Și spre buze ridicându-l, trage-i! ca de la fântână.
Hai cu el în grajd pe urmă, altuia i-l dă la gură,
Iar acesta mai departe, până când toți cinci băură.
Însă, ce să vezi? minune! Nu trecu, de când sorbiră,
Cât ai zice-un Tatăl nostru, toți argații adormiră.
Unul, sus în șea călare pe spinarea Murgului,
Altu-având căpăstru-n mână, altul coada calului;
Doi, la ușă, cu topoare — cum erau ei rânduiți —
Căci bătrâna... cine fuse? Vro miloagă, socotiți?
Aș! Păcală! Iar rachiul, dres cu ierburi, din ajun:
Cum or bea din el străjerii, toți pe loc s-adoarmă tun!

. . . .

Când îi vede-așa Păcală, hai! cât ai clipi, dezbracă
Zdrențele de cerșetoare și la Murgu-n staul pleacă;
Taie, hârșt! căpăstru-n două, o bucată să-i rămână
Murgului în cap, iar alta, păzitorului în mână.
Tot asemenea și coada. Iar pe-argatu cel călare,
Sus — cu șea cu tot — îl saltă, repede, pe-o grindă mare.
Îl așeaz-acolo bine — ca trecându-i somnul greu,
Să se crează tot pe Murgu, stând în șea, la locul său.
Apoi scoate calul, sare pe spinare-i frumușel,
Și strângându-l din călcâie, hai p-aci-ncolea cu el,
Se afundă-n umbra nopții.
                    Pe la răsărit de soare
Când în grajd boierul intră: mai să cază d-a-n picioare.
— Hei! dormire-ați somnu' cel lung! nu vedeți că Murgul nu-i?
Speriați, buimaci, străjerii sar, se-nhoalbă:
                    — Cum? Ce spui?
Apoi cel ce-avea în mână din căpăstru o bucată,
Și cel ce ținea de coadă, dă-i, cât pot, smucesc o dată.
Socotind că trag pe Murgul, vrând să-l dea la apă-afară.
Dar pe spate, buf! sărmanii, amândoi se răsturnară;
Încât, de podele, țeasta, doar că nu li s-a sfărmat.
D-apoi celălalt, cu șeaua sus pe grindă cocoțat!
Hai să dea și el călcâie calului, dar somnoros,
Cumpăna pierzându-și... dura! a căzut cu capu-n jos,
Și-atârnat în scări rămase... Iară cei doi, cu topoare,
Puși la ușă — Sfinte Doamne! cât p-aci să se omoare.
Uluiți, crezând că hoții au venit pe Murg să-l ieie,
Unul altuia-nceput-au nebunește-n cap să-și deie.

. . . .

— Tii! și-a zis în gând boierul. Astea-s urme de-ale lui.
Mi-o făcu din nou Păcală, bată-l Maica Domnului!

Cum putu așa de strașnic pe tuscinci la gard să-i lege?
Și-acum nu știa: să-i arză c-un gârbaci pe toți, în lege?
Sau cu hohote să râză de cumplita lor prostie?

. . . .

Iar Păcală? stând pe-alături, hohotea… leșin să-i vie!

XXII

ALTE RĂMĂȘAGURI

— Ei, boierule, Bălanul și cu Murgul sunt ai mei.
Hai să-ți fur acum inelul cel din deget, dacă vrei.
Și de-l fur în timp de-o lună, tot al meu pe veci să fie!
Nu? Să te slujesc nainte, trei ani, fără de simbrie.
Te mai prinzi? grăi Păcală. Ori ți-ajunge, mi se pare.
— De! boierul îi răspunde. Hai, mai facem o-ncercare.
Și de-oi pierde tot eu, iarăși: lucrul nu-i curat, argate!
Am să jur atunci pe cruce că tu ești cu dracul frate.
Iar în gându-i: — Aș! pe Murgu, pe Bălan, mi i-a furat,
Căci pe amândoi în grija slugilor eu i-am lăsat.
Sluga să-ți păzeasc-avutul? Zi argat… și taci din gură!
La inel… sunt eu de pază, însumi! nu cred că mi-l fură.
Și inelul scump, boierul, știți de-atunci cum și-l păzea?
Cât e ziua, cât e noaptea, tot în deget îl ținea.
Iar Păcală? slujba doară și-o făcea, pe lângă casă;
De prinsoarea cu inelul se părea că nici nu-i pasă.
Iată însă că-ntr-o noapte, când dormeau la curte duși,
Și boierii și argații, dânsul sare din culcuș;
Merge drept la niște paie — ce zăceau sub o răchită,
Tocma-n fundul bătăturii. Le aprinde-ntr-o clipită

Și aleargă-n lungul curții, glăsuind: — Săriți! foc, foc!
Auzindu-l slujitorii, în picioare-au fost pe loc.
Apă toți cărau în doniți, și-o turnau peste văpaie.
Auzise și boierul strigătele din odaie
Și sări din pat să meargă repede la stins și el.
Însă-n prag… deodat-aminte își aduse de inel.
— Ia stăi! se gândi. Și-l scoase, îl dădu cucoanei: — Ține!
Eu pe-afară… cine știe? Tu, o să-l păzești mai bine.
Dar abia ieși stăpânul. Zvâc! Păcală — din pridvor,
Unde-ascuns la geam stătuse — intră-n casă binișor.
Lângă pat se furișează, la cucoana, și-i grăiește
(Ca și când ar fi boierul): — Nu-i nimic, te liniștește!
Focu-i stins. Ia dă-mi inelul, și-apoi dormi nainte, dragă!
Cuconița, somnoroasă, biata, d-unde să-nțeleagă
Că acela ce-i vorbește, nu-i boierul, ci e sluga?
— Na! răspunse… Iar Păcală, înhățând inelul… fuga!
A ieșit cu el pe ușă, făr-a mai grăi nimica.

. . . .

Iată-n urmă și boierul: — Ei, ne-a fost degeaba frica.
Niște paie-ardeau, departe și s-au stins pe loc. Păcat,
Numai pentru-atâta lucru, somnul că ni l-am stricat!
Unde mi-e inelu' dă-mi-l… Ea se uită cu mirare:
— Ce inel să-ți dau, bărbate!
— Mai mă-ntrebi?! Glumești, îmi pare.
Doar inelul care-n mână ți-l pusei când am plecat!
— Ești în minți? Mai adineaori, n-ai venit și ți l-am dat?!
Și cu el în mână, grabnic, n-ai ieșit pe ușă iară?
— Eu, nevastă? Vai de mine! Uite-acuma viu de-afară.
— Aș! se poate? Fugi de-acolo, omule, doar nu-s năucă!
Sau, în lipsa ta, pe-aicea, n-o fi fost doar vro nălucă.

De afar-atunci un râset în odaie străbătu:
Râsul lui Păcală, vesel.
— Tii! destul! Pricep acu!
I-auzi cine-a fost năluca! Ce fel, scumpa mea, dormiși?
Cât am stat pe-afară, ochii nu puteai să-i ții deschiși?
Vai, trăsni-l-ar de Păcală! După ce m-a fript, mișelul,
Cu Bălanu și cu Murgu: na! îmi șterse și inelul!

* * *

Necăjit grozav, boierul, s-a culcat. Ci, somn ori foc?
Pân-aproape către ziuă, n-a-nchis pleoapele deloc!
„Vai ce hoț!... mămucă Doamne!“ întru sine se gândea.
„A! da-l prind eu în capcană, lasă... dacă este-așa!
Îl trimit — chiar mâine seară — pe-altă lume, ne'ntrebat.
Ce? de-oi curăța pământul d-un tâlhar, mi-o fi păcat?“
Și a doua zi îl cheamă pe Păcală sus, la sine:
— Ei, al tău e și inelul. Să mi-l stăpânești cu bine!
Dar învins, cu toate-acestea, nu mă dau, să știi! Voiești
Numai eu să pierz întruna? Tu mereu să biruiești?
Să mai facem o prinsoare! Fură-mi, colo mai pe seară,
De la arie din șură, azi, o mierță de secară.
Și-o să-ți dau un pumn de galbeni, noi nouți, de-i izbuti;
Iar de nu: trei ani de-a rândul, fără plată-mi vei sluji.
Ce zici?... te mai prinzi, argate?
— Da, boierule, mă prind!
Vroi să văd și gălbiorii ici lângă inel lucind!

Apoi ce făcu boierul? Când văzu că-i pe-nserate,
Slujitori a pus în șură, cinci, cu puștile-ncărcate.
Și le-a zis: — Secara asta, ici în sac, jos, o vedeți?
Stați pe-aci ascunși. În grije toată noaptea s-o aveți.

Și dac-o veni s-o fure hoțul de Păcală: foc!
Auzit-ați? Împușcați-l, să rămâie mort pe loc!
— Las' pe noi! au zis pândarii. I-arătăm noi azi furat!

. . . .

Noaptea-și întinsese pânza-i de-ntuneric peste sat.
Păzitorii, prin unghere, stau ascunși, cu arme-n mână,
Adăstându-l pe Păcală să le vie la-ndemână.
Că-i coceau și dânșii turta, cam de când i-a tras pe sfoară,
Știți, cu Murgu-n noaptea ceea! așteptau prilejul doară!

. . . .

Stau ce stau și numai iacă, pași aud prin bătătură
Și deodată văd că intră pe furiș un om în șură...
— Ăsta e! gândesc pândarii. Iar când vine-n față: Poooc!
Îl împușcă.
— Vai! el geme, prăbușindu-se pe loc.
— Gata! Haidem! zice-un paznic. Ies apoi din șur-afară.
Spre conac o iau. Boierul, i-aștepta-n pridvor, la scară.
— L-ați răpus?
— Răpus, cucoane!
— Bun! de-acuma, somn ușor!
Și se duc apoi străjerii spre culcușurile lor.
Iar boierul intră iute, ia din cas-o lumânare,
Și cu lumânarea-n mână, hai, spre șură-n graba mare.
Dar ajuns la gura șurii, deodată se oprește.
Îi părea, dinspre ogradă, cineva că-l urmărește.
Ba mai auzi ș-un strigăt: — Hei, stăpâne, bună seara!
— Cine e? boieru-ntreabă.
— Eu, Păcală, cu secara!
— Ce?... Îl auzea că-i dânsul, îl vedea, cu sacu-n spate,
Totuși nu-i venea să crează. — Valeu! Tu ești, măi argate?

Dar atunci, în șură oare, colo, neagra matahală
La pământ lungită... cine-i?
— De! știu eu? grăi Păcală.
Și boieru-naintează, repede, cu lumânarea.
Iar acolo când ajunge, și mai mare-i e mirarea:
— Ce vad? Îi jidanul, Marcu! mort, aici? în șura mea?
Cum? Aceasta... tu, argate, mi-ai făcut-o! nu-i așa?
— Eu? Ba mă ferească Sfântul! Doar secara ți-am furat:
Celorlalți în grije, nu știu, dumneata știi ce le-ai dat!
— Ei, poftim! și-a zis boierul. Na! Se prăpădi crâșmarul!
Iar Păcală? teafăr, uite-l! câștigă din nou, tâlharul!

* * *

Ce cătase-acolo Marcu? Nu-i așa, c-ați vrea s-aflați?
Cum s-a nimerit să cază el în cursă? Ascultați.
După ce străjeri, boierul, cinci, în șur-a așezat,
Pe-nserate, lui Păcală, naiba-n minte ce i-a dat?
Merse la jidan în crâșmă: — Hei, jupâne, știi ceva?
Am o mierță de secară. Cum, de unde, nu-ntreba.
Și setos cum sunt acuma, zău, al ciorilor să fiu,
Dacă nu ți-aș da-o toată, pentr-o gură de rachiu.
Marcu, auzind că-i vorba de câștig, se-nveseli:
— Bine... Ia să-ți văd secara.
— Păi, s-o vezi, dar nu-i aci.
Este la boier în șură.
— De, să mi-o aduci, că-ți dau.
— M-am gândit eu la plecare, nene Marcule, s-o iau.
Dar erau prin curte oameni. M-am temut să nu mă vadă.
Uite-acuma-s toți la cină, nu e nimeni prin ogradă.
Și secara-n șur-acolo cam la mijloc e-ntr-un sac.
Însă pic de oboseală!

— Ei, atunci eu ce să-ți fac?
— De! dacă te-ai duce singur, iute-ai fi aci cu sacul.
Du-te! Cum e de-ntuneric, nu te vede, bre, nici dracul!

. . . .

„Hm! o mierță de secară… pe degeaba… iacă zău!
E de lepădat?“ își zise jidovul în gândul său.
— Bine. Să mă duc, române! Și zicând, a și pornit.
Ajungând acolo însă, știți la urmă ce-a pățit.
Iar când paznicii din șură, drumul spre conac luară,
Zvâc! Păcală-nhață sacul, stă cu el ascuns pe-afară.
Până când veni boierul, din pridvor, cu lumânarea:
Iac-așa se petrecuse, cu jidanul, întâmplarea.

* * *

Iar boierul, să mai facă vro prinsoare cu Păcală,
După cele ce pățise: aida-de!, nici pomeneală!
Îl chemă pe loc năuntru: — Na, creștine, ce-i al tău:
Uite ici… un pumn de galbeni! Și te du cu Dumnezeu!

El îndeasă banii de-aur în chimirul său, la rând:
Apoi pleacă, făr-o vorbă, doar pe sub mustăți râzând.

XXIII

LA VATRA PĂRINTEASCĂ

Și-a umblat Păcală, iarăși, nu știu cât, prin cele sate.
De-ale lui isprăvi, în cale-i săvârșind, nenumărate.
Dar de la o vreme — ce vreți? tot stingher, pe căi străine,
S-a cam săturat și dânsul… Și-și zicea ades în sine:

Ce-o mai fi făcând sătuțul, unde-am fost copil odată?...
L-apucase dor de vatra de atâta timp uitată.

. . . .

Într-o bună dimineață, s-așternu deci drumului
Și a treia zi spre seară, iată-mi-l în satul lui!
Satul, tot ca și pe vremuri. Casă albă lângă casă,
Răsăreau în șir din umbra pomilor cu frunză deasă.
Vesele, drăguțe, toate. Doar căscioara părintească,
Mohorâtă și pustie, gata să se prăbușească.
El intră-n ograda plină de scaieți și de urzici,
Se-odihni pe prispa veche: „Bine că mă văd aici!
O să-mi dreg cocioaba asta, am să mă așez în ea
Și, lăsând în pace lumea, de-ale mele mi-oi vedea“.

Astfel se gândea-n tăcere, stând pe prispă tolănit,
Până când steloasa noapte să-l adoarmă a venit.
Dimineața următoare, până-n ziuă se sculă,
Ca un om cu multe treburi, și la drum din nou plecă.
Iar spre seară, când se-ntoarse de la târgul nu știu care,
El venea c-o vițelușe bălăioară, pe cărare.
„Uite-așa“, intrând pe poartă, zise mulțumit în sine,
„Din vițea, cum e, s-o face vacă mare, astăzi-mâine.
Iar ca vacă o să-mi fete alte vițelușe-n loc,
În tot anul câte una, dac-o fi să am noroc.
Azi o vacă, mâine două; mai pe urmă, boi, plug, car.
Iacătă-mă-n scurtă vreme, om ca lumea, gospodar!
Și când zorile de ziuă s-au ivit pe boltă iară,
L-au găsit, cu bălăioara-i, la pășune-n câmp afară.

* * *

Cam așa, tot timpul verii, își păștea azi pe livadă,
Mâine-n luncă — vițelușa, mare mai curând s-o vadă.
Și-a crescut văzând cu ochii hoțomanca de vițea,
Peste doi, trei ani, Păcală, ce mai văcușoar-avea!
Nu era-n tot satul alta mai voinică, mai zglobie.
Străluceau, privind la dânsa, ochii lui, de bucurie.
Dar sătenii — cum e lumea, pururea-nspre rău pornită —
Prinseră să-l pizmuiască pentru-așa odor de vită.
Și-i scorniră, știți ce vorbă? Că de-aceea vaca lui
S-a făcut așa frumoasă, cum prin sate alta nu-i
Fiindc-o ține, nu-n cireadă, ca tot omul, la pășune,
Ci prin holde-o pășunează, unde-s grânele mai bune!
De găseau în câmp, dușmanii, orice neorânduială,
Vina o dădeau pe cine? Tot pe vaca lui Păcală!
Geaba le-arăta, creștinul, că dreptate n-au deloc:
Oamenii, aprinși de ură, se făceau doar și mai foc.
Pân' odată, hotărât-au, pe Joiana lui bălaie —
Unde le-o ieși nainte — s-o lovească-n cap, s-o taie.
Și-ntre dânșii să-și împartă carnea toată de pe ea,
Iară lui Păcală, bietul, numai pielea să i-o dea.
— Pielea! glăsuiau cu toții, căci atât avea ea doară,
Ca vițea, în satul nostru când venit-a-ntâia oară.
Iară carne-așa de multă d-unde-a pus pe dânsa, frate?
De pe rodnicele holde, în sudori de noi lucrate!

. . . .

Deci spre-amiază, când Păcală își lăsase-ntr-un desiș,
Priponită, văcușoara, haide toți la ea hoțiș.
Îi dădură-n cap cu barde, și de piele-o jupuiră;
Apoi carnea-i — bucățele — între dânșii o-mpărțiră.
Iară pielea, caldă încă de-a vieții abureală,
Peste gard au aruncat-o, în ograda lui Păcală.

* * *

Când el dă de pielea vacii, stă pe loc și se-ncrucește:
Na!... mai fă-te om de treabă, precum inima-ți dorește.
Lasă-n pace lumea, vezi-ți doar de treburi și de casă!
Apoi cum să lași în pace lumea, când ea nu te lasă?
Îmi tăiarăți văcușoara? mi-ați mâncat-o, vasăzică?
Mi-o plătiți voi... țineți minte!
Apoi pielea o ridică
Și pe gard în pari o-ntinde, cu o mână tremurândă,
Iar a doua zi, pornește la un bâlci cu ea, s-o vândă.

. . . .

Merge, merge, toată ziua, până iată că-ntr-un sat,
L-a ajuns din urmă noaptea. Împrejur el s-a uitat:
Întunerec pretutindeni! Toată lumea se culcase!
Numai într-un loc, lumină. Intră deci acolo-n casă.
Și, la vatră, ce să vază? o drăguță de femeie!
— Bine te-am găsit, frumoaso!
— Bine Dumnezeu să-ți deie!
Ce vânt te-a adus, drumețe?
— Ia necazuri de-ale mele!
De-astăzi dimineață-ntruna viu pe drum cu-această piele;
E departe încă târgul! Și grozav am ostenit!
Fă-ți pomană, dă-mi pe-acilea vrun locșor de odihnit,
Pân' s-o lumina de ziuă. Dorm și-n tindă, unde-o fi!
— Cu plăcere, până mâine, omule, te-aș găzdui.
Dar bărbatu-mi nu-i acasă, e la munte, tocmai sus.
Dimineață, când s-o-ntoarce, de la stână, unde-i dus,
Ce-o să creaz-aflând că noaptea un străin aci a mas?
— De, femeie! N-am ce zice. Ai dreptate. Bun rămas!
Astfel răspunzând Păcală, hai, din nou, sărmanul, pleacă.

Dar în curte, se oprește. „Ia să stau pe prisp-oleacă!
Numai pentru-atâta lucru, n-o să fie doar nimica."
Și pe prispă el se-așează, făr' să simtă frumușica.
Stă o clipa, dus cu gândul la mândrețea de nevastă
Iar deodată,-ntoarce capul și se uită pe fereastă
Ia să văd, cam ce lucrează dumneaei năuntru oare?
Ea cocea la foc plăcinte, și-un purcel frigea-n frigare.
— Tii! drăcoaica! Dacă soțu-i mâine doar se-ntoarce-acasă,
Pentru cine pregătește azi o cin-atât de-aleasă?
Și de ce-i așa gătită, cu cămașa numai flori,
Cu mărgele, ca o fată când așteaptă pețitori?
Dar pe când așa Păcală se-ntreba la geam afar',
Iată că pe drum s-aude scârțâitul unui car.
Apoi: „Ho, a-ho, Dumane! Ho, Joian" un glas grăiește,
Și din mers în dreptul porții, caru-ndată se oprește.
Cine este nou-sositul, ea ghicise, bat-o vina,
Căci să fi văzut ce iute strânse de pe vatră cina!
Pân' să intre caru-n curte, și plăcinte, și friptură,
Și rachiu... și vinul... toate nevăzute se făcură!

.. . .

„Soțul!" zice-n gând Păcală. Și sculându-se grăbit,
Înspre el înaintează: — Bună seara!

— Bun sosit!

— Bucuroși la oaspeți, bade? Sunt drumeț,-nnoptai în cale.
— Bucuroși, fârtate, cum nu! Da-ncotro?

— Spre târg, la vale!

Apoi, dejugându-și boii, omu-n casă mi-l pofti.
— Vai, bărbate! nevestica începu a se jeli.
Ce-i, de te-ntorseși?

— Nimica. Roata, Dumnezeu s-o bată,
Mi s-a rupt! Plec iar la ziuă! Ți-adusei ș-un oaspe, iată!

Să ne dai, nevastă, spune, ai tu ceva de mâncare?
— Da de unde, Doamne, tocmai mă gătisem de culcare.
Ceapă doar și mămăligă! N-am știut că vii acum!
Eu credeam că tocmai mâine te-i întoarce de la drum.
— Bine, draga mea soție, îi răspunse el voios.
Nu-i nimica! toate-s bune, când e omul sănătos.
Hai degrabă, că ni-e foame! dă-ne ce-i găsi prin casă!
— Uite-acum! grăi femeia. Și-ncepu să puie masă.
Iar Păcală? sta pe gânduri. Aș! era nebun el: ceapă,
Mămăligă să mănânce, și să bea pe urmă apă —
Când c-o clipă mai nainte a zărit cuptorul plin
De friptură, de plăcinte, și-i cam mirosise-a vin?
Ce-i trăsni prin minte dară? Pielea vacii, așezată
La picioare jos având-o, se-ncruntă la ea o dată.
Și mi-i trase cu toiagul, pe furiș, o lovitură.
Omul s-a mirat în gându-i, dar nimic n-a zis din gură.
După câtva timp, Păcală: jap! c-un scrâșnet de necaz,
Mai croi o bâtă pielei, dojenind-o: — N-ai obraz?
Gazda se-ncruci! Păcală, stă ce stă, și: — Nu taci? iară?
Na, nerușinato! pielei altă lovitură-i cară.
Omu-atunci, pierzând răbdarea, îl întreabă:
— Hei, drumețe!
Ce ai cu sărmana piele, de-i cârpești mereu la bețe?
— De, a naibii pocitură! A surzit? sau ce să fie?
Tot îi zic mereu să tacă, și ea... nici că vrea să știe!
— Cum? că doară nu vorbește! Zici așa doar, mi se pare.
— Asta? He-he! ce crezi, bade, că e piele ca oricare?
Asta-i piele care știe tot ce se petrece-n lume
Și tot vrea mereu să spună!
— Vrea să spună? Ce anume?
— Ce? Păi, uite... lucruri, care... nu e bine să se știe!

— Zău? Grozav aș vrea să aflu! N-ai putea să-mi spui și mie?
La-nceput, Păcală nu vrea. — Nu pot, nu pot, zău, bădică!
Dar, rugat întruna, pielea spre ureche și-o ridică:
„Află deci! Poftim! Ea-mi spune că rachiu de mâna-ntâi,
O garafă, se găsește ici în pat la căpătâi".
Omul s-a uitat la dânsul: — Vrei să-ți râzi de mine, hai?
Când săltă-n sus perna însă: — Tii... ba uite, zău, așa-i!
Coșcogeamite garafă! Cine oare s-o fi pus?
— De! știu și eu cine? Pielea, despre asta, nu mi-a spus.
Însă, i-auzi ce-mi mai spune!

— Ce?

— Să cauți binișor,
Ș-un purcel frumos găsi-vei, rumenit, colea-n cuptor.
— Un purcel? Ia fugi de-acolo! Asta n-o crez!

Dar când cată:
— Vai! mirat românul zice. Ba aveai dreptate, iată!
(Și pe mas-a pus purcelul, lângă sticla de rachiu)
Măi, măi, măi, a naibii piele! Zău, să juri că-i dracu' viu!
— Pe cuptor acuma, bade, sus, o mână ți-o mai plimbă
Și-i găsi niște plăcinte, cum de mult n-ai pus pe limbă!
— Ce spui! Este cu putință? Și cătând bărbatul iară:
Uite, frate! și plăcinte! calde, chiar din astă-seară!
— Iar acum, te-apleacă bine, mâna jos sub pat ți-o bagă,
Vin trandafiriu acolo vei găsi, o sticlă-ntreagă.
Și plecându-se bărbatul, scoase-ndată la lumină,
De sub pat, și-a pus pe masă, vin, o sticlă mare, plină!

. . . .

— Ei, iubita mea nevastă! vezi ce de bucate bune,
Ca de sub pământ ieșiră? Ce zici tu de astea? Spune!
— De, bărbate, multe-n lume vede ochiul omenesc,
Dar minune ca aceasta n-am văzut, de când trăiesc!

* * *

S-așezar-apoi la masă. — Ei, așa mai zic și eu!
Se gândea voios Păcală, din purcel cărând mereu.
Și-a cinat... împărătește! Dar bărbatu-abia-nghițea.
Fiecare-mbucătură parcă-n gât i se oprea.
Iar la urmă, după cină, spre Păcală lung el cată:
— Știi ce, vere? Vinde-mi mie pielea asta minunată.
— Să ți-o vând? grăi Păcală, speriat privindu-l. Vai!
Cum te-ai și gândit, creștine?
                              — Frate! n-ai vrea să mi-o dai
Nici când ți-aș plăti-o bine?
                              — Ha-ha-ha! Să mi-o plătești?
Are preț așa un lucru?
                         — Ce-mi ceri? Dau oricât voiești?
Și-a-nceput pe ea să-i deie: lei o sută, două, trei!
Că era bogat... Dar geaba!
                              — Nici c-o mie-n cap nu vrei?
— Nu pot, nene, nu-mi dă mâna!
                                   — Bine... adă mâna ici,
Îți adaug lâng-o mie... încă trei mii. Ce mai zici?
— De! răspunse-atunci Păcală. Știu și eu ce să mai zic?
Altuia — ferește Doamne! — n-o dădeam... pentru nimic!
Dumitale însă... na-ți-o. Nu de bani îmi este mie,
Crede-mă! Ți-o dau fiindcă prea te văd om de-omenie.

. . . .

Omul, după ce-i plătește prețul cum s-au învoit,
Într-un cui agață pielea. Cât era de mulțumit!
— Pot să plec de azi în tihnă, orișiunde — ce-mi mai pasă?
Pielea asta o să-mi spuie, tot ce se petrece-n casă!

. . . .

Iar Păcală? vâră-n pungă patru mii de lei, bani gheață;
Se trântește lângă vatră, doarme, până dimineață.
Dimineață-n zori, se scoală... și luându-și bun rămas
De la cei ce-l găzduiră, hai la drum, cu sprinten pas.
Soțul stete pe acasă ce-a mai stat, apoi s-a dus
Unde-avea și el cu carul de plecat, la deal în sus.
La izvor, sub deal, Păcală l-aștepta, și-i iese-n cale:
— Știi ce, bade, pentru piele prea-mi dăduși din gros parale!
Altuia, de... nu zic! însă, dumitale... mă gândesc
Nu-i frumos să-ți iau atâta. Zece lei doar îmi opresc;
Iară ceilalți, adă mâna, ține-i, c-o să-ți prindă bine!
Omul auzind acestea: — Cum se poate? vai de mine!
Nu-i venea să ieie banii. Ba că-i pungă, ba că-i teacă!
Dar Păcală-i pune-n mână, făr-a-l mai ruga, și pleacă.
— Măi! ce om! gândea românul. I-auzi! bani să nu voiască!
Apoi hai și el-nainte, către stâna-i ciobănească.

* * *

Hoțomanca de nevastă nu-și găsea, de ciudă, loc.
Ochii-i aruncau spre pielea cea din cui priviri de foc.
— Ce... de azi... cu strajă-n casă eu să stau necontenit?
Și să nu mai am pe lume, cât trăi-voi, ceas tihnit?
Uf! când îmi aduc aminte, parcă nu știu zău ce-mi vine!
Cum să scap de pielea asta? Cum să scap? A, las pe mine!
Și-a săltat în sus capacul unei lăzi. Acolo-n ladă
Într-un colț, avea și dânsa bani puși bine, o grămadă:
Taleri, galbeni, despre care povestea cam multe satul,
Dar, precum se-ntâmplă-adesea, nici nu bănuia bărbatul.
Când i-a strâns? și cum? de unde? Numai dumneaei știa!
Deci din ladă bani ea scoate, mulți... apoi la drum o ia
Să găsească pe Păcală. Merge-n fugă după el!

Și-l ajunge-ntr-o pădure:
— Hei, drumețe! stăi nițel!
Nu-i vrun chip, cu pielea ceea vorbitoare... nu se poate
Ca s-o fac cumva să-și piarză darul de-a mai spune toate?
Uite! (zice, arătându-i banii strânși într-o basma,
Și lovindu-i ca să sune) Zău, învață-mă ceva,
Ce vei ști. Și vezi tu ăștia? Na! să fie toți ai tăi:
Cât îți dete și bărbatu-mi, tocmai patru mii de lei.
Când aude-așa Păcală: — Iacă măi!... în gând și-a zis,
Alte patru miișoare... De! pe semne-așa mi-e scris:
Patru mii să iau, în capăt! patru mii de lei, pe piele!
Și-n șerpar vârî bănetul. — Lasă, că te-nvăț eu, lele!
Știi ce? Ieși cu pielea mâine la izvor. Stropește-o-n zori
Cu stropi reci prin sită nouă strecurați... de nouă ori.
Să mai faci cu mâna dreaptă peste ea vro nouă cruci,
Pune-o-n cui la loc pe urmă, grijă-n veci să nu-i mai duci!
— Bun, îți mulțumesc!
Și șterge-o, înapoi spre sat, nevasta
Fericit, ca dânsa, cine mai era pe lumea asta?
— Iată-mă scăpată! N-a vrut să-ți ajute Dumnezeu,
Ai plătit degeaba straja, bărbățele dragul meu!

Iar Păcală? hai și dânsul, prin pădurea de tufani,
Mai departe, spre căminu-i, cu șerparul plin de bani.

CUPRINS

XXIV

PĂCALĂ MARE GOSPODAR

Stați, dușmanilor nemernici! se gândea mergând pe drum,
V-ați bătut voi joc de mine? Stați! c-o să vedeți de-acum
Și acas-ajuns cu banii, își dărâmă casa veche,
Și-și clădește alta nouă, care n-avea-n sat pereche.
Apoi rost de vite-și face, de-acareturi, de moșie;
Rost de car, de plug, de toate! Și să vezi gospodărie!
Dup-un an de străduință, n-avea prin împrejurime
Rosturi, casă mai de seamă, ca Păcală, nime, nime!

Dar când îl vedeau sătenii tot făcându-și lucruri noi,
Cumpărându-și azi moșie, mâine plug, poimâine boi,
Nu puteau să doarmă-n tihnă! — Cum? de unde-atâta ban
Ce tot varsă, varsă, zilnic, omu-acesta, cam de-un an?
O fi dat de vreo comoară? se-ntrebau cu gând pizmaș,
Sau... o fi prădat în codri, noaptea, pe vrun bogătaș?
Deci la vatra lui cea nouă merseră câțiva-ntr-o seară;
Și cu vorba, spre-a-l descoase, pe departe mi-l luară.
Iar Păcal-atunci le spuse: — De! știți pielea cea de vacă,
Ce-ntr-o zi ați aruncat-o în ograda mea săracă?
Eu la bâlci cu ea plecat-am, am vândut-o și-am luat
Patru mii de lei, în mână. Iacă de-unde sunt bogat!

— Aș! răspunseră sătenii, nu mai spune, frate, taci!
Cum atâția bani? se poate? pentru pielea unei vaci?
— Hm! răspunse el. Păi bine, oameni buni, nu vă gândiți?
Vaca mea era frumoasă, de prăsilă, cum o știți!
Astăzi-mâini c-o vițelușe, de la ea, mă pomeneam,
Mai crescând și vițelușa, două vaci era să am.

Și din două vaci ies patru, și din patru, opt la rând;
Și din opt, aveau să iasă șaisprezece vaci, curând.
Iar din astea, o cireadă cât colo! Și credeți oare
Că se vinde pe nimica o avere-atât de mare?
Când la târg își duce marfa, omul trebuie — he-hei! —
Minte-n căpățână s-aibă, nu tărâțe, dragii mei!
Auzind așa, sătenii dau din cap: — Adevărat,
Bine zice! Și se duse vestea prin întregul sat.
Și-a căzut pe gânduri satul. — Apoi cum?, ziceau vro doi,
Vaci frumoase, de prăsilă, ca și el, n-avem și noi?
— Da, nici vorbă! zis-au alții. Pentru ce, decât Păcală,
Mai pe jos să fim noi oare? Nu știm și noi socoteală?
Și vorbind așa-ntre dânșii, dă-i! să treac-o zi nu lasă!
Ce fac? Toți de-a rându-și taie vacile ce-aveau pe-acasă.
Și de piele, sărăcuții, le jupoaie-n graba mare;
Apoi haide pe la târguri, toți, cu pieile-n spinare,
Să le vândă, ca Păcală, prețuri mari cerând pe ele,
Nemaipomenite: cinci mii, patru mii de lei pe piele.
Dar în târg, negustorimea, auzind așa minuni,
Izbucni-ntr-un râs cu hohot, a crezut că sunt nebuni.
În deșert spuneau ei, bieții, de prăsilă, de cireadă,
Lumea hohotea mai tare, strânsă-n jurul lor grămadă.

* * *

După ce-au venit acasă, rupți de foame și săraci
Neavând nici bani în pungă, nici prin grajduri alte vaci,
Doar cu pieile pe umăr, și cu traista subțioară
Ce să-i facă lui Păcală, pentru că i-a tras pe sfoară?
Se-nțeleseră: să-l piarză și să-i ia averea toată.
Hai deci într-o dimineață, oamenii, la dânsul, gloată!
Îl vârâră cu de-a-sila și-l închiseră-ntr-un sac.
Lângă satul lor, devale, se găsea pe câmp un lac

Mare, cât vedeai cu ochii. Acolo l-au dus cu sacul
Pe Păcală, nemiloșii, să-l arunce-n lac, săracul.
Și-au legat de sac și-o piatră, grea, ca nu cumva să scape,
Să-și găsească-acolo „hoțul" moartea-n fundu-adâncii ape!
Însă, tocmai când în valuri se grăbeau a-l repezi:
— Fraților! mai stați oleacă! dintre ei un om grăi,
Unul mai cu socoteală. Stați, la fund să nu-l dați încă!
Unde-l aruncăm? Cercat-ați, apa unde-i mai adâncă?
Trebuie-aruncat acolo unde e mai multă apă
Ca să nu-i mai ducem grija hoțomanului, că scapă!
Haideți să cătăm, degrabă, o prăjină-lungă... lungă,
De pe mal de-aici, cu vârfu-i, până jos la fund s-ajungă.
Să-ncercăm cu dânsa lacul.
— Ii... așa e, măi... așa-i?

. . . .

Acolo deci pe Păcală mi-l lăsară-n sac... Și, hai,
Înapoi în sat fugiră, toți îndată, pe-ntrecute,
O prăjină să aducă, de-unde vor găsi mai iute.
Dar pe când stătea Păcală jos pe țărm, închis în sac,
Și-aștepta doar să se-ntoarcă oamenii, să-l zvârle-n lac,
Deodată, iacă, trece un văcar pe-acolo, care
Spre oraș mâna cu grabă, vite, o cireadă mare.
Dând de sac în drum văcarul, se oprește: — Măi din sac...
Ce faci?... De-unde până unde tu aci?
— De, ce să fac?
Uite, m-au vârât aicea, oamenii din satul meu,
Umblă să m-arunce-n apă, nu le-ajute Dumnezeu!
— Cum? de ce să te arunce?
— Fiindcă... m-au ales primar,
Și eu n-am vrut!
— I-auzi vorbă! zise tânărul văcar,

Și de ce nu vrei adică să te faci primar în sat?
— Pentru ce?... He-hei... fiindcă satul nostru-i cam ciudat!
Sunt neveste multe-ntr-însul, și de-o frumusețe rară,
Iar bărbații-s duși de-acasă după trebi mereu, prin țară!
Și primarul, cât e vara, cât e iarna — vai de el —
Cu nevestele rămâne numai singur-singurel!
— He! se miră iar văcarul. D-asta ți-e? Da prost ești, zău!
Cum aș mai primi, fârtate, eu — să fiu în locul tău!
— Da? Păi asta-i foarte lesne. Haide, ia-mi ici locu-n sac,
Până vor veni sătenii ca să te arunce-n lac.
Iar atunci... să strigi doar tare: — Stați, primar să fiu voiesc!
Și e gata socoteala... Ce zici?
— Mai mă-ntrebi?... Primesc!
Apoi, cât clipești, văcarul, gura sacului dezleagă,
Lasă pe Păcală slobod, și în locul lui se bagă.
Iar Păcală strânge sacul, și legându-l cum fusese,
Șterge-o — cu cireada-ntreagă — spre-un zăvoi de sălcii dese!
Nevăzut pe loc se face.
Oamenii veniți din sat,
C-o prăjină lungă, lungă, apa-ntâi au încercat.
Hai pe urmă la Păcală, toți cu zor... să-l dea la fund,
Unde le spunea prăjina că e lacul mai afund.
Să-l înece-n lac pe dată! Însă când la sac săriră,
Din năuntru numai iată că un strigăt auziră:
— Nu mai m-aruncați în apă! stați... primar să fiu voiesc!
Oamenii pe loc stătură, uluiți: — Vai, neam drăcesc!
Zise unul. Auzirăți, cum de noi își râde, frați?
Vrea primar, bre, să ne fie. Puneți mâna! Ridicați!
— Ia mai stați, grăi un altul... Dac-auzul nu mă-nșeală,
Glasu' care-l auzirăm n-a fost glasul lui Păcală!

— Da, așa-i! mai mulți răspuns-au.
— Aș! le zise supărat
Cel d-întâi. De unde? Glasul înadins și l-a schimbat
Să ne-nșele vrea, tâlharul, doar l-om dezlega cumva !
Nu pricepeți șiretlicul? Parcă noi vom asculta.
Parc-o să-l lăsăm din mână. Las' că știm ce facem doară,
N-ai să ne mai tragi, Păcală, d-azi nainte tu pe sfoară!
Hai, tovarăși, sus odată!... apucați colea de sac.

. . . .

Și-nhățându-l strâns, aruncă, iute, pe văcar în lac.
Pleac-apoi spre sat cu toții, într-un vesel chiuit.
— Dumnezeu de-acum să-l ierte, fraților. Noi i-am plătit!
Dar în sat abia sosiră, și deodată... ce să vadă?
După ei, pe drumul neted, o mândrețe de cireadă
Nainta, cât ține drumul, adunată cu iuțeală
De un om, c-un băț, din urmă. Ș-acel om... era Păcală!
Când au dat de el cu ochii, bieții oameni, înlemniți,
Cruce și-au făcut cu toții. — Tii, strigoiul! ian priviți!
Iar Păcala, dă-i nainte! Strigă după boi, aleargă.
A băgat cireada toată, în ograda sa cea largă.

. . . .

— Măi! îi zise cu mirare, când s-au mai dezmeticit
Unul din săteni. Da bine, cum?... în apă, n-ai murit?
— Precum vezi! grăi Păcală.
— Maică! omul se-ncruci,
Ăsta-i dracul! iese teafăr, chiar și-n foc de l-ai zvârli.
Iar un altul: — Dar mândrețea de cireadă, adunată
În ocol la tine, unde o găsiși așa deodată?
— De, răspunse iar Păcală. Unde vreți s-o fi găsit,
Dacă nu sub apă-acolo, unde voi m-ați azvârlit?!

Hei! de-ați ști voi ce de vite, lacul, jos, la fund mai are!
Adunai eu din grămadă ce putui, în graba mare,
Dar pe celelalte-acolo le lăsai la fund, pe toate...
Am lăsat și pentru alții să mai scoată, cine poate.
Oamenii, aflând că-n apă vite-atâtea se găsesc
Tunde-o, nene!... o clipită, bieții, nu mai zăbovesc.
Înspre lac napoi aleargă toți din sat, cât pot mai iute,
Cu femei cu tot... și-n apă sar cu toții pe-ntrecute
Să găsească și ei vite, ca Păcală: boi și vaci!
Pentru ce adică dânșii să rămână mai săraci?
Sunt mai proști ei ca Păcală? Iar nevestele, la rând,
Sus stăteau, pe malul verde, nemișcate, așteptând.
Tremura de dor să vadă, pe bărbatu-i, fiecare,
De sub apă când ieși-va c-o cireadă mândră, mare.
Printre cei ce-n lac sărit-au fu și popa cel din sat,
Dar potcapu nalt deasupra i-a rămas necufundat.
Preoteasa lui, vazându-l socotea sarmana-n gându-i
Că-i e frică, poate, popii... și mi-l dojeni zicându-i:
— Hai odată! Ce stai țeapăn? Lasă-mi-te-n jos, părinte!
Până nu le-or șterge toate cei ce ți-au luat nainte.
N-auzi, măre? Asurzit-ai? Intră, fii mai îndrăzneț!
Că la fund se aflǎ doară cele mari și mai de preț.
Ba-ncepu și c-o prăjină a-l lovi-n potcap, vârtos,
Doară-doar s-o duce popa, mai cu zor, spre fund în jos!

. . . .

Și la fund, săteni și popă, dusu-mi-s-au, tot s-au dus!
Bietele femei degeaba i-așteptau pe maluri sus,
Acolo-n-adâncul apei, toți, mormântul și-au aflat,
Pân' la unul! Iar Păcală? A rămas doar el în sat —
Cu nevestele vădane. Și de-o lume pizmuit,
În bogata-i locuință, mulți ani, vesel a trăit.

Ba, de n-a murit, trăiește chiar și astăzi…
Cu acestea,
S-auzim, români, de bine! — isprăvitu-mi-am povestea.

. . . .

A făcut el, nu e vorbă, și pe urmă, de-ale lui,
Ghidușii nenumărate! Dar… pe toate să le spui?
Când aș sta să-nșir eu toate, câte el a săvârșit:
Povestirea-mi niciodată nu ar mai avea…

SFÂRȘIT

GRUIE-AL LUI NOVAC

(1913)

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

Peste patria română,
Astăzi, pacea e stăpână.
Fără frică muncitorul
Își lucrează-n câmp ogorul.

Și culege, după plug,
Pâine, vara, din belșug:
S-aibă pân' la altă vară,
Când rodi-va câmpul iară.

Pe câmpii de plug brăzdate
Înfloresc orașe, sate,
Sub un regim dătător
De nădejdi în viitor...

* * *

Alte vremi erau 'nainte.
(Le cunosc cei din morminte!)
Rareori putea săteanul,
Secerat să-și vază lanul.

Când era mai plin, mai des,
Bobul spicelor de fes,
Vuiet aducea-n zbor vântul,
Pași cutremurau pământul.

Și, cum lupii sar la oi,
Astfel tăbărau pe noi

Fometoase haite mari,
Ba de turci, ba de tătari!

* * *

Din unealta de cosit,
Sabie de război,
Lance de-alungat păgânii
Își făceau atunci românii.

Se luptau bărbații, cete,
Iar copii, neveste, fete,
Cu unchiașii cei cărunți,
Pribegeau prin văi, prin munți.

Și copii, femei, unchiași,
Și bărbații vii rămași,
Când se-napoiau grămadă,
Pe la cuiburi... ce să vadă?

* * *

Maldăre doar, fumegoase,
De tăciuni... în loc de case.
Iar din vatra sfărâmată,
Chiar cenușa... spulberată!

Toți pe lucru s-așterneau,
Cuiburi, altele-și clădeau
Spre-a fi arse iar — azi, mâini —
De năvălitori păgâni!

Vai, vai! ce-am tras, ce-am jelit,
Veacuri lungi, necontenit!

Dup-atâta zbucium, oare
Cum mai stăm azi în picioare?

* * *

Stăm! trăim! căci Ăl din cer
Inimi datu-ne-a, de fier.
Și la vremuri de necaz
Ne dădea câte-un viteaz

Care, cu-al său paloș lat,
Curăța, din hat în hat,
Plaiurile strămoșești,
De lăcuste păgânești.

. . . .

Un așa strājer minune
Fost-ai tu cândva (se spune)
Pentru vechea noastră viță,
Gruio, pui de Novăciță!

CUPRINS

CÂNTUL I

DOR DE ÎNSURAT

Colo-n munții Lotrului,
Sus pe țărmul Oltului,
La conacul lui Novac,
Mare masă-i în ceardac.

Toată fața lungii mese
Plină-i de bucate-alese.
Și, cât masa e de-ntinsă,
Tot de oaspeți e cuprinsă:

De cumnați și de nepoți,
Nalți ca bradu-n munte toți;
De cumnate și nepoate,
Trandafir la față toate.

Și-ntre rude mari, mărunte,
Cine stă la masă-n frunte?
Stă Novac, albit la plete,
Dar voinic și lat în spete.

Cu tovarășa-i voioasă,
Tot ca el la chip, frumoasă:
Deși nu-i nici ea de ieri,
Ci-a văzut... cam multe veri!

Ospătau la rând și beau,
Toți cu drag se veseleau;
Numai Gruia suspina,
Nici nu bea, nici nu mânca.

Tatăl său, Novac, îi zice:
— Gruio, — câți meseni aice,
Toți cu drag se veselesc,
Ospătează, beau, glumesc.

Numai tu nu ospătezi.
Numai tu mereu oftezi.
Spune taichii, hai, vorbește:
Ce pās inima-ți muncește?

— Tată! i-a răspuns feciorul,
Înroșit, cum e bujorul,
Ciuda, ciuda mă omoară
Că fârtații mei... se-nsoară!

Iau neveste tinerele,
Drag ți-e să te uiți la ele;
O să aibă toți un rost —
Numai eu rămân ce-am fost:

Tot flăcău, să joc la hori,
Nici gândești ca să mă-nsori!
Să mă-nsor vreau și eu, tată,
Că mustața mi-e-nfirată!

Moș Novac la el privește,
Și pe sub mustăți zâmbește:

— De-nsurat îți este dor?
Cam devreme, Gruișor!

Stăi la vatra părintească,
Mustăcioara să-ți mai crească!
Focul tău... mi-aduce-aminte
Anii mei de mai-nainte.

Când eram ca tine, zor
Și pe mine, să mă-nsor!
Hei, dar câte-am pătimit,
Visul pân' mi s-a-mplinit!

Basmul cu-nsuratul meu,
Poate, spusu-vi-l-am eu.
Vreți să vi-l mai spui, nepoți?
— Să ni-l spui! grăiră toți.

Moș Novac printr-un tușit,
Glasul și l-a potrivit,
A oftat — și dup-acestea
Și-a-nceput așa povestea:

* * *

— Când eram ca Gruie-al meu,
Tata — ierte-l Dumnezeu! —
M-a trimis la oi, păstor,
În desișul codrilor.

Eu, pornit-am, și-am umblat
Prin cel codru-ntunecat,
Turma din-napoi mânând:
Nu o zi... ci trei la rând.

Ziua-a patra — cald, cuptor —
Ziua Sânzâienelor,
Când într-un brădet m-afund,
Dau, în munți, de-un lac rotund.

Sub un brad pe mal șezui.
Lacul limpede-albăstrui
Oglindea-n adâncul lui
Brazii, bolta cerului.

— A, zic, mândră scăldătoare!
Și uitându-mă-nspre soare,
Ce văd?... bolta strălucind,
Zâne trei, din cer viind.

Din nălțime, tot mai jos,
Coborau în zbor frumos.
Și pe țărm sosite, iacă!
Sub un paltin... se dezbracă.

Lasă pe verdeața-n floare
Și rochițe și-aripioare;
Și s-aruncă-n lac, viteze,
Toate trei, să se-mbăieze.

Ca un șarpe m-am târât!
Sub o tufă stam vârât,
Neclintit priveam la ele...
Mândre ce erau, tustrele!

Aș fi vrut... un veac să stau,
Să mă uit cum se jucau,

Vesele, ca trei copii,
Jos în undele-argintii.

Iar din toate, mai cu seamă
Una, mijlocia… mamă!
Ce chip! Ce ochi plini de foc!
Dragă mi-a căzut pe loc.

„Ah, să am așa soție!…
Cum s-o fac, a mea să fie?…
Cum să mă cunun cu ea!?…
Mor de nu va fi a mea.“

Dar din apă cele zâne,
Ies, habar nu au de mine;
Și-mbrăcându-se cu zorul,
Iar spre nalturi își iau zborul.

Eu, pe țărm rămas-am mut…
„Doamne! ce e de făcut!?“
Cu aceste vorbe-n gând,
Hai la mama, lăcrămând.

Mama, când de mine dete,
Tresări: — Olio, băiete!
Ce-ai pățit de vii acasă
Astfel cu nepusă masă?

Drumurile, stâncile,
Ruptu-ți-au opincile?
Sau, prin munți, lighioile
Îți mâncară oile?

Eu i-am spus durerea grea,
Care inima-mi rodea:
Toate i le-am înșirat,
Tocmai cum s-au întâmplat.

Dânsa mă privi miloasă:
— De!... pe zâna cea frumoasă
Lesne-ai fi putut s-o iai,
Dac-un pic de minte-aveai.

Însă-acum — de ți-a picat
Dragă cu adevărat —
Știi ce-i de făcut, copile?
Să aștepți un an de zile.

Căci de Sânzâieni, la vară,
Zânele veni-vor iară;
În toți anii vin în zbor,
Să se scalde-n lacul lor.

Tu, de seam-atuncea bagă,
Zâna, care-ți este dragă,
Aripile unde-și lasă
Și rochița de mătasă...

Iar când intră să se scalde,
Fură-i-le, până-s calde,
Ș-aripile, și rochița,
Apoi, fuga, fugulița,

Să le-aduci încoa' la mine!
Ea... veni-va după tine,

CUPRINS

Zise maică-mea, din grai...
Eu, mai tare mă-ntristai:

— O, că n-am fost mai deștept!
Cum să stau un an s-aștept?...
Cât am plâns oftând din greu,
Știe numai Dumnezeu!

— Dar poftim, nepoți, cumnați,
Prin pahare mai turnați!...
Hai noroc! Povestea mea
E la jumătate-abia.

CÂNTUL II

ARIPILE ZÂNEI

Oaspeții mai beau și tac,
Toți cu ochii la Novac.
El deșeartă un pahar,
Apoi prinde-a spune iar;

— În sfârșit, dorita zi,
Dup-un an de chin sosi.
Eu, din zori, la Sânziene,
Stam dosit în buruiene.

Și spre miezul zilei, iată,
Zânele că se arată!
Vin din ceruri fără nori
Iar spre malul plin de flori.

Vai, cum inima-mi bătea!
Sângele cum îmi fierbea!
De-astă dată, am urmat
Chiar cum maica m-a-nvățat.

Mi-o pândii pe cea dorită,
Când se dezbrăca zorită:
Aripile unde-și lasă,
Și rochița de mătasă.

Și când a intrat în lac:
„Stăi că-ți viu acum de hac!"
Mă târâi încet pe brânci
Printre ierburi, printre stânci.

M-am târât, târât, șerpește,
Ș-aruncatu-m-am lupește:
Pe-o rochiță lucitoare
Și pe două aripioare.

Fuga către cas-apoi!
Iar când mă uitai napoi
Cine mă-nsoțea spre casă?
Dintre zâne, cea aleasă!

Alerga pe urma mea,
Despoiată, vai de ea;
O-nveleau, în loc de straie,
Doar cosițele-i bălaie.

— Dă-mi, te rog, se milogea
Aripile, rochia mea,

Dragă ciobănel Novac,
Dă-mi-le, ca să mă-mbrac!

Celelalte se-mbrăcară
Și-n văzduh de mult zburară.
Iar eu... goală, prin păduri!...
Ce-avuși, hainele să-mi furi!?

Aș! eu prin desiș fugeam,
Parcă nici n-o auzeam;
Ea-și iuți atuncea pasul,
Și-i suna mai dulce glasul:

— Uită-te nițel încoace!
Fugi? Făptura mea nu-ți place?
Nu fugi de mine-așa,
Stăi în loc, să-ți spun ceva!

N-auzi, mândrule flăcău?...
Stăi! că n-o să-ți pară rău!
Tânăr, cum eram, crezui.
Mă-ntorsei, și-n loc stătui.

Ea sosește-mbujorată,
Și cu farmecu-i mă-mbată.
M-a făcut să nu știu bine
Unde sunt și ce-i cu mine.

Mi-a luat din mâini rochița
Și-a-mbrăcat-o, tâlhărița!
Aripile argintate
Și le-a prins ușor la spate.

Și-și luă spre nalturi zborul!
Iar eu, lesne crezătorul,
Am rămas cu ochii-n sus,
De pe lume parcă dus.

. . . .

Mama, când îi povestii
Și-astă dată, ce pății,
Mă certă: — Vai, dragă, prost
Și nechibzuit ce-ai fost!

Acum trebuie, copile,
Iar s-aștepți un an de zile.
Dar de astăzi înainte
Vezi, să fii mai treaz la minte!

Zâna, orice vorbe bune,
Câte viclenii ți-ar spune,
Tu să nu te mai oprești,
Doar din gură să-i grăiești:

— Da, iubito, rochia ta.
Aripile ți le-oi da!
Să le-mbraci la cununie.
Când vei fi a mea soție!

Anul următor, am fost
Mai cu minte, nu fui prost.
Zânele venit-au iară,
Lacu-n zbor înconjurară.

Dar pe nimeni n-au zărit,
În desiș eu stam pitit.

De rochițe dezbrăcate,
Iar în lac intrat-au toate.

Eu, din nou, pe cea bălaie,
Am lăsat-o făr' de straie.
M-a rugat și-acum ea, biata.
— Dă-mi-le! zicea șireata.

Dă-mi veșmintele, Novac!
Știi că ochii tăi îmi plac?
Ce fugi, mândrule voinic?
Stăi să mai vorbim un pic!

Geaba! Eu fugeam nainte
Surd la orice rugăminte.
Doar din gură i-am strigat,
Dup-al maicii mele sfat:

— Da, iubito! rochia ta,
Aripile ți le-oi da
Să le-mbraci la cununie,
Când vei fi a mea soție!

Ea-mi răspunse-atuncea: — Bine!
Am să mă cunun cu tine,
Numai... adă-mi-le-ndată,
Ca să nu stau despoiată!

„Aș!" gândeam. „Te știu eu, lasă!"
Și-alergat-am pân' acasă.
Nu intrai pe ușă bine,
Hop, și zâna după mine.

Mama iute ușa-ncuie,
Și-o lădiță ea descuie;
Bagă repede-n lădiță
Și-aripioare, și rochiță.

Lada-n urm-o-ncuie bine,
Cheia-n mâna ei o ține.
Iară zâna, draga mea,
Suspina și se jelea.

Mama-n grab-apoi s-a dus,
Mândre haine i-a adus;
A-mbrăcat-o-n rochie-aleasă,
Ca pe-o tânără mireasă.

Și de nuntă ne gătirăm,
Lume la ospăț poftirăm.
Oaspeți mulți s-au adunat,
La biseric-am plecat.

Preotul ne cununa,
Iar mireasa mea ofta.
După cununie-acasă,
Ne-aștepta bogată masă.

Cu mâncări și cu fripturi,
Cu alese băuturi:
Precum este din bătrâni
Obiceiul la români;

Și cum veci de veci va fi,
Cât românii vor trăi.

De la masă, toți la joc!
Hora se-nvârtea cu foc.

Iară nașul, către mine:
— Stăi să-ți joc mireasa, fine.
Ea, când vorba-i auzi:
— He, nășicule! grăi,

Să mă vezi cum aș juca,
Dacă dumnealui mi-ar da
Lucitoarea mea rochiță
Și-aripile din lădiță!

Aș sălta ca fulgu-n vânt,
Tot pe sus de la pământ;
Prin văzduh m-aș face roată,
Să se mire lumea toată!

— I-auzi! nașu-meu îmi zice,
Dă-i rochița, măi voinice;
Aripile dă-le-ncoace:
S-o vedem cum o să joace!

Printr-un semn în loc de grai,
Eu pe mama o-ntrebai:

„Ce-ar fi dacă i le-aș da?“
Ea din ochi îmi zise: ba!
La nășicu-atunci privii:
— Să mă ierți! vezi... n-o prea știi!

Când cu aripi s-o vedea,
Crezi că are să mai stea?

Nu-i e gândul la jucat,
Nașule, ci la zburat!
Nașu-nțelegând: — Hai, zână!
Mi-o luă frumos de mână.

O-nvârti ușor în joc:
— Mulți ani fericiți! Noroc!
Și atâta veselie,
Nu știu când o să mai fie.

Am nuntit, jucând și bând,
Zile-ntregi vreo trei la rând.
După nuntă, mândra mea,
Supărată, se codea.

Dar cu-ncetul s-a-mblânzit,
Tot mai mult ea m-a-ndrăgit.
Îi părea pe urmă bine
Că s-a cununat cu mine.

Cam cu vorbele acestea
Își sfârși Novac povestea.
Dup-aceea și-a-ndreptat
Graiul către-al său băiat:

— Uite-o, zâna cea măreață
E-ntre noi aci de față.
Este mama ta iubită,
Azi, de ani și ea-i albită.

Totuși, chiar la bătrânețe,
Vezi ce-a fost în tinerețe

CUPRINS

Astfel, Gruio, fătul meu,
Mă-nsurai pe vremuri eu!

Dar eram pe-atunci, vezi bine
Mai bărbat ceva ca tine.
Astăzi, tu, ești de-nsurat?
Când și fetele te bat!

CÂNTUL III

ÎN PEȚIT

Gruia și mai supărat,
De la masă s-a sculat:
— Nu cred eu că e vreo fată
Să mă poată bate, tată!

Sunt voinic de-acum, în stare
Să mă-nsor... cu orișicare!
— Da? îi zise tatăl său,
Bine dară, fătul meu,

Mi te-nsor, dacă te duci,
Noră-n casă să-mi aduci
Pe cea fată de păgân,
De sălbatec moș bătrân,

Care-n codru stă, pe maluri
Biciuite-n veci de valuri,
Colo lângă-albastra mare,
Unde soarele răsare.

Du-te, dragul meu, găsește-o
Și de ți-o plăcea, pețește-o;
Ad-o-ncoace noră mie,
Soțioară scumpă ție!

Mult pe gânduri n-a mai stat,
Gruia-n grajd a alergat,
Și din grajd pe loc și-a scos
Roibul sprinten și frumos.

Mândră șea i-a pus și frâu,
Sabie și-a-ncins la brâu,
Și pe roib în șea sări.
Roibu-n zbor la drum porni.

Două zile, Gruișor
Merse cu-al său șoim în zbor,
Străinat de plaiul țării,
Pân' să dea de țărmul mării.

Și pe țărmul mării, iată,
Dă cu ochii și de fată.
O găsește adormită
Sub o tufă de răchită.

De departe cum o vede,
Jos din șea el se repede;
Priponește de un par
Pe frumosul său fugar.

Drept la fată-apoi coboară;
Dar privind-o, se-nfioară,

Stă o clipă-ncremenit,
Mintea-n loc i s-a oprit.

„S-o trezesc? Să n-o trezesc?...
Dacă plec și n-o pețesc,
Tata... știu eu ce-o gândi?
S-o trezesc?! Ce-o fi, o fi!“

Astfel chibzuind feciorul,
O-mboldește cu piciorul:
— Scoală, hăi! N-auzi odată?
Am cu tine-o vorbă, fată!

Ea din somnu-i se trezește,
Cască-o dată, se lungește;
Prinde-apoi a se scula.
Doamne! groaznică era!

Naltă la statură, munte,
De vreo două palme-n frunte,
Șapte palme-n piept de lată.
Capul claie negreblată.

Mâinile-i, bârni groase, tari,
Unghiile-i, seceri mari,
Doi bușteni picioarele,
Dinții — cât cosoarele.

Ochii, talgere-afundate,
Buzele-i, osânze late;
Fața ei, ca un tăciune.
În sfârșit... o urâciune

Cum pe-această lume nu e
Limbă-n stare să o spuie!
Și nici minte omenească
Nu-i ca să și-o-nchipuiască!

Gruia sta și se gândea:
„Asta-i deci ursita mea?
Asta-i vasăzică fata
Care mi-a ales-o tata?

Când aș duce-o eu acasă
Pe aceasta drept mireasă,
Boi și vaci de sperietură,
Ne-ar fugi din bătătură!“

Fata s-a uitat la el,
Și-i grăi: — Ei, voinicel,
Haide, spune, ce dorești?
Ți-e urât să mai trăiești?

Cauți moartea, vai de tine?
Cum vrei să te lupți cu mine?
Piept la piept ne măsurăm,
Ori în săbii ne-ncercăm?

Gruia zise: — Piept la piept
Să luptăm, că e mai drept!
Și cercă s-o biruiască.
N-a putut nici s-o clintească!

Fata fruntea și-a-ncruntat,
Mâneci largi a suflecat:

— Să te ții, bre, voinicește,
Că eu te apuc fetește!

Și când l-a-nhățat semeață
Și l-a strâns o dată-n brață,
Oasele-i trosneau în spate,
Ca un sac cu nuci uscate.

Sus apoi făcându-i vânt,
Îl izbește de pământ;
Și, cu spada ridicată,
Dă să-i taie capu-ndată.

Gruia se-nălță grăbit,
Și din gur-a glăsuit:
— Stăi oleacă, te oprește,
Calul mi se prăpădește!

N-a băut defel pe drum,
Să-l adăp o țâr-acum!
Și luptăm, de vrei tu, iară,
Până când s-o face seară!

Sluta l-a crezut. El sare
Pe-al său roib, cu grabă mare
Uită-a-l dezlega de par,
Și-i dă pinteni: — Hi, fugar!

Bietul cal, împintenat,
Vânt pe dată și-a luat;
Se smuci ca un netot,
Și fugi... cu par cu tot.

* * *

Moș Novac, în astă vreme,
Începu a se cam teme;
Pace-acasă nu-și afla,
Pe jăratec parcă sta.

— „Doamne! ce m-aș face oare,
Se gândea cu-ngrijorare,
Dac-a lumii urâciune
Pe băiat mi l-ar răpune?

Câți voinici ca dânsul, ea
N-a răpus cu mâna-i grea!
Stăi că viu, copilul meu,
Să te scap, de-i da de greu!“

Și-a plecat pe-un bidiviu,
Și el, după scumpu-i fiu.
Alergase cale lungă,
Făr' să poată să-l ajungă.

Când deodată-l vede-n zare
Cum venea pe roib călare.
Roibul lui venea turbat,
El pe roib, înspăimântat.

Nu-l putu din goan-opri,
Doar pe când zbura-i grăi:
— Hei! alergi să biruiești,
Gruio! sau să te-ndosești?

El, de tare ce fugea,
S-a oprit abia, abia:

— Alei, tată, ce-ai făcut?
Joc de mine ți-ai bătut!?

Nu e fată s-o pețești,
Ci să fugi când o-ntâlnești.
Dacă toate-ar fi așa,
Dracu' s-ar mai însura!

M-ai trimes ca să mă-nsori?
Sau cu gând să mă omori?
Auzind, Novac zâmbi,
Și din gură glăsui:

— Vezi că nu ești de-nsurat?
Vezi că fetele te bat?
Vino să te uiți la tata
Cum se va lupta cu fata!

Amândoi apoi pornesc
Și pe fată o găsesc
Iar la locu-i, adormită,
Sub cea tufă de răchită.

— He, Novac o ia la zor,
Îmboldind-o c-un picior,
De s-a dus de șapte pași:
— Cu flăcăul te luptași!...

Scoală și te luptă, fată,
Și cu-mbătrânitu-i tată!
Ea se scoală: — A, Novace!
Lumea asta nu-ți mai place?

Moarte vrei și dumneata?
Cum voiești a te lupta?
Piept la piept vrei, voinicește?
Sau cu spada? Hai! vorbește!

— Piept la piept! grăi Novac.
Mie lupte drepte-mi plac!
Vorba el nici n-o sfârși,
Sluta lumii și sări.

Strânsu-l-a de subsuori
De-i curgeau pe-obraji sudori:
Și, cât pumnul rotunjit,
Din cap ochii i-au ieșit!

Gruia, paloșul și-a scos!
S-o lovească mânios.
Dar bătrânul l-a certat:
— Stăi, Gruiță, nemișcat!

Bagă-ți paloșul în teacă!
Teamă ți-e c-o să mă-ntreacă?
N-am venit eu s-o tulesc,
Ci-am venit să biruiesc!

Olio! fată de păgân,
De sălbatec moș bătrân!
Prinsu-m-ai tu muierește;
Să te prind eu bărbătește!

Să-ți arăt la bătrânețe,
Cine-am fost în tinerețe!

Dau apoi să se trântească,
Nu pot nici să se clintească.

Ea stă dreaptă, el se ține.
— Dă-ntâi dumneata, bătrâne!
— Lasă! grija nu-mi purta,
Mândro! dă-ntâi dumneata.

Și când l-a-nhățat păgâna,
L-a săltat în sus cu mâna,
Și-n pământ, dintr-un săltat,
Până-n brâu l-a cufundat.

— Alei, fie-ți fiară muma
Asta ți-e puterea, numa?
Strigă-ntărâtat Novac
Stăi să vezi, eu, ce-o să-ți fac!

Geme-apoi, se opintește,
Din pământ se șerpuiește;
Și când o cuprinde-o dată,
O ridică sus pe fată.

Iar de sus, făcându-și vânt,
O pornește spre pământ.
Și-n pământ, aproape-ntreagă,
Pân' la subțiori o bagă.

— Na! pământul să te-nghită!
Du-te, iazm[1]-afurisită,

[1]***Iazmă :*** (în basme) arătare urâtă și rea.

CUPRINS

Unde arde pururi focul,
Căci acolo-ți este locul!

Apoi sabia ridică,
Dă, și capul fetei pică;
Și-nspre Gruia, lovitura
Îl rostogoli de-a dura.

El, când l-a văzut viind,
Și din limbă fleșcăind,
Și din dinți scrâșnind, s-a dat
Înapoi înspăimântat.

— Stăi! grăi râzând Novac,
Ce te sperieși de-un fleac?
Capul doar veni spre tine,
Trupul — îngropat e bine!

Și-au pornit spre-al țării plai.
Iar pe drum, Novac, din grai:
— Ei, ești, Gruio, de-nsurat,
Când și fetele te bat?

CÂNTUL IV

LA ARAT

Sus în deal, la crâșma Stanii,
Unde-și beau drumeții banii,
Șade Gruia, bea vin rece,
Și cu lăutari petrece.

Mama lui de veste-a prins
Și la el aleargă-ntins:
— Gruio, Gruio, fătul meu,
Ce faci, pentru Dumnezeu?

Ieri, la luptă mi-ai plecat,
Și cu turcii te-ai luptat.
Prea ești tânăr, nu ai anii,
Să te lupți tu cu dușmanii!

Azi, de-acasă, iar plecași,
Crâșma, crâșma o-nfundași!
Spada, vinul, Gruio mamă,
Capul ți-or mânca, mi-e teamă.

Haide, fiul meu iubit,
Nu e timp de chefuit!
Vremea de arat i-acu:
Scoală și la târg te du.

Vinde-ți calul pe doi boi,
Armele pe alții doi,
Mai avem acasă doi:
Ieși la plug cu șase boi!

Gruia crâșma părăsește,
Repede la târg pornește.
Vinde calul pe doi boi,
Armele pe alții doi.

Numai sabia și-o lasă!
Vine-apoi din târg acasă:

— Uite, mamă, boi pe-ales;
La arat cu cine ies?

— Du-te, zice maică-sa,
Cu Voichița, sora ta!
Gruia plugul și-l gătește,
Și cu soru-sa pornește.

Ies în țarin-amândoi
La arat, cu șase boi.
Ară pân' l-amiazi, muncesc,
Iar de-amiază șed, prânzesc.

După ce vrun ceas șezură,
Iar pe muncă s-așternură.
Dar Voichița stă deodată
Locului, și-n zare cată:

— Alei, Gruio frățior,
Vezi colo cel negru nor?
Dă din brazdă boii-afară,
Vine ploaie... și e seară!

— Soro, da copilă ești!
Nu-i nor ceea ce zărești,
Nu e nor, sunt turci păgâni,
Ce au ură pe români.

Vin mulțime, Sfântu-i bată!
Chiar pe mine ei mă cată!
Căci dintr-înșii, ieri, pe plai,
Sute la pământ culcai!

Bine vorba n-a sfârșit,
Turcii iată-i c-au sosit:
Câtă frunză-n codru des,
Câtă iarbă e pe șes.

— Măi cu plugul! te-am ruga,
Spune, n-a trecut cumva,
N-a trecut p-aicea oare
Gruie-al lui Novac călare?

— He, ba cum nu, turcilor!
Pe fugarul său în zbor,
Nu de mult, cu capul sus,
Ca un vânt, așa s-a dus

Încolo spre crâșma Stanii
Unde-și beau drumeții banii.
Acolo el bea vin rece
Și cu lăutari petrece.

Turcii-ndată ce-auziră,
Într-acolo toți porniră.
Dar un turc micuț de stat,
Gros în ceafă, le-a strigat:

— Turcilor nechibzuiți!
Unde mergeți? Ce fugiți?
Ăsta-i Gruia! Puneți, frați,
Iute mâna și-l legați.

Turcii s-au înapoiat
Și pe Gruia l-au legat,

C-o frânghie de mătase
Împletită-n cinci sau șase.

Iar din grai, cel turculeț,
Îi grăi apoi semeț:
— Alelei, pui de Novac,
Moartea cum vrei să ți-o fac?

Să te tai cu spada-n lung?
Ori cu lancea să te-mpung?
Să te fac în flăcări scrum?
Sau c-un ștreang să te sugrum?

— Turcilor, boierilor!
Gruia le răspunse lor,
Dați-mi moartea ce-o vroiți.
Doar o mână-mi sloboziți:

Ca s-o bag în pălărie,
Să scot foaie de hârtie.
Ca s-o bag ici sub pulpană,
Să scot călimară, pană.

Să trimet măicuței carte,
Ca să știe de departe,
Că pe mână v-am picat,
Și că mă dădui legat.

Ca să nu m-aștepte, biata,
În zadar, cu masa gata
Și cu pat de odihnit!
Turcii stat-au, s-au gândit.

Mâna stângă-i slobozîră.
(Mâna dreaptă nu-ndrăzniră!)
El, văzând, se bucura:
Căci de fel... stângaci era.

N-a dus mâna-n pălărie
După foaie de hârtie;
Nici n-a scos de sub pulpană
Gruia, călimară, pană.

Ci-nspre șold el mâna-și duse
Și pe săbioar-o puse.
Scoase sabie-ascuțită,
La tăiș ca otrăvită.

Și sări la turci cu ea.
Doamne! cum îi mai tăia!
Cum pe șes plugarii, vara,
Taie grâul și secara.

Până la apus de soare,
N-a rămas turc în picioare.
Doar pe unul l-a iertat,
De dus veste la-mpărat.

Gruia la Voichița cată:
— Ia vezi, surioaro fată,
Dă din brazdă boii-afară,
Să plecăm de-acum, că-i seară.

Am arat, am semănat,
Și s-a copt, și-am secerat.

CUPRINS

Fata strigă: — Hăis, boi șasă!
Și mi-o iau voioși spre casă.

Iară turcii... stau prin gropi,
Răsturnați ca niște snopi,
Și-ncinși mândru, voinicoșii,
Pe la gât cu brâne roșii.

CÂNTUL V

TĂTARUL

Foc, pârjol din nou prin țară
Năvălit-au turcii iară.
Cine luptă, să-i gonească
De pe brazda românească?

Moș Novac, român de viță,
Cu nepotul său, cu Niță.
Și cu-al său voinic fecior,
Cu viteazul Gruișor.

Pe un armăsar spumat
Pradă de la turci luat,
Gruia vine-n goana mare.
Mă-sa-n prag de gât îi sare:

— Bine, Gruio, fătul meu,
Că te-aduse Dumnezeu!
Mi te-aduse doar pe tine?
Tatăl tău, Novac, nu vine?

— Nu! La Dunărea cea lată
Lupta-i încă ne'ncheiată;
Mai avem cu oastea turcă,
Bat-o sfinții, mult de furcă!

Mă trimise doar pe mine,
Să vă spun că el e bine;
Să-i mai duc de-aici vreo veste.
Dară sora-mi... unde este?

Mamă! Cum? Tu nu-mi răspunzi!
Ochii plânși de ce-i ascunzi?
Și prin sat de ce tot jale,
Plâns am întâlnit în cale?

Ea oftă cu-amărăciune:
— Of, băiete! când ți-oi spune,
Peste noi, de când v-ați dus,
Ce blestem căzu de sus!

Ne trezirăm c-un tătar, —
Frate bun cu hanul chiar,
Cu-al tătarilor stăpân —
Însoțit de-alai păgân,

A făcut aici popas,
La vătaf în gazd-a tras.
Ne'ntrecut el e-n putere
Ș-orice vrea, cu sila cere:

De la fiecare casă,
Câte-un junc și-o juncă grasă!

Ba mai ia, pe zi, din sat:
Două buți de vin curat.

Pâine albă — trei cuptoare —
Și de soaț-o fată mare!
Unde vede câte-o fată,
Stă prelung — și-n ochii-i cată.

Apoi, grabnic, dacă-i place.
Prin vătaf pețitu-i face.
Iar pe care-o ia soție,
Dusă este, pe vecie!

Seara e mireasă fata,
Pân' la ziuă-i moartă, gata.
Azi? vai, mă-nfioară gândul!
Știi tu cui îi vine rândul?

Sorei tale!... A văzut-o
Pe Voichița... și-a plăcut-o!
Și-o așteaptă, ca să-i fie
Astă-seară, lui, soție!

Iat-o, din năuntru vine,
Înecată de suspine.
Vezi? abia mai poate plânge!
Gruia-n brațe sora-și strânge.

Stă oleacă, se gândește;
Liniștit apoi grăiește:
— Lasă, mamă, nu ofta,
Soro, nu mai lăcrăma!

Cere-o fată el pe seară?
Stați că n-are să mai ceară!
Am să-i duc eu lui soție.
Să-l însor azi... pe vecie!

Uite-o soața lui frumoasă!
Astă sabie lucioasă.
— Vai, copile! ce gândești?
Că-i putea să-l biruiești?!

Nici opt oameni nu l-ar bate,
Că-i de nouă palme-n spate!
Nu l-ar birui, nici sute.
Trupul lui parcă-i o bute.

Mâinile-i sunt putineie,
Degetele lui... resteie!
— Lasă, fie cât un munte,
Și cu stea să fie-n frunte!

Soro! ia din bătătură
Calul meu cu coama sură;
Obosit e de-alergare,
Astăzi n-a văzut mâncare.

Du-l în grajd, să-l îngrijești,
Cu ovăs să mi-l hrănești.
Iar tu, mamă, scoate-mi iute
Hainele cu fir cusute!

Sora sa de cal văzu,
Mă-sa hainele-i dădu.

Se-mbrăcă de sărbătoare,
În veșminte lucitoare.

Sabia și-o ascuți
Și la brâu o potrivi.
Își luă și buzduganul
Făurit, acum e anul...

Greu de-o sută de ocale,
Drag tovarăș pentru cale.
Și sări pe cal în șea:
— Nu jeli, măicuța mea,

Să rămâi la chip senină,
Ca o zi de soare plină!
Și tu veselă, Voichiță,
Ca-n grădin-o garofiță!

Iar tu, șoim ce spinteci nori,
Să te văd cum ai să zbori,
Când d-un foc eu ard în sân:
Să răpui... cap de păgân.

Calul, coamă răsucită,
Bate-o dată din copită;
Și-unde-o ia la drum, spre sat.
Ca un șoim înaripat!

De la scar-abia pornit,
Iată-l pe voinic sosit
Unde gândul său îl poartă,
Colo, la vătaf în poartă.

De pe cal s-aruncă jos,
Își croiește mânios
Printre leota păgână,
Drum — cu buzduganu-n mână.

Intră la tătar în casă.
El mânca și bea la masă:
— Bine te-am găsit, tătare!
De la loc tătarul sare:

— Cine ești tu, măi creștine?
Ce vânt te-a adus la mine?
— Gruie-al lui Novac mă cheamă.
Fată ți-am adus, de seamă!

— Gruie-al lui Novac? A-ha!
Mi-ai adus pe sora ta?
Astă-seară da, soție
Chiar pe ea o vroi! Să vie!

— Nu pe ea! Ți-aduc mireasă
Mai drăguță, mai aleasă.
Când te-o săruta o dată,
Nu-i mai cere altă fată!

— Unde-i, care-i, măi române?
— Ici, la mine-n brâu, păgâne,
Uite-o, zvelt ce-i e trupșorul!
Știu c-o să-ți aline dorul!

— Ce? tătarul a strigat,
Dându-se-napoi turbat.

Nu ai mințile-n cap toate?
Apoi sabia și-o scoate.

Dar nici Gruia-n loc nu stete,
Una doar cu spada-i dete:
Capul de păgân pocit
Jos căzu ca și trăsnit.

Ceialalți tătari de-afară,
Toți la fugă o luară.
Gruia-i vede, pace n-are,
Hai pe șoim din nou călare.

După ei la fug-o-mpunge,
Îi gonește pân' i-ajunge;
Și pe care unde-l prinde,
De gât capu i-l desprinde.

Viu pe unu doar îl lasă,
Ca să ducă veste-acasă,
Peste Nistru-n țara lor,
Hanului tătarilor.

Mândru-n urmă la privire
Cum e soarele-n lucire,
El la soră-ntorsu-s-a
Și la măiculița sa:

— Fă-ți, tihnită, soro, cruce,
Nici o grijă nu mai duce!
Fii voioasă, dragă mamă,
De tătar să nu ai teamă!

CUPRINS

Îi dusei — spre dezmierdare
O mireasă mândră — care
Numai dintr-un sărutat,
Capul jos i l-a zburat.

CÂNTUL VI

ÎN ȚARIGRAD

Colo-n Țarigradul mare
Iată vin, din depărtare,
Trei spătoși voinici drumeți...
Ulițele bat, semeți.

Prin orașul păgânesc
Toată ziua hoinăresc.
Iar pe la sfințit de soare,
Unde trag, măi frățioare?

Trag toți trei, să chefuiască,
Drept la crâșma-mpărătească.
Urcă treptele-n pridvor
Intră, ca la vatra lor.

Șed pe scaune, se-ntind,
Trei pereți întregi cuprind.
Bat cu pumnul tare-n masă:
— Hei, Aniță crâșmăreasă!

Crâșmărița vine-n grabă:
— Ce poftiți, drumeți? întreabă

— Vin, cu vadra, să ne dai,
Bun! din cel mai bun ce ai!

Ana-n pivniță coboară,
Vin, cu vadra, le măsoară;
Le aduce-n graba mare
Vin din cel mai bun ce are.

Toată noaptea beau drumeții
Până-n faptul dimineții;
Dau pe gât vro nouă vasă,
Făr-a pune-un ban pe masă.

Când la ziuă-și cere banii,
Unu-i trage-o palmă Anii:
— Vin vechi, bun, să ne mai dai!
Grije tu de bani să n-ai!

Ana-n pivniță se duce,
Vin cu vadra iar le-aduce.
Scumpe haine-apoi îmbracă,
Iute la-mpăratul pleacă.

— Înălțatule-mpărate,
Deie-ți Cel Sfânt sănătate!
Azi cu lacrămi viu să-ți spui:
Nu știi peste ce dădui…

Trei voinici cu mândre plete,
Nalți în trup și lați în spete,
Ieri când soarele-apunea,
Au intrat în crâșma mea.

Toată noaptea mi-au băut,
Ziuă până s-a făcut;
Au golit vro nouă vasă,
Nu mi-au pus un ban pe masă.

Când de bani le-am pomenit,
Unu-o palmă mi-a cârpit:
— Vin vechi, bun, să ne mai dai,
Grije tu de bani să n-ai!

Împăratul îngrijat,
La Anița s-a uitat:
— Ia să-mi spui, ca-nfățișare,
Ano, cum e fiecare?

— Unul bate-n căruntețe,
Cu stufoase, lungi mustețe.
Unu-ncepe-acum să-nchege
Sub mustețe, barbă-n lege.

Unu-nfiră mustăcioară,
Alb, frumos ca o fecioară!
Trei pereți mi-au prins tustrei;
Tremuri când te uiți la ei!

— He, știi, Ano, ce să faci?
Du-te și, de bani, să taci!
Dă-le vin vechi, marmaziu[1],
Mestecat și cu rachiu.

[1] *Marmaziu* < *naramziu:* de culoarea naramzei (un soi de portocală), roșu-portocaliu.

Ăl de bate-n cărunteţe,
Cu stufoase, lungi musteţe,
E Novac, pui de român,
Tot viteaz, deşi-i bătrân!

Ăl de-ncepe-acum să-nchege
Sub musteţe barbă-n lege,
E nepotul lui Novac,
Niţă, puişor de drac!

Cel ce-nfiră mustăcioară,
Alb, frumos, ca o fecioară,
Este-al lui Novac fecior,
Gruia! spaima turcilor!

Ştii tu cât rău mi-au făcut?
Dumnezeu să-i fi bătut!
Brazi atâţia-n codri nu-s,
Câţi oşteni ei mi-au răpus!

Dă-le vin, pân-or cădea.
Să trimet oştirea mea,
Ca să-i lege cot la cot.
Ţi-oi plăti eu vinul tot!

Crâşmăriţa pleacă iute,
Şi destupă altă bute;
Le dă vin vechi, marmaziu,
Mestecat şi cu rachiu.

Ei tot beau. Apoi îşi lasă
Capul, greu de somn, pe masă.

Oastea turcilor, vitează,
Până-n creștet se-narmează.

Iată-i, vin oștenii, zboară,
Crâșma grabnic o-mpresoară.
Dar năuntru a intra,
Nici un turc nu cuteza.

Hăt, la urmă... unul scund,
Cu șalvarii rupți în fund —
Singur din oștirea-ntreagă —
Intră-n birt, pe Gruia-l leagă:

C-o frânghie de mătase
Zdravănă-mpletită-n șase.
Gruia doar s-a-ntins o dată,
Și s-a rupt frânghia toată.

Iar pe turcu-ncremenit
Jos, c-o palmă, l-a trântit.
Împrejur apoi privește:
„Doamne! Gruia se gândește,

Cum am adormit de tare!
Și păianjeni — mi se pare —
Cât dormii aci-n neștire,
M-au legat cu multe fire...“

Pe fereastră-n urmă cată,
Vede oaste adunată.
Nu grăiește-o vorbă! pleacă,
Scoate paloșul din teacă.

Și cu paloșul în mână,
Intră-n oastea cea păgână.
Sar păgânii, să-l omoare;
El începe să-i doboare.

Pică turcii de-a lui spadă,
Ca și iarba din livadă,
Când român voinic sosește
Și cu coasa-i o cosește.

Până te-ai gândi cu gândul,
I-a tăiat pe toți de-a rândul,
I-a făcut căpițe, clăi!
Intră-n crâșmă-apoi l-ai săi:

— He, Novace tăiculiță,
Și tu scumpe, vere Niță,
Ia sculați-vă... priviți,
Cât lucrai de când dormiți!

Ce de clăi am ridicat!
Auzind, ei s-au sculat;
Merseră de se uitară
Pe fereastră-n larg afară.

Și-mprejur, prin bătătură,
Și pe uliți când văzură
Turci atâția răsturnați,
Locului au stat mirați.

Iar Novac s-a repezit,
Lăcrămând de fericit,

CUPRINS

La feciorul său viteaz,
Și l-a sărutat pe-obraz.

Dete-apoi cu pumnu-n masă:
— Hei, Aniță crâșmăreasă,
Vino să ne socotim,
Datoria să-ți plătim!

. . . .

Ana tremurând sosește...
Iar Novac la ea privește,
Săgetând-o cu privirea:
— Hoațo! ne-ai voit pieirea?

Na! (Și când cu spada-i lată
Dă nemilostiv o dată:
Capul crâșmăriței cade)
Plata asta ți se cade!

Apoi vâră spada-n teacă.
Și ieșind, voinicii pleacă
Tot spre Dunărea bătrână,
Înspre țara cea română.

CÂNTUL VII

PRÂNZUL

Sus, acasă, la conac,
N-are ce lucra Novac;
Scoate grapă, scoate plug,
Prinde patru boi la jug.

Pleacă-n vale la arat,
Colo, spre apus de sat.
În toți anii el ara,
Roade însă n-aduna.

Rodul ce pe câmp creștea,
Când s-a copt, îl împărțea
La săraci, ca să trăiască,
Birurile să-și plătească.

Trage brazde plugul bine;
Da' de coarne cine-l ține?
Moș Novac, Novac vestitul,
Că-i deprins cu plugăritul.

Dară boii cine-i mână?
Gruia, c-un bici lung în mână.
Brazde-adânci, mereu, de drag,
Ei din zori cu plugul trag.

Ară colo pe câmpie,
Prânzu-așteaptă să le vie.
Dar să vie prânzul, ba!
Și Novac se amăra.

Ară până-n miez de zi,
Doară prânzul va sosi;
Nu sosește nici de-amiaz,
Lui Novac îi e necaz.

Dau nainte, mână, ară,
Până colo cam spre seară.

Nu-i prânz nici pe la chindie.
„Ha! dar asta ce să fie?“

Rău Novac se necăjește,
Plugu-n brazdă și-l oprește.
Scosu-și-a din jug plăvanii,
Ce suflau abia, sărmanii.

I-a mânat colea, să pască,
Foamea să și-o potolească,
În dumbrava cea tăcută,
De un dulce vânt bătută.

Iară el cu fața trasă,
Sub un fag bătrân se lasă.
Șade răzimat în coate,
De flămând abia mai poate.

Și la deal spre-a sa ogradă
Când se uită, ce să vadă?
Novăceasa tot venea
Dinspre casă, cât putea.

Pe Novac al ei cătând,
Tot de dânsul întrebând.
Iată-n urmă că-l văzu
Și: — Bun lucru! ea-i dădu.

— Vai! răspunsu-i-a răstit,
Fără să-i fi mulțumit,
Soțul ei, sărind de jos,
De sub fagul rămuros.

Dragă soață Novăceasă,
Ce trebi ai avut pe-acasă,
Tu cu prânzul de-ai plecat
Când e-aproape de-nserat?

Ea la ochi năframa-și pune:
— Of, Novace! când ți-oi spune.
Astăzi după ce-ai plecat,
Ce foc peste mine-a dat!

Turci voinici, ca niște zmei,
Zece! — Dare-ar moartea-n ei!
De pe cai descălecară,
Și-n conac la noi intrară.

De mâncare mi-au cerut,
Și pe chef s-au așternut.
Pân-acum au tot cinstit,
Pân-acum au chefuit!

Iară cheful când sfârșiră,
Când pe cai din nou săriră:
Cel mai mare, mai temut,
Știi — tâlharul — ce-a făcut?

A luat cu el în șea
Pe Voichița ta și-a mea,
Și la drum în zbor cu ea
A pornit — pe-aci-ncolea.

A luat-o!... și-a plecat,
Inima mi-a sfâșiat!

D-aia, scumpul meu bărbat,
D-aia prânzu-a-ntârziat!

Lui Novac, când auzi,
Prânzul nu-i mai trebui:
— Alelei, tâlhari păgâni,
Alelei, feciori de câini!

De v-oi prinde-n mâna mea,
Zile nu veți mai avea!
Gruio, hai să-ncălecăm,
Și pe Voica s-o scăpăm!

— Ba, tăicuțule Novace,
Tu rămâi la plug în pace.
Să mă lași pe mine numa;
Viu cu Voica eu, acuma!

— Bine, Gruio, pleacă, iute;
Săi pe Roibul meu și du-te!
Roibul meu, deși trecut,
Dar la fugă-i ne'ntrecut.

Dând prin flăcări, dând prin apă,
El de cine fugi te scapă;
Și cu el oricând ajungi
Pe vrăjmașu' ce-l alungi!

Gruia, hai, spre sat în sus,
Drept acasă-n grajd s-a dus:
— Vino-ncoace, Roibuleț,
Ah, șoimanule isteț.

De-ai putea la bătrânețe,
Cum puteai la tinerețe!
Calu-a nechezat voios:
— Alei, Gruio, Făt-Frumos,

Sai degrabă-n șea pe mine,
Ține-te de coamă bine,
Să-ți arăt la bătrânețe
Ce puteam în tinerețe!

Și-ncingându-și spada Gruie,
Repede pe Roib se suie.
Când în scară el se lasă,
Iacătă-l ieșit de-acasă!

Iar în șea când s-a urcat,
Iată-mi-l ieșit din sat.
Și când a bătut din scară,
Ajunsese la hotară!

Mai aleargă cât aleargă,
Dă de turci în zarea largă;
Și le strigă: — He! opriți,
Turcilor, de ce fugiți?

Stați un pic, să ne-ntâlnim,
Două vorbe să grăim!
Turcii, auzind strigare,
Dau în cai și fug mai tare.

Gruia cu-al său Roib i-ajunge,
Și cu sabia-i împunge.

Îi lovește de la spate,
Ca să-i spele de păcate.

Turcii săbii scot din teacă
Și se-ntorc, fărâmi să-l facă!
El, cu paloșul în mână,
Stă, să-i vie la-ndemână.

Și pe care cum venea,
La pământ îl așternea.
Unul a rămas doar viu,
Cel mai mândru, mai deliu[1]

El fugea, cu Voica-n brață,
Doară va scăpa cu viață!
Însă Gruia-l urmărește,
Și-ajungându-l, glăsuiește:

— Pleacă-ți, surioară,-n jos
Capul de bujor frumos;
Pleacă-l puțintel spre sân,
Ca să tai cap de păgân!

Fata capul și-a plecat,
Iară Gruia s-a-ncordat.
Când cu spada el dădu,
Capul turcului căzu!

* * *

Sus la curtea lui Novac,
Sub fereastra din cerdac,

[1] *Deliu:* viteaz îndrazneț.

CUPRINS

Ce mai masă-ntinsă, frate,
Încărcată cu bucate!

Și la masă cine oare
Stau, ca-n zi de sărbătoare,
Împreună ospătând,
Cu paharul închinând?

Stau Novac și Novăcița,
Gruișor și cu Voichița,
Cu Voichița, mândra fată,
De robie grea scăpată.

CÂNTUL VIII

NEGRUȘOR

Sub albastrul cerului,
Pe câmpia Nistrului,
Corturi multe de tătari,
Fel de fel: mai mici, mai mari.

Și-n mijloc un cort lucios,
Decât toate mai frumos:
Din mătasă, minunat,
Numa-n flori și fir lucrat.

Iar sub cortul mândru, mare,
Cine șade-n scaun oare?
Șade hanul cel bătrân.
Al tătarilor stăpân.

Și afară-n fața lui,
Lângă ușa cortului,
Stă un biet român legat,
De tătari înconjurat.

Cine e nenorocitul?
Gruie-al lui Novac vestitul.
Doi tătari îl străjuiesc,
Alți doi — țeapa i-o gătesc.

* * *

Iată vin mari jupânese,
Tătăroaice-n șiruri dese,
Intră-n cortul cel domnesc
Și-nchinându-se grăiesc:

— Alei, hanule-nălțate,
Ție ne rugăm plecate:
Fă-i lui Gruie judecata,
Să-l vedem luându-și plata.

Căci cu-a lui venire-n țară,
Foc pe noi căzu și pară!
Soții-n luptă ne-au pierit,
Și noi toate-am văduvit!

Al tătarilor stăpân
Cată aspru la român:
— Gruio, știi că nu-i iertare?
Osândit ești la pierzare!

Samă dar cinstit să-mi dai:
Mulți tătari ucisu-mi-ai?

Gruia nalță fruntea sa:
— Hanule, măria-ta,

Sunt iertat ori nu-s iertat,
Spune-ți-oi adevărat:
De când Nistrul am trecut,
Multe rele ți-am făcut.

Pustiitu-ți-am cetate,
Și din țară-o jumătate!
Mii tătari am prăpădit,
Mii tătarce-am văduvit.
[. . . . .]
Ba pe suflet mă apasă
Și-un păcat mai vechi, de-acasă,
Am ucis pe frate-tău,
Când venise-n satul meu!

Deci, dacă-s menit să pier,
Fii bun, doar un lucru-ți cer:
Moarte-n legea românească,
Nu vreau moarte păgânească.

Duhul pân-a nu mi-l da,
Să mă ușurez aș vrea
De mulțimea de păcate,
Hanule prealuminate!

Lasă să mă spovedesc
La cel popă creștinesc,
Care cântă din psaltire
Colo-n vechea mânăstire!

Al tătarilor stăpân,
Alb ca neaua de bătrân,
Ochii spre tătari aruncă
Și din grai le dă poruncă:

— Să mi-l duceți unde-a spus,
La creștinul preot, sus.
Iar nainte de-nserare,
Să-l aduceți la pierzare!

* * *

Și tătarii-l însoțesc
Spre cel popă creștinesc,
Care din psaltire cântă
Colo-n mânăstirea sfântă.

Merge Gruia o bucată,
Dar când se smucește-o dată,
Încordându-se cât poate,
Lanțurile-i cad jos toate.

Cruce-și face: „Doamne Sfânt!"
Se repede ca un vânt.
Ia de la tătari o bardă,
Și-unde-ncepe ca să-i ardă!

— Vai! tătarii se jeleau
Și-ncotro vedeau, fugeau.
Gruia-ndreaptă pașii lui
Drept spre grajdul hanului.

Dă, cum intră, de-un mânzoc:
— Fugi din cale-mi, sărăntoc!

Mâna-n coamă-i repezi,
Și-n podele-l azvârli.

Mai spre colțul celălalt,
Dă de-un cal frumos, înalt,
Care soare n-a văzut,
De când mă-sa l-a făcut.

Gruia drept la el s-a dus,
Mâna-n coama lui a pus.
Nici să-l miște nu putea,
Cal ca ăla-i trebuia!

Îl sărută ca pe-un frate,
Și din grajd afară-l scoate,
L-a-nșeuat și l-a-nfrânat,
Iute-apoi l-a-ncălecat.

Și pornind în goana mare,
Iată-l, cât clipești, răsare
Colo-n ușa cortului,
Chiar în fața hanului.

Hanul greu din piept oftează
Și din gură cuvântează:
— Alei, Gruio mult viteaz,
Ești iertat de mine azi.

Ești iertat, de mi te prinzi
Că pe Negru n-o să-l vinzi,
Nici la turc, nici la litean,
Că ei sunt soi rău, viclean.

Ci la un român să-l dai,
Că lui milă-i e de cai.
Un român o să mi-l ție
Doar de nunți, de stărostie.

Eu l-oi mai vedea vrodată,
La vreo nunt-apropiată;
Sau pe câmpuri depărtate,
Noi cu voi când ne vom bate.

Și el, poate, mi l-o da,
Sau că i l-oi cumpăra,
Cumpănindu-l de trei ori,
Tot cu galbeni lucitori.

Gruia, când îl auzi,
Râse, și din grai grăi:
— Alei, hanule bătrân,
Nu știi că eu sunt român?

Niciodată n-o să-l vând;
Dar i-oi fi... un frate blând.
Iar de ai ca el mulți cai,
Și tătari voinici de ai,

Ian trimete-i cu grăbire,
Să pornească, să se-nșire,
Pe-acest câmp în urma mea,
Să m-ajungă de-or putea!

Hanul face semn... Tătari,
Sute, sar pe iuți fugari;

CUPRINS

Și pornind în șir, dau zor
După mândrul Negrușor.

Merg nebuni, îl tot alungă,
Aș! de unde să-l ajungă?
Negrușor fugea, fugea…
Tot mai mult din ochi pierea!

Dar cu Negru-al său, deodată,
Gruia, hop! se-ntoarce, iată,
Se aruncă-n tătărime,
Ca un vifor din nălțime.

Fug tătarii iepurește.
Gruia după ei, șoimește!
Scoate sabia, lovește
Și pe toți îi prăpădește.

Hai apoi într-o-ntinsoare
Vesel ca un mândru soare,
Din pustiul tătăresc
Spre pământul românesc.

CÂNTUL IX

VOICHIȚA ȘI MAMA EI

Tot pământul de umblai,
Fată-n lume nu aflai,
La făptură mai pe plac,
Decât Voica lui Novac.

Nici vreo fată mai isteață!
Se scula de dimineață,
Mâneci albe sufleca,
Pe ochi negri se spăla,

Pieptăna păr de mătasă,
Și deretica prin casă.
Largi odăi, pridvorul, tinda,
Le făcea cum e oglinda.

Iute-apoi, prin dumbrăvioară.
Cu cofița subsuoară,
La fântână ea mergea,
Apă rece aducea.

. . . .

Într-o zi, de la fântână
Când venea cu cofa-n mână,
Peste câmp în jos privi
Și la maică-sa fugi:

— Mamă, câmpu-i înroșit,
Macii parc-au înflorit!
Pe la Paști, se poate oare,
Mai văzut-ai maci în floare?...

Novăcița dă să vadă
De pe-o dâlmă din ogradă.
Câmpul roșu când îl vede,
La Voichița se repede:

— Alelei, Voichițo fată,
Sai, ascunde-mi-te-ndată!

Aia nu-s maci înfloriți,
Ci sunt turci nelegiuiți!

Vin, drăguțo, pentru tine,
Să te ia de lângă mine.
Azi nici Gruia, nici Novac,
Nu-s acasă! Ce mă fac?

Când Voichița auzi,
Cofa plină o trânti,
Cercurile de-au plesnit,
Doagele de i-au sărit:

— Turcii vin? ca să mă ia?
Nu mă da, măicuța mea!
— Nu, Voichițo, nu te-oi da,
Până capul sus mi-o sta!

Ieși, ascunde-te-n grădină,
Dup-o tufă de sulcină!
Ea-n grădină mi-o zbughește,
Dup-o tufă se-ndosește.

Mama ei, făcându-și cruce,
Din șopron, hârleț aduce,
Sapă sub fereastr-o groapă,
Ș-un buștean în ea îngroapă.

Groapa cum a astupat,
Turcii-n curte-au și intrat:
— Bună vremea, Novăceasă!
— Mulțumim... Poftiți în casă!

— N-am venit să odihnim,
Ci-am venit ca să pețim.
Pentru fiica dumitale
Am făcut atâta cale.

— Nu am fată s-o mărit,
Că Voichița mi-a murit;
Ici sub poale verzi de plai
La fereastră o-ngropai.

Mirosul să bată-n casă,
Că mi-a fost o floare-aleasă.
Nu mă credeți pe cuvânt?
Hai, vedeți al ei mormânt!

Turcii, auzind, pornesc,
La mormântul nou privesc:
— Adă săpi, hârlețe! Vrem,
Vie, moartă, s-o vedem!...

Cu hârlețe dânșii sapă...
Un buștean găsesc în groapă.
— Novăceasă, ne mințiși?
Fiica unde ți-o pitiși?

— Turcilor, v-am spus o dată,
Mi-a murit, sărmana fată!
Turcii n-o cred. Îi băgară
Foc în ghete, și-o-ncălțară.

— Jupâneasă Novăciță,
Unde-i mândra ta Voichiță?

— Jos, voinicilor, sub glie,
Doarme dusă pe vecie!

Ei mai tare se-nrăiră.
Lanț de fier în foc roșiră
Și cu lanțul roșu-ncins,
Mijlocul i l-au cuprins:

— Novăciță, nu ascunde!
Unde ți-e copila? Unde?
— Credeți, credeți-mi cuvântul.
Mi-a-nghițit-o, zău, pământul!

Turcii rău se mâniară.
Și cu pletele-o legară
De pociumbul hornului,
La dogoarea focului.

Flăcările-o dogoreau,
Iar păgânii o-ntorceau.
O frigeau cu ne'ndurare,
Și-o plesneau din bice, tare:

— Novăceasă, Novăceasă!
Unde-i floarea ta aleasă?
Ori pe fiica ta ne-o dai,
Ori tu zile nu mai ai!

Novăcița răspundea:
— Capul de mi l-ați tăia,
Hoți, păgâni fără de milă,
Nu vă dau p-a mea copilă!

. . . .

Turcii pleacă toți și-o lasă,
Ies pe rând la drum, din casă.
Dar un turc apoi privește,
Și din gură glăsuiește:

— Ia stați, turcilor, mai stați,
În grădină vă uitați!
Nu știu, soarele-a lucit?
Ori Voichița s-a ivit!

Turcii vin, deschid portița,
Dau cu ochii de Voichița:
Între pomii din grădină,
Dup-o tufă de sulcină.

Când îi vede, biata fată,
Cade-alături, leșinată.
Ei o leagă cot la cot,
Din grădin-afar-o scot.

Într-un car o-nghesuiesc,
Și spre Dunăre-o pornesc.
Mă-sa, lângă foc gemea...
Iar un turc i-a zis așa:

— Ei, rămas bun, Novăceasă,
Gruia unde-i? Nu-i acasă?
Spune-i c-am trecut p-aici,
Eu, din Țarigrad, Dârvici.

El, cu buzduganu-i greu,
A ucis pe frate-meu.

CUPRINS

Eu venit-am să-i plătesc,
Sora astăzi i-o răpesc.

Dor dacă i-o fi de ea,
Țarigradu-i doar colea...
Să poftească! Și când vine,
Tragă-n gazdă drept la mine.

L-oi primi eu bucuros:
C-un baltag de fier tăios,
Și cu arcul încordat,
Ca pe un iubit cumnat!

CÂNTUL X

ZÂNA MAGDALINA

Colo-n munții oltenești,
Sus, la curți mari Novăcești
Multă jale-i și oftare,
Moș Novac odihnă n-are.

Căci la vatra lui sosind,
Soața și-o găsi gemând,
Prinsă-n vatra focului,
De pociumbul[1] hornului,

Cu bășici pe trup de-arsură
Și cu sufletul la gură.

---

[1] *Pociumb:* stâlp.

Iar pe drăgălașa-i fată,
Roabă de păgâni luată.

Gruia tot intra, ieșea,
Pace nici el nu-și găsea.
Iată-mi-l oprit în prag:
— Mamă scumpă!... tată drag!

Nu mai pot să stau... iertați,
Voie de plecat să-mi dați!
— Unde să pleci, fătul meu?
Îl întreabă taică-său.

Dor ți-e iarăși de-nsurat?
Gruia scoase un oftat:
— Nu mi-e, tată, să mă-nsor,
Azi de Țarigrad mi-e dor!

Alelei, Dârvici păgâne,
Alelei, fecior de câine!
Pe Voichița ne-ai furat,
Și te crezi acum scăpat?

Am să plec... și nu voi sta,
Piept cu tine pân-oi da,
Până n-oi aduce acasă
Pe a mamei floare-aleasă!

— Of! măicuța lui grăi,
Dragul mamei, bine-ar fi!
Pe Voichița, cum n-aș vrea
S-o aduci la vatra mea?

Dar mă tem... că tu-i pleca,
Țarigradu-i colinda.
Turcii au să mi te vadă,
Peste tine-or da grămadă.

Nu mi-ajunge, nu ți-e milă,
C-am pierdut-o pe copilă?
Să te pierd, amar de mine,
Să te pierd, vrei, și pe tine?

— Ba să-l lași, să nu-i duci frică!
Se grăbi Novac să zică.
Fiul nostru-i om azi, dragă,
Bate turci... o oaste-ntreagă!

Du-te!... numai nu uita,
Gruio, sfatul ce ți-oi da:
Țarigradul, știi, că-i mare,
Crâșme o mulțime are.

Poți să tragi la care vrei,
Cu măsură doar să bei!
Că dacă te-i îmbăta,
Turcii cobză te-or lega.

Ți-or veni de hac pe loc.
Turta, ei de mult ți-o coc!
Pleacă, drum bun, dragul meu,
Numai... treaz să fii mereu!

. . . .

Gruia-și scoate-ndat-afară
Calul scump din grajd, la scară

Îl țesală să lucească,
Frâu îi pune, șea domnească.

Sabie la brâu și-agață,
Sulița din cui și-o-nhață.
Bun rămas își ia, cu jale,
De la deal și de la vale,

De la casa-mbelșugată,
De la mamă, de la tată.
Și pe calu-i mândru sare.
Calul pleacă-n goană mare.

Îl strângea dintr-un dârlog
Și sărea câte-un pârlog;
L-atingea doar din călcâie.
Și sărea... câte-o moșie.

* * *

Colo lâng-al mării vad,
Mai încoa' de Țarigrad,
Sus, pe țărmul înflorit,
Măr frumos a răsărit.

Mărul vârfu-n cer și-l are,
Poalele pe-ntinsa mare.
Cine stă-n măr sus? E zâna,
Dalba zână Magdalina.

Stă pe patu-i poleit,
Coase c-un fir aurit.
Și-o bat gânduri înfocate:
Cum s-ar mărita, măi frate?

Marea glas a ridicat,
Zicând: — Mărule rotat!
Saltă-ți poale verzi și grele,
Să-mi văd marginile mele.

Că de când tu ai crescut,
Margini nu mi-am mai văzut.
Iar de nu vrei, eu — c-un val —
Răsturna-te-oi de pe mal!

Mărul a răspuns: — O, mare!
Ce te ții așa de mare?
Nu-i pe voia ta și-a mea,
Ci cum Ăl din ceruri vrea.

Dac-o vrea el, unda ta
Pân' diseară va seca,
Mică tu vei rămânea,
De-o să plângi când te-i vedea.

De necaz, când auzi,
Marea prinse-a clocoti;
Și-nspre mărul de pe mal
Repezea val după val.

Valurile mării sapă
Și-l rostogolesc în apă.
Iar cu mărul, — bat-o vina —
Se rostogoli și zâna.

De pe patu-i dus de valuri
Țipete dădea-nspre maluri:

— Cine poate să mă scoată?...
Lui închin viața-mi toată!

A venit un ciobănel,
Cu căciula lui de miel, —
Mic, nici zece ani n-avea,
Și-a fugit, căci... se temea.

Zâna strigă iar din apă:
— Cine vine și mă scapă?
Soț iubit el o să-mi fie,
Eu voi fi a lui soție!

Nici un om n-o auzea,
Decât Gruia, ce trecea
Pe-acolo cu Negrușor,
Către Țarigrad, în zbor.

Se oprește lângă mare,
Jos de pe fugaru-i sare,
Și spre zân-aleargă: — Stai!
Iacă viu... să nu te dai!

Sabia din teacă-și scoate,
De genunchiul stâng o bate;
De trei coți ea se lățește,
De opt stânjeni se lungește.

Peste mare-o pune-n lat,
Prinsă de al zânei pat.
Ca pe-o punte, voinicește,
El pe sabie pășește.

Lângă zâna-nspăimântată
Își oprește pașii, iată!
Sulița grăbit i-o-ntinde;
Ea de suliță se prinde.

Și săltându-se voinică,
Sus din valuri se ridică.
El în brațe o luă
Și spre țărm cu ea plecă.

* * *

Zâna, când pe mal fu scoasă,
La voinic privi duioasă;
Capul și l-a scuturat,
Părul valuri i-a picat,

Valuri de-aur luminos,
Peste umeri, până jos.
— Tinere, noroc să ai!
Sunt stăpâna ăstui plai.

Străbătuși cam multă cale;
Vino! mai colea-ntr-o vale
Îți va dărui hodină
Cuibușorul meu de zână.

. . . .

Zâna bine nu sfârși,
Din pădure s-auzi
Glas ce munți cutremura
Și copacii clătina.

Gruia-ntreabă: — Cine oare
Chiotește-așa de tare,
Că de chiotele lui
Pică frunza codrului?

— Valeu!... Magdalina zice,
Haide, să plecăm, voinice!
E buzatul de arap,
Fi-i-ar strigătul de cap!

Un arap în pielea goală —
Piele neagră, parcă-i smoală —
Nalt, cum nu sunt mulți voinici,
L-am mai auzit p-aici.

Of! ba ieri l-am și văzut!
Să mă strângă-n brațe-a vrut.
Am scăpat abia doar sus,
În cel măr de-un val răpus.

Să ne-ascundem! că de vine,
N-are să ne fie bine.
Știi cum e? Te-nfiorezi,
Tremuri, numai când îl vezi!

— Aș! răspunse Gruia. Zău?
Ia stăi, vreau să-l văd și eu!
N-avea teamă... lasă-l, vie,
Că-l învăț eu omenie!

Vorba Gruia nu sfârșește,
Iat-arapul și sosește:

— Hei! din grai el a tunat
Ca un nor întunecat.

Cine ești tu, măi lichea,
De vorbești cu mândra mea,
După care pic de dor
Și cu care-o să mă-nsor?

Zâna, ca o turturea,
Când e uliul lângă ea,
Tremură, văzând arapul.
Iar românu-nalță capul:

— Gruia sunt... al lui Novac!
— Ha-ha! tu ești? pui de drac!
Te cunosc de mult din nume
Cam de mult te cat prin lume!

— Bre! dar pentru ce, păgâne?
— Ca să ne luptăm, române!
Haide! să se vadă azi,
Din noi, care-i mai viteaz?!

Și cu spada ridicată,
A sărit la Gruia-ndată;
Arăpilă da cu sete,
Gruișor, mai pe-ndelete.

La-nceput, cu spada sa,
Gruia, doar se apăra,
Ca jucându-se, alene,
Dar deodată... olio, nene!

Când el sare la buzat
Una zdravănă i-a dat;
Și de-ajuns fu lovitura,
Capul i s-a dus de-a dura.

. . . .

Mort pe-arap când îl văzu,
Zânei inima-i crescu:
— Mândrule picat din soare,
Cum să-ți mulțumesc eu oare?

După ce m-ai scos la mal
De sub ucigașul val,
Uite, mă scăpași acuma
Și de-arapul slut ca ciuma!

Plimbă-ți ochii peste plai,
Prin poiene... Vezi ce rai?
Jos prin iarbă mii de flori,
Sus pe crengi — privighetori.

Stăi, rămâi aci cu mine,
Să trăiesc doar pentru tine,
Soț iubit să-mi fii tu mie,
Iară eu să-ți fiu soție!

El grăi: — Frumoasa mea,
Să rămân, ce mult aș vrea!
Dar eu vreme n-am de stat,
Trebuie de drum să-mi cat.

Un păgân nelegiuit,
Surioara mi-a răpit.

Merg să-l tai, să-l dau la câini,
Sora-mi să i-o scot din mâini.

Negrușorule zglobiu,
Ce mă chemi... nu vezi că viu?
Și sărind pe Negrușor,
A pornit ca vântu-n zbor.

Ea, când l-a văzut plecat,
Râu de lacrămi a vărsat.
— Gruio, Gruio! te-ndurași?
Nu-ți fu milă să mă lași?

Ah, striga nemângâiată,
Să mai dai p-aici vrodată.
Să te simt eu... și-i vedea
Ce pot în mânia mea!

. . . .

Gruia însă: „Hi, șoiman!“
Cu fugaru-i năzdrăvan
Ajunsese, din desiș,
Colo-n câmp la luminiș.

Despicând în lat câmpia,
S-a tot dus, ca vijelia.
Iar colea, când se-nnopta
El în Țarigrad intra.

CUPRINS

CÂNTUL XI

BEȚIE

Când ajunge la intrare,
Colo-n Țarigradul mare,
Calul pasu-și domolește
Și mereu se poticnește.

Fiul lui Novac se-ncruntă:
— Hi, la drum! din grai l-înfruntă.
Hi, mai iute, nu agale,
Că ne-apucă noaptea-n cale!

Ce te poticnești mereu?
Au ți-e greu trupșorul meu?
Sau potcoavele te trag
Spre pământ, șoimane drag?

— Nu, Gruiță voinicele,
Nu potcoavele-mi sunt grele,
Nici trupșoru-ți nu mi-e greu,
Ci mi-e greu năravul tău.

Că-n oraș dacă pătrunzi
Crâșma, dragul meu, o-nfunzi;
Și la gard pe mine-afar'
Tu mă lași legat de-un par

Ca să-mi rod zăbalele
Și să-mi beau doar balele.
Fân îmi dai nuielele,
Iar grăunțe, stelele!...

Și-apoi nu mi-e doar de mine,
Ci mi-e, Gruio, și de tine;
Că, pornit pe băutură,
Nu prea știi să ții măsură.

Turcii-s viță blestemată,
Ai s-o pați, mă tem, odată!
— Hi, șoimane! hi, mai tare,
C-o să ai azi de mâncare.

Și-adăpat vei fi la vreme.
Iar de mine… nu te teme.
Știu eu seama turcilor,
Că doar eu sunt popa lor!

Calul, pricepând cuvântul,
Se pornește iar, ca vântul;
Uliți câte două sare,
Până dă-n piața mare.

Acolo, din lungu-i zbor,
Trage-al lui Novac fecior,
Cu-al său șoim să s-odihnească
Drept la crâșma-mpărătească.

Strigă tare din portiță:
— Hei, Mariță crâșmăriță,
Grajd, pentr-un fugar bun, ai?
— Am grajd, pentru zece cai!

El descalecă grăbit:
— Iată! Negrul mi-e trudit.

Duceți-l la iesle,-argați,
Bine grija să-i purtați!

Dar în beci, Marițo, vin
Ai pentr-un voinic străin?
— He, vin bun avem aici
Pentru nu știu câți voinici!

Gruia intră ca și-acasă,
Și cu pumnul bate-n masă:
— Vin de care bea-mpăratul!
Nu de care bea tot satul!

Dă-mi să beau cât oi putea,
Să-ți dau galbeni câți îi vrea!
Crâșmărița, ca zvârluga,
La butoaie jos dă fuga.

Urcă sus din nou pe scară,
Vin cu vadra plină-i cară,
Nu de care bea tot satul,
Vin de care bea-mpăratul!

Gruia vadra apuca,
Toată pe gâtlej o da,
Iar pe una cum o bea,
După alta trimetea.

Pân' la ziuă petrecu,
Buți de vin vro trei bău.
A mâncat și-o juncă grasă,
Făr-a pune-un ban pe masă.

Când se lumina de zi,
La Marița el privi,
Și-i făcu semn din sprânceană:
— Vino-ncoace, mândruleană.

Ah, Mariță crâșmăriță!
Ești nevastă, ori fetiță?
Crâșmărița-mbujorată:
— Nici nevastă nu-s, nici fată!

Sunt, cum vezi, o mândră floare,
Mulți voinici bag la-nchisoare.
— Nu mi-e teamă de-nchisoare!
Dragă ce mi-ești, mândră floare!

Nu știi unde stă p-aici
Marele viteaz, Dârvici?
Ea din ochi l-a măsurat:
— De Dârvici m-ai întrebat?

E-he-hei! Dârvici, bogatul,
În palat stă cu-mpăratul.
E mai mare peste oști.
Da' de ce-ntrebi? îl cunoști?

— Îl cunosc, n-ar mai trăi!
Pentru el venii aci...
Azi cu dânsul, în palat,
Piept la piept o să mă bat.

Mai întâi cu el spurcatul,
Și la urmă... cu-mpăratul!

Pe-amândoi, cu-această spadă,
Jos am să-i aștern grămadă!

Dar mi-e sete, draga mea...
Pân' să plec la luptă grea,
Ia mai adă ici pe masă
Înc-o vadră plină, rasă!

. . . .

Crâșmărița, o clipită,
Locului stătu-mpietrită.
Apoi vin scoțându-i iară,
O zbughi, furiș, afară.

Albă rochie-mbrăcă,
Pantofi galbeni încălță,
Dete fuga la-mpărat.
Împăratu-a cuvântat:

— Ei, Marițo, ce-ntâmplare
Mi te-aduce-n fața-mi oare?
Că e anul și mai bine,
De când n-ai dat pe la mine.

Vinul poate l-ai sfârșit,
Ori cu galbeni mi-ai venit?
— Ba nici vinul nu sfârșii,
Nici cu galbeni nu venii.

Să mă plâng viu, împărate...
Mi-a picat cam pe-nserate,
Ieri, un oaspe oltenesc,
C-un cal negru tătăresc.

Noaptea-ntreag-a chefuit,
Trei buți pline mi-a golit,
A mâncat și-o juncă grasă,
Nu mi-a pus un ban pe masă!

Știi cum bea la vin drumarul[1]?
Nu ca lumea, cu paharul;
Vadra plină-o ridica,
Toată pe gâtlej o da!

Și pe una cum o bea,
Altă vadră poruncea:
Vin de care bea-mpăratul,
Nu de care bea tot satul!

Iar în zori, cam afumat:
— Hei, Marițo, m-a-ntrebat,
Nu știi unde stă p-aici,
Marele viteaz Dârvici?

— A! zic eu — Dârvici, bogatul?
În palat stă cu-mpăratul!
E mai mare peste oști.
Da' de ce-ntrebi? îl cunoști?

— Îl cunosc, n-ar mai trăi!
Pentru el venii aci.
Azi cu dânsul, în palat,
Piept la piept am să mă bat.

[1] *Drumar* pentru *drumeț*.

Mai întâi cu el, spurcatul,
Și la urmă... cu-mpăratul!
P-amândoi, cu-această spadă,
Jos am să-i aștern grămadă!

Împăratul, speriat,
La Marița s-a uitat:
— Crâșmărițo! ia să-mi spui,
Ce fel e făptura lui?

— Nu e nalt și nici prea mic,
Cum e omul mai voinic;
Nu-i subțire, nici prea gros,
Cum e omul mai frumos.

Ochii lui sunt două mure
De pe coastă, din pădure,
Coapte-n umbră la răcoare,
Fără să le-atingă soare.

Pielița obrazului,
Parcă-i spuma laptelui,
Pe din sus de buzișoare,
Are negre mustăcioare.

Iar la cușm-o piatră rară,
Ce plătește-o-ntreagă țară.
Nu prea spune verzi-uscate,
Dar cu ochii te străbate.

Încruntat e la sprâncene,
Și se uită pe sub gene,

De mi te-ai cutremura,
Doamne, și Măria ta!

. . . .

— Alelei, Marițo fată,
Știi ce? Nu sta! Pleacă-ndată!
Pune-i vin mereu pe masă,
Și să-i spui că nu-s acasă.

Că-n palat aici de vine,
S-a sfârșit de azi cu mine!
Ăla este-un mare drac,
Este Gruie-al lui Novac!

Ciorile să-l fi mâncat,
Că de când s-a apucat,
Alte celea n-a lucrat,
Decât țara mi-a prădat.

Du-te, dă-i mâncări — nu-ți pese!
Cât de multe, cât de-alese;
Și cu vadra dă-i mereu
Vin din care beau doar eu.

Toată vadra, galbenul,
Toată cupa, talerul.
De bani nici nu-i pomeni,
Că eu toate le-oi plăti!

Și dacă-l vei îmbăta,
Ca să-l poat-ai mei lega,
Fapta-ți nu va fi-n zadar,
Ai să capeți mare dar!

. . . .

Ea spre casă se repede.
Gruia,-n crâșmă, cum o vede:
— Unde-ai fost, cățea șireată?
— În vecini, la o surată.

— Șezi acasă, dracului,
Nu-mbla prin vecini, hai-hui!
Galbeni mulți apoi a scos,
Și i-a risipit pe jos:

— Na! culege câți îi vrea,
Și mai adă vin, colea!
Ea-i culege toți, călduți,
Hai pe urmă-n beci la buți.

Vin din nou cu vadra-i cară,
Gruia bea... mai cere iară,
Până când odaia toată
Se-nvârtea cu dânsul roată.

Capu-atunci pe mas-a pus,
Și-adormi voinicul, dus.
Crâșmărița-nviorată,
Pe fereastr-afară cată.

Face semn la turci: — Hei, iute!
Înarmați, ei vin mii, sute.
Ca o turmă s-adunară,
Nu-ncăpeau, de mulți, pe-afară.

Nici în crâșmă nu-ncăpeau,
Stau și la român priveau.

Dar un vânt zbârlește-un pic
Părul mândrului voinic.

Turcii, vai! în spaima lor,
Cum o iau toți la picior!
În sfârșit, se-mbărbătară
Și-au intrat în crâșmă iară.

Dar să lege pe român,
Nu-ndrăznea nici un păgân.
Când deodat-un turc se-ndeasă
Printre ei, cu grabă-n casă:

— Turcilor! da ce mai stați
Și pe Gruia nu-l legați?
El e mort acum de beat,
Cum e mai bun de legat!

Haideți! că de se trezește,
Azi pe toți ne prăpădește!
Turcii tot se mai codeau,
Ca să-l lege nu-ndrăzneau.

Un bătrân atuncea vine:
— Dați frânghiile la mine!
Mie zilele de-mi curmă,
Nu-i vreo pagubă la urmă.

Că eu traiul mi-am trăit,
Și copiii mi-am rostuit.
Funiile i le-au dat,
El pe Gruia l-a legat:

Cu trei funii de fuior,
Cât un fluier de picior;
C-o frânghie de mătasă,
Cât un braț voinic de groasă.

După ce-l legă păgânul,
Se trezi din somn românul.
A căscat, s-a-ntins — de foc —
Și-atunci... funiile... poc!

Cele din fuior făcute,
Ruptu-s-au tustrele iute.
Dar frânghia de mătase,
Tot întreagă mai rămase!

Și legat așa butuc,
Iute la-mpărat îl duc.
Împăratului slăvit,
Fața i s-a-nveselit:

— Alelei, drăcească viță,
Alei, pui de Novăciță!
Spune drept, viteji ostași
Câți pân-astăzi îmi tăiași?

Gruia mândru se uita,
Și-a răspuns: — Măria ta!
N-ai în barb-atâția peri,
Câți turci ți-am tăiat, pân' ieri.

De mă ține Dumnezeu,
Voi tăia și capul tău!

Împăratul râse tare:
— Ha-ha-ha! te cred, tâlhare!

Cred eu că mi l-ai tăia,
Dar te am în mâna mea!
Și știi tu, măi Gruișor,
Ce-o să-ți fac? O să te-nsor!

Și mai știi, mai știi, soție
Cine-am hotărât să-ți fie?
Inima stejarului
De pe muchea dealului...

Corbii cei croncănitori
Au să-ți fie pețitori;
Ciorile să-ți fie nune,
Vulturii să te cunune...

Iară pân' la cununie:
Măi osteni! plecați — vreo mie —
Duceți-l de mi-l păziți
Colo-n casa care-o știți!

. . . .

Și pe Gruia l-au luat,
Dusu-l-au de la palat
Colo lângă țărmul mării,
Unde zac cei dați pierzării.

Numa-n fiare l-au vârât,
De la glezne pân' la gât.
Și-l trântiră la-nchisoare
Ca să nu mai vadă soare.

CUPRINS

CÂNTUL XII

LUPTA

Novăceasa și Novac,
Noaptea n-au somn în conac,
Ziua n-au astâmpărare,
Intră, ies, tot cată-n zare:

Doară și-o vedea viind
Fiul așteptat cu jind.
Geaba! Drumurile-s pline,
Numai Gruie-al lor nu vine.

Ei un corb la cas-aveau,
Printre păsări îl țineau,
L-au crescut de mititel;
Corbul cam vorbea nițel.

Și văzându-l din ceardac,
Într-o zi-i grăi Novac:
— Alei, corbe, nu mai pot!
Pleacă, zboară peste tot.

Lumea ocolește-o-n zbor,
Adă-mi veste de fecior,
Că de-un an eu nu mai știu:
Gruișor al meu e viu?

Ori în țeapă-i tras de turci?
Ori e spânzurat în furci?
Ori în râu s-o fi-necat,
Și pe prund zace-aruncat?

Corbul, focu-i pricepându-l,
A pornit în zbor, ca gândul.
Șapte țări a colindat,
Dar de Gruia tot n-a dat.

Când sosi-ntr-a opta țară,
Aripile-i se muiară.
Pe o streașină se-opri
Și-ncepu a croncani.

Gruișor, de la răcoare,
Dintre ziduri de-nchisoare,
Auzindu-l, s-a-ntristat,
Fuga la fereastr-a dat.

— Căci n-am arc, măi pui de corb,
Zilele să ți le sorb!
Ce tot stai și-mi croncănești?
Carne de creștin dorești?

Vrei să-mbuci din ochii mei?
Fața să mi-o strici tu vrei?
Auziși că-s de pierit?
Să te saturi ai venit?

De pe streașină de casă,
Corbul jos la geam se lasă;
Când pe Gruia l-a văzut,
Doamne, bine i-a părut!

— Ba eu n-am venit în zbor,
Să-ți stric fața, Gruișor;

Nu trecui atâtea văi,
Să mănânc din ochii tăi!

Viu trimes de taică-tău,
Ca să cat pe Gruie-al său;
Și de maică-ta mânat,
Eu venit-am să te cat!

Că de-un an ei nu mai știu
De ești mort sau de ești viu.
— Alei, corbe, dragul meu,
Să-ți ajute Dumnezeu!

De-ai făcut cuiva vrun bine,
Fă acuma și cu mine!
Că de-aici dac-oi scăpa,
Carne de păgân ți-oi da:

Pe o mie să te-așezi,
Din optzeci să ospătezi!
Și ți-oi da, ți-oi da să bei
Sânge de păgân cât vrei.

Zboară pân' la prăvălie,
Adă-mi pană și hârtie!
Corbul, hai, la o dugheană,
I-a adus hârtie, pană.

Cu-a lui mână, alba foaie,
Gruia pe genunchi o-ndoaie;
Scrie carte, la mijloc
Numai flacără de foc,

Iar în patru colțurele,
Numai lacrăme de jele.
Cartea iute-a-mpăturat-o.
Corbului în cioc i-a dat-o:

— Na, să duci în țara mea,
Tatii, astă cărticea!
Corbul cu hârtia-n cioc
Se-nălță-n văzduh pe loc.

S-a tot dus într-o-ntinsoare,
Fluturând din aripioare.
Prin văzduh el se vedea,
Întâi cât o turturea.

Apoi cât o rândunică,
Apoi cât albina mică.
Iar într-un târziu pieri,
Depărtarea l-înghiți.

Moș Novac ședea la masă
Și cina-n pridvor acasă.
Când deodată… corbul vine
Și-o scrisoare-n cioc el ține:

— Na, de la fecior, Novace!
Moșul repede-o desface:
— Tată dragă, lasă toate,
Vino-n grabă și mă scoate.

Că pe mine m-au vârât
Turcii-n fiare până-n gât.

Și funarii împletesc –
Ștreangul, taică, mi-l gătesc.

Și bărdașii tot lucrează,
Furcile, vai mi le-așează.
Mâine, pe la prânzul mare,
Mă vor duce la pierzare!

Vino, că, de zăbovești,
Mort în furci tu mă găsești!
Cartea când Novac ceti,
Cina nu-i mai trebui.

Inima-n piept i s-a strâns,
Ca un prunc micuț a plâns,
Face-apoi o sfântă cruce,
Și la cai în grajd se duce.

Scoate-și roibul minunat,
În mătăsuri îmbrăcat.
Ca și roibii-mpărătești,
Din străbunele povești.

Jos îl lasă lângă scară,
Intră repede-n cămară:
Își îndeasă, dintr-o ladă,
Galbeni în chimir, grămadă.

Peste portul novăcesc,
Ia veșmânt călugăresc;
Iar pe sub veșmânt, măi frate,
Două săbioare late:

Una, ca s-o aibă el,
Alta, pentru feciorel.
Și sărind pe roib călare,
Pleacă, piere-n depărtare.

Spre amiazi, a doua zi,
Când în Țarigrad sosi,
Merse — ață — la-mpărat.
Împăratul sta la sfat.

Chibzuia cu sfetnici mari,
Cu hatmani, cu ghinărari.
Și când de Novac dădu,
Se sculă, ochi mari făcu:

— Măi potcap călugăresc,
Barbă de păr lung, oiesc!
Spune, ce păs te-a adus
Azi aci la mine sus?

— Înălțate! s-a zvonit
Că aveți un osândit,
Și că azi în prânzul mare
O să-l duceți la pierzare.

Nu l-ați face vânzător?
Eu aș fi cumpărător.
Mi s-a spus că-i tinerel,
Galbeni mulți v-aș da pe el.

C-am ajuns, vai, la slăbie,
Nu am cine să mă ție!

Și fiind de legea mea,
Să-l dedau la carte-aș vrea.

Aș dori să scot din el
Frățior diaconel;
Dacă n-o avea cap greu,
Să rămână-n locul meu!

Împăratul se răsti:
— Fugi, călugăre, de-aci!
Ce să fac cu banii tăi,
Când îmi sunt prea mulți și-ai mei?

Robul nu ți l-aș lăsa,
Lumea toată de mi-i da!
Nu e vrednic de scăpare,
Ci e vrednic de pierzare!

Vezi ce mulți ne-am adunat?
Pentru dânsul stau la sfat:
Cum să-l pierdem pân' diseară
Cu o moarte mai amară?

Că-i un mare pui de drac,
Este Gruie-al lui Novac;
Hoț, ca și bătrânu-i tată,
Bată-l Cel din cer să-l bată!

Gruia — poate-l știi din nume!
Care, de când e pe lume,
Alte celea n-a lucrat,
Decât țara mi-a prădat!

Moșul dă un pas nainte
Și se roagă mai fierbinte:
— Dacă nu-l faci vânzător,
Fii atuncea-ndurător!

Eu sunt popă creștinesc,
Lasă-mă să-l spovedesc,
Că-i păcat, păcat, stăpâne,
Ca să moară ca un câine!

— Ba să moară ca un câine!
Asta-i vrerea mea, bătrâne!
Și-acum pleacă, nu mai sta!
Dacă ții la viața ta.

Din palat Novac coboară,
Înspre temniță el zboară;
Dar un turc adus de spate
Sare grabnic: — Împărate!

Și voi sfetnici! vă-nșelarăți!
Rău făcut-ați de-l lăsarăți!
Cum? n-ați priceput nimic?
Nu-i călugăr! ci voinic!...

Hainele-s călugărești,
Vorbele-i sunt novăcești!
Împăratul, mânios,
Strigă pe fereastră jos:

— Turcilor! tăiați-i drumul!
Turcii dau zor, cu duiumul.

Când în urma sa-i zărește,
Locului Novac se-oprește.

Din chimir cusut cu flori,
Zvârle pumni de gălbiori.
— Ha! păgânii glăsuiau,
Și pe galbeni toți cădeau.

Pân' să-i strângă, el fugi,
Și la temniță sosi.
Dete-n poartă cu piciorul,
Porții i-a sărit zăvorul.

Dă cu pumnu-n zid o dată,
Închisoarea crapă toată.
Leapădă veșmânt popesc
Și potcap călugăresc.

Intră-n beciu-ntunecat,
Unde Gruia sta legat:
— Vezi ce pați, copilul meu,
Dacă faci de capul tău?

Și l-a scos din fiare: — Ține,
Spada asta-i pentru tine!
Uite ce de turci, măi Gruie,
Vin cu zor, să ne răpuie!

Înainte, cât zărești,
Numai capete turcești.
Haide, să-i culcăm pe spate!...
Marginile tu le bate.

Că de când ești în robie,
Mai pierdut-ai din tărie.
Eu să bat mijloacele,
Că le știu soroacele!

Vezi — din câți au spadă-n mână —
Viu un turc să nu rămână!
Care-mi scapă teafăr mie,
Nu cumva să-ți scape ție!

Ș-unde sar pe turci o dată...
Valeu! Maică Preacurată!
Doar cu coatele-i loveau,
Uliți printre ei făceau.

P-unde Gruia străbătea,
Știți turcimea cum cădea?
Cum cad toamna la pământ
Frunzele, când bate vânt.

Iar pe unde dă Novac,
Turcii știți pe jos cum zac?
Ca și iarba cea-nflorită,
De-un cosaș când e cosită.

Și nici iarbă, și nici grâu,
Numai sânge până-n brâu.
Dup-un ceas și jumătate,
N-au cu cine se mai bate!

* * *

Ei stătură față-n față,
Plini de dor s-au strâns în brață...

— Gruio, dragul meu! p-aici,
N-ai dat ochi și cu Dârvici?

— Hei, ba cum nu, scumpe tată?
Olio! sabia cea lată,
Când ai ști cum și-o-nvârtea
Tot pe lângă fruntea mea!

Dar deodată, jos grămadă
Îl culcai cu-această spadă.
— Na! strigatu-i-am, lovindu-l.
Câine! ți-a venit azi rândul!...

Sora ce-mi luași hoțește,
Voica, unde-i? Mai trăiește?
El de sabie străpuns,
Dându-și sufletu,-a răspuns:

— Sora-ți nu mi-a fost soție,
Dunărea mi-e mărturie!
Când la Dunăre-am sosit,
Voica-n valuri a sărit:

„Decât roabă cu rușine
Turcilor păgâni, mai bine
În adâncu-acestui râu,
Hrana peștilor să fiu!“

Astfel zise, când sări
Și sub valuri ea pieri...
Gruia și Novac oftară,
Din ochi lacrămi le picară.

Mult au stat așa, oftând,
Cu-al Voichiței chip în gând.
Pân-odat-un nechezat
Ca din vis i-a deșteptat.

Sar, se-ntorc, și-n fața lor
Ce zăresc? pe Negrușor!
C-o șea toată mărgărint.
Scări de aur, frâu de-argint!

Gruia pe spinare-l bate:
— A, fugarule fârtate,
De când nu ne-am mai văzut,
Tu pe unde-ai petrecut!

— La Dârvici, stăpâne-acasă,
Lui vândut de crâșmăreasă!
Până azi, când pe Dârvici
L-adusei la moarte-aici.

Gruio! ce noroc pe mine,
Ca să dau aici de tine!
După Negru, cât colea,
Roibul lui Novac venea.

. . . .

Și sărind în șea pe cai,
Amândoi vitejii, hai,
Dintre ziduri păgânești,
Iar, spre munții românești!

CUPRINS

CÂNTUL XIII

RĂZBUNAREA MAGDALINEI

Merg voinicii cale bună,
Când pe soare, când pe lună,
Când pe deal și când pe șes,
Până dau de codrul des.

Dar prin codrul mohorât
Lui Novac îi e urât,
Stă, se uită la fecior:
— Dragul tatii Gruișor!

Ia să-mi cânți un cântecel,
Codrii să-i străbat cu el.
Gruia zice: — Nu pot, tată,
Iertător fii astă dată!

Pe cântat eu de m-oi pune,
Codrul verde-o să răsune,
Paltinii s-or legăna,
Frunzele s-or scutura.

Și-apoi, știi tu ori nu știi,
Că de-acasă când venii,
Prin ăst codru tăinuit
Mândră zână-am întâlnit?

Știi că zâna Magdalina,
Mă-ndrăgise, bat-o vina,
Și cu lacrămi m-a rugat
Să rămân, să-i fiu bărbat?

Dar eu nu vrui! m-am tot dus...
Ea,-n necaz, gând rău mi-a pus.
Glasu-mi când va auzi,
O să știe că-s pe-aci.

Alerga-va după mine...
N-am să scap, mă tem, cu bine!
— Cântă, Gruie! Ce-o urma;
Toate eu le-oi descurca!

Gruia-ncepe să doinească,
Iară codrul să vuiască.
Paltinii se legănau,
Frunzele pe jos picau.

Și frunzișul cum cădea,
Umbra-n codru se rărea.
Zâna sub un ulm dormea,
Soarele o dogorea.

De pe pat de lăcrămioare
Ea sări drept în picioare:
— Ce glas dulce! Oare-al cui e?
Ah, îl știu! Al tău e, Gruie!

Drag mi-ai fost! De ce-ai plecat
Și-amărâtă m-ai lăsat?!...
Te-abătuși azi iar p-aici,
Inima ca să mi-o strici?

Cânți doar în necazul meu?
Ia stai! că ți-oi face-o eu!

De mânie-apoi năucă,
Tolba cu săgeți apucă.

Arcul prins în ulm de-o cracă,
Hai, numaidecât l-înșfacă;
Și, pe sus, pornește-n zbor
Dup-al lui Novac fecior.

Îl ajunge... Stă... ochește,
Trage iute... și-l lovește
Drept în spate c-o săgeată.
Gruia cade mort pe dată.

Moș Novac mergea-nainte,
Făr' să-i treacă nici prin minte;
Când... simți că din cântat
Gruișor al său... a stat:

— Dragul taichii! te-ai oprit?
Cântă, Gruio, liniștit,
Cântă! cele ce-or urma,
Las' că eu le-oi descurca!

Gruia însă nu răspunde;
Bietul, nu avea de unde!
Moșu-ntors 'napoi să-l vadă,
L-a văzut în drum grămadă.

— Scoală, Gruio! nu te face,
N-auzi? Aș! flăcăul tace.
Merse-aproape: — Gruio tată!
Ii! măicuța lui să-l bată!

Eu ziceam că se preface,
Dar Gruiță-i mort — și pace!
Moș Novac, îngălbenit,
Ochii-n preajmă și-a rotit.

Nici un suflet nu zări...
„A! pricep!“ el se gândi.
Inima-i crăpa de-amar.
Duse mâna-n buzunar,

Scoase-n grab-amnar lucios,
Cremene și iasc-a scos...
Din amnar a scăpărat,
Și pădurii foc i-a dat.

Flăcările se-nălțau,
Ulmii, paltinii trosneau.
Zâna-n zbor nebun trecea
Peste codrul ce ardea.

Moșul arcu-și pregătește
Și spre zână-l ațintește.
Zbârr! săgeata-și face drum
Printre flăcări și prin fum.

Zâna cade jos din zbor,
La un pas de Gruișor,
C-o aripă sângerată,
Frântă-n două de săgeată.

Iar Novac o ia de mână:
— Fie-ți fiară muma, zână!

Uite... vezi ce tinerel?
Milă nu avuși de el!

L-ai răpus? Să mi-l învii!
Altfel, mori și tu, s-o știi!
În bucăți te tai, acum
Și te ard în flăcări scrum!

Biata zână tremura;
La Novac ea se uita,
Ca o pasăre la om,
Când a prins-o-n laț, din pom.

— Eu pe Gruia ți l-aș face
Viu, precum a fost, Novace;
Dar... necaz pe mine ai
Și mă tem c-o să mă tai.

— Să-l învii! grăi Novac,
Și nimica nu-ți mai fac.
— Întărești cu jurământ,
Moșule, al tău cuvânt?

El juratu-s-a pe cer,
Pe baltagul său de fier,
Și pe paloșul din teacă
Nici un rău că n-o să-i facă.

Iară zâna spre fecior
Aplecându-se ușor,
I-a suflat pe chipul stins.
Gruia se sculă, s-a-ntins.

Își deschise ochii grei:
— Iii! da zdravăn somn trăsei!
Cântecul, tăicuț iubit,
Mi-a rămas neisprăvit!

— He-he! taică-său grăi,
Mai dormeai în drum aci,
Mai dormeai tu mult și bine,
Dacă nu eram cu tine!

Te-adormise pe vecie
Zâna oarbă de mânie.
Și-o făcui abia, copile,
Să-ți mai dăruiască zile!

Uite-o! (și-o ținea pe zână
Strânsă, Moș Novac, de mână)
Fă-i tu singur judecata.
Nu-i pot însumi da răsplata.

Eu jurai pe naltul cer,
Pe baltagul meu de fier,
Pe-acest paloș de Novac,
Nici-un rău că n-am să-i fac!

Tu, băiete, n-ai jurat,
Ție nu ți-o fi păcat!
S-ar cădea s-o tai c-o bardă,
S-o arunci în foc să ardă!

— Ba, tu, Gruie, fii milos!
Zâna se rugă frumos.

CUPRINS

Iartă, uită, de se poate,
Cum și eu uita-voi toate!

Gruia zise: — Las-o, tată...
Pleacă, zâno, ești iertată!
Slobodă când se zări
Zâna-ntr-un desiș pieri.
. . . .
Apoi tată și fecior,
Pe fugari sărind cu zor,
Hai la drum nainte iară,
Înspre-a lor frumoasă țară.

CÂNTUL XIV

TURCUL VITEAZ

Împăratul în palat
Când a fost înștiințat,
Novăceștii cum scăpară,
Ce de turci tăiat-au iară,

A sărit, strigând, în sus,
Ca și pe jăratec pus.
Și la urmă, fără glas,
Dus pe gânduri a rămas.

Se-ntreba mereu în gând,
Cum să prindă mai curând
Pe viteji Novăcești,
Mândrii vulturi oltenești.

Și-a făgăduit comori,
Pungi de galbeni sunători,
Celui care va putea
Prinși în mâna lui să-i dea.

După zile de-așteptare,
Iat-un turc voinic răsare,
Se apropie... grăind:
— Eu pe Novăcești ți-i prind.

Și cu mâinile la spate
Ți-i aduc legați, nălțate!
Înălțatul împărat,
Auzind, s-a bucurat:

— De-i aduci legați aci,
Jur că eu ți-oi dărui
Și pungi pline, câte-i vrea,
Și-un crâmpei din țara mea!

Pleacă turcul, vijelie,
Înspre-a Dunării câmpie.
Trece valuri dunărene,
Trece dealuri, văi, poiene.

Cu fugaru-i tot zorește,
Apoi unde poposește?
Colo-n munți, într-o pădure
Neatinsă de secure.

Din acea pădure deasă,
Pân' la Novăcești acasă,

Pași vreo sută doar, la vale,
Nu făceai mai multă cale.

Și s-așterne pe strigat,
De huia pădurea-n lat.
Inimosul Moș Novac
Îl aude din ceardac.

Și grăiește: — Gruio tată,
Ia repezi-mi-te, cată,
Află: cine strigă oare
Prin pădure-așa de tare?

Ce drumeț tot chiotește,
Liniștea de mi-o răpește!
Dac-o fi vrun rătăcit,
Zi-i, băiete, bun sosit.

Calea dreaptă i-o arată,
Și să vii-napoi îndată,
Dacă-i vrun flămând și n-are,
Adă-l ca să-i dăm mâncare.

De-i vrun gol, să nu-l lăsăm,
Să-l aduci să-l îmbrăcăm.
Iar dacă-i vrun turc viteaz,
Trage spada, vezi, fii treaz.

Să-l lovești tu singur bine,
Nu te bizui pe mine!
Gruia armele-și luă,
Spre pădure-n sus plecă.

Și-n pădure, cum se urcă,
Dă de matahala turcă:
— Alelei, măi turc smintit,
Fi-ți-ar glasu-afurisit,

Pentru ce tot chiotești,
Și odihna ne-o răpești?
Dacă ai putere-n vine,
Haide să te lupți cu mine!

Turcul — ca și câinele —
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăiește,
Se apropie hoțește.

De la brâu, de sub ilic,
Scoate buzdugan voinic;
Face-n vânt o-nvârtitură,
Lui Gruiță ochii-i fură.

Îl ochește hoțomanul,
Ș-unde-i dă cu buzduganul?
Drept în furca pieptului,
Unde-i greu voinicului.

Gruișor s-a poticnit...
Iar păgânul a sărit,
L-a legat de-al său fugar,
Strâns c-un lanț, ca pe-un ogar.

Și s-a pus pe chiotit,
Parcă și mai îndrăcit.

Din ceardacul larg de-afară
Moș Novac l-aude iară.

Și cuvântă: — Pui de leu,
Niță măi, nepoate-al meu!
Cinge sabia și tu,
Și-n pădure mi te du!

Aflã, cine chiotește,
Liniștea de mi-o răpește?
Gruia-i dus și n-a venit:
Nu cumva o fi pierit?

Niță armele-și luă,
Spre pădure-n sus plecă,
Multă cale nu făcu,
Iată că de turc dădu:

— Alei, liftă blestemată,
Sfânta zi de azi te bată,
Și te-ar bate Dumnezeu,
Cum ai prins pe vărul meu!

Și ce bine mi-l legași
De-al tău roib, ca pe-un borfaș!
Ia hai, nu te da-napoi,
Să luptăm și amândoi!

Turcul — ca și câinele —
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăiește,
Se apropie hoțește.

De la brâu, de sub pieptar,
Scoate-și buzduganul iar;
Face-n vânt o-nvârtitură,
Și lui Niță ochii-i fură.

Îl ochește, hoțomanul,
Ș-unde-i dă cu buzduganul?
Jos la-ncinsul brâului,
Unde-i păs voinicului.

Niță greu se poticnește,
Turcu-l leagă voinicește;
Și îi mână pe-amândoi,
Dindărăt, ca pe doi boi.

Apoi prinde, și mai și,
A striga și-a chioti.
Din ceardacul său de-afară
Moș Novac l-aude iară.

„Na, nici Niță nu mai vine!
Ce-o fi asta, vai de mine?
Doi feciori eu am avut,
Pe-amândoi azi i-am pierdut?

Singur am rămas în viață,
Cu dușmanul să dau față?
Singurel, de capul meu?
Fie, ce-o vrea Dumnezeu!"

Apoi lancea, ne'nfricat,
Buzduganul și-a luat,

Sabie la brâu și-a pus,
Și porni spre codru-n sus.

Mult prin codru n-a suit,
Cu păgânul s-a-ntâlnit:
— Bun noroc, păgânule!
— Mulțumim, bătrânule!

— Bată-te, măi turc voinic,
Legea ta cea de nimic!
Bine-i duci pe amândoi
Prinși, legați, ca pe doi boi.

Vino, de ai vlagă-n tine,
Te mai luptă și cu mine!
Turcul vine, hoțomanul,
Răsucindu-și buzduganul.

Și-n Novac cu el izbește.
Moșu-n palmă-l sprijinește;
Și-nhățându-l mâniat,
În păgân cu el a dat.

Turcu-n mână-l sprijini
Și-napoi îl azvârli.
Moș Novac o mân-a-ntins,
Buzduganul iar l-a prins.

Sulițele-apoi luară,
Și cu ele se luptară.
Sulițele tari s-au frânt,
Le-aruncară la pământ.

Săbiile și le scot,
Și se luptă iar, cât pot.
Se lovesc mereu, aprins,
Nu se dă nici unu-nvins.

Dar Novac cel ne'ntrecut
A făcut el ce-a făcut,
Săbioara și-a-nvârtit,
Și pe turc l-a nimerit:

De la brâu mai jos un pic,
Unde-i moarte de voinic;
Foalele i-a spintecat,
Mațele i le-a vărsat.

Turcul simte că se pierde,
Cade jos pe iarba verde...
Moșul, hai atunci cu zor,
La nepot și la fecior.

Îi dezleagă pe-amândoi,
Și-ntorcându-se-napoi,
Turcului căzut îi zice:
— Alei, turcule voinice!

Turc ești oare pe deplin?
Ori te tragi din neam creștin?
Căci eu... turc așa viteaz
N-am mai întâlnit pân-azi!

Turcul glăsui pierdut:
— Ba creștin eu m-am născut,

Chiar în munți aici la voi,
Și fui dus departe-apoi!

Turcii țara ne-au călcat,
Mic de-acasă m-au furat,
M-au crescut în legea lor:
Turc, dușman creștinilor!

Lui Novac, când auzea,
Inima i se bătea,
Parcă vrea din piept să-i sară:
— Ești născut în astă țară?

Unde? Cine-i tatăl tău?
C-am avut un fiu și eu.
Ani vreo cinci când a-mplinit,
Turci păgâni mi l-au răpit.

Turcul zise: — Nici de mama,
Nici de tata nu-mi dau seama!
Doar de cuibul părintesc,
Ca prin vis îmi amintesc.

Sus erau, p-un deal cu fagi,
Ale noastre case dragi.
Când în jos priveam din deal,
Dam de-un râu cu flori pe mal.

— Ce spui? Sus pe-un deal cu fagi,
Sunt și-a mele case dragi.
Când în jos te uiți din deal,
Dai de-un râu cu flori pe mal.

Ia mai spune-mi: din născare,
N-ai pe trup vrun semn tu oare?
— Ba pe gât, ici sub bărbie.
Vezi?... o pată vișinie!

Moș Novac se pleacă-ndată
Și la semnul spus când cată,
Graiu-n piept i se oprește,
Jalnic plâns îl podidește:

— Da! aici... Of, ce-am găsit!
Tu ești dară cel răpit!
Străinatul meu fecior,
Fratele lui Gruișor!

Semnu-acesta mi-e știut!
Te găsii, copil pierdut!
Turcul, de pe lume dus,
Vru să se ridice-n sus.

Dar căzu pe spate iar
Și din piept oftă cu-amar:
— Vai, ursită ne'ndurată!
Tu, Novac, mi-ai fost deci tată?

Azi, cu zile de-aș scăpa,
De străini m-aș lepăda.
Alipi-m-aș iar de-ai mei,
Ca să lupt la rând cu ei!

— Ai să scapi, copilul meu!
Îl mângâie taică-său.

CUPRINS

Și cu grabă mâna pune,
Mațele să i le-adune.

Vâră-n foale mațe scoase,
Foalele c-un fir le coase.
Dar pân' foalele-i cusu,
Turcul sufletu-și dădu.

* * *

Și-l luară, îl jeliră
Și la groapă-l însoțiră:
Ca pe-un fiu de-aceeași mamă
Și ca pe-un viteaz de seamă.

CÂNTUL XV

LA VESELIE

Înălțatul împărat
Strigă iarăși din palat:
— Cine s-o afla să meargă
Peste Dunărea cea largă?

Colo-n munții Lotrului,
Lângă apa Oltului,
Unde-s case cu ceardac,
Sus la curtea lui Novac?

Să-mi aducă pe Gruiță,
Mândrul pui de Novăciță,

Nici în fiare țintuit,
Nici de sabie zdrelit,

Slobod și nevătămat,
Dumnezeu cum l-a lăsat!
Celui care s-o afla,
Plată vrednică i-oi da!

Vin trei turci căpățânoși,
Intră la-mpărat făloși.
Dânșii jură că s-or duce,
Viu pe Gruia l-or aduce.

Se arunc-apoi, toți trei,
Pe fugari ca niște zmei;
Și din Țarigrad porniți,
Merg zi-noapte neopriți:

Până-n munții Lotrului,
Lângă apa Oltului,
Unde-s case cu ceardac,
Sus la curtea lui Novac.

Gruia sub un pom dormea,
Cu baltagu-alăturea,
Și c-o mână peste frunte,
În livada de sub munte.

Iară mai depărtișor,
Calu-i mândru, Negrușor,
De-un țăruș de-argint legat,
Flori păștea pe-un verde hat.

Când sărit-au din ogradă,
Turcii, gardul în livadă,
Negru nechează cumplit,
Și voinicul s-a trezit.

— Alelei, turci blestemați,
Ce-ați venit să mă sculați?
Cine-aicea v-a mânat,
Capul vostru l-a mâncat!

Ei plecară capu-n jos:
— Stăi! De ce ești mânios?
Că noi n-am venit, creștine,
Cu gând rău aici la tine.

Binele doar ți-l voim.
Noi de la-mpărat venim!
Te poftește la domnie,
La un pic de veselie.

Ce zici? Gata ești de drum?
Vrei să vii cu noi acum?
El, sculându-se, grăiește:
— Împăratul?... mă poftește?

Bine!... am să mă gătesc,
Uite-acuma... și pornesc.
Voi plecați, că drumu-i lung,
Într-o clipă eu v-ajung.

Apoi mândru se găti,
Și pe Negrușor sări;

Repede la fug-o-mpunse,
Pe voinicii turci i-ajunse.

Și cu dânșii s-a tot dus,
Pân' la-mpărăție sus.
La-mpărat când a sosit,
Gruia-n față-i s-a oprit:

— Bun noroc și sănătate!
Iată-mă-s, venii, nălțate.
Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?

Împăratu-n fața sa
Când îl vede, drept, așa,
Nelegat, neferecat,
Și la brâu c-un paloș lat,

La-nceput, încremenește;
Dar apoi se stăpânește:
— Bun sosit! îi zice. Știi
Pentru ce eu te poftii?

Aș dori grozav, creștine,
Să mă-ncredințez prin mine:
Ești așa viteaz anume,
Cum te crede-o-ntreagă lume?

Să te pun vreau la-ncercare,
Dacă nu-i cu supărare!
— Cu plăcere! zise Gruie,
Nici o supărare nu e!

În grădin-apoi se duc.
Și pe Gruia turcii-l duc
La un tei cu frunza lată
Și cu umbra răsfirată.

L-au legat de teiul gros,
De la umeri până jos,
C-o frânghie de mătasă,
Ca și mâna lui de groasă.

— Haide, Gruio! a grăit
Împăratul la sfârșit.
Haide, rupe-acum frânghia,
Ca să-ți văd și eu tăria!

Iar în gândul lui gândea:
„Rupe-o, numai de-i putea!
Dar e groasă... nu mă tem...
Capul noi azi ți-l tăiem!“

Gruia stă un pic, zâmbește.
Pe sub gene lung privește
La-mpărat și la curteni,
Ce clipeau din ochi, vicleni.

Iar când încordă trup, brață,
Rupse funia, ca pe-o ață...
Și — din rădăcină scos —
A trântit și teiul jos.

Se-ndrepteaz-apoi de spate:
— Ei, nălțatule-mpărate!

Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?

Împăratu-n scaun tace,
Semn slujbașilor săi face.
Repede câțiva s-au dus,
Și din staul ce-au adus?

Un sălbatec bidiviu,
Prins atunci de prin pustiu.
Să alerge l-au lăsat
Ne'nșeuat și ne'nfrânat.

— Hai! grăi-mpăratul iar,
Prinde-l, Gruio, pe fugar!
Saltă-te pe-a lui spinare,
Să te văd cât ești de tare!

Iar în gândul lui gândea:
„Prinde-l, numai de-i putea
Dar la toți câți au cercat,
Roibu' capul le-a mâncat."

Gruia stete, râse-o clipă...
Hai la roib apoi în pripă.
Mâna-n coama lui a pus
Și sări pe spate-i sus.

Calul sforăia, zvârlea...
Jos pe Gruișor să-l dea.
Ci-n zadar vărsa el foc,
Călărețul... tot la loc!

Apoi pinteni când i-a dat,
Roibul o porni turbat,
Ocoli, dintr-o suflare,
De trei ori grădina mare.

După ce-l cam obosi,
Spre-mpărat cu el veni.
S-a oprit în fața lui:
— Ei, nălțate! ce mai spui?

Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?
Împăratu-n scaun tace,
Semn cu mâna iarăși face.

Și-au venit, cu sprinteni pași,
Două mii de turci ostași,
Tot din cei mai buni, știuți,
Care nu se dau bătuți.

— Iată, dacă vrei soldați.
Haide, cearcă să mi-i bați.
Să-mi arăți acum și mie,
Gruio, marea-ți vitejie!

Iar în gândul lui gândea:
„Bate-i numai de-i putea!
Dar aceștia-s pui de zmei,
Cei mai tari viteji ai mei!

Ăștia ți-or veni de hac,
Măi Gruiț-al lui Novac!“

Gruia stă un pic, zâmbește,
Spre soldați apoi pornește

Ca un vifor întețit
Spre pometul înflorit...
Ș-unde-ncepe-a-i fulgera,
Viu nici unul nu scăpa.

Cad, sub paloșu-i tăios,
Capetele lor pe jos:
Cum din pomi cad la pământ
Florile când bate vânt.

Cât ai face ochii roată,
Doborî oștirea toată.
Spre-mpărat apoi se-abate:
— Ei, 'nălțatule-mpărate!

Teiul gros ți-l răsturnai,
Roibul ți-l încălecai,
Și ostașii, câți mi-ai dat,
La pământ ți i-am culcat.

Rândul tău acuma vine,
Dumnezeu de-o fi cu mine,
Să-ți tai capul, vitejește!
Prea mă ispitiși turcește!

Vorbele-i când auzi,
Împăratul se-ngrozi;
Îl chemă-n palatu-i sus,
Pungi de galbeni i-a adus:

— Gruio! bani îți dau, câți vrei,
Numai cruță anii mei!
Gruia ochii și-a-ncruntat,
Și din gur-a cuvântat:

— Ține-ți banii! nu-i vroiesc!
Am eu câți îmi trebuiesc...
Nici arginții tăi nu-i vreau,
Nici viața nu ți-o iau.

Plec în țara mea,-mpărate,
Să rămâi cu sănătate!
Din palat apoi coboară,
Sare-n șea pe cal, și zboară.

Iar spre poartă când zbura:
— M-ai avut în mâna ta...
Să rămâi de azi cu bine,
Vrednic nu fuseși de mine!

Împăratu-n prag stătea:
— Te-am avut în mâna mea.
Du-te, Gruio, mergi cu bine,
Vrednic nu fusei de tine!

Și pe Negrușor călare,
El se duce-n goana mare,
Nori de praf în urmă-i lasă...
Merge, zboară... pân-acasă.

CUPRINS

CÂNTUL XVI

NIȚĂ

Vin pe drum, pe lângă râu,
Turci cu paloșe la brâu.
Cu mustețe lungi ca racii,
Cu căutături ca dracii.

Vin mereu din sat în sat,
Văi și colnice străbat;
Trec dumbrăvi întunecoase,
Trec poiene luminoase.

Și pe unde vin cu grabă,
Tot de Niță-n drum întreabă,
Tot de Niță cârciumarul,
Tot de Niță măcelarul,

Care ziua crâșmărește,
Gălbiori agonisește,
Seara bea și chefuiește,
Noaptea turci măcelărește.

Tot întreabă, ispitesc,
Până, iată-i, nimeresc,
Dau de crâșma lui în drum,
Intră-n curte toți duium.

Înconjoară iute casa,
Și zăresc pe Nițuleasa,
Între straturi în grădină,
De ridichi cu poala plină.

— Bună ziua, Nițuleasă,
Ochi frumoși de puică-aleasă!
— Mulțumesc, boieri cinstiți,
De la mine ce poftiți?

— Nițuleaso, să ne spui,
Niță-al tău e-aci sau nu-i?
De-i năuntru, zi-i să iasă,
De-i în sat, să-l chemi acasă.

Dacă-i dus în deal la vie,
Să-i trimeți cuvânt să vie.
Ni-e prieten bun. Vroim,
Negreșit, să-l întâlnim!

Auzind, ea tresări;
Și din gură glăsui:
— Preacinstiților boieri,
Caimacami și ieniceri!

De-l cătați cu prietenie,
Mulți ani Domnul să vă ție!
Iară de i-ați pus gând rău,
Nu v-ajute Dumnezeu!

— Îl cătăm cu bunătate,
Niță-al tău ni-e ca un frate!
Dar averi cu el avem,
Și dorim ca să-l vedem.

Mult frumoasa Nițuleasă,
Cu stat nalt de jupânească,

A crezut cuvântul lor.
Și le-a zis: — Boierilor!

Eu vă spun adevărat,
Nu e Niță dus în sat,
Nici în deal la vie nu-i,
Este-aici la vatra lui!

După cină-aseară el
A băut cam multicel,
Somn pe gene i s-a pus,
Doarme-n pat cu fața-n sus

Și cu paloșul pe piept.
Nu prea-mi vine să-l deștept!
Auzind că doarme beat,
Turcii mult s-au bucurat:

— Lasă-l că s-o deștepta,
Când în casă vom intra!
Și numaidecât se duc,
Intră-n casă toți buluc.

Iară pe român în pat,
Când zăritu-l-au culcat,
Lângă șold c-un paloș lat,
Trei pași înapoi s-au dat!

Dar un turc, privire cruntă,
Și statură cam măruntă,
Decât toți mai inimos,
Sfoară de mătase-a scos.

Ca arcanul a-nnodat-o,
După gât i-a aruncat-o.
Și pe ceilalți turci îi cheamă.
Vin toți și la tras se-nhamă.

Niță somnul își urma,
Vis frumos în somn visa.
Când, deodată, ceva rece
Simte pe la gât că-i trece.

Scutură grumajii, tare...
De la gât arcanu-i sare.
Turcii, cum trăgeau cu ură
Buf! pe spate toți căzură.

Niță-n pat, cu fața-n sus,
Doarme mai departe, dus...
Dară turcul mărunțel
Se apropie și el.

Sfoara, iarăși, tâlhărește,
De grumaji i-o potrivește;
Și mai tare, hoțomanul,
Strânsu-i-a de gât arcanul.

Sfoara turcilor le-a dat-o,
Turcii-n mâini au apucat-o,
Toți din nou se opintiră
Și pe Niță mi-l smuciră.

Niță ochii mari făcu,
Vru să strige, nu putu;

Turcii-l traseră din pat
Și cu sfoara l-au legat

De pociumbul hornului,
În bătaia fumului,
La dogoarea focului,
Unde-i greu voinicului!

Bietul Niță, deșteptat,
Și văzându-se legat
Se-ncordează, strigă-amar,
Totul însă e-n zadar!

El striga, ei îl băteau,
Of! și-n el cu ce dădeau?
Tot cu fierul plugului
Peste lungul trupului.

Și cu biciul de curele
Peste-a feței albă piele.
Iară după ce-l bătură,
Toți pe chef se așternură.

Turcii chefuiau râzând,
Niță se zbătea gemând,
Nițuleasa se jelea.
Ce să facă, nu știa!

El, când soața și-o văzu,
Semn cu ochiul îi făcu:
— Dragă, ce stai de jelești,
Și nimic nu-mi folosești?

Vezi ce rău mă chinuiesc?
Moartea, turcii mi-o urzesc.
Fă-te că mai ieși pe-afară,
Intră-alături în cămară,

Ia-ți din ladă, dintr-o oală,
Pumni de gălbiori în poală
Și, cu poala plină rasă,
Vino, mătură prin casă.

Fă-te că te poticnești,
Bani pe jos să risipești...
Doar păgânii m-or lăsa!
Și să vezi cum i-oi juca!

Dânsa pleacă... și din oală,
Galbeni mulți aduce-n poală.
Măturând se poticnește,
Bani prin casă risipește.

Când văd galbenii lucioși,
Turcii sar, din fire scoși,
Pe sub pat nebuni se bagă
După aur, să-l culeagă.

Strâng de jos tot ce găsesc,
Dar pe Niță nu-l slăbesc,
Ci mai nemiloși îl bat.
Niță geme-ndurerat...

Soața-i plânge muierește,
Și nimica nu-ndrăznește.

El, văzând că nu-i dau pace,
Semn din nou nevestei face:

— Dragă! ce jelești și stai,
Nici un ajutor nu-mi dai?
Fă-te iar că ieși, și du-te
În cămar-alături iute.

Dichisește-te frumos,
Cu ce ai mai arătos.
După ce te vei găti,
Să te-ntorci napoi aci!

Doar păgânii m-or slăbi
Și să vezi cum le-oi plăti!
Nițuleasa pleacă iară,
Într-alături în cămară.

Pune fața la-nălbeală,
Buze moi la rumeneală,
Lungi sprâncene la negreală,
Unghiile la pileală.

Ia din scrin papucii noi,
Cumpărați cu galbeni doi;
Ìa cea de sărbători
Și catrințele cu flori.

Se gătește-ntr-o clipită,
Cum de Paști a fost gătită...
Mândr-apoi, ca o crăiasă,
Vine din cămară-n casă.

Turcii dornici o priveau...
Dar pe Niță nu-l slăbeau,
Ci-l băteau mai cu putere!
Niță se zgârcea-n durere.

Soața lui se văieta
Și nimic nu cuteza...
El, văzând că nu e șagă,
Semn din nou îi face: — Dragă!

Ce jelești cu-atâta foc,
Făr-a-mi folosi deloc?
Ia hai, fă-te că te duci
Apă rece să le-aduci...

Și te du colo-n conac,
Sus la unchiu-meu Novac;
Repede să-i dai de știre,
Că mă aflu la pieire...

Doară unchiul m-o scăpa,
Și să vezi ce le-oi lucra!
Nițuleasa și-a luat
Cofa-n mână și-a plecat.

După apă nu s-a dus,
Ci pe deal, la unchiul, sus,
Gruia și Novac, în casă,
Ospătau voioși la masă.

— Alei, Gruio, vărule,
Și Novace, unchiule,

Ospătați, vă veseliți,
Și de Niță nici nu știți!

Haideți, fără zăbovire,
Că se află la pieire.
De mai stați, e prea târziu,
Nu-l găsiți pe Niță viu!

— Ce i s-a-ntâmplat, nepoată?
— Ne călcară turci... o gloată!
El dormea-n odaie beat;
Prinsu-l-au, și l-au legat

Jos, de stâlpul hornului,
La dogoarea focului.
Și cumplit îl chinuiesc,
Moartea turcii i-o gătesc!

Moș Novac la Gruia cată:
— Auzit-ai, Gruio, tată?
Cinge sabia la brâu,
Du-te, până nu-i târziu!

Gruia: — Haidem, verișoară!
Sabia-ncingându-și, zboară,
Ca un vânt din deal se lasă...
Iată-mi-l la Niță-n casă:

— Alelei, măi neam hain,
Cum v-abateți din senin,
Câte-o sută pe un om,
Ca și ciorile pe-un pom!

Ce vi-e omul vinovat,
Astfel de mi l-ați legat?
Nu vi-e robul de vânzare?
Mie mi-e de cumpărare!

— Nu ni-e robul de vândut,
Ci ne este de pierdut!
— Olio! vărule, măi, slabe,
Cum te calcă niște babe!

Astfel când a cuvântat,
Funiile i-a tăiat,
Buzdugan i-a pus în mâini:
— Iacă leac pentru păgâni!

Slobod Niță când se vede,
Ca un fulger se repede,
Și când prinde-a da, șoimanul
În păgâni cu buzduganul,

Oliolio!... păgânii hoți,
Cum fugeau spre ușă toți!
Dar în ușă Gruia sta,
Jos cu sabia-i culca.

Iar pe care nu-l doboară
Lucitoarea săbioară,
Îl așterne-n grabă jos
Buzduganul nemilos.

. . . .

Stelele când răsăreau,
Clăi de turci sub cer ardeau.

CUPRINS

Focul roșu tot creștea,
Carnea-n flăcări sfârâia.

Când pojarul se stinsese,
Scrum din turci mai rămăsese.
Nițuleasa scrum lua,
Niță oasele-aduna.

Într-un car le-au încărcat,
Și pe Olt în jos le-au dat:
Unda rece să le care
Până-n Dunăre și-n mare!

CÂNTUL XVII

FATA TURCULUI

Colo-n Munții oltenești,
Sus, la curți mari novăcești,
Plimbă-mi-se prin ceardac,
Trist, feciorul lui Novac:

Din ochi negri lăcrămând,
De la inimă oftând.
Taică-său la dânsul vine:
— Gruie, scumpe, ce-i cu tine?

Straiele ți-ai ponosit,
Calul ți l-ai obosit,
Galbenii ți-ai cheltuit,
De te văd așa mâhnit?

— Nu, tăicuță! ci mă bat,
Iarăși, gânduri de-nsurat...
Și din câte le-am văzut,
Doar o fată mi-a plăcut:

Fata turcului bogat,
Soliman, din Calafat.
Sultănica-i zic pe nume,
Nu-i ca dânsa alta-n lume.

Nici o zână, nici o floare,
Nu-i așa fermecătoare.
Și-i nepoată de-mpărat,
Mințile mi le-a furat!

Taică-său clipi din gene,
Și-a-ncruntat a lui sprâncene:
— Tu, român de viță, vrei
Fata unui turc s-o iei?

Dacă este-așa... grăbește,
Rade-te pe cap turcește,
Lasă-ți portul românesc,
Și te-mbracă-n strai turcesc!

Gruia ce mi se gândește?
Nu s-a ras pe cap turcește,
N-a schimbat cu strai păgân
Portul neaoș de român.

Ci la Negrușor s-a dus,
Mândră șea, frâu scump i-a pus.

S-azvârli pe el călare,
Apoi: — Hi la drum, fugare!

Din călcâie-l împboldea,
Calul câte-un deal sărea;
L-atingea cu palma-i lată,
Și sărea doi munți deodată.

Iată-l cu frumosu-i cal
Colo-n Calafat, pe mal,
Lâng-o veselă grădină,
De garoafe mândre plină.

Sultănica cea frumoasă
Tocmai se plimba voioasă
Printre flori, și după ea
Roabe vreo cincizeci avea.

Mândre toate, frumușele,
Mai n-o cunoșteai din ele.
Când văzu pe călăreț,
I-a grăit: — Voinic semeț!

Ce joci calul tău pe-aci?
Tatăl meu, de va simți,
Calul scump o să ți-l ia,
Iar pe tine... te-o tăia!

Gruia calul și-l strunește,
Lângă gard cu el se-oprește:
— Of, nepoată de-mpărat,
Din orașul Calafat!

O garoafă de mi-i da,
Mult mi-ai drege inima!
Ai copilei obrăjori
S-au făcut ca doi bujori.

Se plecă tremurătoare
Pe un strat și rupse-o floare.
Unei roabe o dădu:
— Na, aleargă de i-o du.

Gruia-n ochii fetei cată:
— Nu așa, frumoasă fată.
Ca să-mi dreagă inima,
Dă-mi-o cu mânuța ta!

Sultănica tresări,
Fața ei se-nveseli,
Negrii ochi și i-a plimbat
Peste florile din strat.

Rupse cu mânuța-i albă
Altă floare și mai dalbă;
Și s-a dus ca să i-o dea:
— Na-ți-o, chiar din mâna mea.

El atunci un braț întinde,
Fetei mijlocu-i cuprinde;
Și săltând-o-n șea cu zor,
Pinteni dă lui Negrușor:

— Hi!... măi puiul șoimului,
Mi te-așterne drumului,

Ca și iarba câmpului
La suflarea vântului!

Negrușor zbura, la deal,
Iară Gruia-n șea pe cal,
Mândra-și dezmierda cu sete,
Sărutându-i ochi și plete.

. . . .

Roabele... rămân pierdute,
Iar o roabă-aleargă iute
Colo-n târg la cafenea,
Unde turcii beau cafea:

— Turcule, stăpâne, vină
Lasă vorbă și hodină;
O clipită nu mai sta,
C-au răpit pe fiica ta!

Ți-a luat-o-n șea pe cal
Și-a zburat cu ea la deal
Năzdrăvanul pui de drac,
Gruie, Gruie-al lui Novac!

Turcul, când a auzit,
Ars din locu-i a sărit;
Și cu lacrămi el plângea,
Căci atâta fiic-avea!

Merse-acasă-ntins... și, hai!
Drept în grajdul cel de cai.
Nici un cal nu-i trebuiește,
La nici unul nu se-oprește.

Ci-ndreptează pașii lui
Spre un colț al grajdului,
Către Alba, iapă veche,
Care n-avea-n țări pereche.

De la iesle-o scoate, sare
Pe lucioasa ei spinare,
Fără șea și fără frâu,
Doar cu sabia la brâu.

Alerga, fugea, măi frate,
Cu urechile culcate,
Alba turcului deliu
După Negru cel zglobiu

Cum aleargă de nebună —
Peste câmpuri — o furtună.
Cu atâta zor fugea,
De mai-mai că-l ajungea!

Sultănica, de pe cal,
Din nălțimea unui deal,
Căutând napoi, deodată,
Dă cu ochii de-al ei tată.

Ce-i trăsni atunci prin minte?
Se plecă din șa-nainte,
Și pe Negru cel spumat
De-o ureche l-a mușcat.

Urechiușa sângerează,
Negrușor ca ars nechează,

Hai, pe urmă, dă năvală,
Zboară, cu așa iuțeală —

De-au ajuns în data mare
Colo unde-albeau în zare
Mândre case cu ceardac:
Sus, la curtea lui Novac.

Nu intră în casă bine,
Turcu... iată-l, și el vine,
Cu privirea-nflăcărată,
Și cu spada ridicată.

Inimosul Moș Novac,
Din al casei lui ceardac,
Coborâtu-s-a-n ogradă,
Oaspele ca să și-l vadă:

— Ho, jupâne turcule,
Și cinstite socrule!
Ce-nspăimânți pe fiii tăi,
Fiii tăi, copiii mei!

Ia poftim, să ne-mpăcăm,
Cu paharul să-nchinăm!
Tinerii fac vrăjbile,
Noi, bătrânii, păcile.

Iar copila: — Tată drag,
Îi grăi de sus din prag.
Să mă iei napoi veniși?
Du-te! Geaba osteniși!

CUPRINS

Gruia-i mândru voinicel,
Nu mai plec de lângă el,
De-azi, creștină eu mă fac.
Voi fi nora lui Novac!

CÂNTUL XVIII

LA SOCRI

Dinspre munții Lotrului,
Prin strâmtoarea Oltului,
Cine se coboară-n cale,
Către Dunăre la vale?

Gruie-al lui Novac coboară
Cu iubita-i soțioară;
Că de când s-au cununat,
Pe l-ai săi ea n-a mai dat.

Prin păduri de brad, prin munți,
Merg la socrii cei cărunți,
Pe doi roibi înaripați
Și cu daruri încărcați.

Prin pădure cum treceau
Florile-i ademeneau,
Ierburile-i îmbătau,
La repaus îi chemau.

Și colo cam spre amiază,
Umbra când se tot scurtează,

Ajungând în Valea rea,
Caldul soare-i dogorea,

Iată-i, se opresc, măi frate,
Sub un brad cu crengi plecate.
Sultănica masă-ntinde,
Scoate din desagi merinde.

Amândoi apoi s-așează,
Odihnesc și ospătează.
Iară el a cuvântat:
(Îl păștea parc-un păcat!)

— Scumpo, nu-mi cântași de mult
Ian începe... să te-ascult.
Cântă-ți, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!

— He! cânta-ți-aș bucuroasă,
I-a răspuns a lui frumoasă,
Dar de-ncep eu a cânta,
Frunzele s-or clătina,

Munții, văile-or vui...
Arambașa s-o trezi;
Arambașa cel vestit,
Care stă prin munți dosit:

Căpitanul de voinici,
Ce-i stăpân prin văi p-aici.
Și simțind c-aici suntem
Va veni la noi, mă tem.

— Ei și-apoi? Să vie! lasă...
L-oi pofti cu noi la masă.
Iar de-o fi sătul de hrană,
Un baltag i-oi da pomană!

Cântă-ți, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!
N-avea grije pentru tine,
Cât te afli lângă mine!

— Dragul meu! de-al tău cuvânt
Asculta-voi și-o să cânt...
Arambașa o să vie,
De el nu ți-e teamă ție!

Dar știi, Gruie, ori nu știi,
Că de când eram copii —
Ani vreo zece când aveam —
Eu și dânsul ne iubeam?

Când fui mare, l-am lăsat,
Eu pe tine te-am luat;
Iară el, prin munți cu brazi
Stă-ndosit de-atunci pân' azi!

Azi pe-aici de s-o abate
Și mi te-o zări, bărbate,
El lupta-va pentru mine,
Să mă ieie de la tine!

Vorbele acestea-l dor,
Mult, pe-al lui Novac fecior.

Totuși, zice: — Mândro, hai!
Cântă, grije tu să n-ai!

Sultănica, scumpa lui,
Dete drumul glasului.
Și când prinse-a trăgăna,
Munții-au prins a răsuna.

Valea prinse-a clocoti.
Arambașa se trezi,
Părăsi culcuș de flori
Dintre brazi mirositori.

Și de sus, pe-o-ngustă cale,
Fuga, coborî la vale.
Iată-l, vine drept la ei:
— Gruio! Tu ești? Alelei!

Cine dracu te-a adus
Și-n cărarea mea te-a pus?
Zile scurte de-ale tale?
Ori păcate de-ale mele?

Ce-avuși — bată-te pustia —
Cu-al tău roib să-mi calci moșia?
Ia să-mi dai degrabă seamă,
Ia să-mi dai pe roibul vamă!

— Ba eu roibul nu ți-oi da,
Până capul sus mi-o sta;
Că mi-l dete taică-meu,
Ca să-mi poarte trupul greu.

— Măi cu paloș mare-n teacă
Și cu căpățâna seacă!
Ce-mi treci luminișurile
Și-mi străbați desișurile?

Cum ai îndrăznit, semețe,
Să-mi încurci cărări, fânețe?
Ia să-mi dai azi mie seamă,
Ia dă-mi paloșul tău vamă!

— Ba nici paloșul nu-ți dau,
În picioare cât mai stau;
Că mi-l dete Dumnezeu,
Ca să-mi apăr capul meu!

— Măi... cu mândra ca o floare,
Ce-mi seci apa din izvoare?
Știi tu oare ori nu știi,
Că pe când eram copii,

Când vreo zece ani aveam,
Eu și mândra ne iubeam?
Ia să-mi dai azi, Gruio, seamă,
Ia să-mi dai pe mândra vamă!

— Ba, păgânule-ngâmfat,
Pân-am brațe de luptat,
Nu-ți dau nici pe mândra mea,
Că m-am cununat cu ea!

Ia-mi-o, de ești și-ndrăzneț,
Cât ți-e graiul de semeț,
Vino să ne măsurăm,
Luptă dreaptă să luptăm!

. . . .

Ei de brâne s-apucară,
Și la luptă se-ncleștară;
Când în loc se răsuceau,
Când la vale se târau,

Dar nici unul nu slăbea,
Fiecare se ținea.
Gruia ce mi se gândește?
Soțioara-și ispitește:

— Alei, puica mea, tu stai?
Nici un ajutor nu-mi dai?
Uite, brâu-mi se dezleagă,
Vino de mi-l strânge, dragă!

Că mă-mpiedec și-oi cădea,
Fără soț vei rămânea!
Ea-i grăi: — Nu, nu! mai dați!
Luptă dreaptă să luptați!

Că oricare-o birui,
Tot un bărbățel mi-o fi!
Gruia, auzind așa,
Foc pe inimă simțea.

Trup și brațe și-a-ncordat,
Pe-arambașa l-a-nhățat,
Sus de tot l-a ridicat,
De pământ cu el a dat...

Și-n țărână până-n gât,
Dintr-o dată l-a vârât.
Apoi paloșu-nvârti,
De gât capu-i dezlipi.

Soața-i vine: — Dragul meu,
Să te ție Dumnezeu!
Gruia-n inimă fierbea,
Dar mânia-și ascundea.

Scoase plosca de sub șea:
— Na, drăguțo, vin și bea!
Că de-acum din mâna mea,
Ori îi bea ori nu-i mai bea.

Pricepându-i gândul rău,
Ea se roagă: — Soțul meu!
Am greșit... sunt vinovată...
Iartă-mă de astă dată!

Gruia aspru se uita,
Și din grai o judeca:
— Mândro, știi ce mă gândii?
Vara asta eu cosii.

Am făcut vreo șapte clăi,
Vârf la toate le pusei.
Dar o claie-n deal clădită
Mi-a rămas nevârfuită.

Știi ce mă gândesc azi eu?
Să-i fac vârf cu capul tău!

Mândra, biata,-ngălbenește.
Gruia paloșu-nvârtește...

Dă o dată mânios,
Trupul mândrei cade jos,
Capul se rostogolește,
Gura ei bolborosește.

El cosițele-i rătează,
Și sub șea pe roib le-așează
Apoi sare-n șea, pornește,
Pân' la socri nu se-oprește.

. . . .

Soacra, cum îl vede,-aleargă,
Poarta i-o deschide largă,
Îl poftește,-i pune masă.
El pe-o mână fruntea-și lasă.

— Ce stai, ginere, plouat?
Fata unde mi-ai lăsat?
Sultănichii nu-i e bine?
Cum de n-a venit cu tine!

Gruia soacrei sale-i dete
Smocul pletelor tăiete:
— Iacă ce-ți trimete ea.
Am lăsat-o-n Valea rea...

Lângă hoțul Arambașe.
Vulturi nesătui să-ngrașe
Cu obraji-i rotunjori,
Și nesățioase ciori.

Când cosițele-i zări,
Soacrei inima-i sări.
Le-a luat, la piept le-a strâns,
Înecându-se de plâns.

Ca din minți ieșită, mama,
De pe cap și-a rupt năframa.
Pletele și le smulgea,
Și cu lacrămi se jelea:

— Of!... acasă când erai,
Fată, cum nu m-ascultai,
Să iei soț de prin vecini.
Tu la toți găseai pricini...

Într-o zi, la drum în zbor
Mi-ai plecat c-un călător.
Călătorul ce l-ai vrut,
Iată! vezi ce ți-a făcut?

Te lăsă-n păduri, să-ngrași
Ciori cu-obraji-ți drăgălași.
Însuși el mi te-a răpus!...
Gruia nalță fruntea sus:

— Ia taci, soacră, nu ofta,
Toate-s doar din vina ta!
C-o lăsai de se-ndrăgea
Cu oricine se-ntâlnea.

Fata prea ți-ai răsfățat!
Proastă creștere i-ai dat:

Ca să și-i dorească soți,
Câți îi va-ntâlni, pe toți!

Zice și pe roib el sare,
Pleacă iar, în goana mare;
Se tot duce, pân' se pierde
În desiș de codru verde.

CÂNTUL XIX

MOARTEA LUI NOVAC

Ce s-aude-n lung pe vale?
Ce se vede jos în cale?
Sunt tătari ce vin grămadă
De prin sate, de la pradă.

Pe vâlcele și pe drumuri,
Vin tătari păgâni, duiumuri.
Iar în fruntea tuturor,
Cine vine mai cu zor?

E Mârzacul cel bătrân,
Cam albit de ani și spân:
Fire-n barbă opt, sau nouă,
În mustețe numai două.

Și un arc el are-n spate,
Cât o cobiliță, frate!
Iar într-însul o săgeată,
Mare, coșcogea lopată.

Tot viind așa duium,
Iată-i, dau de-o fată-n drum
De Stăncuța cea chiabură,
Drăgălașe la făptură.

Îmbrăcată-n ie albă,
Și la gât c-o mândră salbă.
Cum o văd în drum tătarii,
Sar și-o-nhață ca tâlharii!

Lanț de fier în grabă scot,
Și o leagă cot la cot.
Toți cu bicele-apoi sar,
Și-o lovesc, și-o bat amar.

— Valeu! strigă fata. Mor!
Nu mă bateți, hoților!
Bani vreți? Haideți că v-oi da,
Gălbiori, cu banița!

Dar Mârzacul cel albit
Îi grăi cu glas dogit:
— Nu te batem, puico, hăi,
Pentru gălbiorii tăi!

Ci te batem să ne spui
(Fiindcă ești din satul lui)
Unde-i, care-i din tot satul,
Casa lui Novac bogatul?

— Câinilor, dacă-i așa,
Ian priviți! le zise ea,

Sus, vedeți voi, pe colină,
Cea văpaie de lumină?

Nu-i văpaie arzătoare!
Acolo lucesc la soare
Mândre case cu ceardac,
Casele lui moș Novac.

Casele când le văzură,
Fetei drumul îi dădură,
Și-ntr-acolo, toți vrăjmașii
Își cârmiră-ndată pașii.

* * *

Moș Novac la o fereastă,
Sus, vorbea cu-a sa nevastă:
— Dragă, somnul m-a furat,
Și urât vis ce-am visat!

Mă prădau tătari, o ceată...
Se-mplinește visu-mi, iată!
Vin tătarii... vezi cum suie?
Vin! și-acasă Gruia nu e.

Deci, tovarășa mea! sai,
Mână de-ajutor să-mi dai!
— Ce să fac, femeia-ntreabă.
— Cară-mi la săgeți, degrabă.

Să le cari cu traista-n casă,
Și să mi le pui pe masă.
Bine vorba nu sfârșea,
Tătărimea și sosea.

Au venit tătarii gloată,
De-au umplut ograda toată;
Tot veniră cu grămada,
Pân-umplură și livada.

Moșul spada-și ascuți,
Arcu-ndată și-l găti
În părete-avea din față,
O spărtură lunguiață.

Pe-acolo Novac ochea,
Și cu arcul său bătea.
Numai c-o săgeată, două,
Dobora tătari, opt, nouă.

Dar Mârzacul cel bătrân
Și ca babele de spân,
A văzut din ce loc vine
Moartea lor, și de la cine.

Suie deci, cu mulți de-ai lui,
Treptele conacului.
Sar la ușă cinci păgâni,
Și-o ridică din țâțâni.

Dau să intre din pridvor,
Toți în cas-apoi cu zor...
Însă moșu-n ușă drept,
Ca un zid le ține piept.

Știți de spada lui cea grea,
Tătărimea cum cădea?

Cum cad toamna frunzele,
Când bătut-au brumele.

Sute vin, se-ngrămădesc,
Toți pieirea și-o găsesc.
Alte sute-l împresoară,
La pământ el îi doboară.

. . . .

Dar cu lancea-mpuns amar
Pe la spate de-un tătar,
A căzut la urmă jos
Și Novac cel inimos:

Precum cade la pământ
Falnicul stejar, de-un vânt.
Doborât văzându-l, hoții,
Buzna-n casă dau cu toții.

Prind — la geamul din iatac —
Pe soția lui Novac.
Și legând-o-ncep s-o bată.
— Vai! ea strigă-nspăimântată.

Stați cu bicele, păgâni,
Dezlegați-mă de mâini!
Bani cu mierța vă voi da,
Câți vă cere inima!

Dar Mârzacul cel cărunt
Se uită la dânsa crunt:
— Taci, femeie! ce tot zbieri?
Nu te batem pentru-averi!

Ci te batem să ne spui:
Unde-i grajdul calului,
Al lui Negru-Negrușor,
Ce cu șoimi se-ntrece-n zbor?

Calul Gruia l-a furat
De l-al nostru han bogat.
Hanul ne-a trimis pe noi
Să i-l ducem înapoi!

Novăcița, dezlegată,
Merse cu tătarii: — Iată!
Sus, colea, săpat în deal,
Grajdul falnicului cal.

Căpcăunii, hai cu zor,
Toți în grajd la Negrușor:
El cu dinți-i sfâșia,
Cu picioarele-i lovea.

Dar Mârzacul, față spână
De babornită bătrână:
— Novăcițo, zise iară,
Scoate-l dumneata afară!

Ea la Negrușor se duse,
Vorbe drăgălașe-i spuse,
Coama-i netezi frumos,
Și pe loc din grajd l-a scos.

Când Mârzacul l-a zărit,
De plăcere-a tresărit.

Hai, pe el încălecă,
Și — cu toți ai lui plecă.

* * *

Gruia, de la socrii săi,
Amărât, venea, prin văi.
Când deodată, văi și hat,
De-un nechez au răsunat.

El țintește ochii-n zare:
„Ce văd? Nu e Negru oare?
Ii! ba-i Negrușor al meu.
Uite-l, vine... ca un zmeu!

Cine-i ține frâu-n mână?
Un tătar cu fața spână.
După el vin alți căpcâni.
Vai! călcatu-ne-au păgâni?

Pe tăicuțul biruiră?
Și pe Negru mi-l răpiră?“
Când gândea așa, mirat,
Roibul său a nechezat.

Negrușor îl auzi,
Ș-unde-odată se smuci!
Din măsele mesteca,
Din picioare arunca.

Pe Mârzacu l-a trântit,
Fierea-ntr-însul de-a plesnit;
Și mai dându-i și-un picior,
A venit la Gruia-n zbor.

El spre gâtul lui se lasă,
Și-i sărută coama deasă.
Sare-apoi, cu spada-n mâna
La oștirea cea păgână.

Și-o așterne jos pe loc,
Cât ai coace-o turtă-n foc.
Stau tătarii-n drum tăiați.
Ca și snopii secerați.

* * *

Cu tătarii cum sfârși,
Către casă drept porni.
Iar în patul așternut,
Sus, acasă, ce-a văzut?

Taică-sau zăcea pe spate,
Mort, cu buzele-ncleștate.
Lângă el, măicuța sa,
Genuncheată jos, plângea.

Gruia stete ca-nghețat.
Iar la urmă, s-a plecat,
Sărutări de foc a pus
Pe obrajii celui dus.

— Tată, tată! ce-ai făcut?
Tu, cel tare, mi-ai căzut?
O, stejarule frumos,
Cum te dete vântul jos!

. . . .

CUPRINS

Și venit-au popi, de-aproape,
De departe, să-l îngroape.
Și-a venit ca să-l jelească,
Multă lume românească:

De pe Mureș, Cerna, Jiu,
De pe-al Argeșului râu,
De pe râul Oltului,
Toți fruntașii neamului!

Clopotele răsunau,
Popii tânguios cântau,
Și cu lacrămi toți plângeau,
Când la groapă-l petreceau.

Ș-unde l-au înmormântat?
Pe un plai cu flori smălțat,
Sus, colo, la sfântul schit,
Spre-a fi veșnic pomenit.

CÂNTUL XX

ÎN ROBIE TĂTĂREASCĂ

Colo-n țara tătărească,
În cea temniță domnească,
Temniță de zid lucrată
Și-n pământ adânc săpată,

Cine zace la răcoare,
Fără să mai vadă soare?

Zace Gruia cel vestit,
Așteptând al său sfârșit.

Căci tătari prădalnici iară,
Mulți! moșia ne-o călcară:
Și pe Gruia — prins, legat —
Rob cu dânșii l-au luat.

A trecut în toamnă anul
De când zace rob, sărmanul,
La picioare zăvorât.
Și cu lanțul pus la gât.

În ajunul Paștilor,
Mă-sa, lăcrămând de dor,
Până-n ziuă se sculă,
Ochii, fața și-o spălă.

Maicii sfinte s-a rugat,
Și la Negru-a alergat:
— Negrușorule deliu,
Nu mai pot! Mi-e dor de fiu!

Știi tu calea pe sub soare,
Pân' la Gruia la-nchisoare?
— Știu, stăpână; haide, sui,
Ard și eu de dorul lui !

Zise, și din ochii săi.
Calul scăpăra scântei.
Dânsa iute-l înșeuă
Și sărind pe el plecă.

. . . .

Negru, când l-atinse-afară
Vântișor de primăvară,
Și mai mult se-nviora,
Ochii roată și-i purta.

Zarea toat-o cuprindea.
Ca fugarii nu fugea,
Nici cum fuge-o căprioară,
Ci ca vântul care zboară.

Și-n nebuna-i alergare
Știți cum necheza de tare?
Cu nechezu-n calea sa,
Ziduri, case dărâma!

Când în ziua următoare
(Zi de sfântă sărbătoare)
Nimerit-au la-nchisoare,
Negru-albise de sudoare.

Novăceasa jos sări,
Și spre temniță păși;
La fereastră se opri,
De zăbrele se lipi:

— Gruio mamă! unde ești?
Dragul maichii! mai trăiești?
Gruio scumpe! de ești viu,
Hai, răspunde-mi, ca să știu!

Iar de-i fi, măicuțo, mort,
Popilor să dau vrun ort,
Lăcrămând să te jelesc,
De pomeni să-ți îngrijesc!

Gruia glasu-i auzea
După glas o cunoștea;
La fereastră s-a urcat,
Și din grai a cuvântat:

— Maica mea! de viu sunt viu,
Dar abia, abia mă țiu!
Mă-sei, viu când îl zări,
Suflet parcă-i mai veni:

— Dragul meu! de sărbătoare,
Iacă... ouă roșioare;
Rob de când mi te-au luat
Ouă, poate, n-ai mâncat.

Gruia din adânc ofta:
— Mamă, nici nu le-oi mânca!
Ce crezi? că mi-e de mâncat?
Mie-mi arde de scăpat!

Să le-mparți la păzitori,
Doar o fi-ngăduitori
Și te-or mai lăsa cu mine.
Of! că dor mi-era de tine!

Ea le dă la păzitori.
Dânșii sunt îndurători,

Îi dau voie, cât o vrea,
Cu-al ei fiu la geam să stea.

— Mamă, mamă! el îi zice,
Cum ai nimerit aice?
— Negru-al tău, încălecându-l,
Gruio, m-a adus — ca gândul.

Negrușor cu foc nechează,
Spre zăbrele-naintează.
Gruia-l mângâie duios:
— Ah! șoimanule frumos!

Iară mă-sa: — Dragul meu,
Gruie! cum slăbiși de rău!
— Da, în ăst beci rece, gheață.
Maică, mă uscai la față.

Nici nu-ți poți închipui
Chinul ce-l îndur aci!
Doar din plete — ce-au crescut
Îmi fac noaptea așternut.

Doar cu barba mă-nvelesc,
Cu mustăți mă ștergăresc;
Ziua stau și nu am tihnă,
Noaptea-ntreagă n-am odihnă

De cântatul broaștelor,
De foitul șerpilor!
Când aici eu am venit,
Înăuntru ce-am găsit?

Broaște ca nucșoarele;
Azi sunt ca ulcioarele.
Șerpii ca și ațele,
Azi sunt groși cât brațele!

Și-aș răbda! de nu ar fi
O năpastă și mai și:
O șerpoaică, foc de rea,
A-mpuiat în barba mea!

Când cu gura-i mă ciupește,
Sângele-mi șiroi țâșnește;
Ea mi-l suge păgânește,
Dă la pui de și-i hrănește!

. . . .

Bine că mi te-a adus,
Dragă mamă, Cel de Sus!
Dumnezeu ți-o ajuta,
Tu de-aci mă vei scăpa.

Că iubirea de părinți
Lecuiește suferinți;
Și ca dorul unei mume
Nu mai e nimic pe lume!

— Of! de-aci să mi te scot,
Ce n-aș face? Face-aș tot!
Cum să fac, odorul meu?
— Să te-nvăț, măicuțo, eu:

Ia pe Negrușor de frâu,
Și cu frâul prins de brâu,

Plimbă-mi-l în lung și-n lat,
Prin oraș, pe la palat.

Hanul cel de ani bătrân,
Al tătarilor stăpân,
Din palat o să-l zărească,
Inima-i o să râvnească.

Și din grai dacă te-ntreabă:
— Nu ți-e de vânzare, babă?...
Nu ți-e Negrul de schimbat!?
Tu răspunde-i răspicat:

— Nu mi-e calul de tocmeală,
Negru mi-e de dăruială:
Celui ce pe Gruie-al meu
Mi l-o scoate de la rău!

* * *

Ea, cu Negrușor de frâu,
Și cu frâul prins în brâu,
Merge, trece-n lung și-n lat,
Prin oraș, pe la palat.

Negru coama-și scutura,
Și din ochi scântei vărsa.
Hanul din palat îl vede,
Jos la poartă se repede.

— Hei, tu, babă ofilită,
Ia stai, rogu-te,-o clipită;
Nu vinzi mândrul călușel?
Galbeni, mii, să-ți dau pe el!

Nu ți-e Negrul de schimbare?
Să-ți dau altul și mai mare!
Pentru unul să-ți dau doi,
Să-ți dau douăzeci și doi!

Baba zise: — Cer iertare,
Nu mi-e calul de vânzare,
Nici de schimb și de tocmeală
Negru mi-e de dăruială:

Celui ce pe Gruie-al meu
Mi l-o scoate de la rău!
Că-i păcat, voinic în floare,
Să tânjească-n închisoare.

— Bine, hai! a zis tătarul,
Lasă, bab,-aici fugarul,
Și de-i Gruia fiul tău,
Am să-i port de grijă eu.

Din robie-l scot îndată,
Și-l însor chiar azi c-o fată,
I-am găsit tovarășa,
Pe frumoasa Carpena.

Sus în codrii deși născută,
Pentru fiul tău crescută.
I-am tocmit și lăutari,
Meșteri dintre cei mai mari.

Ca să-i cânte până-n seară,
Lângă drumul cel de-afară.

Și să vadă mult popor
Cum se-nsoar-al tău fecior!

Auzind așa bătrâna,
Îi apucă-ndată mâna,
Și pulpana hainei, nouă,
Le sărută pe-amândouă.

În ogradă calul bagă,
De un stâlp al porții-l leagă
Și la fiu-i se repede.
El o-ntreabă, cum o vede:

— Ce-i cu Negrușor? — L-am dat,
Gruio, cum m-ai învățat.
Iară hanul, mulțumit,
Știi ce mi-a făgăduit?

Astăzi chiar, din închisoare,
Mi te scoate, să te-nsoare.
Ți-a găsit tovarășa,
Pe frumoasa Carpena...

Sus, în codrii deși născută,
Și pe seama ta crescută,
Ți-a tocmit și lăutari,
Meșteri dintre cei mai mari.

Ca să-ți cânte până-n seară,
Lângă drumul cel de-afară.
Și să vadă mult popor,
Cum te-nsori, iubit odor!

— Vai, vai! ce mi-ai făptuit!
Ce-am crezut, și ce-a ieșit!
Sărăcuța maica mea,
Cum își bat joc toți de ea!

Ce fel? Nu-l înțeleseși?
Carpena din codrii deși,
Este țeapa, maică draga,
Țeapa-n care-o să mă tragă!

Lăutarii? sunt vultùrii
Cei năprasnici ai pădurii,
Care sângele mi-or bea,
Și mânca-vor carnea mea.

Of, pierdut e Negru-al meu,
Și cu el, pierdut și eu!
Fiul, mamă, nu-ți mai scapă,
Ți-l vor trage azi în țeapă.

* * *

Biata mumă-ncremeni.
Ca și arsă-apoi sări,
Alergă iar la palat,
Stete-n poartă, s-a uitat.

Și-năuntru ce vedea?
Hanu-ntruna trimetea
Slujitori și călăreți,
Dintre cei mai îndrăzneți,

Să-l încalece de zor,
Careva, pe Negrușor;

Căci îi arde sufletul
Ca să-i vază umbletul!

Ei la Negru se duceau,
Mâna pe dârlogi puneau.
Negru neclintit stătea,
Până se urcau în șea;

Iar în șea când îi simțea,
În picioare drept sărea,
Și cât colo-i azvârlea,
Fierea-ntr-înșii le plesnea!

A trântit jos, unul, doi,
Zece, douăzeci și doi!
Când văzu așa bătrâna,
Semn făcu din drum cu mâna:

— Hanule, măria-ta!
Să mă ierți, uitai ceva!
Calul ți l-am dăruit,
Însă nu te-am deslușit,

Că pe el să stea călare
Nime-n lume nu e-n stare;
Numai Gruia singur poate,
De la dubă când l-ai scoate.

Numai el ți l-o-mblânzi,
Ca să-l poți tu călări!
Când tătarul auzea,
Și mai mult se aprindea.

Și gândi-ntru sine: — Azi,
Tot era să-l scot, de-amiazi,
Ca să-l duc la „cununie".
Ia să-l chemi, acum, să vie.

Și-a trimis oșteni, o gloată,
De la dubă să i-l scoată.
El sosi numaidecât,
Cu cătuși de fier la gât.

Și de mâini, și de picioare
Tot cu lanțuri sunătoare.
Îl păzeau, cu lănci în mâini,
Cam vreo mie de căpcâni.

Când voinicul a intrat,
De-al lui chip s-au spăimântat,
Toți ai curții — mici și mari —
Și tătarce și tătari.

Pletele-i cădeau pe spate,
Până la călcâie, frate!
Barba lui, a lui mustață,
Copereau și piept și brață.

Hanu-i zice: — Nu ofta,
C-a sosit și ziua ta,
Când eu te voi cununa
Cu frumoasa Carpena!

Pân' mireasa ți se-mbracă,
Vino, sui pe Negru-oleacă,

Sui! că-mi arde sufletul,
Gruio, să-i văd umbletul!

Iară dânsul glăsui:
— Bucuros eu m-aș sui;
Dar pe cal, măria-ta,
N-o să pot încăleca.

Eu pe Negru când săream,
Brațe slobode aveam,
Nu eram ca azi, vârât
Tot în fiare, până-n gât.

La un semn, oșteni veniră,
Din cătuși mi-l sloboziră.
— Du-te-acum, i-a zis tătarul.
Și-mi încalecă fugarul.

El la Negrișor privi,
Și tătarului grăi:
— Să-l încalec, zău, aș vrea,
Dar mă tem că n-oi putea.

Când plecam cu el la drum,
Nu eram cum sunt acum;
N-aveam plete lungi, pe spate,
Până la pământ lăsate.

N-aveam barbă și mustață,
Mari, să treacă-n jos de brață.
Azi, el nu mă va cunoaște,
Din picioare-o să mă-mproaște!

Hanul pace-n suflet n-are,
Se-nfierbântă și mai tare:
— Bărbieri să vie-ndată!
Și-au venit vreo cinci, deodată.

Unii păru, i-l tundeau,
Alții barba i-o rădeau.
— Ei! din moș îmbătrânit,
Iată-mi-te-ntinerit.

La fugar acuma du-te,
Și-l încalecă mai iute;
Hai, că-mi arde sufletul,
Gruio, să-i văd umbletul!

Gruia se mai învârtește.
La fugar din nou privește:
— Nici acum, măria-ta,
N-o să-l pot încăleca.

Negru, când mă urc în șea,
Știi pe mine cum mă vrea?
Nu cum sunt azi, nearmat,
Și ca robii îmbrăcat.

Ci lui Negru-i e aminte
Să mă vază ca nainte:
Haine românești purtând,
Sabie la brâu având!

La un semn, câțiva se duc
Și voinicului i-aduc:

Haine românești frumoase,
Lance, sabie, lucioase.

Și-mbrăcând el hainele,
Și-ncingându-și armele:
„Ah!“ gândește mulțumit,
„Sfinte Doamne, fii slăvit!

Mare ești tu, Cel de Sus!“
La fugar apoi s-a dus,
Și-ntre ochi l-a sărutat;
Negru, blând a-ngenuncheat,

Și rămase nemișcat,
În genunchi așa plecat,
Pân' voinicu-a-ncălecat.
Toată curtea s-a mirat!

Gruia cu fugarul lui
Vine-n fața domnului:
— Hanule, Măria ta,
Teamă ți-e că voi scăpa?

Vezi de-nchide curțile,
Zăvorește porțile,
Întărește străjile,
Ca să-ți piară grijile!

Hanu-a pus numaidecât
Porțile de-au zăvorât,
Străjile de-au întărit,
Pretutindeni, înzecit.

Iară Gruia ce făcu?
Pinteni calului dădu.
Și când Negru alerga,
Brazdă-n urma lui lăsa:

Cum e brazda-ntunecată
Pe pământ de plug lăsată.
Iar pe piatră când călca,
Din potcoave scăpăra.

Face, cât clipești, o roată,
Curtea ocolind-o toată;
Și mai face roți vreo două
Face până la vreo nouă!

Când să facă-a zecea roată,
Dă spre maică-sa prin gloată
Mâna-n brâu i-o-nfige bine,
O ridică lângă sine.

Și cu-a lui măicuță-n șea
Drept spre zidu' nalt o ia.
Negrușor, împintenat,
Sforăie pe nări turbat.

Se-ncordeaz-o dată tare,
Peste zid departe sare;
Hanul înlemnit privi,
Toată curtea-ncremeni !

. . . .

Gruia de pe cal s-apleacă:
— Hanule! rămas bun! Iacă !

CUPRINS

N-ai fost om, sărman de tine,
Să omori viteaz ca mine!

Apoi zboară vulturește,
Dar deodată se oprește;
Într-o pădurice deasă,
Jos pe maică-sa o lasă.

Și-napoi cu Negru-aleargă.
Sare zidu-n curtea largă.
Bietu han, când l-a văzut,
Cum e ceara s-a făcut!

Iar curtenii, mii și sute,
Scos-au săbiile iute,
Dar cu paloșu-i lucios,
El pe toți îi culcă jos.

. . . .

Sare zidu-apoi afară,
Merge drept la mă-sa iară,
Și pe cal săltând-o-n șea:
S-a tot dus, p-aci-ncolea.

CÂNTUL XXI

ILEANA

Vine turcul cel bogat,
Soliman, din Calafat,
De la Dunărea cea mare,
Vine prin dumbrăvi călare

Cu treizeci de brăileni
Și pe-atâția bosnieni,
Care au pe cap turbane
Și la șolduri iatagane.

Toți voinici de viță veche.
Luptători făr' de pereche,
Care moartea știu s-o-nfrunte
Și la luptă merg în frunte.

Vin cu toții, ca furtuna,
Și de cine-ntreabă-ntruna
P-unde trec în drumul lor?
Tot de-al lui Novac fecior.

Căci lui Gruie Făt-Frumos,
Turcul socru, mânios,
Îi jurase — pentru fată —
Răzbunare-nfricoșată.

. . . .

Cum veneau așa ei, val,
Tot pe lângă Olt, la deal
De huiau și munți și vale
Numai... ce să vază-n cale?

Văd vreo șapte delurence,
Fete tinere, oltence,
Care pânze-n râu-nălbeau
Și pe iarbă le-ntindeau.

Turcii locului stătură,
Soliman grăi din gură:

— Bună vremea, delurence,
Fete harnice oltence!

Spuneți-mi, vă rog, de când
Stați la pânze-aci spălând,
N-a trecut p-aicea oare
Gruie-al lui Novac călare?

Dus prin țară-i undeva?
Sau e dus la vatra sa?
Ori la crâșmă-n sat o fi?
Unde l-am putea găsi?

Adevărul dacă-mi spuneți,
Dragi cununi pe cap să puneți!
Să vă aflu măritate
Peste-o lună jumătate.

Fața-nveselească-vi-se,
Pânzele-nălbească-vi-se
Ca și coala de hârtie.
Când o iei din prăvălie!

Nu-mi veți spune cu dreptate?
Rămâneți nemăritate!
Fețele vi se zbârcească,
Pânzele vi se-nnegrească!

. . . .

Auzindu-l fetele,
Pleacă ochii, bietele,
Lasă capu-n jos de frică,
Nu pot un cuvânt să zică.

. . . .

Una doar, cu ochi căprui,
Ilenuța Sandului,
De sub codri, dintr-un sat
Cu-al lui Gruia-nvecinat,

Mândră mult, cum rar zărești,
Ca Ileana din povești,
Numai ea, mai îndrăzneață,
Îi privi pe turci în față.

Gruia și-a lui Sandu fată,
Dragi avutu-s-au odată.
El uitase-apoi de ea,
Ea, la dânsul, tot ținea!

Deci, ea zise: — Turci voinici,
Gruia n-a trecut p-aici!
Ani vreo doi s-au împlinit,
De când nu l-am mai zărit.

Dar pe maică-sa bătrână —
Nu-i mai mult de-o săptămână.
Nici o săptămână nu-i —
Turcilor, eu o văzui!

Jos, în Olt, cu mâna sa,
Armele i le spăla,
Tot de sânge păgânesc,
Sânge turc și tătăresc!

Unde-n apă le clătea.
Neagră apa se făcea,

Ca și fundul de căldare,
Când îl umple fumul tare.

Astfel dânsa le vorbi.
Iar în gândul ei gândi:
„Vreți să-l prindeți, tâlhăroi?
Când păzi-vor lupii oi!

Doar atunci afla-veți voi —
Nici atuncea! de la noi —
Unde-i Gruia cel iubit,
De păgâni nebiruit!“

Turcii frunțile-ncruntară,
Și plecând, se depărtară:
Tot pe valea Oltului,
Tot în susul râului.

Dar deodată-n loc stătură
Căci nainte ce văzură,
Colo unde Oltu-i lin
Și de sălcii țărmu-i plin?

Verde salcie plecată
Peste râu ședea lăsată,
Iar de salcia-nverzită
Sta o luntre priponită.

Și culcat de-a lungu-n ea,
Gruie-al lui Novac dormea
Cu o sabie pe piept,
Ca și când ar fi deștept.

Vântul bate valurile,
Valul bate malurile...
Și lui Gruia, cum dormea,
Vântul chica i-o zbârlea.

Când de el cu ochii-au dat,
Bieții turci... au înghețat.
Dar oștirea sa vitează
Soliman și-o-mbărbătează:

— Pentru ce v-ați fâstâcit?
Nu-l vedeți că-i adormit?
Hai, loviți-l ne'ndurat,
Până nu s-a deșteptat!

Dați într-însul, ca-ntr-o fiară!
Turcii toți descălecară,
Ca și broaștele săreau,
Și ca șerpii se târau,

Pân' la dânsul naintează.
Dar acolo... ce să vază?
Lângă Gruia mai stătea
Unu-ascuns, care-l păzea

Pandelaș, un grec voinic,
Cu hămgere sub ilic.
Slugă bună și iubită,
Pe la Gruia pripășită.

Pandelaș, când i-a zărit,
Dintre sălcii a sărit:

— Ce vreți, turci nelegiuiți,
De — ca șerpii — vă târâți

Și ca broaștele săltați?
Au pe Gruia-l căutați?
Turci păgâni la cap legați,
A muieri voi semănați!

Că-i vrăjit, voi nu-l știți oare,
Sabie să nu-l doboare,
Suliță să nu-l răzbească,
Nici săgeată să-l rănească?

Geaba vă veți strădui
A-l răpune, pân' o fi
Ori cu funii strâns legat,
Ori în lanțuri ferecat!

Nu am păr în capul meu,
Câți voinici văzut-am eu —
Nu ca voi, ci mai bărbați,
Jos de spada lui culcați !

Turcii ochii mari făcură,
Și grăbiți napoi dădură.
Soliman din Calafat,
Singur, stă-n loc ne'nfricat.

Face semn lui Pandelaș,
Îi arată gălbenași:
— Măi Pandele! vrei tu bani,
Să-ți ajungă zeci de ani?

Pungi de galbeni noi ți-om da,
Ca să-i duci la casa ta;
Slugă d-azi să nu mai fii,
Să-ngrijești de-ai tăi copii;

Să trăiești ca un bogat,
Dacă tu ni-l dai legat.
Grecul, banii când văzu,
Mințile și le pierdu.

Hei, c-așa e sluga rea!
I-ai dat tot ce trebuia:
Banii, hrana pe deplin !
Ea te vinde la străin!

După ce se cam codește,
Grecul pungile primește.
Funie groasă de fuior
Scoate dintr-un săcușor.

Iute-apoi la Gruia sare.
Fără pic de remușcare;
Și mi-l leagă, frățioare,
Și de mâini, și de picioare!

El, simțindu-se legat,
Brațele și le-a mișcat.
Și frânghia cea-nnodată,
Ruptu-s-a-n bucăți pe dată.

Turcii, când îl văd mișcând,
Nu-și mai dau, sărmanii rând

Toți la fugă o tulesc,
Prin dudaie se-ndosesc.

Dar când brațele-a mișcat,
Gruia nu s-a deșteptat;
Doar s-a-ntors pe altă parte,
Și dormit-a mai departe.

Pandelaș la el coboară.
L-a legat a doua oară,
C-o frânghie de mătasă
Ca din ea să nu mai iasă!

El, simțindu-se cuprins,
Brațele din nou și-a-ntins;
Rău frânghia mi-l strângea,
Pân' la oase-l pătrundea.

Totuși nu s-a deșteptat,
Căci era, de-aseară, beat.
Chefuise-n crâșmă-oleacă,
De necazuri să-i mai treacă.

. . . .

Turcii duși... napoi veniră,
Unii lângă el se-opriră.
Alții-n preajmă-i se-nvârteau,
Ce să-i facă, nu știau:

Că-i vrăjit de ursitoare,
Sabie să nu-l doboare,

Suliță să nu-l răzbească,
Nici săgeată să-l rănească!

De l-or da la fund în apă,
Va-nota și — poate — scapă!
Foc dacă i-or da, s-aprinde
Și frânghia ce-l cuprinde!

Soliman în jur privește.
Mai la vale ce zărește?
Lâng-o moară părăsită,
Vede-o piatră nămolită.

Nu prea mică: mărișoară,
Piatră zdravănă de moară.
Merge iute drept la ea,
Dar s-o miște nu putea.

Oamenii pe loc și-i cheamă;
Turci vreo opt la ea se-nhamă
Și de-abia o răsturnau,
Nădușelile-i treceau.

Gruia-n luntre nici visa,
El pe spate, dus, dormea.
De gât piatra i-o legară,
Jos în apă-l răsturnară.

Când l-au aruncat de sus,
Piatra după el s-a dus.
Oltul mânios urla,
Apa-n două-și despica.

. . . .

Și pe Gruie l-a primit,
L-așeză frumos, lungit,
Tocmai pe nisip la fund,
Unde somnii se ascund.

Câte-un somn îl atingea,
El nainte, dus, dormea.
Un rac mare, crăcănat,
De un deget l-a mușcat.

Gruie-atunci s-a deșteptat,
A simțit că e legat.
A simțit că-n apă sta
Și o piatră-l apăsa.

Celui tare s-a rugat,
Dumnezeu puteri i-a dat.
Cu putere s-a-ncordat,
Mâinile și-a dezlegat.

Dară piatra-l mai ținea,
Nu putea scăpa de ea.
Atunci iarăși s-a-ncordat,
Piatra-n spate-a ridicat.

Și cu piatra mare-n spate,
Înota pe Olt, măi frate!
Ca un pește-așa-nota,
Că doar Oltu-l cunoștea.

Îi era doar frățior
Și-i da mână de-ajutor:

Când slăbea și s-afunda,
Iar deasupra-l ridica.

Nime-n lume nu venea,
Nime-n lume nu-l vedea,
Cum se chinuia-notând,
De-ncordare greu suflând.

Doar Ileana a venit,
Numai dânsa l-a zărit.
Ei semn rău i s-arătase
Și-ntr-acolo apucase.

Ea știa să-noate-n râu,
Și-un cuțit avea la brâu.
Dânsa-ndată ce-l zări,
De pe mal în râu sări.

Când o vede, el grăiește:
— Hai, Ileano, hai, grăbește!
Că pietroiul rău m-apasă,
Și puterile mă lasă!

Merge-not Ileana, iată,
Taie funia pe dată.
Piatra mare-n valuri pică,
Apa-n două se despică.

Valurile se băteau,
Împrejur vârtej făceau,
Stropi spre ceruri azvârleau,
Și-ndelung bolboroseau.

. . . .

El, de piatră ușurat,
A ieșit la mal, scăpat;
Sus pe mal când s-a văzut,
Cruce sfântă și-a făcut.

La Ileana s-a uitat,
O cuprinse-nduioșat,
Ochii mari i-a sărutat:
— Tu, Ileano, m-ai scăpat?

Mergi, iubita mea, acasă,
Că te-am părăsit pe tine,
Dar de-acuma, sunt al tău,
Cât m-o ține Dumnezeu!

Mergi, iubita mea, acasă,
Fă-ți găteală de mireasă;
Și s-aștepți, căci mâine, joi,
Voi veni-n pețit la voi.

Mâine-o să ne logodim,
În curând o să nuntim:
Și-o să ducem, în unire,
Ani de dulce fericire!

Albii fetei obrăjori
S-au roșit ca doi bujori;
Plâns de bucurie-o-neacă,
Și spre casă drept ea pleacă.

* * *

Iar feciorul lui Novac,
Hai, la mă-sa, la conac;
Schimbă haine-n râu muiate,
Şi spre crâşmă se abate.

Colo jos la crâşma Stanii,
Unde-şi beau drumeţii banii,
Vuiet mare s-auzea,
Lume multă petrecea.

Turcii-n crâşm-abia-ncăpeau,
Ospătau, se veseleau.
Iar Pandele grecotei,
Chefuia la rând cu ei.

Stând la masă toţi cu drag,
S-au trezit cu Gruia-n prag!
Când în faţa sa-l văzu,
Grecul... în genunchi căzu.

Iară turcii au sărit:
— Vai, vai! Gruia! n-a murit?
Uite-l, vine! A scăpat
Teafăr, dracu-mpeliţat!

Pe sub pat fricoşi intrau,
Prin unghere se doseau!
Gruia fruntea şi-o-ncrunta,
Pe Pandele-l judeca:

— Pandelaş, măi sluga mea,
Grec nemernic, liftă rea,

Cât mi-ai fost argat cu plată,
Ți-a lipsit ceva vreodată?

Simbrioara ți-o plăteam,
La mâncare te pofteam,
Haine noi ți-am dăruit,
Ca pe-un om eu te-am cinstit!

Nici un rău nu ți-am făcut
Și tu, câine, m-ai vândut!
Tu m-ai dat la turci legat,
Fără teamă de păcat!

Nu știai, Pandele-al meu.
Că din cer un Dumnezeu
Vede fapta, o pândește,
Și la urm-o răsplătește?

Bine Gruia nu sfârșea,
Paloșu-i de-oțel lucea,
Capul grecului cădea,
Trupu-n sânge se zbătea.

Când cu grecul isprăvi,
Rândul turcilor veni.
Soliman stătea-nfundat
Într-un colț întunecat.

— Ha-ha, socrule, pe-aici?
Capul cetei de voinici
Dumneata ești dară? Vină!
Ieși încoace, la lumină!

CUPRINS

De prin colțuri îi scotea,
Și cu sabia-i tăia.
Doborî cu spada-i lată,
La pământ întreaga ceată.

. . . .

După ce pe toți îi taie,
În ogradă-i face claie;
Cară lemne-apoi pe loc,
Și le dă din trei părți foc.

Toți în scrum i-a preschimbat,
Scrumu-n vânt l-a-mprăștiat:
— Ce-o lăsa pe urmă vântul,
Să mănânce și pământul!

CÂNTUL XXII

NUNTA

Dimineața următoare,
Sus la prânz e mândrul soare;
Toți de trebi își văd prin sat,
Gruia zace-acasă-n pat.

Arde fruntea-i vâlvătaie,
Și prin spate-un junghi îl taie.
Biata mă-sa-ngrijorată
Șade lângă el și-l cată.

Iar acasă, draga lui,
Ilenuța Sandului,

Ca pe spini stă, așteptându-l,
Două zile, trei de-a rândul.

Și văzând că nu sosește,
Jalnic plâns o podidește:
Ce să fie? M-a mințit
Cu venitul în pețit?

Of! atunci la ce mă ții,
Doamne,-n rândul celor vii?
Pentru ce, o, Tată sfânt,
Nu m-aduni de pe pământ?“

Iat-o, după mult oftat,
Și pe ea bolnavă-n pat!
Îi descântă Floarea, baba,
Îi citesc și popi... Degeaba!...

* * *

Nouă zile s-a zbătut
Bietul Gruia-n pat ținut
De o boală nemiloasă,
Care nu-i ieșea din oase.

Ziua zecea, de pe boală,
Sănătos, voinic se scoală;
Ca un mire s-a-mbrăcat,
Și pe Negru-a-ncălecat:

— Hi, măi năzdrăvane cal,
Colo-n vale peste deal,
La Ileana du-mă-n zbor,
Cât putea-vei mai cu zor!

Negru-și saltă coama deasă,
Apoi drumului se lasă,
Cum se lasă la pământ
Iarba, când o bate vânt.

Merse Gruia, tot s-a dus,
Până-n deal la cruce, sus.
Când pornea din deal la vale,
Iat-un om îi iese-n cale:

— Călărețule gătit!
Încotro așa grăbit,
De ți-e calul înspumat?
— La Ileana din cel sat!

— Călărețule drumare,
Strânge-ți calu-n pinteni tare!
Căci pierdută pe Ileana
O lăsai, în pat, sărmana:

Mă-sa lumânări ținându-i,
Taică-său cosciug făcându-i,
Scalda soru-sa umplându-i,
Frate-său mormânt săpându-i!

Auzind, el se mâhnește...
„Hi“ lui Negru-apoi grăiește,
Mai cu foc împintenându-l,
Calul zboară ca și gândul.

A sosit la poartă Gruie.
Nimeni poarta nu-i descuie.

Dar când Negru-a nechezat,
Poarta-n trei s-a despicat!

Intră, lasă calu-afară
Priponit de-un stâlp la scară.
Trepte câte două sare
Iată-l în odaia mare.

Când văzu pe mândra-n pat,
Lumea i s-a-ntunecat.
Iară ea, când îl zări,
Galbenă din pat sări:

— Tată, nu-mi ciopli sălaș!
Frate, sapa jos s-o lași!
Soro, zvârle scăldătoarea!
Mamă, stinge lumânarea!

De-al cui foc m-am bolnăvit,
Este-n casă, mi-a sosit!
Dulce-n brațe-apoi se strâng,
Și, de bucurie... plâng.

* * *

După ce s-au logodit,
Peste-o lună-au și nuntit.
Gruia, de la el din sat,
Într-o sâmbăt-a plecat

C-un șir lung de călărași,
Cu vreo sută de nuntași,

Înspre-a socrului său casă,
După mândra sa mireasă.

Sandu, socrul, se aține,
Și pe drum când nunta vine,
El o lasă cât o lasă,
Pân' s-apropie de casă.

Iară nunta când sosește,
Poarta el și-o zăvorește;
Apoi strigă cu tărie:
— Care-i mirele? să vie!

Vie de se crede-n stare.
Sară gardu nalt călare,
Și zăvoru' porții-l scoată,
Ca să intre nunta toată!

Iară dacă n-o putea,
Capu-atunci i l-oi tăia,
Nu e bun de fiica mea,
Nunta plece unde-o vrea!

Socrul vorba nu sfârșește,
Gruia calu-și îmboldește;
Peste gard năuntru sare
Și deschide poarta mare.

Iar pe poarta descuiată
Intră și nuntașii-ndată.
Dară socrul, barbă rasă,
Pe atâta nu se lasă.

Șapte buți cu vinuri bune,
Una lângă alta pune.
Strigă iar în gura mare:
— Care-i ginerele? Care?

Să s-aleagă-n față ici,
Din alaiul de voinici;
Buțile să mi le saie,
Cercurile să le taie.

Și nuntașilor, din plin,
Să le dea — cu vadra — vin.
Nu sfârșește socrul mare,
Gruia cu fugaru-i sare.

Sare șapte buți deodată,
Taie cercurile, iată!
Din buți vinul șipotește,
Beau nuntașii voinicește.

Socrul cu sprânceana deasă,
Nici pe-atâta nu se lasă.
Intră-n casă și-apoi iese
Cu vreo șapte fete-alese:

Tot de-un chip și de-un cuvânt,
Tot un fel de-mbrăcământ.
Strigă iarăși cu tărie:
— Unde-i mirele? Să vie!

Dintre călărași voinici
Să s-arate-n față ici.

Și din fete să aleagă:
Care e mireasa-i dragă?

Nu sfârși de spus el toate,
Gruia sabia și-o scoate.
Naintează spre fecioare,
Le-o aruncă la picioare.

— Plece-se mireasa mea,
Spada-n mână să mi-o dea;
Că e spadă-nveninată,
Care cere cap de fată!

Dintre fetele-nșirate,
Stat-au șase nemișcate.
Iar Ileana cea voinică,
Sabia de jos ridică.

. . . .

Mirelui cu drag i-o-ntinde,
El mireasa și-o cuprinde,
O sărută fericit,
Apoi nunta s-a pornit!

Sus la Gruie-al lui Novac,
Numai mese prin conac.
Iar la mese cu mâncări,
Oaspeți mulți, din patru zări!

Naiul, scripcile sunau,
Veseli oaspeții-nchinau,
Pentru mire și mireasă:
„Casa lor să fie casă!“

CUPRINS

După masă, horă-ntinsă,
Tot mai largă, mai aprinsă.
Chiuia-n joc, frate dragă,
Satu-ntreg, o țară-ntreagă!

CÂNTUL XXIII

LEGEA

Gruia, cu Ileana sa.
Sus colo-n conac trăia
Albe zile de plăcere,
Dulci ca fagurul de miere.

. . . .

Într-o dalbă zi de mai,
Iată, vin pe drum, cu-alai,
Și din cale se opresc
La conacul novăcesc:

Pașa din Rusciuc, Nazim,
Și cu Hogea Ibrahim —
Hogea Țarigradului,
Omul împăratului.

Vin la Gruie-al lui Novac,
Urcă treptele-n conac:
— Bun noroc! — Amin! Cu bine!
Ce v-aduce pe la mine?

— Noi de la-mpărat venim,
Gruio, să te sfătuim:

Lasă legea românească,
Dă-te-n legea cea turcească.

Legea noastră e bogată,
Și de toate-ndestulată
Și de aur și de miere,
De-orice inima ți-o cere!

El mustața-și răsucea,
Mustăcioara lui râdea:
— Turcilor, eu m-aș turci,
Dacă voi mi-ați dărui

Patruzeci și cinci de iepe
Tot alese și sirepe,
Cu vergi albe pe spinare
Și cu doi mânji fiecare.

Turcii pleacă la-mpărat.
Împăratul i-a-ntrebat:
— Ei, pe Gruia l-ați turcit?
— Nu, stăpâne preamărit.

Dar ne-a zis că s-o turci,
Dacă noi i-om dărui:
Patruzeci și cinci de iepe,
Toate-alese și sirepe,

Cu vergi albe pe spinare
Și cu doi mânji fiecare.
Împăratu-a glăsuit:
— Mergeți! nu-i de zăbovit !

Cererea să i-o-mpliniți
Și cătați de mi-l turciți!
Că pe el de nu-l turcim,
Mult noi nu mai stăpânim!

. . . .

Iată-i la voinic, sus, iar:
— Ți-am adus cerutul dar.
Te-ndemnăm prietenește,
Gruio! Legea-ți părăsește!

Pe a noastr-o-mbrățișază,
Că e lege mai cu vază,
Și e mult mai de folos
Decât legea lui Hristos.

Mustăcioara lui râdea,
El frumos și-o răsucea:
— Că eu, măre, m-aș turci,
Dacă voi mi-ați dărui

De berbeci o turmă-aleasă,
Toți cu lâna de mătasă;
Iară coarnele-mpănate
P-împrejur cu nestemate.

Hai iar la-mpărat pe loc,
El stătea ca și pe foc:
— Ei, turcitu-i-ați ori ba?
— Nu, Luminăția ta...

Dar ne-a zis că s-o turci,
Dacă noi i-om dărui

De berbeci o turmă-aleasă,
Toți cu lâna de mătasă,

Iară coarnele-mpănate
P-împrejur cu nestemate.
Împăratul s-a-ncruntat
Și din grai porunc-a dat:

— Înapoi pe loc porniți,
Dați-i turma, și-l turciți!
Că pe el de nu-l turcim,
Bine n-avem s-o sfârșim!

. . . .

Ei din nou la Gruia pleacă:
— Turma ți-am adus-o, iacă,
Lasă pe Hristos al tău,
Fă-te turc azi, Gruio, zău!

Că turceasca lege-i dată
Lumii chiar de sfântul Tată.
Lege ca a turcului,
Pe sub soare, alta nu-i!

Mustăcioara lui râdea:
Mai frumos și-o răsucea:
— Că eu, poate, m-aș turci,
Dacă voi mi-ați dărui

Nouăzeci de turci ostași,
Încărcați cu gălbenași;
Nouăzeci de turci soldați,
Toți cu taleri încărcați!

. . . .

Hai iar la-mpărat cu grabă.
— L-ați turcit! el îi întreabă.
— Aș! răspunseră ei. Nu!
Și i-au spus câți bani ceru.

Împăratul mâniat
De pe scaun s-a sculat:
— Înapoi, la el, grăbiți!
Dați-i banii, și-l turciți!

N-o vroi? Să nu plecați,
Până capul nu-i tăiați;
Dacă nu-l răpuneți voi,
Ne răpune el pe noi!

Iată-i iar la Gruia, sus:
— Ce-ai cerut, noi ți-am adus.
Uite, nouăzeci de-ostași,
Încărcați cu gălbenași;

Nouăzeci de turci soldați,
Toți cu taleri încărcați.
Lasă legea ta creștină,
Lui Alah de azi te-nchină!

Legea noastră-i pe pământ
Tot ce poate fi mai sfânt;
Scară-n ceruri de suit,
Cheia raiului dorit!

El mustața-și răsucea,
Mustăcioara lui râdea.
Pe trimiși, prietenește,
În ograda sa-i primește.

Le-așternu la umbra deasă
Masă lungă, iar pe masă
Puse carne de purcel.
(El zicea că e de miel.)

Când amiaza a sosit,
La mâncare i-a poftit.
Turcii veseli s-așezară,
Toți cu poftă ospătară.

Numai unul mărunțel,
Și de spate-adus nițel,
Nici nu bea, nici nu mânca,
Sta deoparte, se uita.

Până i-a văzut, pe soți,
De purcel sătui, pe toți.
El atuncea, mâniat,
Se sculă, și-a cuvântat:

— Turcilor nechibzuiți!
Oare ce vă-nchipuiți!?
Că pe Gruia — din creștin —
L-ați făcut azi turc deplin?

Nu știu voi de l-ați turcit,
Știu că el v-a românit!

Să mâncați v-a dat purcel,
Voi credeați că este miel!

Bieții turci, când auziră,
Sus ca arși din loc săriră.
Și cu săbii toți pe Gruie
Tăbărât-au, să-l răpuie!

Gruia... nu stătu nici el,
Scoase paloș de oțel.
La păgâni s-a repezit:
— Alelei! dar ce-ați gândit?

C-aș fi-n stare eu vreodată,
Pentru daruri, pentru plată,
Legea să mi-o părăsesc?
Vă-nșelarăți, neam câinesc!

Ș-unde prinse, măi fârtate,
Să-i lovească pe-apucate!
Num-o roată-n loc făcea,
Câte douăzeci tăia...

A făcut vreo nouă roți
Și-au căzut păgânii toți,
Unul doar scăpă — de-a dus
Veste la-mpăratul, sus.

CUPRINS

CÂNTUL XXIV

ȘARPELE

Colo sus la vatra lor,
Mândrul lui Novac fecior
Și tovarășa-i iubită,
Duc viață fericită.

. . . .

Dar deodată, ce răsună
Prin văzduh, ca o furtună?
Cine strigă, de vreun ceas,
Cu atâta spaimă-n glas?

Împăratul strigă tare,
Din cetatea lui cea mare,
Peste țară, peste lume,
Peste-ai săi viteji cu nume:

— Care, care s-o găsi,
Drumurile-a-mi slobozi?
Cine-n lume s-o afla
Plaiurile-a-mi curăța

De un șarpe ce s-aține
Și când vede-un om că vine.
Sare, cască fălci cumplite,
Prinde omul și-l înghite?...

Au ieșit ca să-l omoare,
Nu știu câți voinici în floare.

Au cercat... Și nu putură...
Șarpele i-a prins în gură!

Celui care-o izbuti
Mare dar i-oi dărui:
Jumătate țara mea,
Să domnească peste ea!

. . . .

Nime-n lumea pământească
Nu se află să-ndrăznească,
Decât Gruie-al lui Novac.
El aude din ceardac...

Și de ducă este gata.
Dar Ileana plânge, biata:
— Gruio scumpe, nu pleca!
Milă n-ai de soața ta?

Te vei prăpădi, sărace!
Fără tine, ce m-oi face?
El duios la piept o strânge:
— Lasă, dragă, nu mai plânge

Las' că sunt voinic de neam,
Suflete vreo zece am
Ici în pieptul meu de fier...
M-oi întoarce! N-o să pier!

Și sărind pe Negru-al lui,
Pleacă-n fuga calului.
Joi în zori a mânecat,
Vineri, iată-l la-mpărat.

Merge drept și-n poartă bate:
— Bine te-am găsit, 'nălțate!
La chemarea-ți alergai,
Capul șarpelui să-l tai.

Împăratu-i mulțumi,
Cu onoruri îl primi.
Zile trei l-a omenit
În palatu-i strălucit.

Și pe-al lui frumos fugar,
Zile trei de-a rândul iar
L-a hrănit cu fân, din plin,
Și l-a adăpat cu vin.

Ziua-a patra: — Doamne-ajută!
Gruia calul și-l sărută,
Sus pe el s-aruncă-n șea:
— Hai, fugar, la luptă grea!

Merge-afară din cetate,
Printre holde semănate,
Prin livezi. Și-ntr-o livadă,
Lângă drum jos, ce să vada?

Șarpe-avan cu solzi verzui,
Gros cât trunchiul bradului,
Sta la soare-ncolăcit,
Doar cu capul sus ivit.

Când de-aproape-așa-l zări,
Gruia locului se-opri

O clipită, nesuflând,
Și cuprins de-al morții gând.

„Aoleu!“ își zise-n sine,
„Voi scăpa și azi cu bine?
Sau mi-e scris aci să pier?
Haide!... ce-o vrea Ăl din cer!“

Și-a trecut, cu Negru-al lui,
Chiar prin fața șarpelui.
Dară șarpele-adormit
Stete, nici nu s-a clintit.

Stă și Gruia, mai socoate,
Apoi sabia și-o scoate.
O-nvârtește, dă cu foc,
Nu l-a vătămat deloc!

Doar i-a rupt, lovindu-l tare,
Solzi vreo trei de pe spinare.
Iazma tresări ca-n vis,
Ochii însă n-a deschis!

Gruia-nalță-atunci spre cer
Buzduganul său de fier;
Și pe șarpe, ne'ndurat,
Drept în frunte l-a tocat.

Șarpele se pomenește,
Sare iute, se lungește,
Și pe Gruia când îl vede,
După dânsul se repede.

Fuge șarpele, ca vântul,
Gruișor, mâncând pământul!
Șarpele, târâș, pe jos,
Gruia, pe-al său cal frumos.

Merge-așa voinicul, merge...
Cât putu de mult s-alerge!
Dar din fuga cea turbată
Calu-i se opri deodată:

— Gruio! stai să m-odihnesc,
Că picioarele-mi slăbesc!
Limba-n gură mi-a secat,
De setos, de nemâncat!

— Vai! mai haide, Negrușor,
Zice Gruia rugător.
Vină-ți, dragul meu, în fire,
Scoate-mă de la pieire!

Că eu, dacă scap cu bine,
Grijă voi avea de tine!
Fân ți-oi da cu ridicata,
Și vin dulce cu găleata!

Calu,-ascultător de rugă,
Hai, s-așterne iar pe fugă;
Fuge-ntruna cu putere,
Până ce-ntr-un codru piere.

Gruia cată-n urma sa;
Șarpele s-apropia.

Nainta mereu târâș,
Prin al codrului desiș.

Gruie-atunci, din buzunar,
Scoase iască și amnar,
Cremene-o bucată scoase,
Scăpără scântei lucioase.

Și dădu pădurii foc...
Codrul vechi s-a-ncins pe loc.
Șarpele prin foc trecea,
Și venea mereu, venea...

Dar de focul ințețit
Ochii negri i-au plesnit.
El în loc atunci se-opri:
— Ia stai, Gruio, nu fugi!

Hai, omoară-mă, fă bine;
Nu mai văd, sărman de mine!
Rău ai face, neiertat,
Să mă lași... întunecat!

Gruia, auzind, veni...
Șarpele, când îl simți,
A deschis într-o clipită
Fălcile, ca să-l înghită.

Dar voinicul nu-i dă pas.
Iute sabia și-a tras;
O ridică și lovește,
Șarpele se cumpănește.

Capu-i frânt s-apleacă-n jos,
Se mai ține-abia-ntr-un os.
— Aoleu! m-ai prăpădit!
Jalnic el a glăsuit.

Și sărea ieșit din fire,
Răsturnând în zvârcolire
Arborii din preajma sa.
— Gruio, plângi de mila mea!

Că voinic și eu eram,
Dar de mama n-ascultam;
Și m-a blestemat ea tare,
Să mă fac un șarpe mare!

Va-nceta blestemul greu,
Ce-a căzut pe capul meu,
Când viteji — cu gura-mi slută
Voi mânca, deplin o sută.

Feți viteji, războinici feți,
Ca și tine de-ndrăzneți,
Înghițit-am pân-acuma
Nouăzeci și nouă numa.

Astăzi, de-aș fi izbutit
Și pe tine să te-nghit,
Eu scăpam de nenoroc,
Mă făceam voinic la loc!

Gruia, auzind așa,
Nalță iarăși sabia.

Când cu sabia dădu,
Capul șarpelui căzu.

Și cu capul retezat,
Lângă sabie legat,
Fiul lui Novac s-a dus
La-mpăratul iarăși, sus:

— Înălțatule-mpărate,
Să trăiești cu sănătate!
Iacă, nu fii amărât:
Șarpele... l-am omorât!

Împăratul se apleacă,
Nu mai știe ce să-i facă.
Strânge pe voinic în brață,
Scaun mândru-i pune-n față:

— Gruio, șezi ici lângă mine.
Țara mea s-o-mpart cu tine!
Gruia zice: — Nu,-mpărate,
Mulțumesc de bunătate!

Nu mi-e gândul la domnie
Peste limbi străine mie;
Râvna mea-i să-mi ocrotesc
Neamul, cuibul strămoșesc.

Cu fugaru-i mândru-apoi,
Hai, spre țara sa-napoi.
La conacul lui, în prag,
Soața-i l-aștepta cu drag.

Straje el cât a mai stat
Un dușman n-a cutezat
Cu piciorul să pășească
Pe moșia românească!

Faptele-i de Făt-viteaz
Se mai spun, se cântă ș-azi;
Și mereu — din grai, din strune
Moșii la nepoți le-or spune!

CUPRINS

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

... găsesc o adevărată satisfacere de a vă declara că sunt de părerea dumneavoastră în privirea talentului poetic al junelui Petre Dulfu. Ziua se cunoaşte de dimineaţă, zice românul. Astfel, din primele poezii m-am convins că Petre Dulfu posedă în suflet scânteia sacră şi sub condei o limbă armonioasă pe care ştie s-o mlădie după cerinţele ritmului. Talent există: el e un dar al naturii şi e menit a se dezvolta cu timpul pentru a crea opere frumoase ce vor înavuţi literatura noastră. Trebuie dar a fi încurajat şi susţinut pe calea în care a intrat, cale bună şi roditoare, căci fiecare plantă în pământul ei prosperă.

Vasile ALECSANDRI, 1880

Există şi o localizare târzie, apărută în 1875 în Editura Nebunelli din Galaţi, Vicleniile meşterului Perdaf*, cu acţiunea în vremea lui Sas Vodă, continuată de prelucrarea lui Bertoldino: Guguţel, fiul vicleanului meşter Perdaf.*

Unele snoave din Bertoldo au trecut în folclor, şi de aici în Isprăviile lui Păcală*, de Petre Dulfu.*

Alexandru PIRU, Cărţi populare în secolul al XVIII-lea*, în* Istoria literaturii române de la origini până la 1830*. Bucureşti, 1977.*

Râsul pentru noi se opreşte în faţa durerii şi a nenorocirii. La Păcală atunci izbucneşte. Păcală e un fel de Vlad Ţepeş, care petrece între puşii în ţeapă, unul într-una mai înaltă şi altul într-una mai scurtă, după rang şi vină.

Emanoil BUCUŢĂ

„Păcală“ şi „Legenda Ţiganilor“, bune scrieri pentru popor, sunt foarte răspândite şi astăzi.
George CĂLINESCU, 1941

Petre Dulfu este primul scriitor român care a lăsat o lucrare în limba maghiară despre Vasile Alecsandri. Este vorba de lucrarea „Alecsandri Vazul müködése a román terén“ („Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română“).
A scrie o lucrare despre V. Alecsandri în Ardeal, în acea epocă a absolutismului austro-ungar şi mai ales pentru un român, era un act de mare curaj. Aceasta cu atât mai mult, cu cât dualismul austro-ungar sporea persecuţia împotriva naţionalităţilor aşa-zise tolerate.
Petre PUŞCAŞU, 1966

Diagrama literară a sfârşitului de secol (XIX— n. red.) cuprinde în chip firesc nume modeste din toate grupările, inclusuv nume migratoare. […] În Vieaţa, Vatra, Povestea vorbii *şi alte periodice presemănătoriste (mai exact: şi acolo) semnează povestitorul Ioan Adam (1845-1911), Petre Dulfu (1856-1953), autor popular renumit prin istorisirile despre Păcală şi Gruia lui Novac…*

> *Dumitru MICU,* Literatura minoră*, în* Scurtă istorie a literaturii române*, I, Editura Iriana, Bucureşti 1994, p. 305.*

Definind conceptul de literatură populară, M. Eminescu nu-i reducea sfera exclusiv la creaţiile folclorice, ci cuprindea şi operele scriitorilor, şi anume acele opere „care se potrivesc aşa de bine cu gândirea poporului, încât dacă acesta nu le-a făcut, le-ar fi putut însă face“[1].
În acest sens, după opinia noastră, Dulfu este un scriitor popular. El nu are inventivitate individuală, ci plăsmuieşte în limitele specifice folclorului, mai exact, împrumută atât de bine totul,

[1] M. Eminescu : *Scrieri politice.* Bucureşti, 1905, p. 306.

încât nu poţi distinge bruma de naraţiune care îi aparţine. De aici desprindem deosebirea de Ion Creangă, care într-o mare parte a operei sale a inventat fapte şi întâmplări[1]*, ceea ce îi dă nota distinctă de scriitor original în planul literaturii noastre.*

Dacă aceasta este deosebirea fundamentală faţă de Creangă, nu poate fi trecută cu vederea apropierea de scriitorul humuleştean, căci, ca şi acesta, Dulfu are ştiinţa selectării materialului folcloric şi a îmbinării lui armonioase în lucrări care îşi trag originalitatea din această situaţie. Creangă rămâne un artist de geniu, desăvârşit stilist, creator de atmosferă şi de tipuri specifice regiunilor Moldovei de Sus, pe când Petre Dulfu este un repovestitor tentat să generalizeze situaţiile personajelor sale, Păcală, Gruia, Făt-Frumos, care nu pot fi supuse unor caracteristici provinciale, pentru că le au pe cele ale românului în ansamblul lui. În această privinţă asemănarea este mai degrabă cu Petre Ispirescu, şi acesta un repovestitor care pune accentul pe tipuri umane, într-o limbă accesibilă tuturor românilor, fără particularităţi provinciale. Petre Ispirescu a fost prelucrătorul orăşean căruia i-a fost teamă să se abată de la materialul brut folcloric, pentru a nu-i estompa savoarea şi farmecul. Scopul său nu a fost în principal literar, ca la Creangă, ci moralizator-didactic.

Petre Dulfu provenea din mediul rural, dar făcându-şi studiile cu temeinicie şi devenind profesor şi autor de manuale, iată-l la rându-i citadin, imprimând operei de asemenea un vădit caracter didactic. Superior lui Ispirescu prin cultură şi prin cunoaşterea de la sursă a producţiilor folclorice, Dulfu îi devine egal în calitatea sa de repovestitor. Ambii scriitori au înţeles necesitatea moralizatoare a creaţiilor populare, accentuând această ţintă şi neabătându-se de la naraţiunea exactă a basmelor şi poveştilor. Ispirescu a făcut-o însă cu mai mare stricteţe; plecând direct de la folclor, el este, natural, mai fidel modelului, folosind mijloacele lexicale şi stilistice adecvate. Dulfu este mai îndepărtat de prototipul popular. Mai întâi el construieşte, folo-

[1] I. Iordan : *Prefaţă* la P. Ispirescu. *Legende sau basmele românilor,* Editura pentru Literatură, 1968, p. IX.

sind numeroase bucăţi folclorice, dându-le arhitectura pe care singur o doreşte, permiţându-şi eliziuni şi mici imixtiuni, în măsura în care se configurează întregul. În al doilea rând, el transformă proza în vers. Chiar şi atunci când preia balade, snoave, cântece, hore populare, le mulează în versificaţia sa proprie, schimbându-le metrica, încorsetându-le de cele mai multe ori în strofe, în „cântece“. Versificând, Dulfu se îndepărtează de la stilul direct comunicativ al prototipului popular, în schimb realizează o comunicabilitate mai mare, o modalitate prin care naraţiunea să fie reţinută mai lesne de cititor şi ascultător. Stilul lui Dulfu este oral, simplu, direct, expresia limpede, neîmpodobită, ca în folclor, ca la Creangă şi la Ispirescu.

Privindu-l în calitatea sa de versificator, ne vine în minte procedeul adoptat pentru prima dată de unul din primii noştri prelucrători, Anton Pann. Autorul lui Nastratin a adunat o bogăţie extraordinară de proverbe, zicători, hore, ghicitori, topindu-le — cum avea să facă Dulfu mai târziu cu basmele — într-o naraţiune originală. Producţiile, la origine, au fost populare, dar Anton Pann a compus întâmplările moralizatoare, pentru a-şi sluji ideea, în felul acesta făcând din Povestea vorbii *o operă dublă, de repovestitor dar şi de scriitor. De aceea, G. Călinescu avea dreptate când vorbea despre intelectualismul scrierilor lui Anton Pann, care nu este specific lucrărilor pentru popor.*

Dulfu a dat scrieri pentru popor, el a îndepărtat din naraţiune tot ce ar fi putut împiedeca înţelegerea directă, imediată. Operele lui şi-au găsit prin aceasta o răspândire uluitoare, alături de cele ale lui Ispirescu, spre exemplu. Este cert însă că ceea ce i-a lipsit scriitorului de la Tohat a fost umorul. Este de mirare cum autorul lui Păcală n-a avut el însuşi, temperamental, o doză mai mare de veselie nativă, de hohotire interioară, ca Ion Creangă. El a izbutit totuşi să păstreze vioiciunea personajului Păcală, pentru că autenticitatea naraţiunilor de la care a plecat s-a impus ca stare în epopeea sa populară. Dovadă este faptul că în celelalte scrieri, şi mai ales în cele originale, care n-au legătură cu folclorul, umorul este minim şi voioşia ostentativ căutată.

Petre Dulfu este original prin modul în care preluând materialul folcloric îi dă forma celor trei epopei. Originalitatea sa este de ordinul construcţiei versificate, care s-a manifestat sub forma epopeii populare.

Într-o literatură dezvoltată mai târziu decât în alte ţări europene din cauze social-istorice obiective, sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea a reuşit să dea un asemenea impuls scrisului încât să ajungă din urmă literaturi care s-au dezvoltat, pe îndelete, în timp. Este secolul care menţine clasicismul şi iluminismul, alături de romantism, realism şi naturalism, împingând, la sfârşitul lui, poezia spre făgaşurile ei moderne. Iată de ce au convieţuit armonios epopeile cu versurile simboliste, deşi specia clasică nu s-a impus ca atare în istoria noastră literară. Prielnice dezvoltării clasice a literaturii omenirii, epopeile s-au bucurat de prestigiu în contextul istoric al antichităţii şi transplantarea lor în vremi în care se formaseră alte gusturi literare era hazardată. Numai deplinul talent al lui Budai-Deleanu — şi să nu se uite că manifestarea lui s-a produs la 1800, deci într-un moment în care speciile poeziei româneşti nu erau deloc configurate — a făcut ca Ţiganiada *să reziste timpului. Cum se explică primirea fără rezerve a epopeilor lui Petre Dulfu la începutul acestui secol şi mai ales după cel dintâi război mondial, când, poeziei româneşti, prin Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Minulescu, Pillat, i se deschiseră căi noi, nebănuite în întregul peisaj european? Credem că în primul rând faptului că Dulfu nu şi-a îmbrăcat armura clasică, pe care au socotit-o obligatorie autorii anteriori de epopei. El nu a dat o* epopee clasică, *în spiritul homeric al cuvântului, ci o* epopee populară *care îşi propunea să folosească până la identitate naraţiunile specifice folclorului nostru în opusuri de largă desfăşurare. Ideea era de la bun început fericită şi se cuvine salutată ca atare.*

Dar de la însăşi denumirea de epopee populară *se naşte o întrebare esenţială. Populară, pentru că pleacă de la folclor sau pentru că se adresează largilor mase de cititori? Răspunsul nu va face altceva decât să precizeze, de fapt, concluziv, specificul*

operei lui Dulfu şi în acelaşi timp raportul ei cu folclorul. Deşi a cunoscut în copilărie producţiile populare din satul natal şi a realizat o culegere de anecdote şi ziceri populare, Petre Dulfu şi-a luat toate măsurile de precauţie oprindu-se la basmele şi baladele de o deosebită valoare, verificate de marii noştri scriitori. El a plecat de cele mai multe ori de la prelucrările deja existente, în felul acesta realizând o operă dublă, de la popor pentru popor, dar şi de la popor, prin marii noştri scriitori, înapoi la popor. Plecând de la unele opere clasice, el a redat poporului ce era al poporului, permiţându-şi să asambleze unitar şi să ajute răspândirii imediate prin versificare. Astfel s-au născut acele „bune scrieri pentru popor“, cum le numea G. Călinescu, epopeile sale populare, care au înlocuit în mare parte, la începutul acestui secol — în lectura obişnuită a ţăranilor şi la şezători —, vechile cărţi populare. Efectul a fost remarcabil. Cititorii sau ascultătorii nu erau interesaţi de Petre Dulfu, ca autor, ci de Păcală, de Gruia şi de Făt-Frumos, personaje atât de apropiate de sufletul, aspiraţiile şi gusturile lor. În felul acesta au fost înviorate naraţiunile populare care aveau în centrul lor aceste personaje, Dulfu contribuind, în bună măsură, la perpetuarea unei bune literaturi populare, baladescă şi anecdotică. Pe lângă această „influenţă“, scrierile sale se menţin ca sinteze ale unor mari teme populare având eroi de căpătâi în folclorul naţional.

Victor CRĂCIUN